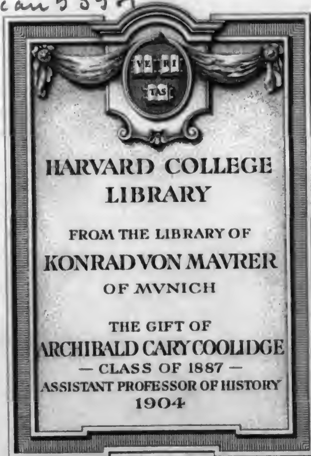
Erkebiskop Henrik Kalteisens kopibog

Heinrich Kalteisen, Alexander Bugge, Norske ...

VE RI TAS
HARVARD COLLEGE
LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
KONRAD VON MAVRER
OF MVNICH
THE GIFT OF
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
— CLASS OF 1887 —
ASSISTANT PROFESSOR OF HISTORY
1904

Hr. geheimeråd K. v. Maurer
i ærbødighed og Taknemmelighed
fra
A Bugge

Erkebiskop Henrik Kalteisens

Kopibog

Udgivet

for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond

ved

Alexander Bugge

Christiania
Aktieselskabet Thronsen & Co.s Bogtrykkeri
1899

Erkebiskop Henrik Kalteisens

Kopibog

Udgivet

for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond

ved

Alexander Bugge

Christiania

Aktieselskabet Thronsen & Co.s Bogtrykkeri

1899

Forord.

Henrik Kalteisen, fra hvem de i denne bog trykte oplysninger stammer, var født i Koblenz ved Rhinen. Hans fødselsaar kjendes ikke med nøiagtighed; men det maa ha været omkring eller kanske lidt før 1400; thi ved sin ankomst til Norge 1452 kaldes han allerede en gammel mand *(senex)*, [1] og i 1460 siger pave Pius II, at han er *„in decrepita etate“* [2]. Han traadte i ung alder ind i Dominikanerordenen og studerede ved universiteterne i Wien og i Köln. I codex no. 149 i gymnasialbibliotheket i Koblenz kaldes han i en tilegnelse *doctor sacre pagine*, hvilket viser, at han har taget doctorgraden. Selv kalder han sig i almindelighed *magister Henricus Kaltisen sacre theologie professor*. Temmelig tidlig synes han at ha faaet ansættelse ved kathedralkirken i Mainz. Han kaldes i 1430 *lector ecclesie cathedralis maguntine*. I sin stilling som munk i Dominikanerordenen, hvilken orden jo havde inkvisitionen under sig, kom ogsaa Kalteisen tidlig i forbindelse med kjætterspørgsmaalet og blev *inquisitor heretice prauitatis*. Som saadan og paa grund af sin lærdom optraadte han paa kirkemødet i Basel, hvor han i begyndelsen synes at ha spillet en ikke ubetydelig rolle; han optraadte bl. a. mod Böhmerne eller Hussiterne. Paa Baselerconciliet maa han imidlertid ha sluttet sig til pave Eugens parti. Rimeligvis hørte han til dem, som stemte for, at conciliet skulde forlægges fra Basel til Ferrara [3]. Paa grund af hans optræden i Basel belønnede pave Eugen IV ham med i 1440 at udnævne ham til *magister sacri palatii* [4]. Han synes i det hele at være kommet i nærmere forbindelse med Eugen IV og blev af ham anvendt til forskjellige gesantskaber bl. a. til Kölneruniversitet. Under Eugens efterfølger Nico-

[1]) Jfr. s. 99 ff. (quæstio 35) og s. 162: „quia ego essem nimis senex“.
[2]) Supplicationes, lib. VI a° II Pii II, f. 61. [3]) Jfr. s. 52.
[4]) Eugen IV's breve af 1440 (Bullarium ordinis prædicatorum III s 122), jfr. Kalteisens brev til Karl Knutssøn, s. 189.

laus V fik Kalteisen, som de fleste kurialister, forskjellige beneficier, bl. a. S Martins sognekirke i Wuescherk i Lüttich stift og provstiet i S. Johannesbergs kloster af Benediktinerordenen i Würzburg stift. Kalteisen synes dog at ha havt sit faste ophold i Rom.

Imidlertid var erkestolen i Nidaros blit ledig. Biskop Marcellus af Skaalholt var under paatryk af Kristian I blit postuleret og kom til Rom for at søge pavens stadfæstelse paa sin postulation. Paven providerede imidlertid magr. Henrik Kalteisen 28 febr. 1452[1]. Angaaende Kalteisens ophold i Norge, hvorhen han ankom høsten 1452, og hans stridigheder med Marcellus og med Kristian I henviser jeg til de i det følgende trykte optegnelser samt til prof. Daae's „Christiern I's norske historie“ (s. 98—104) og „En krønike om erkebiskopperne i Nidaros“ (s. 161—166)[2]. Kalteisen maatte, som bekjendt, forlade Norge og allerede i 1454 drage til Rom for at bede paven indvilge i hans afskedsansøgning. Paven indvilgede imidlertid ikke. Endnu i 1457 skriver Kalteisen til Olaf Throndssøn som erkebiskop af Nidaros. Og i okt. 1458 kalder han sig i en skrivelse til erkebiskop Diether af Mainz „Henricus dei et apostolice sedis gratia archiepiscopus nydrosiensis“. Men omtrent samtidig hermed (juni 1458) anerkjendte Calixtus endelig Olaf Throndssøn som erkebiskop af Nidaros. Kalteisen blev erkebiskop af Cæsarea „in partibus“ og fik nu endelig sikret sig sin pension paa 200 rhinske gylden aarlig, som han ifølge overenskomsten med Kristian I skulde ha, men som han i 1457 endnu ikke havde seet noget til[3]. Pengene skulde betales til Kalteisen i byen Campen ved Zuydersøen[4]. Den 14de febr. 1459 betalte Olav Throndssøn personlig til Curien en fjerdedel af afgiften fra erkestolen i Nidaros og blev fritaget for resten[5].

Foruden sine 200 gylden fra Nidaros havde Kalteisen i aarlig indtægt 100 gylden i pension fra Wuescherk sognekirke i Lüttich stift, som han havde givet afkald paa til gunst for Humbertus Broig-

---

1) ikke 27 febr. 1451 (D. Norv. I no. 814—16). Feilen er rettet IV s. 908.

2) Trykt i Videnskabernes Selskabs festskrift i anl. af Trondhjems 900 aars jubileum.

3) Jfr. Kalteisens brev til Olaf Throndssøn, s. 212—213. De 200 gylden udgjorde fjerdeparten af erkestolens indtægter.

4) Daae, krønike 161 f. Campen tilhørte Lüttich stift, hvor Kalteisen jo havde et beneficium.

5) Storm, Afgifter fra den norske kirkeprovins, s. 18.

net[1], samt 100 gylden fra S. Johannisberg i Würzburg, hvis provsti han maatte give afkald paa til fordel for Johannes Cuchenmeister[2] Efterat Kalteisen havde taget afsked fra Nidaros, benyttede paverne ham som korstogsprædikant mod Tyrkerne. Hertil blev han udnævnt af Calixtus III i okt. 1455[3]. Han synes som prædikant at ha udfoldet en betydelig virksomhed[4]. Rimeligvis deltog han ogsaa (vel som gesant for en eller anden tysk fyrste) i kongressen i Mantua i anledning af Tyrkerne. Thi pave Pius II tillod her i december 1459, at han beholdt indtægterne af Wuescherk og St. Johannisberg sammen med pensionen fra Nidaros og kirken Cæsarea[5].

Kalteisen tilbragte sine sidste aar i Dominikanerklosteret i sin fødeby Koblenz, hvor han døde 2. okt. 1465. Han blev begravet i klosterkirken foran et St. Olafsalter, som han selv havde stiftet. Gravstenen bærer erkebiskoppens billede og følgende indskrift:

Anno MCCCCLXV secundo Octobris obiit Reverendissimus in Christo Pater Dominus D. Henricus Kaltysen Ord. Præd. Sacræ Theologiæ Professor egregius quondam Lector Sacri Palatij Hæreticæ Pravitatis Inquisitor et sanctæ Crucis Prædicator Archiepiscopus Ecclesiæ Nydrosiensis et Cæsariensis filius huius conventus[6].

Kalteisen maa for sin tid ha været en virkelig lærd mand; derom vidner hans mange skrifter. Han var vel hjemme i hele middelalderens theologiske litteratur og i den kanoniske ret. Han havde ogsaa et — om end ikke indgaaende — kjendskab til Romerretten og maa tillige ha studeret filosofi; en gang citerer han Aristoteles, og til Thomas af Aquino, den katholske middelalders største filosof, henviser han stadig; ogsaa Johannes Scotus Erigena kjendte han. Kalteisen havde endvidere historiske interesser. Derom vidner bl. a. hans afskrift efter Adam af Bremen og tillige de her udgivne optegnelser, især afskriften af den færøiske bispekrønike. Men til erkebiskop i

1) Supplic. a° VIII Nicolai V. 470 f. 27.
2) Supplic. a° I Calixti III.
3) Regesta Vaticana, n. 438 f. 215.
4) Pastor, Gesch. der Päbste I.
5) Suppl., lib. VI a° II Pii II, f. 61.
6) Jeg citerer denne gravskrift efter baronesse Wedel-Jarlsbergs: „Une Page de l'historie des Frères-Prêcheurs“, (Rome-Tournai 1899) s. 211. Denne bog bringer nye oplysninger om Kalteisen og meddeler i det hele mange nye og vigtige ting om prædikebrødrene i Norge, væsentlig fra ordenens og Vatikanets arkiver i Rom.

Nidaros kan Kalteisen ikke ha været skikket. Han var ukjendt med forholdene og sproget i Norge og fremforalt han var ingen diplomat og en svag karakter. Derom vidner allerbedst hans egne optegnelser. Dog maa vi være Kalteisen taknemmelige. Hans litterære sans bragte ham til omhyggelig i sin kopibog at nedtegne baade sine egne og andres breve og, hvad han ellers fandt at være af interesse for ham selv eller for hans erkestol. Jeg skal senere ved behandlingen af de enkelte stykker, som her er trykt, tale om deres historiske troværdighed. Her skal jeg kun anføre, at hvad vi kan kontrollere ved sammenligning med andre kilder, som oftest stemmer nøiagtig med disse. Desuden har haandskriftet været bestemt til Kalteisens private brug alene, saa der kan ikke være tale om bevidste forfalskninger, allermindst af de af andre skrevne breve og artikler. Derimod er det vel sandsynligt, at Kalteisen er partisk og uretfærdig mod sin bitre fiende Marcellus og kanske ogsaa mod Kristian I. Men de i haandskriftet meddelte fakta synes, som sagt, at være paalidelige.

Man har allerede længe vidst, at der i Dominikanerklosteret i Koblenz fandtes litterære efterladenskaber efter Henrik Kalteisen. Det omtales allerede i 1688 [1]. Efterat Koblenz var kommet under Preussen, blev Dominikanerklosteret omdannet til gymnasium, og Kalteisens efterladenskaber kom derved til at udgjøre en del af dettes bibliothek. De omtales i Droncke's „Programm zu den Herbstprüfungen 1832“ (Koblenz 1832), hvor haandskrifterne i Koblenzergymnasiet udførlig beskrives. Gjennem Dronckes program fik man ogsaa i Norden underretning om Kalteisens efterladte skrifter. Disse omtales saaledes af Werlauff i „Skandinavisk litteraturselskabs skrifter“ XVI s. 87—87. Senere nævner prof. Daae dem i sin „Christiern I's norske historie“, s. 107. Særlig ventede man muligens at finde vigtige oplysninger i en „Chronica de Norvegia, Dacia et Svecia“, som omtales blandt Kalteisens optegnelser.

At der ogsaa i Bonn fandtes litterære efterladenskaber efter Kalteisen, har man først senere faaet vide gjennem prof. Pastor i Innsbruck. Han siger i sin „Geschichte der Päbste“ (I s. 562, anm. 2): „Interessante Collectaneen aus Kalteisens Nachlass befinden sich in der Gymnasialbibliothek zu Coblenz und in der Universitätsbibliothek zu Bonn, Cod. 326 und 327“. Disse to bind er sandsyn-

[1]) Daae, Christiern I's norske historie. s. 104.

ligvis ogsaa, som jeg siden skal tale om, kommet til Bonn fra gymnasialbibliotheket i Koblenz.

Sommeren 1897 vendte jeg efter et studieophold i Rom tilbage til Norge. Paa veien besluttede jeg efter professorerne Daaes og Storms raad at besøge Koblenz og Bonn.

I gymnasialbibliotheket i Koblenz fandt jeg de 8 bind, som allerede i 1688 omtales som tilhørende Dominikanerklosteret sammesteds. Haandskrifterne er alle ens af størrelse og af udseende. De er i kvart, skrevne paa papir og indbundne i mørkebrune skindbind. Paa Permen staar: *Kaltysen* samt et tegn ·I·, som vel har været Kalteisens bomærke.

De 8 bind indeholder.

I. No. 73[1].

1. Collecta archiepiscopi Nydrosiensis contra henne becker. Articuli confessi per Lolhardum Henne becker non secundum ordinem confessionis sed sentencie.

   Scriptum Moguntie 1458 mensis octobris die 20 Reuerendissimo in Christo patri et domino, domino Theodorico archiepiscopo maguntino ac sacri imperij principi electori etc. Henricus dei et apostolice sedis gracia archiepiscopus nydrosiensis ac prauitatis heretice inquisitor. .
2. En postille af en anonym forfatter.
3. Prædikener; concepter med Kalteisens egen haand(?).
4. Panegyricus S. Thome Cantuariensis (Sermo episcopi Laudensis).
5. Petri de Vinea epistole.
6. Eugenij pape epistole.
7. Humberti magistri tractatus de eruditione religiosorum.

II. No. 79 indeholder fire religiøse afhandlinger af forskjellige forfattere (ingen af Kalteisen selv). Paa bindet staar *Kaltysen*.

III. No. 80 indeholder:

1—18. Forskjellige religiøse afhandlinger (ingen er forfattet af Kalteisen).

19. Hec frater Henricus Kaltisen ordinis predicatorum

---

[1]) Jeg citerer efter haandskrifternes numer i gymnasialbibliotheket.

sacre theologie professor lector ecclesie cathedralis maguntine. 1430 collegit in nuremberga. et in concilio Basiliensi contra hereticos.

20—22. Religiøse afhandlinger af forskjellige.

Paa bogens første side staar: Iste liber est fratris Henrici Kaltisen ordinis predicatorum, sacre theologie professoris immeriti, ac prauitatis heretice inquisitoris indigni. Paa permen staar: ·I· og *Kaltysen.*

IV. No. 119 indeholder:

1. Paa begyndelsesbladet staar: Cythara spiritualis consolacionis collecta et missa pape Eugenio 4° per magistrum Henricum Kaltisen. ordinis predicatorum.

   Paa sidste side staar: Explicit cythara spiritualis consolacionis, dicta, adiutrix in tribulacionibus, Compilata per fratrem Henricum Kaltisen cursorie nimis, prauitatis heretice inquisitorem. ac sacre theologie professorem, ordinis predicatorum immeritum. Anno domini 1434°.

2. Lectura capituli „Firmiter credimus", af Conradus de Soltauu.

V No. 124 indeholder:

1—9. Afhandlinger og traktater mod kjættere.

10. Subscriptum exposuerunt Bohemi in presencia concilii Basiliensis ad replicandum contra ea que eis tradidit fr. Henricus Kaltisen sacre theologie professor et heretice prauitatis inquisitor contra eorum articulum. tercium.

11—12. Traktater mod Hussiterne.

VI. No. 134 indeholder:

1—7 religiøse afhandlinger af forskjellige.

8. Theologice collecta hystorice et iuridice ex vtroqe iure per magistrum Hericum Kaltisen ordinis predicatorum. de imperij ortu et translacione.

VII. No. 136 indeholder:

Fem religiøse afhandlinger af forskjellige. Paa bindet staar: *Kaltisen.*

VIII No. 149 indeholder:

1. Tractatus symbolicus de turribus Babylonie.
2. Innocentius in proemio VII psalmorum penitencialium.
3. De horis psallendis.

4. Epistola magistri Samuelis ad Raby Isaac. Indeholder 12 folioblade Paa sidste side staar:

Iste sexternus pertinet honorabili viro et discreto, magistro Henrico Kaltyssen Sacre pagine doctori eximio, nec non heretice prauitatis inquisitori, ordinis predicatorum. In Basilea presentatur cum recommendacione.

(Nederst paa Siden):
Fr. Conradus Coci eiusdem ordinis
vester indignus filius.

Desuden indeholder bindet 13 andre prækener og religiøse afhandlinger af forskjellige forfattere. I dette bind findes ogsaa f. 210ᵇ – 211ᵇ: Cronica Norweije Dacie et Swecie. De to første linjer af denne krønike er tagne efter Helmolds Chronicon Slavorum (I 5) og lyder: Ansgarius Archiepiscopus Hamburgensis secundum Helmoldum in cronica slauorum imperatoris Lodouici legacione functus regem Danorum adijt vbi pro commodis vtriusque regni Danorum scilicet et sueorum et pacis stabilitatem regni Danorum et imperij strennue agens multa apud regem licet gentilem familaritatis gracia pro fidei sue reuerenciam consecutus est. Cui eciam rex Danorum facultatem tribuit ecclesias statuendi prohibens ne quis volentes baptizari sub christianis legibus eis vti impediret.

Derpaa fortsætter Kalteisen:

De huius autem Danorum regni partibus mihi placuit inserere per que predicti regni et terrarum prope iacencium condiciones cognoscentur.

Herpaa følger Adam af Bremens beskrivelse af de Nordiske riger. Den begynder: Daniam namque siue Daciam a Nordalbingia flumen Egdora dirimit. Kalteisens tekst indeholder ingen afvigelser fra den i Scriptores Rerum Germanicarum (VIII) trykte.

Jeg skal nu gaa over til at behandle det haandskrift, hvorefter den i det følgende meddelte tekst er trykt. Det er et bind i kvart, indbundet i stive skindperme. Udenpaa bindet paa forsiden er der øverst en paaklistret papirlap, hvis skrift nu er udslettet; der staar kun igjen med moderne haand tallet *205*. Nedenfor er der en liden paaklistret papirstrimmel, hvorpaa der staar *(K)altysen*. Paa den tredie lap midt paa permen staar med rød farve malet det tegn, som gjen-

findes paa alle de bind, der har tilhørt Kalteisen (jfr. s. VII). Paa bagsiden af hver af permerne er der klistret et blad af et missale paa pergament. Bindet har i Bonns universitetsbibliothek nummer 326 og kaldes i katalogen: „Codex chartaceus saeculi XV foliorum 311". Teksten er skrevet paa tykt papir, som har holdt sig godt. Paa den ubeskrevne folio 2ª er der et vandmærke, et dyr, som ligner en okse.

Haandskriftet indeholder følgende stykker:

Consilia H. Archiepiscopi nydrosiensis. super quesitis dum esset in regno norweye ab anno. 1453°. Dette stykke indeholder foruden det upaginerede blad med indholdsfortegnelsen 29 paginerede blade. Det maa oprindelig ha udgjort et stykke for sig Thi efter folio 29 er der en del, som det synes fem, afskaarne blade, og det nye stykkes paginering begynder med f°. 24. Desuden er der spor af to blade af et missale, som har været klistret til bagsiden af f°. 29 og den første afskaarne side. Af det første stykke har jeg trykt alt med undtagelse af f°. 27ᵇ—29ª. Disse sider indeholder (f. 27ᵇ—28ª): Qu. 46. Casus est in ecclesia parrochiali Jn wuescherk leodiensis diocesis. legati sunt diuersorum denariorum census annui ad celebrandum anniuersaria in eadem eclesia.

Qu. 47. An resignacio beneficij. facta in opus alterius sit symoniaca; (angaar ogsaa kirken i Wuescherk).

f. 28ᵇ—29ª. Legitur in libro judicum. Quod filij israel. Euntes ex consilio domini contra gabaa; (angaar ikke Norden).

II. Dette stykke har 120 paginerede blade med optegnelser af breve og aktstykker angaaende Kalteisen under hans ophold i Norden, i Tyskland og i Rom.

Af disse optegnelser har jeg kun trykt dem, som angaar Norden; dog har jeg udeladt to aktstykker som før findes trykte, nemlig de af provincialconciliet i Oslo 20 dec. 1436 vedtagne beslutninger (D. N. V n. 660) og Compositio facta inter regem magnum et prelatos regni Norweye, hvilket sidste aktstykke er trykt i Norges gamle Love II s. 462 ff. efter originalen.

Dokumenterne i afdeling II er følgende:

1. Articuli dati per episcopum scalotensem Marcellum. anno domini 1453. Septembris 12ª, contra dominum archiepiscopum Nidrosiensem; f. 24—25ª (trykt s. 131—135).

2. Responsio data per me ad prescriptos articulos presentate

regi. (Kalteisens svar paa Marcellus's artikler); f. 25ª—27ª (tr. s. 136—147).

3. En kort notits om Kristian I's ønsker i sagen mellem Kalteisen og Marcellus; f. 27ª (tr. s. 147).

4. Responsio ad terciam peticionem regis (Kalteisens svar paa kongens bøn om, at han skulde tage afsked); f. 27ᵇ (tr. s. 147—149).

5. Brev fra Kalteisen til biskopen af Bergen o. fl. med bøn om at føre hans sag for kongen i anledning af afskedsansøgningen; f. 28ª (tr. s. 149—150).

6. Kristian I's kongeed: iuramentum quod rex norweye prestare consueuit in sua coronacione f. 28ª (tr. s. 151).

7. Brev fra Kalteisen til Kristian I i anledning af hans resignation (nedertysk); f. 28ᵇ (tr. s. 153—153)

8. En notits af Kalteisen om hans oplevelser i Norge, efterat kongen havde behandlet sagen mellem ham og Marcellus og indtil hans ankomst til Nautey i Ryfylke; stykket er uden overskrift; f. 29ª (tr. s. 153—154).

9. Afskrift af den kanoniske ret, Clementine V. 8. 1. kap. „*Si quis svadente dyabolo*“ med tilføielse af glosserne; f. 29ª (jfr. s. 154 anm. 2).

10. En seddel, som Kalteisen har faaet af kardinalen af S. Petrus ad vincula (Nicholaus af Cusa) angaaende Marcellus; f. 29ᵇ (tr. s. 155).

11. Subscripta sunt probata Rome, quando frater Marcellus venit pro confirmacione postulacionis (angaaende Marcellus's forbrydelser); f. 29ᵇ (tr. s. 156—158).

12. Tale af Kalteisen for det danske rigsraad, pintse 1454; f. 30—31ᵇ (tr. s. 158—164).

13. Brev fra byen Køln til paven ang. Marcellus, 18 marts 1454; f. 31ᵇ (tr. s. 165—167).

14. Et overstrøget stykke: Contra appellacionem; (ang. appellationen til curien i anledning af Kalteisens provision); f. 32ª (tr. s. 167).

15. Subscripta peroravi coram papa sanctissimo rome, post festum epiphanie (7 jan. 1455); f. 32ª—32ᵇ (tr. s. 167—170).

16. Fortegnelse over inventar tilhørende erkestolen i Nidaros, som Kalteisen ved sin resignation har overgivet til tre kanniker; f. 33ª (tr. s. 171—172).

17. Subscriptam litteram dedi regi (ɔ: Kristian I) vt recedere permitterer; Kjøbenhavn 20 juli 1454; f 33ᵇ (tr. s. 173—174).

18. Brev fra paven til Kristian I, erkebiskoppen af Lund og biskoppen af Roskilde angaaende Marcellus; f. 33ᵇ—34ᵇ.

19. Responsio post eleccionem in abbatem, f. 35ᵃ (tr. s. 76). Stykket er kun paabegyndt; men ikke fuldendt. (F. 33ᵃ og ᵇ er ubeskrevet med undtagelse af denne begyndelse.) Det hører vistnok sammen med de spørgsmaal, som blev rettede til Kalteisen under hans ophold i Norge.

20. Ambaciate commisse, per regem Dacie Cristiernum (Kalteisens gesantskabsreise til Lüneburg). Bestaar af 5 forskjellige stykker: I Kalteisens egen beretning om hans gesantskabsreise; II. hans brev til øvrigheden i Lüneburg (nedertysk); III. oversigt over striden mellem Lüneburg og de nordtyske prælater og bemærkninger om de lüneburgske saliner; IV. Lüneburg øvrigheds svar til Kalteisen; V. Lübecks domkapitels svar til Kalteisen, gjengivet paa nedertysk; f. 36ᵃ—39ᵃ (tr. 177—185).

21. Midt i stykke 23 staar paa f. 36ᵇ og 37ᵃ følgende stykke: Informacio Marcelli contra archiepiscopum nydrosiensem (tr. s. 186—188).

22. Votum et iuramentum pape calixti tercij; f. 39ᵇ.

23. Sequitur relacio in voto meo pro canonisacione sancti vincencij (d. e. S Vincents Ferrier); f. 39ᵇ—40ᵃ.

24. Racio. Cur turcus insurrexit contra christianitatem; f. 40ᵇ.

[F. 41 til og med f. 47 er bortskaarne.]

25. Brev fra Kalteisen til kong Karl Knutssøn; f. 48ᵃ 48ᵇ (tr. s. 189—191).

26. Afskrifter af tre breve vedrørende erkestolen i Nidaros; f. 48ᵇ—49ᵃ (tr. s. 191—192).

27. Brev fra keiser Fredrik III til kong Kristian I, 1454 den 9de jan.; f. 50ᵃ—51ᵃ (tr. s. 193—197).

28. Littera recommendatoria trium(!) scotorum tendencium contra turcos. Givet af „Henricus dei et apostolice sedis gracia archiepiscopus nydrosiensis" til „Andreas Salomonis. Et Joannes Salomonis. Fratres germani. Thomas Pyttelow. Et Petrus Kollow"; Kjøbenhavn 1454 den 23de april (Feria tercia post festum pasche); f. 51ᵇ

29. Subscriptam litteram misit turcus pape; f. 51ᵇ—52ᵃ.

30. Auisamentum, quod illustrissimus Caramanus misit, qualiter turcus vinci posset; f. 52ᵃ—52ᵇ.

31. Auisamenta Domini Jacobi archiepiscopi Treuerensis; f. 53ª—55ª; (f. 55ᵇ er ubeskrevet).

32. De unicornu (tre breve ang. et fra Nidaros domkirke stjaalet enhjørninghorn); f. 56ª (tr. s. 198–200).

[F. 56ᵇ er ubeskrevet; f. 57—63 mangler.]

33. En færøisk bispekrønike med tillæg af beskyttelsesbreve for Færøernes biskopper: f. 64ª—67ᵇ (tr. s. 201—207).

34. Statuta prouincialia prouincie Nidrosiensis, d. e. statuter vedtagne og kundgjorte af erkebiskop Aslak Bolt og hans lydbiskopper paa provinskirkemødet i Oslo, 20. dec. 1436; f. 67ᵇ—70ª. Stykket begynder: „Residentes in hoc sacro Concilio prouinciali“, og ender: „qui legittimj procuratores et sindici deputati erant ex parte Capitulorum Ecclesiarum predictarum presentibus decretis et litteris duximus appendenda“. Det er ganske ligelydende trykt i D. N. V. n. 660.

34. Compositio facta inter regem magnum et prelatos regni Norweye; f. 70ª—72ᵇ. Dette stykke er det samme som overenskomsten mellem kongen og erkebiskoppen af 9 aug. 1277 og er ganske ligelydende trykt efter originalen i Norges Gamle Love II, s 462—467.

35. Forme indulgenciarum; afladsbreve og confessionaler til geistlige stiftelser i Marstrand og til personer, f. 73ª—73ᵇ (tr. s. 208—211).

36. Tre afladsbreve fra „Henricus dei et apostolice sedis gracia archiepiscopus Nydrosiensis“: I. for dem, som vil bede for alle døde „in cimiterio conuentus predicatorum wyenne“, Wien 18. dec. 1455; II. for dem, som vil bede „coram altari sanctorum trium regum in ecclesia predicatorum wyenne;“ III. for dem, som vil bede „in ecclesia predicatorum in nuremberga“; f. 74ª.

37. Afladsbrev udstedt af „Johannes cardinalis sancti Angeli“ for et kloster i Bamberg stift; f. 74ᵇ.

38. Kvittering for en del penge, som Kalteisen i Köln har modtaget af den „ersame junffrau lijszbet van tryech“ fra Utrecht, 22 juli 1456; f. 75ª.

39. Afladsbrev fra Henricus etc. archiepiscopus Nidrosiensis for dem, som besøger „ecclesia Sancti Appollinaris prope Confluenciam“; Koblenz 20. juli 1457; f. 75ª; (f. 75ᵇ er ubeskrevet).

40. Brev fra Kalteisen til magr. Olaf Throndssøn; Koblenz 9. aug. 1457; f. 76ª (tr. s. 212–213).

41. Epistola consolatoria super morte fraternali. missa domino

treuerensi. per henricum kaltisen. archiepiscopum nydrosiensem. 1458 circa omnium sanctorum festum (d. e. 1 nov. 1458); f. 76ᵇ—81ᵇ.

[F. 82—85 mangler; f. 86ᵃ er ubeskrevet.]

42. To ufuldførte stykker, nærmest overskrifter; ang.: I. Johannes Torkilli, canonicus regularis scallholtensis dyocesis; II. Via concordandi ducem cum traiectis; f. 86ᵇ (tr. s. 214).

43. Breve og regnskaber ang. „ecclesia parrochialis in Wuescherk Leodensis diocesis“; f. 87—91.

[F. 92—94 mangler.]

44. Concilia. que dedit magister Henricus Kaltisen; f. 95—106.

45. Questiones disputande. in capitulis ordinis. inter magistros solos; f. 107—116.

46. Littera exhortatoria ad uniuersos fratres nostri ordinis reuerendissimi magistri; f. 117ᵇ (f. 117ᵃ er ubeskrevet).

47. Collatio fienda per electum statim post eius eleccionem: f. 117ᵇ—118.

48. Quesitum est a me de primo gradu affinitatis; f. 119.

49. Consolatio facta pape. super obitu matris sue; f. 120.

(Pagineringen ophører her.)

III. Questiones tres de paupertate et condiccione summorum pontificum; 4 blade.

IV. Copia indulgenciarum jubilei (Nicolaus V); 4½ blad.

V. Responsio danda per papam. ambaciatoribus Regis Francie; 2½ blad.

VI. Responsio pape Eugenij. danda ambaciatoribus regis francie; 4 bl.

VII. Ego fr. Henricus kaltisen. Sacre theologie professor. ac prauitatis heretice inquisitor ordinis predicatorum. protestor quod in condempnacione libelli. debitus seruandus est modus. pro honore fidei et huius sacri concilij; 6 blade.

VIII. Replica contra aliquos proprios tractatus (Jn concilio Basiliensi); 7 blade.

IX. Sequentes conclusiones extracte sunt ex libello postscripto et videntur convenire cum articulis condempnatis in sacro concilio constanciensi; 2 blade.

X. Augustinus de Roma. ordinis heremitarum. sancti Augustini. in tractatu de Christo integro. Excerptum sequitur ad sciendum de sacramento vnionis; 20 blade.

XI. Consilia fratris Henrici Kaltisen. magistri sacri palacij. 3 blade.

XII. Quesitum est de regula beate Clare; 5 blade.

XIII. 1446 venit quidam Hyspanus Vernandus nomine de Corduba; (en kjætterproces); 3 blade.

XIV. Responsio magistri Henrici Kaltisen. magistri sacri palacij ad 4 questiones tangentes regulam sancte Clare; 13½ blad.

XV. Id quod hic sequitur. legere dignetur Sanctitas vestra; 1 side.

XVI. De meliori prelato; 4½ blad.

XVII. Misit me episcopus leodiensis ex parte episcopi leodiensis sentenciam quam tulit contra fratrem remigium carmelitam. vt intelligatur sentencia pape; 3 blade.

XVIII. Questiones de statu Innocencie; 4 blade.

XIX. Questiones de Indulgencijs. 6 blade.

XX. Consilium Archiepiscopi nydrosiensis Henrici Kaltisen. Super auctoritate pape. et concilij generalis. Et quid senciendum. de translacione sacri concilij basiliensis; 40 blade.

XXI. Afhandling ang. „symbolum apostolorum“.

Hele haandskriftet gjør for den del, som indeholder historiske dokumenter, tydelig indtryk af at være en kopibog. Kun faa stykker, som f. eks. f. 48^b—49^b og f. 64—73^b er skrevne med store og omhyggelig udførte bogstaver, som man finder dem i bøger fra det 15de aarhundrede. Resten er mere at regne for hurtigskrift eller i det mindste for brevskrift. Det er tydeligt, at Kalteisen har anvendt denne codex til sit eget private brug og i denne gjort sine førstehaands udkast. I det første stykke, „Spørgsmaal, som blev stilede til Kalteisen, medens han var i Norge“, er haanden i almindelighed mere sirlig end i de følgende stykker. Quæstio 11 og flere andre spørgsmaal er saaledes skrevne næsten uden rettelser. Men i andre spørgsmaal finder vi overstrygninger og især en mængde tilføielser baade i margen og over og under sidens egentlige tekst, saaledes at ofte hele siden fra øverst til nederst er beskreven og opfyldt med tilføielser. I spørgsmaal 26 f. eks. er tilføielserne særlig mange, saaledes at de dels gaar fra den ene side til den anden (f. 14^b—15^a) og dels er tilføiet efter det følgende spørgsmaal (qu. 27, f. 16^a). Disse tilføielser er dels foretagne med samme haand, som det øvrige, og da vistnok af en skriver, men undertiden ogsaa med en anden. I et par tilfælde ved korte notitser kan man kanske

gjenfinde Kalteisens egen haandskrift; saaledes er der f. 13^{b} i margen til qu. 23 tilføiet: Notandum. Responsum istud est modificandum. Quia episcopus male informauit me in multis punctis

Endnu mere bærer de følgende stykker præget af at høre til en kopibog. Kalteisen har her optegnet dels sine egne breve og dels andres, som vedkom ham selv. De er tydeligvis indførte, eftersom Kalteisen selv har faaet eller skrevet dem, og uden nogen bestemt plan. For at benytte pladsen er ofte forskjellige stykker skrevet tæt sammentrængt paa en og samme side uden at være ordentlig adskilte ved mellemrum. Jeg kan f. eks. nævne f. 28^{a} (trykt s. 149—151) og f. 29^{a} (tr. s. 153—154), paa hvilket sidste sted et længere tillæg nederst paa siden er føiet til stykket øverst paa siden. Især viser dog Kalteisens egne breve, at haandskriftet kun har været bestemt for hans private brug, at det er en bog, hvori han optegnede de dokumenter, han tilfældigvis havde brug for, og hvori han gjorde udkast til sine egne breve. De tre breve paa f. 56^{a} (tr. s. 198—200) angaaende det stjaalne enhjørningshorn er saaledes fulde af overstrygelser og rettelser baade i margen og over linjen. Det samme er tilfældet med brevet til Olaf Throndssøn f. 76^{a}, tr. 212—213). Indulgentserne f. 73^{a-b} (tr. s. 209—211) er skrevet med to forskjellige hænder, dels ganske omhyggelig og dels meget slusket I det hele er afdeling no. II i haandskriftet (f. 24—120) skrevet paa en ganske anderledes slusket maade end de følgende stykker, som indeholder religiøse afhandlinger. Afdelingen er bleven til lidt efter lidt paa grund af tilfældet og ikke efter nogen forud bestemt plan.

De stykker, som er trykt i det følgende, synes at være skrevet med fire forskjellige hænder. Dog er det paa flere steder ikke til at se, hvilken haand er benyttet. Forskjellig pen og blæk, slusket eller omhyggelig skrift gjør jo stor forskjel. De forskjellige hænder synes at forekomme i følgende orden:

Haand A: f. 1—4^{a} (indholdsfort. og qu. 1—4); f. 5^{a}—8^{a} (qu. 6—10); f. 10^{b}—16^{b} (qu. 13—26); f. 16^{a} (qu. 27); f. 16^{b}—22^{a} (qu. 28—37); f. 23^{b}—27^{a} (qu. 41—45); f. 28^{b}—29^{a}. I stykke II: f. 25^{a}—27^{b}, f. 28^{a}, f. 29^{a}, f. 29^{b}—31^{a}, f. 32^{a}—32^{b}, f. 36—39, f. 56^{a}—56^{b}, f. 73^{a}, f. 73^{b} (nederst), f. 76^{a}—76^{b}.

Haand B: f. 4^{a}—5^{a} (qu. 5); f. 27^{b}—28^{a} (qu. 46—47)? I stykke II: f. 31^{b}, f. 48^{a}—49^{b}; f. 64—72^{a}.

Haand C: f. 8^{b}—10^{b} (qu. 11—12); f. 16^{a} (qu. 17 og „Si alle-

gantur"). I stykke II: f. 24^a—25^a; f. 28^a; f. 28^b, f. 50—51; f. 73^b.

Haand D: f. 23^b – 23^a (qu. 41—45); i stykke II. f. 29^a.

Det andet bind, som tilhører universitetsbibliotheket i Bonn, no. 327, beskrives i katalogen paa følgende maade: Codex chartaceus sæculi XV foliorum numeratorum 352 quorum nonnulla vacant scriptura. Henrici de Kalteisen variorum opusculorum ineditorum volumen II.

Incipit: Audivi et conturbatus est. Explicit: ubi maius. Totum hoc fere volumen pertinet ad concilium Basiliense. E libris gymnasii Confluentini.

Disse to bind er altsaa komne til Bonn fra gymnasiet i Koblenz, hvis bibliothek, som før nævnt, stammer fra det gamle Dominikanerkloster. Herved er det dog at mærke, at der allerede i 1688 kun omtales 8 bind med optegnelser af Kalteisen i klosterbibliotheket i Koblenz [1]. Hvordan denne uoverensstemmelse skal kunne forklares, ved jeg ikke. Heller ikke vidste man i Bonn rigtig, hvorfor netop disse to bind var havnet i universitetsbibliotheket der. Dog synes det mig ogsaa af andre grunde sandsynligt, at de stammer fra Dominikanerklosteret i Koblenz, hvor Kalteisen henlevede sine sidste aar, og hvor han døde. Muligt er det, at disse to bind er bragt til universitetet i Bonn, fordi de indeholder vigtige historiske oplysninger, medens de 8 bind i Koblenz kun indeholder theologiske skrifter [2].

Vi skal nu gaa over til at behandle de enkelte stykker i Kalteisens haandskrift.

Det første stykke er, som før nævnt, questiones . . quesite a prelatibus successive et solute per R. dominum Henricum Kalteisen archiepiscopum Nidrosiensem. Hertil kommer undertitelen: Consilia H. archiepiscopi nydrosiensis super quesitis. dum esset in regno norweye.

Det synes, som om Kalteisen i disse „spørgsmaal" har planlagt et videnskabeligt værk. Thi kun enkelte af spørgsmaalene kan være direkte svar paa forelagte spørgsmaal om faktiske ting. Hertil regner jeg: qu. 19—20, qu. 23 og qu. 25—26. En del, ja kanske de fleste andre spørgsmaal er muligens ogsaa blit forelagt Kalteisen af den norske kirkes prælater; Kalteisen stod jo i stort ry for sin lær-

---

[1]) Jfr. Daae, Christiern I, s. 104.

[2]) No. 327 har været flittig benyttet bl. a. af Pastor til hans „Geschichte der Päbste".

dom, og det er derfor rimeligt, at man her i Norge, hvor vel kjendskabet til kanonisk ret ikke var saa stort, forelagde ham almindelige kirkeretslige spørgsmaal (om biskoppernes myndighed, om kirkebod, faste, visitationsreiser o. s. v.). Men om flere spørgsmaal gjælder det, at de ikke kan være forelagt for Kalteisen af andre end ham selv; hertil regner jeg qu. 30—32 (sammensværgelsen mod erkebiskoppen), qu. 33—34 (med deres angreb paa Marcellus) og qu. 35—39, som er et forsvar for Kalteisen, samt qu. 39—40, som er et indirekte angreb paa Kristian I.

Ved dette arbeide, som Kalteisen vistnok har tænkt paa at gjøre bekjendt i Norden, har han, tror jeg, dels givet svar paa praktiske og theoretiske spørgsmaal, dels har han villet vise sin lærdom — dette viser de mange citater og de lange ofte høist unødige udviklinger —, og dels har han villet forsvare sin egen sag mod Marcellus og Kristian I. Det er derfor ikke alle partier af spørgsmaalene, som kan siges at ha historisk betydning.

Jeg skal her blot pege paa enkelte punkter, som ogsaa kan belyses andetsteds fra.

S. 12 omtales liber poenitentialis Norvegiæ og s. 16 de kirkestraffe, som anvendes i Norge. Ved siden af Poenitentiale Romanum havde de forskjellige katholske lande ogsaa sine egne bodsbøger. Nogen fuldstændig norsk bodsbog, hvormed man kan sammenligne og kontrollere Kalteisen, er ikke bevaret. Det eneste er erkebiskop Paals tredje statut (mellem 1336—1346)[1]. De bestemmelser, som der angives for kirkebod, svarer imidlertid ikke til Kalteisens meddelelser, men ligner ganske den anden islandske poenitentialbog, som Finnus Johannæi har meddelt i sin „Historia Ecclesiastica Islandiæ" (IV s. 157—160). Den islandske bodsbog maa vistnok være en gjentagelse af erkebiskop Paals statut. Kalteisen maa derfor sigte til andre og senere forordninger om kirkestraffe, bestemmelser, som nu ikke længer findes bevaret.

Quæstio 25—26 (s. 61—71) handler om en tiendestrid mellem biskoppen af Bergen og erkebiskoppen af Nidaros. Spørgsmaalet er, hvor Nordlandsskipperne[2], som kommer til Bergen med sin fisk, skal betale tiende. Den hele strid svarer ganske til den tidligere

---

[1]) Norges Gamle Love III s. 293 f.

[2]) Kalteisens *norici* maa sikkert betyde Nordlændinger.

kjendte stridighed mellem erkebiskoppen og biskoppen af Bergen, om hvor Grønlandsfarerne skulde betale tiende[1].

Quæstio 28 (s. 71). Degn (*decanus*) i Nidaros var paa Kalteisens tid Sven Erikssøn, en svenske af fødsel (degn 1431—omkr. 1488). Han er iflg. prof. G. Storm den første, under hvem dekanatet blev en høiere prælatur. Det er derfor naturligt, at Kalteisen undersøger rækkevidden af hans myndighed. Degnen Sven Erikssøn omtales udførligere s. 153[2].

Quæstio 30—32 (s. 88—92) handler om en sammensværgelse mod erkebiskoppen af Nidaros. Abbeden af Tautras kloster forsøgte at overtale prioren af Elgesæter kloster til sammen med ham at eximere sig fra erkebiskoppens myndighed. Den erkebiskop, som der sigtes til, kan kun være Kalteisen; derpaa tyder ordene: „Ipse est extraneus." Abbeden af Tautras kloster er muligens den abbed Jens, som omtales efter 1450[3]. Prioren af Elgesæter er kanske den Gudmund Peterssøn, som omtales ved 1436[4]. Den broder Bernhard, som omtales s. 88, kjendes ellers ikke. „Ingwaldus scolasticus", som nævnes sammen med ham, er vistnok den samme som kanniken „Yngwaldus", der nævnes s. 171. I en supplication af 13 aug. 1465 omtales en „Jngevaldus Johannis clericus Nidrosiensis diocesis[5]. Han havde aflagt løfte om at indtræde i Birgittinerordenen, men beder isteden om dispensation til at indtræde som regulær kannik i Augustinerordenen og tjene Herren, præsertim in quodam monasterio sancti Augustini vulgariter dicto Halgesether quod omnino desolatum diu extiterat et Jam nuper a prefato archiepiscopo (d. e. Olaf Throndssøn) magnifice extructum quod quidem monasterium sperat sepedictus archiepiscopus per dictum oratorem posse debite reformari." Samtidig hermed ansøger Magnus Nicolai „in artibus magister presbyter Aboensis diocesis" om at blive erkedegn (archidiaconus) i Nidaros efter „Ingiualdus Johannis Archidiaconus ecclesie Nidrosiensis", som agter træde ind i St. Augustins orden[6].

Den samme Ingvald omtales i 1479 som prior i Elgesæter klo-

---

[1]) D. N. VII n. 103 og 104.
[2]) Se ogsaa Daae, En Krønike, s. 147.
[3]) Lange, „Klosterhistorie", s. 241. Aslak Bolts Jordebog, s. 7.
[4]) Lange, s. 225.
[5]) Supplic. lib. XVI a' I, Pauli II, ff. 282.
[6]) Supplic. I A' II Pauli II, f. 175.

ster[1]. Selve beretningen om sammensværgelsen maa vel indeholde en kjærne af sandhed. Den viser, hvor liden myndighed Kalteisen som fremmed havde.

Quæstio 34 (s. 93—99) handler om Marcellus's pamflet mod Kalteisen. Dette skamskrift kjender vi ellers ikke noget til; det er forresten mærkeligt, at ikke Kalteisen har optegnet det. Dog har Marcellus sikkerlig skrevet det; det stemmer ganske overens med hans øvrige færd. Marcellus's beskyldning, som flere gange gjentages, at Kalteisen skulde være sendt af paven for at støtte Karl Knutssøn, minder om Kristian I's brev til kong Alfons af Arragonien, at Kalteisen stod i hemmelig forbindelse med kongens fiender[2].

Den *cardinalis Firmanus*, som ogsaa skulde have modtaget bestikkelser af Karl Knutssøn, er kardinalen af Fermo, d. e. Dominico Capranica, kanske den mest anseede og agtede kardinal under Nicolaus V. Marcellus's øvrige beskyldninger, at paven ikke havde ret til at forbeholde sig retten til at besætte Nidaros's erkesæde, og at kongen i dette tilfælde havde ret til at modsætte sig paven, skal jeg senere komme tilbage til.

S. 131—147. Dette stykke er referat af de forhandlinger, som i sept. 1453 blev ført for Kong Kristian I angaaende erkestolen i Nidaros. Først kommer Marcellus's anklagepunkter mod Kalteisen, og saa følger dennes svar.

Til Marcellus's artikler skal jeg gjøre et par bemærkninger. S. 135 § 5 og 6 taler han om de privilegier, som paverne Clemens V og Urban VI har givet den norske kirke. Disse dokumenter findes nu ikke længer bevaret. I § 7 taler han om den ed, som Kristian I aflagde ved sit valg og siden fornyede ved sin kroning. Marcellus sigter her muligens til den kroningsed, som Kalteisen har afskrevet, og som er trykt s. 151.

Nogen valg- eller kroningsed fra Kristian I er ellers ikke bevaret.

S. 135 § 10 omtaler han „litteram datam per dominum Regem Regno Norweie, qua intemerate seruata non potuit nec debuit absque expresso consensu consilij regni ad nidrosiensem ecclesiam introduci; videatur littera regis in norico.“ Dette brev er Kristian I's norske

[1]) D. N. VIII. n. 406. Den Ingvald, som i 1436 var prior i Prædikebrødrenes kloster i Nidaros, maa være en anden mand (D. N. V. n. 656).

[2]) Scriptores Rerum Danicarum VIII, 368; Daae, Christiern I, s. 102.

haandfæstning af 2den juli 1449. Denne findes nu kun bevaret i en daarlig afskrift i Arild Huitfeldts „Danmarks riges krønike“ (II s. 845 f.). Marcellus sigter vistnok til § 2: „Oc skulle vi ingen Vdlendiske inddrage i Norgis Rige, uden mesten deelen med Rigens Raads Raad oc Samtycke.“

§ 12. „Episcopus Coronensis, d. e. biskoppen af Koron paa Peloponnes (under erkebispedømmet Patras). Biskop paa denne tid var Bartolomeo Rimbertini. Om hans legation til Norden vides ellers intet. Marcellus's hele angreb (se især § 2 s. 133) viser forresten tydelig, at han hørte til det store parti i kirken, som satte conciliernes myndighed over pavens. Som den røde traad gjennem det hele gaar hævdelsen af den anskuelse, hvorved Marcellus havde vundet og fremdeles vandt kong Kristians støtte, nemlig hans anerkjendelse af kongens præsentationsret (jfr. § I, s. 131). Marcellus havde jo allerede tidligere lovet Kristian I at faa paven til at anerkjende hans ret til at præsentere erkebiskopper og biskopper i Norge, Danmark og Sverige[1].

I sit svar begynder Kalteisen med at gjendrive kongens paastaaede præsentationsret (jfr. s. 131 § 1). Han henviser til „concordia regis, que confirmata est apostolica auctoritate.“ Denne „concordia“ maa være den bekjendte sættargerd mellem kongen og erkebiskoppen af 1277[2]. Den paragraf, som Kalteisen og Marcellus fortolker hver paa sin maade, er følgende:

„Item concessit (dominus rex) quod in electionibus episcoporum et abbatum nidrosiensis prouincie. nulla vis. nulla potencia. nulla auctoritas regis uel principis interueniat. sed ille preficiatur quem ipsi ad quos electio pertinet vacanti ecclesie sciencia et moribus iudicauerint apciorem denunciantes ante confirmacionem electionem factam domino regi qui pro tempore fuerit per canonicos eiusdem ecclesie uel decens nuncium et honestum nisi presens fuerit vel in via per quam fuerit ad confirmacionem transiturus ut tunc pro ut moris est regio aspectui se personaliter presentet.“

Til slutningen af denne paragraf svarer ganske Kalteisens ord: „concordia regis . . . . vult. Quod eleccio debet regi intimari. per capitulum ante confirmacionem. vel si personaliter ire vellet pro confirmacione. et rex esset in via eius. se deberet pro tunc personaliter presentare“. At Kalteisen har kjendt og forstaaet betydningen af

---

[1]) D. N. II n. 789.
[2]) Trykt i Norges gamle Love II, s. 462 ff.

sættargerden, fremgaar jo ikke mindst af, at han selv har skrevet den af. Ved at sammenholde dette sted med s. 134 § 5 og s. 168 (Movet regiam celsitudinem iusiurandum. quo in sua coronacione iurauit priuilegia regni manutenere. que cavent. summum pontificem non debere ecclesie nydrosiensi de pontifice non nisi de eis electo prouidere. Vt patet in bulla quadam per clementem quintum promulgata), synes det at fremgaa, at de af Marcellus s. 135 omtalte buller af Clemens V, Urban VI samt conciliet i Viennes dekret allesammen kun er bekræftelser af sættargerden mellem kongen og erkebiskoppen af 1277.

Angaaende Kalteisens meddelelser om Marcellus (s. 137 f.) henviser jeg til mine bemærkninger til s. 155. Ang. det, som Kalteisen s. 141 siger om sig selv, henviser jeg til bemærkningerne til s. 158 ff.

Det concilium Lugdunense, som omtales § 12 (s. 145), er et kirkemøde i Lyon, som Nicolaus V havde maattet love den franske konge at holde, men som der ikke blev noget af.

S. 147. (Post prefata 4ª feria 4 temporum). Dette lille stykke henviser til, hvad der foregik onsdag efter korsmesse, d. e. den 14de september 1453. Sammen med de følgende stykker (s. 147—154) danner det en fortsættelse af forhandlingerne mellem Kristian I og Kalteisen i Bergen høsten 1453. Det viser, at Kalteisen tilslut nødtvungen har indvilget i at tage afsked (jfr. qu. 38, s. 106 f.).

S. 151 (Sequitur iuramentum). Dette stykke synes at være en afskrift af Kristian I's flere gange citerede norske kroningsed. — Kongen blev kronet sands. 2den aug. 1450. — Denne kroningsed kjendes ellers ikke; dette er derimod tilfældet med hans danske kroningsed[1]. Denne er skrevet paa dansk, medens Kalteisens afskrift er paa latin. Af andre forskjelligheder kan mærkes, at Kristian I i sin norske kroningsed lover at overholde bylovene; dette findes ikke i den danske. Denne sidstes ord: „Och wele wi och skulle holdhe danehoff effter wort raads raadh" svarer nøiagtig til den norske kroningseds: „Item volumus celebrare generale parliamentum. iuxta consilium nostrorum consiliariorum." Ellers er de to kroningseder næsten ligelydende.

S 153. Den degn (decanus), som her omtales, er den før omtalte Sven Erikssøn, degn i Nidaros. Som svensk af fødsel tog han

---

[1]) Diplomatarium Christierni primi, p. XIII—XIV.

naturligvis parti for Karl Knutssøn mod Kristian I. Hvem den Johannes Grab er, som sammen med ham (nov. 1449) drog Karl Knutssøn imøde for at føre ham til Nidaros for at krones, ved jeg ikke; han omtales, saa vidt jeg ved, ikke i andre samtidige kilder. Dette stykke viser ogsaa, at erkebiskop Aslak Bolt modtog kong Karl som ven og frivillig kronede ham. Rygterne om, at Karl Knutssøn med vold tvang erkebiskoppen til at krone sig, maa derfor, som man ogsaa kunde vente, være falske[1].

Efter Karl Knutssøns nederlag maa imidlertid degnen Sven Erikssøn ha forsonet sig med Kristian, og Kalteisen, som havde sat ham i ban, blev nødt til atter at absolvere ham; det viser Kalteisens fuldstændige magtesløshed. Den Vilkin, som nævnes s. 153, omtales ogsaa flere andre gange og var kannik i Nidaros (jfr. s. 171 og s. 198).

S. 155. Biskop Marcellus af Skaalholt og hans tidligere bedrifter omtales mange gange af Kalteisen. De vigtigste steder er s. 93 ff. (hans pamflet mod Kalteisen), s. 137 f., hvor Kalteisen resumerer, hvad han ved om Marcellus, samt s. 155—158, s. 165—167 og s. 173—176. Jeg skal her behandle de tre sidste steder.

Ogsaa i andre samtidige kilder omtales, som bekjendt, Marcellus's bedrifter, før han blev biskop[2]. Den vigtigste af disse er fortsættelsen af Detmars lybekske krønike[3]. Mellem denne og Kalteisens kilder er der iøinefaldende baade ligheder og forskjelligheder. I de to dokumenter fra Rom (s. 156—158 og s. 173—176), som Kalteisen har optegnet og som nøiagtig stemmer overens, siges der, at Marcellus kom til Lübeck omkr. 1427 og der optraadte som pavelig nuntius. Begge steder fortælles ogsaa, at han oprindelig var Franciskanermunk, men at han forlod denne orden og siden optraadte som munk af den hellige gravs orden.

I lighed hermed fortæller den lybekske krønike for aar 1428, at en bedrager ved navn Marcellus „gbaf sijk ut in den seesteden"[4], hvor han optraadte som pavelig nuntius og samlede penge

[1]) Jfr. Daae, Christiern I, s. 42 og anm. 3., og hans citat efter v. Gherens krønike: „In deme Vastelauende (!) nam myt walt to Drunthem de Krone van deme Ertzbiscopp Aslaker Koningk Karl van Sweden."

[2]) Daae, Christiern I. s. 58 ff.

[3]) Trykt hos Grautoff „Lübeckische Chroniken", se s. 48—50.

[4]) Kalteisen har: *transtulit se ad partes maritimas.*

for at løskjøbe den fangne konge af Cypern. Krøniken ved ogsaa at fortælle, at Marcellus var en forløben Franciskanermunk, som gav sig ud for „Johanniterridder“[1]. Derimod ved alene krøniken at berette, at Marcellus ogsaa havde en broder, som blev sat i fængsel og døde i Lübeck. Dette kjender Kalteisen intet til. Ogsaa med hensyn til Marcellus's nationalitet skiller de sig ud fra hinanden. Krøniken kalder ham, vistnok med urette, en Englænder[2]. Den af Kalteisen optegnede skrivelse fra Byen Köln kalder ham derimod *Marcellus de Niverijs.* Herved skal efter prof. dr. G. Storm forstaaes den gamle by *Nievern* i Nassau. At Marcellus's fødested er at søge her, støttes derved, at andre optegnelser kalder Marcellus en Tysker[3].

I Lübeck, hvor Marcellus's bedragerier snart kom for dagens lys, udførte han ifølge Kalteisen den genistreg at komme ud af fængslet ved at give en Franciskanermunk, som var tilkaldt som skriftefader, en sovedrik og iføre sig hans kutte. Kalteisen fortæller (s. 137), at han hørte dette paa Baselerconciliet af biskoppen af Lübeck, og s. 156 f. og s. 174 f. gjentages det i skrivelserne fra Rom. Aldeles den samme fortælling gjengives ogsaa (s. 50) i den lybekske krønike; men her er den henlagt til Venedig. Muligens har Marcellus virkelig været i Venedig. Derpaa skulde det kanske tyde, at kardinal Nicholaus af Cusa (*N. cardinalis sancti Petri*) i sit brev til Kalteisen (s. 155) fortæller, at man i Köln hos Marcellus fandt et eftergjort adelspatent fra dogen af Venedig. Men om hele fortællingen om Marcellus's fængsling og vidunderlige flugt er sandhed eller løgn, vover jeg ikke at afgjøre.

Fortællingen om Marcellus's bedrifter i Köln gjenfindes dels i den lybekske krønike og dels i beretninger fra Köln[4]. Alle tre beretninger ved at fortælle, at Marcellus paa grund af de bedragerier, han havde udført i Lübeck, blev sat i fængsel i Køln paa befaling af den pavelige legat kardinal Henrik af Winchester (*cardinalis de Anglia*), samt at han senere blev befriet af erkebiskoppen af Köln,

---

[1]) Kalteisen: *religiosus de sepulcro dominico* og krønikens *ridder van sunte Johannes orden* vil sige det samme; (begge ordener smeltede nemlig i anden halvdel af 15. aarh. sammen).

[2]) S. 49: wente he was ok ut engheland.

[3]) Daae, Christiern I., s. 58 anm. 2.

[4]) L. Ennen: Geschichte der Stadt Köln, III s. 363—364, Daae, Christian I., s. 59—60.

da han havde helbredet denne for en sygdom. Der er endvidere nøiagtig overensstemmelse mellem Kalteisens beretning, at han „offentlig blev stillet paa galgestigen“ [1] (*publice inscalatus*) og den lybekske krønikes ord: „Do settede de cardinal den velscher uppe de ledderen.“

Hvad Kalteisen (s. 155, s. 156, 165 f. og s. 175 f.) fortæller om Marcellus's fængsling i Köln i 1451 ved kardinalen af Cusa, kjender vi ogsaa andetsteds fra. Kun har Kalteisen flere enkeltheder angaaende hans nye bedragerier. At der paa grund af denne fængsling opstod forviklinger mellem Kristian I. og byen Köln, er ogsaa en historisk kjendsgjerning [2].

S. 158—164. En tale holdt af Kalteisen for det danske rigsraad i Kjøbenhavn, pintse (25. mai) 1454.

Denne tale er en vigtig kilde til kundskab om Kalteisens ophold i Norge. Den er vistnok i hovedsagen historisk paalidelig, om den end er farvet af Kalteisens egen sindsstemning [3].

28 febr. 1452 providerede pave Nicolaus V Kalteisen til erkebiskop i Nidaros og udstedte derom breve til Kristian I, Norges lydbiskopper, Nidaros's kapitel samt geistligheden og almuen i Nidaros's stift og by [4]. Kalteisen kom om sommeren til Danmark, hvor han blev anerkjendt af Kristian I og hans danske rigsraad som erkebiskop af Nidaros og aflagde ed som norsk rigsraad. Kristian I medgav ham saa et brev til Nidaros's domkapitel, udstedt 30 aug. 1452 [5]. Som man vil se, svarer Kalteisens egne oplysninger fuldstændig til, hvad man før vidste. De oplysninger, vi ikke kan kontrollere, maa da ogsaa være paalidelige. Efter disse brugte Kalteisen knapt tre maaneder paa veien til Bergen, hvorhen han vel er ankommet i nov. 1452. Her blev han anerkjendt og indsat som erkebiskop. Hele vinteren blev han i Bergen og drog 25 april (in festo sancti Marci) 1453 til Nidaros. Endnu samme dag udstedte han et brev ang. de islandske forhold [6]. Til Nidaros ankom han

---

[1]) At bli stillet paa galgestigen, hvorfra man styrtede forbrydere ned, var en vanærende straf.

[2]) Daae, Christiern I., s. 97 f.; Ennen, Gesch. der Stadt Köln, III s. 364—365.

[3]) Jfr. Daae, Christiern I, s. 98—104, og Daae, Krønike om Erkebiskopperne i Nidaros, s. 163—165.

[4]) D. N. I n. 814 og 815, jfr. IV s. 908.

[5]) Nye danske Magazin, VI, s. 49—51; Christiern I. s. 99.

[6]) Finnus Johannæus, Hist. Eccl. Islandiæ, II. s. 479.

pintsesøndag. Hvad Kalteisen fortæller om de herrer, som fulgte ham til Nidaros, nemlig biskop Thorleif af Bergen, Alf provst af Apostelkirken, hr. Olaf og hr. Peder Nielsen samt hr. Hans Krukov, er ganske paalideligt, ligesaa at de søgte efter den svenske ridder Ørjan Karlssøn, som flygtede til Jemteland[1].

Angaaende de forhandlinger, som ud paa høsten samme aar blev ført mellem Kristian I, Kalteisen og Marcellus, ved vi ellers intet Dog kan vi ogsaa af det norske rigsraads brev til pave Nicolaus V af 15 okt. 1453[2] se, at der maa ha været slige forhandlinger, ligesom dette brev ogsaa siger, at Kalteisen har fundet at burde tage afsked, og at kongen nu ønsker magr. Olaf Throndssøn til erkebiskop. Kalteisen lader det derimod skinne igjennem, at kongen fremdeles understøtter Marcellus. Dette er dog lidet rimeligt. Thi Kalteisen selv udtaler jo ogsaa i sin audiens hos pave Nicolaus V (s. 168), at kongen ønsker magr. Olaf.

Efter at ha taget afsked maatte Kalteisen, kan vi se, forlade Bergen. Efter bestemmelsen skulde han saa egentlig bo i Stavanger, indtil der kom svar fra Rom. Men senere, da Kalteisen var paa *Nothau* (d. e. Nautey i nærheden af Stavanger), synes Kristian I at ha forandret denne beslutning og at ha overgivet Kalteisen til hr. Torbjørn Bille, befalingsmand paa Baahus. Kalteisen var nu vinteren over i Marstrand (jfr. s. 208—211) og kom til Kjøbenhavn, vaaren eller sommeren 1454 (jfr. s. 172 f.).

S. 167. Det overstrøgne stykke „Contra appellacionem" handler om Nidaros's domkapitels appellation til paven angaaende hans besættelse af erkesædet i Nidaros. Den skulde iflg. Kalteisen være foretaget inden en uge efter 11 nov. 1453 (infra octauas sancti martini), men kan ikke være skeet før omkr. 29 sept. 1454 (circa festum sancti michaelis).

S. 167—170 (Subscripta peroraui pape). Dette stykke er foredraget for pave Nicolaus V den 7de jan. 1455 (post festum epiphanie). Kalteisen maa, som ogsaa hans gesantskabsreise til Lüneburg (s. 176 ff.) viser, tilslut ha forsonet sig med Kristian I, som saa har sendt ham til Rom sammen med kanniken i Lund, den senere biskop i Odense, Mogens Krafse (collega Magnus). Kalteisen beder nu paven officielt om at anerkjende hans afskedsansøgning: thi kong

[1]) D. N. VIII n. 349 (s. 382).
[2]) D. N. III n. 824.

Kristian kan ikke anerkjende ham, da det strider mod hans kroningsed. Hvor lidet denne laa ham paa hjerte, ser vi af det følgende, hvorefter kong Kristian søger at faa gjort provsten i Lund til erkebiskop i Nidaros, uagtet han i sin haandfæstning havde lovet ikke at drage udlændinger ind i Norge.

Foruden at lade Kalteisen anbefale Marcellus (s. 168 f.) skrev ogsaa Kristian I selv et Brev til paven, hvori han tilbageviste beskyldningerne mod Marcellus. Hvad Kalteisen ellers anfører om Karl Knutssøn, om dronning Dorotheas morgengave osv., er almindelig kjendte ting og indeholder intet nyt.

S. 171 f. Dette stykke synes at være en fortegnelse over løsøre, som tilhørte dels domkirken og erkebispegaarden i Nidaros og dels erkebispegaarden i Bergen. Kalteisen har vistnok optaget denne fortegnelse, lige før han forlod Bergen høsten 1453.

S. 172 (Subscriptam litteram dedi regi). Dette brev indeholder Kalteisens officielle afskedsansøgning og er skrevet i Kjøbenhavn 24 juli 1454.

S. 173 (Subscripta missa sunt per papam calistum tercium). Dette brev maa være udstedt høsten 1455 lige efter Calixtus III's tronbestigelse (den 9de april 1455). Thi man kan af rettelserne se, at brevet oprindelig har været forfærdiget under Calixtus's forgjænger Nicolaus V. Angaaende brevets indhold henviser jeg til bemærkningerne til s. 155 ff.

S. 177—185 omtales Kalteisens gesantskabsreise til Lüneburg, som han foretog paa veien til Rom høsten 1454. Hans opgave var at mægle i den saakaldte „lüneburgske prælatkrig", en nærmest diplomatisk strid, som blev ført mellem byen Lüneburg og en del prælater i omegnen. Borgerne vilde, at prælaterne, som eiede en del af de lüneburgske saltkilder, skulde anvende en del af sine indtægter deraf til at betale byen Lüneburgs gjæld. Som man vil se, mislykkedes Kalteisens sendelse. Den langvarige strid endte først i dec. 1462 ved Kristian I's og biskopperne af Lübeck's og Schwerins mægling[1].

S. 186—188 (Informacio Marcelli contra archiepiscopum nydro-

---

[1]) Ang. striden se nærmere: Mittendorff, Der lüneburgische Prälatenkrieg, i Vaterländ. Archiv des hist. Vereins f. Niedersachsen, 1843. William Christensen, Unionskongerne og Hansestæderne 1439—1466, s. 368 f.

siensem). Naar dette stykke er skrevet, angives ikke; men det maa være efter 15de okt. 1453, og vel før Kalteisens afreise fra Bergen. Brevet ligner ellers i sin hele karakter Marcellus's artikler af 12 sept. 1453 (s. 131 ff.). S. 186 anfører Marcellus atter Kristian I's kroningsed og s. 187 hans haandfæstning. Denne findes, som før nævnt, trykt hos Arild Huitfeldt (II s. 846 f.) og er ifølge ham forsynet med følgende danske rigsraaders segl: „Her Otte Nielsøn, Her Eggert Frille, Her Lasse Thomassøn, Her Johan Bjørnssøn, Her Niels Erichssøn, Her Mogens Ebbessøn, Riddere, oc Aage Axelssøn, aff Vaaben“. Haandfæstningen er ifølge Huitfeldt givet „om *Mariæ* Messe Tid, *Visitacionis*, *Anno* 1449“. Som man vil se, anfører Marcellus samme aar og dag for haandfæstningens udstedelse som Huitfeldt. Derimod kjender han hverken hr. Niels Erichssøn eller Aage Axelssøn som vidner, men anfører isteden hr. Olaf Lunge.

Marcellus's beretning (s. 186 f.), om at det norske rigsraad i overvær af tre danske raader besluttede, at de ikke vilde taale Kalteisen som erkebiskop, maa sigte til en begivenhed samtidig med det norske rigsraads brev til paven (af 15 okt. 1453), om at det norske folk ikke vilde taale Kalteisen, og at denne tilslut havde indvilget i at tage afsked[1].

S. 189—191. Dette brev fra Kalteisen til kong Karl Knutssøn maa være skrevet ikke længe efter Kalteisens ankomst til Nidaros og i den hensigt at faa den fangne magr. Olaf Throndssøn frigivet. Magr. Olaf var taget tilfange af Orjan Karlssøn under dennes indfald i det Trondhjemske i slutn. af 1452[2].

S. 191 f. De tre her meddelte breve angaaende palliehjælp er udstedte: I. 1232 den 26de marts, II. 1236, III. 1230 den 8de mai. Det Olafskloster ved Stavanger (Sanctus Olauus apud Stawangream), som omtales s. 192, kjendes ellers ikke. Det har vel som de fleste klostre i Norden paa denne tid tilhørt S. Benedicts orden. Kalteisen har vistnok afskrevet disse aktstykker paa grund af sine forhandlinger med præsteskabet i Stavanger stift angaaende palliehjælp. 12 februar 1453 byder han præsteskabet i Stavanger stift tolv dage efter modtagelsen af denne betaling at holde den erkebiskoppen efter gammel ret tilkommende halvtiende som *subsidium pallii* rede til betaling[3].

---

[1]) D. N. III n. 824.
[2]) Daae, Christiern I. s. 85. [3]) D. N. IV n. 929.

S. 201—207 danner et afsnit for sig i Kalteisens codex. Det kan nærmest kaldes en færøisk bispekrønike. Forfatteren af dette lille skrift maa oprindelig være biskop Johannes Theutonicus. Derpaa tyder ordene: „Est Johannes theutonicus huius libelli scriptor.“ I uoverensstemmelse hermed staar dog stykkets begyndelsesord: (Ego Serquirus o. s. v.), hvorefter man skulde tro, at biskop Serquirus (Sørkver) var skriftets forfatter. Dette kan dog ikke forholde sig saa og maa bero paa en skrivfeil; thi den eneste biskop af dette navn paa Færøerne døde 1237. Biskop Johannes, som ifølge de nyeste undersøgelser i Vatikanets arkiv levede omkr. 1420 [1], maa være forfatteren. Dog maa der senere være foretaget et par tilføielser. Thi skriftet nævner ogsaa tre færøiske biskopper efter Johannes Theutonicus. Disse tillæg maa være foretaget af den fjerde biskop efter Johannes, nemlig Jøns, som blev valgt i 1453 og maa være kommet til Norge omtrent samtidig med Kalteisen, hvem han modtog i Nidaros (s. 160). Biskop Jøns er det sikkerlig ogsaa, som har meddelt skriftet til Kalteisen.

Den færøiske bispekrønike begynder med en opregning af navnene paa Færøernes biskopper. Ogsaa andetsteds nævnes de fleste af disse navne. De kjendes foruden fra pavebuller dels fra de „Islandske Annaler“ og dels fra to bisperækker, som er trykt i P. A. Munchs afhandling „Undersøgelser om de de ældste kirkelige Forhold i Norge“ [2], og endelig fra Peder Claussøns „Norges Beskrivelse“. De andetsteds nævnte biskopper er i kronologisk orden:

Guðmundr, Ormr [3] (1139), Marteinn eller Matthæus († 1157), Roe (indviet 1162), Suæinn († 1212), Suærkuir eller Sørkuir (indv. 1216 † 1237), Bergsveinn († 1243), Petr (transl. til Bergen 1257), Gauti (1257 † 1268), Erlendr (indv. 1269 † 1308), Loðinn (valgt 1308 † 1316), Signær (indv. 1320), Gefarðr, Hávarðr (indv. 1343 † 1348), Arne, Arne suæle (a. 1365), Halgeir (a. 1392), Vikbold (a. 1394), Johannes (ca 1407—1420), Severinus († c. 1430), Johannes (prædikebroder, † 1434), Heming (a. 1442, a. 1450), samt Johannes (Jøns, a. 1454).

Som man vil se, er der nogen forskjel mellem denne og den hos Kalteisen meddelte færøiske bisperække, som ogsaa maa hvile

---

1) Baronesse Wedel-Jarlsberg, Une page de l'historie des Frères-Prêcheurs. s. 216.

2) P. A. Munch, Samlede Afhandlinger, II s. 580 f.

3) *Ormetus* s. 201 er en feil for *Ormerus*.

paa gammel — vistnok skreven — overlevering. Den vigtigste forskjel er kanske, at Kalteisen kjender to ukjendte biskopper forud for Gudmund. Af disse har vel Bernhardus været en fremmed missionær, medens Ryngerus (Ring) synes at ha været en Nordmand.

Kjærnen i den færøiske bispekrønike er biskop Erlends vita. Denne levnetsbeskrivelse siges at være fundet i hans grav paa blytavler beskrevne med runer. Efter ordene hos Kalteisen at dømme ser det ud, som om bogstaverne har været runer, medens sproget har været latin (Interpretes omnino latinum ignorantes supradictas tamen litteras perfectissime cognoscentes). Slige blytavler beskrevne med runer er intet særsyn. En liden firkantet blyplade blev 1871 fundet ved Lom kirke; den har en latinsk indskrift med runer: Pater noster og Evangelisternes navne. I „Aarsberetninger fra Foreningen for Fortidsmindesmærkers Bevaring“ (1874 s. 60) omtales der en liden blyplade med 8 runer i to rækker paa den ene side. Ved den ene ende er aarstallet 1479. Pladen blev fundet i Trondhjems domkirke, mellem stenene i den ydre korgang paa en saadan maade, at den maa antages nedlagt ved muringen. I aarsberetning for 1866 (s. 9) omtales en bispegrav i Trondhjems domkirke. Paa ligets bryst fandt man et kors af kobber med spor af forgyldning: derpaa stod med nygotiske majuskler (fra omkr. 1300): Ave Maria gracia plena. Ved hver af ligets albuer fandtes en liden blyplade, men uden runer [1]. Ogsaa i Danmark kjender man lignende blyplader med runer [2].

Hvad indholdet af de i Kalteisens haandskrift omtalte blyplader angaar, saa synes det at være historisk paalideligt. Enkelte aarstal og begivenheder, som vi kan kontrollere, er rigtig angivne: f. eks. biskop Gautes og biskop Erlends død og Haakon V's daab. Den forfølgelse, som omtales s. 304, kjendes ellers ikke; heller ikke den der nævnte *Hergerus*, som vel har været kongelig sysselmand. I 1307 omtales der i Norge en „Hergeyr Hostiler de Roy“ [3]; men jeg ved ikke, om det er samme person. Heller ikke om biskop Erlends paatænkte kanonisation ved man noget. Men det er jo i sig selv rimeligt, at den afsidesliggende øgruppe Færøerne ligesom Island og Orknøerne søgte at faa sig en nationalhelgen.

---

[1] Disse oplysninger skylder jeg professor O. Rygh.

[2] Stephens i Aarbøger f. nord. Oldkyndighed, 1885 s. 14.

[3] Jfr. min afhandl. „De norske byers selvstyre og handel“ (tillæg til hist. tidsskr. for 1898, s. 199).

De sammen med bispekrøniken optegnede beskyttelsesbreve for Færøernes bispestol maa vel ogsaa være meddelt Kalteisen af biskop Jøns. De har følgende datum:

I. (Erkebiskop Jóns's brev til biskop Erlend) er givet 1275 den 4de august. II. (Erkebiskop Eilifs brev til biskop Gevard) er givet 1329 den 6te mai. III. (Erkebiskop Paals brev til biskop Gevard) er givet 1337 den 25de april. IV. (Erkebiskop Olafs brev til biskop Arne suæle) er givet 1369 den 19de juli.

S. 208—211. De her meddelte indulgentser og confessionaler viser, som før omtalt, at Kalteisen vinteren 1453—1454 opholdt sig i Marstrand.

S. 209. Det brev, hvori Kalteisen giver hr. Hartvig Krummedike og hans hustru ret til at vælge en skriftefader og have et flytbart alter, er udstedt 1453[1] den 24de november. Den Eckardus, som staar skrevet over *Hertwyco* lige i begyndelsen af brevet, er sandsynligvis det danske rigsraad hr. Eggert Frille.

S. 212 f. Dette brev er udstedt 1457 den 9de august. Det er sandsynligvis det sidste brev, som Kalteisen har skrevet til Nidaros. Thi næste aar, blev, som før omtalt, Kalteisens pension endelig fastsat og han selv overflyttet til Cæsarea.

S. 214. Den her omtalte Jon Thorkilssøn, regulær kannik i Helgafells kloster i Skaalholt paa Island, kjendes ogsaa ellers. Den 4de febr. 1451 ansøger „Johannes Torquellj presbyter Scalotensis diocesis“ pave Nicolaus V om at blive abbed i „monasterium de Helgefelle ordinis sancti Augustini canonicorum regularium Scalotensis diocesis“ efter klosterets sidste abbed Daniel, som døde for to aar siden. Da Kalteisen faa uger efter blev udnævnt til erkebiskop af Nidaros, har han vistnok faaet i opdrag nærmere at undersøge forholdene i Helgafells kloster og har derfor optegnet Jon Thorkilssøns navn.

Jeg skal til slutning nævne et par ord om Kalteisens citater.

Som man vil se, forekommer der, især i første afsnit, en mængde henvisninger til den kanoniske ret og en del til Romerretten. Kalteisen citerer, som sedvanligt var i ældre tider, kapitlernes begyndelsesord. For at gjenfinde citaterne har jeg for kirkerettens vedkommende benyttet Friedbergs udgave af Corpus iuris canonici I—II, Leipzig 1879—1881. I anmærkningerne under teksten anfø-

---

[1]) M CCC er en feilskrift for M CCCC.

rer jeg, hvor man kan finde kapitlerne hos Friedberg, (Fr. I og Fr. II d. e. første og anden del af Friedbergs udgave). Oppe i teksten har jeg ligesom Kalteisen selv anvendt endel forkortninger: *ar.* = argumentum; *c, ca°, c°* osv. = former af *capitulum; dis.* = former af *distinctio; glo.* = former af *glossa; qu.* = former af *questio; li.* = former af *liber.*

Jeg maa endvidere bemærke, at jeg i de fire første ark oppe i teksten har opløst Kalteisens *ex^a* med *extravag.* (af *extravagantes*) isteden blot *extra*, som var den almindelige betegnelse for Decretales Gregorii IX. Dette er i de følgende ark rettet.

Foruden den kanoniske ret har ogsaa Kalteisen hyppig citeret Romerretten. Disse citater er dog ofte forvanskede, saa at de tildels ikke har kunnet gjenfindes. I anmærkningerne under teksten har jeg anført den maade, hvorpaa kapitlerne citeres i moderne udgaver (*C.* = *Codex*; *D.* = *Digesta; I.* = *Institutiones; N.* = *Novellæ*). Oppe i teksten benytter jeg ligesom Kalteisen følgende forkortninger: *C.* = *Codex, ff.* = *fragmenta. l.* = *lex.*

Under mit arbeide har jeg faaet hjælp og bistand fra forskjellige sider. Først og fremst maa jeg takke **universitetsbibliotheket i Bonn** og dets overbibliothekar og bestyrelse, som først hjalp mig under mit ophold i Bonn og siden med overmaade stor velvilje har udlaant Kalteisen's haandskrift ligefra høsten 1897. Her hjemme har min far prof. S. Bugge læst korrektur paa de sidste ark af teksten. Professorerne L. Daae, O. Rygh, G. Storm og A. Taranger har givet mig flere vigtige oplysninger. Alle disse herrer bringer jeg min ærbødige tak. En særlig tak maa jeg rette til prof. dr. M. Ingstad, som har havt den godhed at gjennemse alle Kalteisens romerretslige citater.

Kristiania, Juni 1899.

Alexander Bugge.

[*Upagineret side.*] Subscripte questiones sunt quesite a prelatibus successive et solute. per Reuerendum dominum Henricum. archiepiscopum nidrosiensem. assumptum ex sacro ordine predicatorum.

[*Indholdsfortegnelsen slutter her*].

---

(1). Consilia. H. archiepiscopi nydrosiensis. super quesitis dum esset in regno norweye. ab anno. 1453°.

[De homicidis. An possint sepeliri in cimiterio. Questio prima][1].

In primis. quesitum est. An ille laicus debeat sepeliri in cimiterio. qui occidit virum laycum. nec satisfecit principi neque amicis. sed stabat in tractatu componendi se. cum consangwineis occisi. Et in articulo mortis confessus est et communicatus. apparueruntque in eo signa contricionis. Respondeo quod sic. quia nullibi reperitur. tali. ecclesiastica supultura interdicta. Nec pene sunt extendende. sed magis restringende. Nec addenda est affliccio afflicto. precipue quia dum viveret. paratus fuit satisfacere iuxta nosse et posse. Cuius racio est. Quia licet nullus notorius de peccato mortali. sepeliendus sit in cimiterio. 13. q. 2. *quibus*[2]. Et capitulo. *non extimemus*[3]. et capitulo. *pro obeuntibus*[4]. Tamen. hoc. locum habet. si tales non sunt reconciliati ecclesie. Nam si reconciliati essent. Vel certa signa penitencie apparent. sepeliendi sunt. Verum est tamen. Quod heredes tenentur satisfacere pro eis. extravag. de sepulturis capitulo *parrochiano*[5]. Excipiuntur tamen casus 12, [In quibus prohibentur sepeliri in iure (!)[6]]. Primus. Si fuerit raptor publicus. et non restituit si potest. vel moritur inpenitens. negabitur ei viaticum. et ecclesiastica sepultura. ut patet. de raptoribus. capitulo. *super*

---

1) Det indklamrede staar i margen.
2) Fr. I, c. 16. C. XIII q. 2.
3) Fr. I, c. 19. C. XIII q. 2.
4) Fr. I, c 21. C. XIII q. 2.
5) Fr. II, III. 28. 14 (Parochiano. de sepultur.).
6) Det indklamrede er tilføiet i margen.

eo[1]. Et capitulo. *in litteris*[2]. Quod si non habet vnde reddat. sit tamen contritus. eciam si heredes nolint pro eo satisfacere. cum paratus sit facere quod in eo est licet tarde. non priuabitur penitencia et viatico. sed tamen sepultura negabitur ei. Quod statutum est. ad terrorem aliorum. adeo. Quod presbiteri. qui contra predicta fecerint. sepeliendo ipsum. debent deponi ab officio et beneficio. vt in dicto capitulo *super eo*[3]. Si autem fuerit raptor occultus tunc secundum Jnnocencium. non debet talis rigor seruari. ar. extravag. de raptoribus. capitulo. *litteris*[4]. Secundus casus est Si talis occisus est in torneamento. Quod secundum Hostiensem[5] intelligitur de hijs. qui ibi vulnus letale acceperint. licet postea supervixerint. Nam tales licet supervixerint et peniteant. tunc licet eucharistia non denegetur. carebunt tamen ecclesiastica sepultura. ut patet extravag. de torneamentis. capitulo 1°. Hoc autem intelligendum est. de illo. qui venit causa exercendi se in torneamento. Non de alijs ut patet ibidem. capitulo 2°[6]. Nam et secundum Wilhelmum[7]. Jntelligitur. tam de militibus quam de eorum armigeris. qui ibidem. se. in armis exercebant. Secus de illis qui illic vadunt. causa curiositatis. vel quacunque alia causa. ut patet ibidem in glossa. | Tercius casus est de hereticis. qui prohibentur sepeliri in cimiterio. Extravag. de hereticis *sicut*[8]. Eciam si post mortem appareat de heresi eorum. 24. q. 2. *sane profertur*[9]. 4us. Quod prohibentur sepeliri. pagani et iudei. de quibus distinccione 1^a^. *ecclesiam*[10] et capitulo sequenti. 5us. Omnes excommunicati. 24. q. 2. *Sane quod frater*[11]. Extravag. de priuilegijs capitulo *episcoporum*. libro 6°[12]. Eciam

---

1) Fr. II, V 7. 2. (Super eo vero).
2) Fr. II, V 17. 5. (In literis tuis continebatur).
3) Sml. anm. 1.
4) Fr. II, V 17. 5. (In literis!).
5) *Hostiensis*, d. e. Henricus de Segusia, kardinal af Ostia, † 1271, forfatter af forskjellige skrifter ang. kanonisk ret.
6) Fr. II, V 13. 1 et 2.
7) *Wilhelmus*, sands. — Guilielmus Durantis, † 1296 som biskop af Mende og pavelig statholder i Romagna og Marc Ancona.
8) Fr. II, V 7. 8. (Sicut ait.).
9) Fr. I, c 6 fin. C. XXIV qu. 2.
10) Fr. I, c. 27. D. I de cons. (ecclesiam, in qua pag.).
11) Fr. I, c. 3. XXIV qu. 2(?).
12) Fr. II, V. 7. 8. (L. VI).

excomunicatus minori. si notorie sic excomunicati sint. Jdem est. de excomunicato eciam iniuste. Vt notatur extravag. de restitucionibus spoliatis. capitulo *litteras*[1]. In glossa. capitulo finali[2]. 6us. Quod prohibentur illi qui se ipsos occidunt. 13. q. 2. *quibus*[3] 23. q. 5. *placuit*[4]. Quod intelligendum est secundum Wilhelmum. Si perimerunt se. ex desperacione uel iracundia. secus. si ex furore uel a casu. | Vnde sicut dicit bernhardus. extravag. de sepulturis. capitulo *ex parte*[5]. Si aliquis propter fugam precipitaret se in aquam. quia sic credebat se euadere posse. Non imputatur ei. si contrarium eveniat. et hoc. cum pro bono et licito hoc faciat. ar. 13. distinccione. *nerui testiculorum*[6] 23. q. 5. capitulo. *de occidendis hominibus*[7]. Concordat hostiensis. 7us casus. Quando generaliter interdicitur sepultura. Vt omnibus de tali loco. scilicet. tempore interdicti. eciam si peniteant in fine vite sue. Vt patet extravag. de penitencijs. capitulo *quod in te*[8]. quia interdicti sunt. eciam si peccatores non sint. 24. q. 3. *si habes*[9] 17. q. 4 *miror*[10]. 8us. Interdicitur sepultura illis qui reperiuntur manifesti vsurarij. vt patet extravag. de vsuris *quia*[11]. Et capitulo *quamquam* libro 6°[12]. 9us. Quicunque presbiter. tutorem in testamento reliquit. 21. 9. 3. *ciprianus*[13]. Et 88 distinccione. *neque aput*[14]. Sed vt dicit glossa. Jstud hodie non habet locum. 10us. Blasphemus dei. Extravag. de maledicentibus in fine[15]. 11us. Monachus proprium habens. Vt patet extravag. de statu monachorum. capitulo. *super quodam*[16].

---

1) Fr. II, II. 13. 13. (Litteras tuas recepimus).
2) Fr. II, V. 5. 2.
3) Fr. I, c. 16. C. XIII qu. 2. (Quibus peccata).
4) Fr. I, c. 12. C. XXIII qu. 5. (Placuit. ut hii).
5) Fr. II, III. 28. 5. (Ex parte canonicorum Obrigen.).
6) Fr. I, c. 2 fin. D. XIII.
7) Fr. I, c. 8. C. XXIII qu. 5.
8) Fr. II. V. 38. 11.
9) Fr. I, c. 1. C. XXIV qu. 3.
10) Fr. I, c. 8. C. XVII qu. 4. (Miror quomodo).
11) Fr. II, V. 19. 14. (Quia frustra).
12) Fr. II, V. 5. 2 (L. VI).
13) Fr. I, c. 4. C. XXI qu. 3.
14) Fr. I, c. 14 fin. D. LXXXVIII. (Neque apud altare).
15) Fr. II, V. 26. 2.
16) Fr. II, III. 35. 4.

12us. Qui non saltem semel in anno confitetur. ut patet extravag. de penitencijs. capitulo *omnis*[1]. Quod eciam intelligendum est. nisi in articulo mortis existens. signa contricionis ostendat. Ad quod probandum. secundeum omnes. in prefatis casibus sufficit. Vnus testis. 26. q. 6. capitulo. *qui recedunt*[2]. Ex quibus patet. Quod predictus casus noster non exprimitur. igitur. nec prohibetur. Nam regula est. Quod vbi in iure non reperitur determinata pena. sed committitur iudicis arbitrio. tunc iudex semper debet in miciorem partem inclinare se. vt patet extravag. de translacionibus. capitulo *ex parte*[3]. Et de transaccionibus. capitulo vltimo[4]. Et C. de iu. pu. l. *seruos* in fine[5]. Et secundum sanctum Thomam in 2ae. q. 67[6]. Jnsuper episcopus potest dispensare in eum casu. qui non prohibetur sibi expresse in iure. distinccione 82[7]. Et de penis. distinccione 6a capitulo 1° in fine. Extravag. de sentencia excomunicacionis *nuper*[8]. circa finem. Ad idem. [ff. Quibus ex causis. maiores in integrum restituantur. l. *nec non* § *quod eis*[9]. Et hec est communis doctorum sentencia. secundum bernhardum. Et notatur 50 distinc. *Si quis presbyter*[10]. Ista tenent de iure communi. sed ad terrorem homicidarum. in certis mundi partibus. tales prohibentur sepeliri in loco sacro. eciam per statuta prouincialia uel synodalia][11].

Questio 2a. Querebatur. Quidam sacerdos simplex. volens aptificare locum quendam pro cimiterio. qui nunquam prius fuit pro cimiterio consecratus. Juduit se sacerdotalibus orna-

---

1) Fr. II, V. 38. 12 (omnis vtriusque).
2) Fr. I, c. 7. C. XXVI qu. 6.
3) Fr. II, I. 36. 11.
4) Fr. II, I. 36. 11 (!).
5) Hvad der menes med dette citat, er uvist. Nogen codextitel, som svarer til de anførte begyndelsesbogstaver, findes ikke.
6) Det skrift, som der henvises til, er den hellige Thomas ab Aquinos *Summa Theologica*, Prima Secunde, Questio 67.
7) Fr. I, 289 ff.
8) Fr. II, V. 39, 29.
9) 28 § 2. D. 4—6. (Quod eius!).
10) Fr. I, c. 22 D. L.
11) Det indcirklede staar i margen.

mentis et publice cantauit missam in eodem loco. aspergendo ipsum cum aqua benedicta. per ipsum met sacerdotem. Et laici presentes habuerunt illum (1[b]) pro cimiterio consecrato et sepelierunt illic mortuos suos. Jpse autem se modo excusat dicens. Quod non intendebat consecrare. sed tantum benedicere. Quid iuris.

[Resten af folio 1[b] og hele folio 2[a] er ubeskreven].

(2[b]). De homicidis et pena eorum multiplici ex differencia. In speciali An possint ingredi ecclesiam ad audiendum diuina.

Questio 3[a]. Querebatur An homicida laicus qui occidit laycum. possit ingredi ecclesiam ad audiendum diuina. antequam sit absolutus ab irregularitate et satisfecerit consanguineis et principi. Respondeo. Quia ista materia est prochdolor communis in partibus norweye. vbi propter continuas ebrietates occidunt se mutuo. Ideo in ea aliqua sunt notanda.

Primum. Quod libro 7° in clementi(nis) titulo de homicidio voluntario seu casuali. capitulo vnico[1]. sic cavetur. Si furiosus. seu dormiens. mutilet uel occidat hominem. nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus. qui mortem aliter vitare non valens. suum occidat uel mutilet invasorem. Ex quibus sequitur. Quod tria genera occisorum non incurrunt irregularitatem. secundum istud statutum. Primum est. furiosus. glossa. siue sua ex culpa propria. siue sine culpa furiam incurrisset. 15. q. 1. per hugulinum[2]. 2[m] dormientes. glossa. exponit. Quia sicut aliqui sunt qui dormiendo loquuntur. ita eciam dormiendo agunt. Experiencia enim docet quod aliqui in sompno percuciunt condormientes. aliquando surgunt et querunt gladios et euaginant. de istis habetur. titulo de baptismo. capitulo. *maiores*. § *verum*[3] ff. de acquirenda possessione. l. 1. § *furiosus*[4]. [Ad idem dicit sanctus Thomas: 2[de] q. 64.[5] Illicitum quidem est. quod homo directe intendat hominem occidere. ut sic se ipsum defendat nisi illi qui habet

[1]) Fr. II, V. 4.
[2]) Hugulinus, biskop af Ostia, er den senere pave Gregor IX.
[3]) Fr. II, III. 42. 3.
[4]) 1 § 3 D. 41—2.
[5]) S. Thomas Aquinas. Summa Theologica. Prima Secunde, Quæstio 64.

auctoritatem publicam. potest tamen quilibet vim vi repellere. sed hoc cum moderamine. inculpate tutele. et si tunc preter intencionem illius qui se defendit. mors sequitur. et alius occiditur. occidens non peccat][1].

4m addit glossa. scilicet. ebrius qui nichil discernit, argumento eorum que notantur. 1. q. 1. *dedit*[2]. 15. q. 1. *inebriauerunt loth*[3]. Vnde dicit Ray(mundus)[4]. Si quis ebrietatem incidit sine culpa sua. et sit omnino alienatus mente. certe excusatur. 15. q. 1. *Sane*[5]. Secus. Si culpa sua inebriatus sit. Aut non omnino alienatus fuerit. Sed tunc necesse est scire quando aliquis inebriatur sua ex culpa. Et respondeo cum sancto thoma 2ae. q. 150[6]. Ebrietas potest contingere tripliciter. Vno modo. Jta quod vtens nesciat potum esse immoderatum et potentem se inebriare. et tunc ebrietas potest esse sine peccato. sicut de noe(!) creditur. Alio modo. quod aliquis percipiat potum esse immoderatum. non tamen extimet se posse per talem inebriari. et sic potest esse cum peccato veniali. 3° modo. Quod aliquis bene nouit potum esse immoderatum et inebriantem et tamen magis vult in ebrietatem incidere. quam a tali potu abstinere. et talis proprie dicitur esse ebrius. vnde hoc modo ebrietas est peccatum mortale.

2m notabile. Quod quantum ex sacris canonibus elici potest. Episcopis prohibitum est dispensare cum homicidis. vt patet in capitulo *Miror* distinccione 50ma.[7] Et intellige. siue iusto. siue iniusto. et quomodocunque fiat. vt si quis vindictam sangwinis dictat. scribat. aut tyringiam (!) exerceat. vel auctoritatem tali vindicte attribuat. Et in omnibus similibus si inde mors fuerit subsecuta. vel mutilacio membri. vt notat innocentius et hostiensis. extravag. de clerico pugnante in duello. capitulo 1°.[8] Cum

1) Det indcirklede er tilføiet i margen.
2) Fr. I, c. 46. C. I qu. 1.
3) Fr. I, c. 9. C. XV qu. I.
4) Raymundus, d. e. Raimund af Pennaforte, kanonist, levede omkr. 1230.
5) Fr. I, c. 7. C. XV qu. I (Sane discimus).
6) S. Thomas Aquinas. Summa Theologica. Secunda Secundae. Quæstio 150. Articulus I.
7) Fr. I, c. 4. D. L.
8) Fr. II, V. 14.

nullo enim talium potest episcopus dispensare in officio. sed potest eum conseruare in beneficio. ut patet titulo iam dicto. capitulo 2°. Secus eciam. Si mors vel mutilacio non intervenerit. ut in preallegato capitulo 1°.

3m notabile. Que sit pena layci homicide secundum sacros canones. Respondeo. Quod quamvis. omnes penitencie. sint in foro penitencie. arbitrio boni confessoris relicte. ut ipse eas taxet. secundum omnes circumstancias personarum et condicionum. 26. q. 7. *tempora*[1]. Et in capitulo *mensuram*. de penitencia distinccione 1a.[2] Verumptamen. sunt multis peccatis varie penitencie imposite per sacros canones. Et est vna generalis. pro quolibet peccato mortali septennis. cuilibet pro quolibet tali peccato iniungenda. 33. q. 1. *hoc ipsum*[3]. Et § sequenti. Jdem 22. q. 1. *predicandum*[4]. Et ista septennis penitencia. magis uel minus debet imponi aspera. prout maioritas uel minoritas criminis et circumstanciarum exposcunt. quia aput deum. magis valet. mortificatio viciorum. quam abstinencia ciborum. ut patet in capitulo preallegato. *Mensuram*[5]. [De pena. eius qui occidit furem uel latronem. qui potuit capi][6]. Est nichilominus pena specialis conscripta. Et primo. ex penitenciali romano. extravag. de homicidio. vel voluntario. uel casuali[7]. capitulo 1° (!) dicitur. illum qui occidit latronem aut furem. qui comprehendi poterat absque occisione. Quia ad ymaginem dei creatus est. quadraginta dies non intrare debere ecclesiam. lanea veste indui. et ab escis et potibus qui interdicti sunt. a thoro. gladio. et equitatu. per eosdem quadraginta dies abstineat. Jn tercia autem. et quarta feria et sabbato (3a). aliquo genere leguminum. vel oleribus. uel pomis. et paruis pisciculis. cum medioeri cereuisia vti debere. Quod intelligere vult papa. Si hoc fecerit. absque odij meditacione. et suam vitam liberando. Vt patet ibidem. [de pena presbyteri qui occidit furem qui potuit capi][8]. De presbytero dicit in co-

1) Fr. I, c. 2. C. XXVI. qu. 7.
2) Fr. I, c. 86. D. I.
3) Fr. I, c. 11. C. XXIII. qu. 2 (!).
4) Fr. I, c. 17 fin. C. XXII. qu. 1.
5) Jfr. anm. 3.
6) Det indcirklede staar i margen som en randbemærkning.
7) Fr. II, V. 12. c. 2 (!).
8) Det indcirklede staar i margen som en randbemærkning.

dem in fine. Quod si idem fecerit non deponatur. sed quam diu viuet penitenciam agat. Quia secundum glossam. licet non dicatur directe homicidium comississe. irregularis tamen factus est. quia pocius debuit eum dimittere quam pro vilibus rebus interficere. ut patet ibidem in capitulo. *suscepimus*[1]. sed dispensatur cum eo ex misericordia. ut beneficium habeat. sine ordinis sui execucione. ar. 28. distinccione *presbyter*[2]. Vel intellige secundum eandem glosam(!). quando non potuit aliter euadere. tunc dispensari potest secum. [pena clericorum. qui armati intersunt homicidio][3]. Jtem. Jbidem in capitulo *Sicut dignum*[4]. quod est alexandri tercii ad episcopum londoniensem. Quod loquitur de occisoribus sancti thome cantuariensis. dicitur sic. Clericos autem. quos constat armatos interfuisse. tanto facinori. et illos qui consilium dederunt. ut sanctus vir caperetur. perpetuo. non solum ab altaris ministerio. deponendos esse censemus. sed eciam in ecclesijs. nullo vnquam tempore. legant lecciones. uel responsoria. Jn choro separatim cantent. Sed in psalmis. de commissis satagant veniam apud deum impetrare. Sequitur. Jnsuper. in discreto monachorum claustro si fieri possit. vel canonicorum regularium. recludendi sunt. Ita quod usque ad septennium vel quinquennium debeant ab ecclesiarum introitu coherceri. [pena laicorum qui intersunt homicidio][5]. Jn eodem capitulo explicatur pena multiplex. illorum satellitum. qui sanctum occiderunt. Et hoc sub hijs verbis. Sane. cum vir discretus existas. plenius nosci. quod in excessibus singulorum. non solum qualitas et quantitas delicti. sed eciam etas. sciencia. sexus. atque condicio delinquentis. sunt attendenda. Et non solum secundum locum et tempus quo delictum committitur. vnicuique penitencia debet indici. cum idem excessus. magis sit in vno quam in alio puniendus. Et tunc explicat condiciones occidencium. Et primo. de illis. qui venerunt animo occidendi. feriendi aut capiendi. illum sanctum et reuerendum virum. quondam cantuariensem archiepiscopum. citra manuum inieccionem. Si de illa capcione mors eius

---

1) Fr. II, V. 12. c. 10.
2) Fr. I, c. 9(?). D. XVIII. [Synes at være galt citeret og at skulle være Fr. II, V. 12].
3) Det indcirklede er en randbemærkning.
4) Fr. II, V. 12. 6.
5) Det indcirklede er en randbemærkning.

secuta fuisset. pari penitencia. vel fere pari. existerent puniendi. 2° loco. addit. de illis qui affuerunt occisioni. non ut percuterent. sed ut percussoribus opem ferrent. si forte per aliorum violenciam impedirentur. Paulo enim minori pena. tales debent mutilari. Cum enim scriptum sit *Qui potuit hominem liberare a morte. et non liberauit eum. occidit.* constat. ab homicidij reatu. illos immunes non esse. qui occisoribus opem contra alios prestare venerunt. Non caret scrupulo societatis occulte. qui manifesto facinori. desinit obuiare. 3° diffinit. de illis. qui se asserunt. animum regis inflamasse ad odium. vnde homicidium fuit secutum. Tales dure et aspere puniendos. Non tamen ita seuere. nisi forte regem. ipsi ad illud homicidium perpetrandum. suis suggestionibus provocassent. 4°. contra ignaros maleficij. sed tamen custodiebant (!). Subdit. dicens hij nempe. non sunt a pena immunes. nec liberi a culpa. quia licet fuerint illius machinacionis ignari. tamen eis quos siccarios esse sciebant. in sarcinis custodiendis. ministerium prebuerunt. 5° contra illos. qui illius sancti post mortem eius. spolia occuparunt. Ait. Quod si nil aliud in tanto facinore commiserunt. a pena mortis eius arbitramur immunes. Sed que occuparunt. eis quorum fuerunt tenentur in integrum restituere. si habent in facultatibus. vnde possint ea reddere. Et ipsis. ex hoc moderata est penitencia iniungenda Et licet. quidam ex hijs. que occupauerunt. fateantur se pauperibus erogasse non tamen aliena. cum ipsa potuissent eis quorum fuerunt restituere. nec debuerunt pauperibus erogare. 6°. Illi. qui sola excomunicatorum participacione (3ᵇ) se reos cognoscunt. considerata temporis mora quo in eadem nequicia perdurarunt. et inquisito. si eis timore vel affeccione comunicauerunt. scienter uel ignoranter. secundum hec est eis penitencia iniungenda. hec omnia illo in preallegato capitulo *sicud*[1]. [Responsio ad quesitum][2]. Sed Responsio breuis ad quesitum. habetur in libro penitenciali norweye[3]. sub hac distinccione. Aut homi-

[1]) Sml. anm. 10. (Sicut dignum).

[2]) Det indcirklede er en randbemærkning.

[3]) Se K. Hildenbrand „Untersuchungen über die germanischen Poenitentialbücher" (Würzburg 1851) H. omtaler dog ingen norsk poenitentialbog; en saadan har vistnok ikke tidligere været kjendt. Derimod kjender man to islandske; [se Maurer i „Münchener kritische Ueberschau VI, 116].

cidium commissum est. ex invidia. et voluntarie. Et tunc iniungantur sibi nouem anni et nouem carene. Et de illis annis computantur sibi tres anni extra ecclesiam. Si autem commissum est. ex sola ira emergente. tunc imponuntur sibi septem anni. septem carene. Et de illis duo anni extra ecclesiam. nisi propter diuersitatem casuum aliter dispensetur. Jnsuper. Jniungitur sibi specialis penitencia. peragenda illo die quo homicidium perpetravit. Si enim idem fecit. dominica. tercia. uel quarta feria tunc illis diebus abstineat a carnibus. Si vero feria 2ª 4ª uel sabbato. semel commedat lacticinia. Si autem in sexta feria. tunc perpetue in lacte et aqua ieiunabit. hec ibi. hec autem penitencia. videtur partim ex iure. partim ex voluntate imponentis dictata. Ex iure enim colligitur. non tota sed partim. dicitur enim ex concilio martini pape. distinccione 50. *Si quis*[1] voluntate homicidium fecit. ad ianuam katholice ecclesie semper iaceat. et comunionem in exitu vite sue accipiat. Si autem non voluntarie. sed casualiter homicidium fecerit. Prior canon. septem annis. penitenciam agere iussit. secundus canon quinque mandavit. hec ibi. vbi glossa. arguit contra. Si homicidium non est voluntarium. ergo non est puniendus. ut patet in capitulis. ibidem sequentibus. *Cum quis asseruerit*. Et. *Quantum*[2]. cum similibus. sed respondet. Quod largo et stricto modo. dicitur aliquid committi non voluntarie. Vno modo. si sit voluntate aliqua. non tamen illa est ad hoc preconcepta. Et hoc aliquando punitur. Secundo modo loquuntur capitulum iam allegatum. *Si quis*. Et capitulum imminente sequens. *Qui saccum*[3]. Alio modo dicitur stricte. aliquid esse factum sine voluntate. sicut id. quod nulla voluntate agitur. neque intenta est voluntas ad idem. Et hoc non imputatur ad mortem prout ostenditur per capitula ibidem sequencia. *cum quis*. Et. *Quantum*[4]. Et nota Quod super uerbo. *Jn exitu vite*. dicit glossa. hoc intelligendum. Eciam si moriatur. ante finitum tempus penitencie. tunc enim licite communicat. ut. 26. q. 6ª. *Si quis de corpore*[5].

---

1) Fr. C. 44. D. L.
2) Fr. I, c. 48. D. L. (c. cum quis findes ikke).
3) Fr. I, c. 45. D. L.
4) Sml. anm. 2.
5) Fr. I, c. 6. C. XXVI. qu. 6.

[Alia responsio ad quesitum][1]. Est alia responsio ad quesitum. Magistri iohannis scoti. in 4° sentenciarum[2] dicentis. Quod qui occidit hominem iniuste. Si sibi pro isto homicidio a iudice illius loci infligitur mors. ut sic vitam reddat pro vita. debet illam pacienter sufferre et sic soluere penam illam. Si autem mors sibi a nullo infligitur iudice. tunc expedit sibi vt vitam suam exponat in causa iusta. Vtpote. contra infideles et inimicos ecclesie pugnando. pro restitucione facienda. illi cui vitam abstulit. Quod si non velit tantam restitucionem facere. non potest tamen. a restitucione facienda omnino immunis esse. sicut quidam fatui. absoluunt homicidas. nec eis restitucionem. necessario incumbentem iniungant. quasi facilius possit transire homicida. quam canicida. uel bouicida. quia si quis occidisset bouem proximi sui uel canem. non absolueretur sine restitucione. tenetur ergo ille ad restitucionem faciendam. vite equivalentem quam abstulit. Et hoc eo modo. quo potest in talibus equiualens esse. Vtpote. quod ingrediatur religionem. et sic moriatur mundo. pro eo quem occidit. Vel det se illi domino. cuius ipse fuit. Et vlterius. Non solum hoc tenetur ut dicit idem. sed eciam. si interfectus. sustentabat aliquos. vt patrem. matrem. uel propinquos. tenetur interfector. omnibus illis ad restitucionem. in quantum eis abstulit. per interfeccionem istius.

(4ª). Sequentem oracionem. Institui dicendam pro pace adipiscenda. immediate infra missam. post (!). Sed libera nos a malo. Sic enim obseruatur cottidie in capella pape.

Questio 4ª. Qualiter sit orandum pro pace. Responsio. Quod hoc modo.

Sacerdos celebrans. in qualibet missa eciam cum nota. dicto pater noster. flectat genua. et totus chorus secum. Siue populus circumstans. Et incipiat sacerdos. psalmum sequentem. respondente choro. aut ministris. alternatis versibus. Letatus sum in

---

[1]) Det indcirklede er en randbemærkning.

[2]) Mgr. Johannes Scotus, d. e. den berømte religionsfilosof Johannes Scotus Erigena f. omkr. 810. Noget værk af ham med titelen Sententiæ findes ikke hos Migne.

hijs que dicta sunt mihi. in domum domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis iherusalem. Jherusalem que edificatur ut ciuitas. cuius participacio eius in idipsum. Jllic enim ascenderant tribus. tribus domini. testimonium israhel. ad confitendum nomini domini. Quia illic sederunt sedes in iudicio sedes super domum dauid. Rogate que ad pacem sunt iherusalem. et habundancia diligentibus te. Fiat pax in virtute tua. et habundancia in turribus tuis. Propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem de te. Propter domum domini dei nostri quesiui bona tibi. Gloria patri et filio et spiritui sancto. Sicut erat in principio et nunc et semper. et in secula seculorum. Amen. kyrieeleyson. christeeleyson. kirieeleyson. Pater noster etc.

Et ne nos inducas in temptacionem. Sed libera nos a malo. Saluos fac seruos tuos et ancillas tuas. Deus meus sperantes in te. Mitte eis domine auxilium de sancto. Et de syon tuere illos. Esto nobis domine turris fortitudinis. A facie inimici. Fiat pax in virtute tua et habundancia in turribus tuis. Domine exaudi oracionem meam. Et clamor meus ad te veniat. Oremus. Pretende domine. famulis et famulabus tuis. dextram celestis auxilij. vt te toto corde perquirant. et que digne postulant assequantur. Ecclesie tue. quesumus domine. preces placatus admitte. Vt destructis aduersitatibus et erroribus vniuersis. secura tibi seruiat libertate. et pacem tuam nostris concede temporibus. Deus a quo. sancta desideria. recta consilia. et iusta sunt opera. da seruis tuis illam quam mundus dare non potest pacem. Vt et corda nostra. mandatis tuis dedita et hostium sublata fortitudine. tempora synt (!) tua proteccione tranquilla. Hostium nostrorum quesumus domine. elide superbiam. contumaciam reprime. concordiam nobis cum eis sine sangwinis effusione. aut saltem victoriam triumphalem concede. per triumphum quod in cruce causauit. sui preciosissimi sangwinis emissione. Jhesus Christus dominus noster. qui tecum in vnitate sancti spiritus. vivit et regnat deus gloriosus. Per omnia secula seculorum. Amen.

(4b). [Questio 5a. Qualiter sit penitencia publica agenda][1].

Quesitum est qualiter pro homicidio. adulterio duplici et

[1]) De i Quæstio 5 indcirklede steder er randnoter.

similibus sit penitencia publica iniungenda. Et respondeo. secundum formam que obseruatur in norweya. in foro penitencie. [pena homicidij voluntarij]. Quod primo pro homicidio voluntario quod ex inuidia processit et pro duplici adulterio scilicet si coniugatus et e conuerso et principaliter deierantibus solet iniungi eadem penitencia scilicet nouem carene et nouem anni et iij anni extra ecclesiam. [pena homicidij ex repentina ira]. Jtem pro homicidio ex solo(!) ira emergente vij carene et septem anni et duo extra ecclesiam iniunguntur nisi per diuersos casus aliter dispensetur preterea homicida eo die in quo homicidium perpetrauit videlicet dominica die. tercia uel quarta feria hijs diebus a carnalibus abstinebit. Si vero secunda quarta uel sabato semel commedit lacticinia. Si in sexta feria tunc perpetue in pane et aqua ieiunabit. [pena adulterij.] Item pro simplici adulterio septem carene et totidem anni et duo extra ecclesiam iniunguntur. [pena incestus in primo gradu.] Item pro incestu in primo gradu videlicet cum matre uel sorore uel filia patricidis uel matricidis. Iniunguntur. xv anni et totidem carene. et v anni extra ecclesiam stare. et per sextas ferias et vigilias apostolorum in pane et aqua et quatuor temporum mitius solet agi secundum qualitatem personarum. [pro peccato sodomitico.] Jtem eadem penitencia iniungitur pro scelere sodomitico et illis qui cum brutis coeunt si tamen manifestis(!) fuerint. [pro incestu in 2° gradu.] Jtem pro incestu in 2° gradu xii annorum penitencia cum totidem carene(!) et quatuor annis extra ecclesiam stare et a carnibus abstinere iniungitur. [pro incestu in 3° gradu.] Item pro incestu in 3° gradu nouem anni et IX carene et iii anni extra ecclesiam. [pro incestu in 4° gradu.] Item pro incestu in 4° gradu xi carene et sex annorum penitencia iniungatur (!) solet tamen aliquando mitius agi scilicet v. uel iiij uel tres carene. [pro periurio.] Jtem pro periuro vj carene et vj anni et duo extra ecclesiam et vigilie apostolorum. [pro oppressoribus infancium.] Jtem oppressoribus infancium tres anni et iij carene et vnus annus extra ecclesiam peracta vero vna carena pro oppressione infancium si sunt in facie ecclesie matrimonio copulati in ecclesiam introducuntur et si ambo in vna domo iacuerint quamvis in lecto pariter inuicem ieiunabunt. [Qui negligunt infantes. vt non baptizentur.] Jtem qui infantes suos negligunt ita quod sine baptissmo moriuntur eis ut oppressoribus penitencia iniungatur. Si uero in diuersis

domibus (5ª) iacuerint vir non tenetur nisi velit conjugem adiunare Jtem homicide tantum in cena domini reconcilientur nisi cum eis propter difficultatem vie uel aliam causam probabilem dispensetur Solum autem patricide et incestuosi in primo gradu et contra naturam peccantes peractis quinque annis uel carenis in ecclesiam inducuntur Homicide vero et adulteri et deierantes completis v uel iiij annis uel carenis in ecclesiam solent induci.

Questio 6ª. An clerici teneantur ex ecclesie precepto uel statuto. ieiunare. et a carnibus et lacticinijs abstinere. ferijs secunda et tercia. ante diem cinerum. ita quod ieiunent quinquagesimam. Et argumentatur quod sic. triplici auctoritate. distinctione 4ª. Prima est telesphori pape. scribentis sic. omnibus episcopis. ***Statuimus***[1]. vt septem ebdomadas. ante sanctum pascha. omnes clerici in sortem domini vocati. a carne ieiunent. Addit racionem dicens. Quod sicut discreta debet esse vita clericorum. a laicorum conuersacione. Jta et in ieiunio. debet fieri discrecio. has ergo septem ebdoma(da)s. omnes clerici a carne et delicijs ieiunent. et ympnis et vigilijs atque oracionibus inherere. die noctuque studeant. Vbi diligenter aduertendum. Quod papa dicit. ***Statuimus.*** Ergo facit de hoc statutum. Statutum autem est constitucio sine decretum. decretum autem seu constitucio est lex sine ius. ut patet eadem distinccione 4ª in capitulo. ***Est enim lex***[2]. Vbi additur. Quod in ipsa constitucione hoc considerandum est. Quod cum leges institute fuerint. non erit liberum iudicare de eis. sed oportebit iudicare secundum ipsas. Tunc sic assumi potest. Quicunque transgreditur libere non coacte. statutum pape. et sine vlla necessitate. peccat mortaliter. sed talis est clericus qui prefatis diebus existens sanus. nec necessitatus. non solum non ieiunat. sed eciam carnibus vtitur. talis peccat mortaliter. Vel sic. Quilibet tenetur seruare statutum pape iuxta nosse et posse. sed prefatus canon est statutum pape. ergo quilibet clericus tenetur idem obseruare. Ambe maiores probantur per magistrum gracianum. dicentem in fine eiusdem distinccionis. §. ***hec autem***[3]. Jlli qui sacris nesciunt obedire canonibus. penitus

---

[1]) Fr. I. c. 4. D. IV.
[2]) Fr. I. c. 2. D. IV. *(**Est enim lex** feil for **Erit autem lex**).*
[3]) D. IV pars 4 *(**Hec autem** feil for **Hec etsi**).*

officio iubentur carere suscepto. proprio honore priuandi. decretum enim necessitatem facit. exhortacio autem liberam voluntatem excitat. hec ibi. Sed qui non seruat decretum pape. est talis. ergo talis est omni honore priuandus. hoc autem non fit nisi propter peccatum mortale commissum. ergo ille. qui non seruat prefatum statutum. venit priuandus omni suo honore. et peccat mortaliter.

2ª est auctoritas. quasi testimonialis de allegato statuto. in libro sermonum beati ambrosij. dicentis. capitulo sequenti. *Quadragesima*[1]. sex septimanas habet. cui addidit thelesphoros pontifex septimam ebdomadam. et vocatum est hoc tempus quinquagesima. ergo de mente beati ambrosij fuit hoc statutum fore obseruandum. 3ª est beati gregorij pape. scribentis augusto anglorum episcopo. in capitulo sequenti. sic. Denique sacerdotes et dyaconi. et reliqui. quos dignitas ecclesiastici gradus exornat. a quadragesima[2]. propositum ieiunandi suscipiant. quo ad aliquid appensum. sancte institucioni[3] adiciant. et eorum. qui in laicali ordine consistunt. obseruanciam. sicut loco. ita religione precellant. hec ille. Vbi notandum. Quod gregorius iste. sicut et thelesphorus. summi pontifices. ambo se fundant in eadem racione. scilicet. quia clerici sunt laicis digniores. Idcirco debent esse eis sancciores. et abstinenciores. Concordat canon alius. 1. q. 1. *vilissimus*[4]. Vbi symachus papa. scribit laurencio mediolanensi episcopo dicens. Vilissimus computandus est. nisi precellat sciencia et sanctitate. qui honore prestancior est. sed ex hoc argumentatur. Nullus dicitur vilissimus. nici qui peccat mortaliter. sed qui non ieiunat predictos dies. est appellandus vilissimus ergo. qui non ieiunat illos dies. peccat mortaliter. Possumus addere (15ᵇ) omnes canones. mandantes obseruari statuta summorum pontificum. 29. q. 1 [5] Inter quos hic paucos inserere curabo. Primus est. ylarij pape inquirentis sic. *Nulli* fas sit[6]. sine status sui periculo. vel diuinas constituciones. vel apostolice sedis decreta temerare. quia nos. qui potentissimi sacerdotis amministramus officia. talis

---

1) Fr. I, c. 5. D. IV.
2) Fr. I, c. 6. D. IV (*quadragesima*: Fr. har *quinquagesima*).
3) Fr. har: *quo et aliquid ad pensum sanctae institucionis.*
4) Fr. I, c 45. C. I. qu. 1.
5) C. 29 feil for C. 25.
6) Fr. I, c. 4. C. 25. qu. 1.

transgressionis culpa[1] respiciet. si in causis dei desides fuerimus inventi. [de obseruancia canonum et obediencia pape][2]. quia meminimus quod timere debemus. qualiter comminetur deus negligencie sacerdotum siquidem maiori reatu delinquit. qui pociori honore fruitur. et grauiora facit vicia peccatorum. sublimitas peccancium. Secundus est. Damasi pape. in capitulo imminente sequenti. *Violatores* canonum voluntarie. grauiter a sanctis patribus iudicantur. et a sancto spiritu instinctu cuius ac dono indicati[3] sunt dampnantur. quoniam blasphemare spiritum sanctum non incongrue videntur. qui contra eosdem sacros canones non necessitatem (!) compulsi. sed libenter. ut premissum est. aliquid aut proterue agunt. aut loqui presumunt. aut facere volentibus sponte consenciunt. Talis enim presumpcio. manifeste est vnum genus blasphemancium spiritum sanctum. quoniam ut iam prelibatum est. contra eum agit. cuius nisu et gracia sancti canones editi sunt. Cum similibus multis ibidem. [Hinc et beatus Gregorius ait. in capitulo. *Si qui sunt presbyteri.* distinccione 81ª.[4] Qui saluberrimo precepto obedire noluerint. ydolatrie peccatum incurrunt. Samuele teste. peccatum ariolandi est non obedire. et scelus ydolatrie nolle acquiescere. peccatum ergo ydolatrie incurrit. quisquis dum se christianum asserit. obedire sedi apostolice contempserit. hec ibi][5]. Ex quo arguo sic. statuta summorum pontificum sunt inuioliabiliter obseruanda. sed ieiunare quinquagesimam est clericis statutum. a duobus summis pontificibus. thelesphorum (!) et gregorium (!). vt ex predictis claret. ergo hoc ieiunum e clericis. inuiolabiliter obseruandum. Obiecciones Sed obicitur. contra predicta. Et primo sic. Quia magister gracianus. soluendo predicta statuta. asserit ea non obligare clericos. ad eorum obseruanciam. Et hoc duplici racione. Prima. quia hec statuta non sunt communi vsu approbata. 2ª quia forte non discernendo. sed exhortando sunt conscripta. Et hanc secundam racionem sequitur. iohannes teutonicus[6] in glossa. dicens. ea non esse

---

1) Fr. har: *talis a transgressionum culpa.*
2) Det indcirklede er en randbemærkning.
3) Fr. har: *dictati.*
4) Fr. I, c. 15. D. LXXXI.
5) Det indcirklede er tilføiet i margen.
6) Johannes Teutonicus virkede ca. 1220 i Bologna; † 1269(?). Det skrift, som her henvises til, er hans *Apparatus ad decretum.*

precepta. sed consilia. vnde eorum transgressio non obligat clericos ad culpam. 2°. Videntur ista decreta esse clare reuocata. per consilium aurelianense in capitulo. *et sacerdotibus*[1]. sic dicitur. A sacerdotibus omnibus decretum est ut ante pasche sollempnitatem. non quinquagesima. sed quadragesima teneatur. 3°. Quia ignorancia iuris excusat a peccato. eos qui ius scire non possunt. Sicut ignorancia facti. excusat illos. qui factum racionabiliter ignorant. ut patet de regula iuris. capitulo *Jgnorancia. libro* 6°.[2] Sed talis est in clericis moderni temporis. quo ad prefatum ieiunium. Jgnorant enim factum. quia non viderunt in suis prelatis. nec coetaneis tale exemplum. Jgnorant eciam ius. quia non legitur eis istud statutum. ergo talis ignorancia excusat eos.

Responsio. Hoc tenendum. Quod hec sunt due famose opiniones. Prima fortis secunda fauorabilis. licet prima cum suis motiuis videatur irrefragabilis. Ideo utraque opinio responderi potest. ad raciones et auctoritates alterius opinionis. Concedendum igitur est pro concordia vtriusque opinionis. Quod si quis. proterue. temere. et ex contemptu. transgressus fuerit ieiunium prelibatum. mortaliter peccat. et reus transgressionis statuti habetur. cum penis prenominatis. Sed si ex fragilitate. ex ignorancia. aut ex simplicitate transgreditur. a peccato excusatur Primo modo loquitur. prima opinio cum suis motiuis. 2° modo intelligenda 2ª cum suis motiuis. Si queris. Quid est dictum. ex contemptu. Respondet sanctus bernhardus. in libro de dispensacione. et precepto[3]. [duplex contemptus][4]. Quod duplex est contemptus. Vnus precepti seu statuti. dum scilicet subditus aliquis vilipendit ipsum. indicans non seruandum. dicens superiores errasse. uel maliuole statuisse. Alius precipientis aut statuentis. contempnendo auctoritatem aut personam superioris. qui statuit. Et hic est contemptus dei cuius locum tenet ille. Et quilibet horum contemptuum est peccatum mortale. Unde sanctus thomas in locis multis habet pro regula. quod non transgressio. sed statuti vel statuentis contemptus. causat peccatum mortale. Exemplificat

---

1) Fr. I, c. 6. D. III de cons. Fr. har: *Sacerdotibus omnibus decretum est, ut.*

2) Fr. II, Sexti Decretal. V ult. (de regulis iuris Reg. XIII).

3) Se Migne: Patrologia latina CLXXXII Bernhardus Claravall. 1, 559—594.

4) Det indcirklede er en randbemærkning.

in 2ae.[1] Si religiosus transgreditur statuta sue regule. citra tria vota substancialia. non peccat mortaliter. nisi ex contemptu transgreditur. Et in quodlibet. determinat. Quod monachus niger. cui prohibitum est commedere carnes. si commedit non ex contemptu. sed alia racione. excusatur a statuti transgressione. Et ita in similibus. Soluendo ergo argumenta pro parte affirmativa facta. Dicit 2a opinio. quod canones allegati intelligendi sunt. si quis ex contemptu nolit illos dies ieiunare. sed voluntarie (6a) contempnere. Sed pro parte negatiua soluit facta arguendo opinio prima. Ad primum. Quia non sunt comuni vsu approbata. Respondetur dupliciter. Primo quod hoc non refert. quia adhuc hodie a multis obseruantur clericis deuotis. et nemo dubitat. quin fuerunt (!) in vsu ante tempora. Si modo non seruantur ab omnibus. non est mirum propter maliciam temporum. quia nec omnes obediunt ewangelio. nec tamen propterea dicimus ewangelium ssse abrogatum. aut amplius non obseruandum. Vnde statutum pape non potest abrogari. nisi per expressum consensum pape. ut patet de prebendis. *cum iam dudum*[2]. licet quidam dicant. quod sola sciencia pape sufficiat. vt refert glossa. in capitulo. *Jn istis.* distinccione 4a.[3] Ad 2m. Quod illa statuta sunt consilia. Respondent isti. Quod ista glossa confundit textum. ideoque non tenenda. Nam textus dicit *statuimus.* non dicit consulimus. de quo supra patet. in argumento primo. super verbo *Statuimus.* [Et quod non possit esse consilium. sed preceptum. probatur. plus quam medietas illius ebdomade est preceptum et non consilium scilicet a festa 4 vsque ad pascha. tam clericis quam laicis. ad ieiunandum. sed clericis additur in speciale tota quinquagesima. ergo illi duo precedentes dies eciam cadunt clericis sub precepto. et non consilio. Confirmatur. Quod si illi duo dies cadunt sub consilio clericis. ergo eadem racione tota ebdoma(da) illa. cadit sub consilio clericis. et laicis. quod patet falsum. Et tenet contra. Quod in eodem statuto. et sub eisdem verbis. comprehenditur tota ebdoma(da). et per communes. singule dies singulariter. Jtem. Si istud ieiunium est clericis consilium et non preceptum sequitur. quod tota quadragesima. sit laicis

[1]) Citatet er fra Thomas ab Aquino's Summa Theologica.
[2]) Fr. II, III. 5. 18.
[3]) Fr. I, c. 3. D. IV.

consilium et non preceptum. scilicet quia nulli precipitur sub uerbo precepti sed solum. *iubetur*. et dicitur *placuit*. uel *obseruetur*. in capitulis. *quadragesima*[1]. de quibus distinccione 5ª. et idem distinccione 3ª][2]. Ad 3m. Respondent. Quod ignorancia nulla potest allegari. quia talia solent predicari in publicis sermonibus. Talia eciam predicantur et exemplo ostendantur (!). adhuc a multis deuotis viris. Vnde si talis ignorancia est affectiua. non excusat. Jnsuper. Si sit crassa uel supina. non excusat. Dicitur enim crassa uel supina per methaforam. hominis crassi et supini. qui non videt ea. eciam que coram eo sunt. Sic est ille. qui ea que publica sunt et manifesta se dicit ignorare. cui facile non creditur. ut patet distinccione 16. *quod dicitis*[3]. Et per sanctum thomam. in Prima 2e. q. 76[4]. Quid ergo finaliter consulendum. Responsio. Tene certum. Dimitte incertum. certum est. quod ieiunando prenominatis diebus periculum euavades (!) et tucius ambulabis. Ad capitulum. *A sacerdotibus*[5]. Respondet glossa eiusdem capituli. quod non suffragatur clericis. quia loquitur de comuni ieiunio omnium laycorum. qui non tenentur ieiunare quinquagesimam. sed solum quadragesimam. ut patet ibidem. in capitulo *quadragesima*[6].

Questio 7ª. An episcopi teneantur vti roketo. hoc est veste linea. desuper alias in publico. et in ecclesia. Responsio. Quod sic. Statuit enim. Papa Jnnocentius tercius. in concilio generali. vt patet extravag. de vita et honestate clericorum. in capitulo *clerici*[7]. idipsum sub hijs verbis. Pontifices autem in publico et ecclesia. desuper indumentis lineis omnes vtantur. nisi monachi fuerint. quos oportet. ferre habitum monachale. hec ibi. Jstud est mandatum pape. ergo transgrediens peccat mortaliter. Et quod sit mandatum. patet per illa alia que statuuntur in eodem capi-

---

1) Fr. I, c. 16. D. V. de cons.
2) Det indcirklede er tilføiet i margen.
3) Fr. I, c. 14 fin. D. XVI.
4) Prima secunde, questio 76. S. Thomae Aquinatis Summa Theologica, II s. 279 f. (De causis peccati in speciali).
5) Sml. anm. 1 side 20.
6) Fr. I, c. 16. D. V. de cons.
7) Fr. II, III. 1. 2. (Clerici arma).

tulo. nam ibi statuitur. quod episcopus religiosus portet habitum sui ordinis. sed hoc est preceptum. quod patet ex eo. quia si non portat habitum illum. sed eum temerarie abicit est ipso facto excomunicatus. vt patet extravag. ne clerici uel monachi secularibus se immiscant negocijs capitulo. *vt periculosa*. libro 6°.[1] Excomunicacio autem nunquam infligitur. nisi pro peccato mortali vt patet per sanctum thomam in 4ª sentenciarum distinccione[2]. cuius racio est. quia effectus excomunicacionis sunt. Quod in presenti excludunt excomunicatum a tribus. videlicet. ab ingressu ecclesie. a percepcione sacrorum. et comunione fidelium. Jn futuro autem excludit. a vita eterna. a fruicione beatifica. Et a consorcio omnium beatorum. que tria correspondent prenominatis. Sicut enim. hic excluditur excomunicatus ab ingressu ecclesie. ita ibi. ab ingressu paradisi. Et sicut hic excluditur a percepcione sacrorum. Jta ibi a fruicione beatissime trinitatis. Et sicut hic excluditur a comunione fidelium. ita ibi beatorum. que sunt pene solius peccati mortalis. Que omnia vera sunt. de excomunicacione maiori. de qua hic loquimur. Secus de minori. que separat a sacramentis tantum. Et de vtraque habetur extravag. de sentencia excomunicacionis in capitulo. *si quem*[3]. Et 3. q. 4ª. *engeldrudam*[4]. Vnde apparet. Quod hec est differencia. inter episcopum ecclesiasticum non religiosum. et alium religiosum. Quod si religiosus licet sit de ordine assumptus. non deferat habitum sui ordinis. est excomunicatus et cum hoc peccat mortaliter. sed episcopus alius. si non defert roketum. peccat mortaliter. si hoc facit friuole et temerarie. et est ex consequenti excomunicatus coram ecclesia triumphante. licet non sit tenendus excomunicatus. coram ecclesia militante. neque forte vitandus. Sed hoc pro indubitato tenendum. Quod si episcopus ammonitus noluerit roketum portare. ex tunc. tanquam contumax evenit excomunicandus. sicut quilibet peccator mortalis publicus. Vnde. Dum reuerendissimus cardinalis anglie. pro tunc legatus de latere per alamaniam. contra behemos. vidisset episcopos sine roketo in colonia existens dixit eis expresse. quod essent apostate.

---

1) Fr. II, III. 24. 2. (L. VI).
2) Nummeret er udeglemt.
3) Fr. II, V. 39. 59.
4) Fr. I, c. 12 fin. C. III. q. 4.

sicut monachi. habitum sui ordinis abicientes. Nec amplius ausi erant comparere coram presencia sua. nisi roketati. Jdem. dixit et fecit cardinalis de cipro. qui erat tunc legatus concilij basiliensis. episcopo leodiensi. turpiter eum increpans. de neglectu roketi. Et veraciter credimus. huius opinionis esse. summum pontificem. cum omnibus cardinalibus. quia nullus eorum vnquam comparet in publico. non indutus roketo. similiter omnes episcopi subdiaconi pape.

Et auditores rote. corrector bullarum apostolicarum. et omnes prothonotarij. qui omnes vtuntur roketo nec aliquis eorum auderet aliter coram papa. aut alio prelato comparere. Racio Roketi est. vt episcopi per albedinem vestis. studeant mundiciam anime. et claritatem fame. indesinenter custodire. Jn cuius figuram. aaron supremus sacerdos. vtebatur ephot lineo. Et vir ille quem vidit ezechiel mensurare templum. fuit indutus lineo albo per totum. Et filius hominis apparuit in apocalipsi iohanni. (!) vestitus podere albo. Et in transfiguracione apparuerunt vestes eius albi sicut nix. Angelique dominicam resurreccionem et ascensionem denunciantes in albo apparuerunt.

Questio 8ª. An episcopus necessitate imminente possit fructus beneficij vacantis. suos in vsus recipere et conuertere. Reponsio. quod sic. vt patet extravag. libro 3°. Vt beneficia ecclesiastica siue diminucione conferantur. capitulo vnico. § finali. vbi sic dicit papa innocentius. vtrum. qui dat spiritnale beneficium. percipiat prouentus ipsius ante donacionem. Et tamen licitum est sub hac distinccione. videlicet. vtrum ante donacionem. constituat. quod ipsi prouentus retineantur ad tempus pro iusta causa et necessaria. An conueniat cum ipso. qui accepit beneficium seu cum mediatore quocunque ut officio illo concesso. retineat ipse prouentus sibi. Primum enim membrum credimus esse licitum. 2m autem dicimus non licere. ne viam aperiamus hijs. qui prauitatem suam satagunt palliare. Sed si prouentus ante donacionem non percepit ipse. sed alius et ex donacione consequitur. ut ipse prouentus percipiat. non est dubium intercedere symoniacham prauitatem. Vbi glossa super verbo *constituat*. dicit. cum capitulo suo. non cum eo qui habiturus est beneficium. Et hoc publice faciat ut vitetur omnis suspicio. Sic

potest intelligi supra de prebendis. *significatum*[1]. Sic patet. Quod episcopus. potest ad tempus ex iusta causa retinere fructus. vacantis beneficij. si forte grauatur debitis. ar. de verborum significacione capitulo penultimo[2]. Vbi sic dicitur. Tua nobis fraternitas intimauit. Quod cum tibi pro releuacione onerum debitorum. duximus indulgendum. ut fructus beneficiorum que interim in dyocesi tua vacare contigerit. tibi liceat byennio retinere. quidam. apostolice gracie priuilegium sinistra interpretacione. restringere molientes. asserunt. prebendas et maiora beneficia. nequaquam beneficiorum nomine contineri. Nos ergo[3] auctoritate predicta declaramus vt[4] Jn hoc casu. prebende et alia beneficia. generali beneficiorum nomine continentur. hec ibi.

Questio 9ª. An episcopus pro suis et ecclesie necessitatibus subleuandis. possit subsidium. clero et populo imponere. Responsio. quod sic. secundum Raymundum et hostiensem. Jn casibus suprascriptis. Primo pro defensione terre sue. Ad hanc enim tenentur omnes. non solum de rebus. sed eciam corporaliter laborare. ut sic se ipsos saluent. 23. q. 3. *fortitudo*[5]. Et extravag. de emunitate ecclesiarum. *pervenit*[6]. 2°. Si episcopus velit ire in exercitum indictum. ab ecclesia uel principe. contra hereticos uel paganos. Nec sufficit ad expensas. tunc potest a subditis petere moderatum auxilium. 3°. Si in bello ex parte sua iusto. fuit captus a hostibus. nec sufficit. se redimere absque graui dampno. 4°. Si vult ire ad principem. pro obtinendo priuilegio proteccionis specialis. pro se et subditis. et non potest commode expensas ad hoc necessarias facere. 5°. Si indiget reparacione poncium et viarum. 6°. Quando sine culpa sua depauperatus est uel obligatus debitis. Jn omnibus autem prescriptis. et emergentibus casibus alijs. intelligendum est. Quod moderate. et non ad grauamen exigat. 10. q. 3. *vnio*[7]. circa medium. Et

1) Fr. II, III. 5. 11.
2) Fr. II, V. 40. 32.
3) Fr. har *igitur*.
4) Fr. har: *quod . . . . ac alia beneficia.*
5) Fr. I, c. 5. C. XXIII. qu. 3.
6) Fr. II, III. 49. 2. (de immunitate ecclesiarum.).
7) Fr. I, c. 3. C. X. qu. 3.

extravag. de censibus. *Cum populus*[1]. § *prohibemus*. 22. q. 5. *de forma fidelitatis*[2]. · 7mus casus est. Si episcopus. expendit pro legato apostolico. Jta tamen quod non extorquet a subditis plus quam exposuit. Alioquin tenetur ad restitucionem. Vel dare tantumdem pauperibus. Superior eciam. cui de hoc querela fuerit deposita. si in hoc negligens fuerit. canonice subiaceat vlcioni. Vt patet. Extravag. de emmitate ecclesiarum. capitulo. *quia plerique*[3]. Concordat sanctus thomas. In tractato de rege et regno. Insuper Jn quadam epistola. quam scripsit. ad ducissam. lothringie et brabancie. eciam de dominis temporalibus.

Questio 10ma. Que pena. clerici. concubinam publice tenentis. Responsio. Quod preter illa que ex diuino iure est inflicta. videlicet. pena pro peccato graui mortali. taxata. que est infallibiliter dampnacio eterna et tanto grauior quanto gradus alcior. et scandalum apercius. Sunt pene alie a sacris canonibus taxate. quarum alique summuntur ex decretis. Alie ex decretalibus. Ex decretis. distinccione 81. et 82. per multa capitula. Et primo. Que sit pena episcopi. talia non corrigentis. precio vel precibus intervenientibus. Responsio quod debet ab officio deponi. secundum sanctum gregorium. distinccione 82. in capitulo. *Si quis episcopus*[4]. Cuius racionem reddit vnam. concilium quangense dicens. illum esse actorem mortis delinquentis taliter. eo quod ille mortem langwentibus probatur infligere. qui langworem cum possit non excludit. vt patet in § finali. capituli immediate precedentis. quod incipit *presbyter*[5]. 2a racio redditur in capitulo sequenti immediate. Quod incipit *nemo*. Et est aurelij augustini dicentis. (7a) Episcopus itaque qui talia crimina non corrigit magis dicendus est canis impudicus. quam episcopus. 3a racio. annectitur in capitulo *nemo*. Quia per talem negligenciam episcopi. culpa vehementer in exemplum ab alijs trahitur. quando pro reuerencia ordinis. peccator honoratur. 4a racio ibidem subditur. quia episcopus negligens. approbat talia peccata eciam si per se mundus persistat. Ait.

---

1) Fr. II, III. 39. (Noget cap. *Cum populus* findes ikke i tit. „*de censibus*").
2) Fr. I, c. 18. C. XXII. qu. 5.
3) Fr. II, III. 49. 8.
4) D. LXXXII maa være feil for. D.LXXXI, Fr. I. c. 13. D. LXXXI.
5) Fr. I, c. 12 D.LXXXI.

enim pius papa. in capitulo. *Quid enim prodest*[1] *illi.* suo errore non pollui. qui consensum prestat erranti. Quod probans papa innocencius ait in capitulo. *Error*[2]. cui non resistitur approbatur. et veritas. cum minime defensatur. opprimitur. Negligere quippe cum posses perturbare aduersos[3]. nichil aliud est quam fouere. Nec caret scrupulo societatis occulte. qui manifesto facinori desinit obuiare. Que autem sit pena clericorum delinquencium fornicarie. Responsio. hoc primo notandum. Quod id. quod de mundicia obseruanda. sacerdotibus imperatur. hoc eciam. de quibuslibet altari seruientibus. [glossa in sacris][4] intelligendum est. ut patet in capitulo *nunciatum*[5]. § finali. Vnde aurelius episcopus. in concilio 5° cartaginensi. legitur dixisse. Cum in preterito. de continencie et castitatis moderamine tractaretur. gradus isti tres. conscripcione quadam castitatis per consecracionem adnexi sunt. episcopos. presbyteros. dyaconos. Ita enim placuit. ut condecet. Sacros antistites. ac dei sacerdotes. nec non leuitas. vel qui in diuinis sacramentis deseruiunt. glossa. idest subdiaconos. continentes esse in omnibus quatenus possint simpliciter. quod a deo postulauerint impetrare. Et ab omnibus episcopis responsum est. placet. [Addit beatus gregorius eciam subdyaconos ibidem in capitulo *si qui sunt presbyteri*[6]. Quia licet presens subdyaconatus non reputaretur esse de ordinibus sacris. tamen tunc ita decisum est. quod inter sacros habeatur][7]. hoc notabili stante. Videamus penas quas incurrunt omnes prenominati si incontinenter vixerint. Et sunt.

Prima. est deposicio. Vnde in canone sanctorum apostolorum in capitulo *presbyter*[8]. dicitur in §. *Si quis episcopus.* vel presbyter. aut dyaconus. post dyaconij sui gradus acceptos. fornicatus fruitur aut mechatus. deponatur. Quod modificat quangense concilium. fundans se in auctoritate beati siluestris pape. dicen-

---

1) Fr. I. c. 4. D. LXXXIII.
2) Fr. I, c. 3. D. LXXXIII.
3) Fr. har *perversos*.
4) Det indcirklede staar i margen.
5) Fr. I, c. 2. D. LXXXIV.
6) Fr. I, c. 15. D. LXXXI.
7) Det indcirklede er tilføiet i margen.
8) Fr. I, c. 5. D. LXXXII.

tis. Si in tali vicio permanserit. Secus. si sua sponte confessus abiecit. vt resurgeret. penitenciam agens. 2ª quod debet inter laicos penitenciam publicam agere. si crimen sit publicum vt statuitur in eodem iam allegato §. 3ª est exclusio ab ecclesia. ad quam penam. Concordat terribilis sentencia beati gregorij. in capitulo ibidem. *Si qui sunt presbyteri*[1]. aut dyaconi aut subdiaconi. qui in crimine fornicacionis iaceant. interdicimus eis. ex parte dei omnipotentis et sancti petri auctoritate. ecclesie introitum vsque dum peniteant et emendent. 4ª est. Quod eius officium nemo audire debet. vnde subdit idem gregorius ibidem. Si qui vero. in peccato suo perseuerare maluerint. nullus vestrum. eorum officium audire presumat. quia benediccio eorum vertitur in malediccionem et oracio in peccatum. testante domino per prophetam malachiam. dicentem. Maledicam benediccionibus vestris. Quod totum verum est. si duo concurrant. Primum si vicium sit publicum. quia tunc est suspensus. quo ad se et quo ad alios. Si autem sit occultum. Suspensus est quo ad se. sed non quo ad alios. Vnde tunc non deberet euitari in diuinis. secundum sanctum thomam in 4° sentenciarum[2]. Et in quodlibet. vt patet in capitulo *quesitum* extravag. de cohabitacione clericorum et mulierum[3]. 2m si penitenciam assumere noluerit. et desistere. Penitencia autem taxatur. ad decem annos. per concilium quangense. in capitulo. *presbyter*. 82 distinccione[4]. In quibus penitere debet hoc modo. Tribus siquidem mensibus a ceteris remotus. pane et aqua. a vespera in vesperam vtatur. Diebus autem dominicis et precipuis festis. modico vino. et pisciculis atque leguminibus recreetur. sine carne et sangwine. ouis et caseo sacco indutus humi adhereat. die ac nocte. iugiter misericordiam dei omnipotentis imploret. finitis igitur. tribus mensibus continuis. exeat. tamen in publico non procedat. ne grex fidelis in eo scandalum paciatur. non enim debet sacerdos. publice et sollempniter secundum glosam penitere. sicut laicus. Postea. aliquantisper viribus resumptis. vnum annum et dimidium in pane et

---

[1]) Fr. I, c. 15. D. LXXXI. (Fr. har: *Si qui sunt presbiteri, diaconi, uel subdiaconi.*)

[2]) Det citerede værk er sands. Thomas ab Aquino's Commentum in Quatuor Libros Sententiarum Magistri Petri Lombardi. (Opera omnia, T. VI. Parma 1856).

[3]) Fr. II. III. 2. 10.

[4]) Fr. I, c. 5. D. LXXXII.

aqua expleat. exceptis dominicis diebus et precipuis festiuitatibus. in quibus. vino et sangwine ouis et caseo. iuxta canonicam mensuram vti poterit. finito autem primo et dimidio anno corporis et sangwinis domini. ne induresoat. particeps fiat. et ad pacem veniat. et psalmos cum fratribus in choro vltimus canat. Ad cornu altaris non accedat. ut ibi scilicet ministret secundum glosam. iuxta beati clementis vocem. minora gerat officia. Deinde vero. vsque ad explecionem septimi anni. omni quidem tempore. exceptis paschalibus diebus. tres legitimas ferias. vnaquaque ebdomada. in pane et aqua ieiunet. Expleto vero circulo anni. si fratres aput quos penituit. eius condignam penitenciam laudauerint. episcopus in pristinum honorem. iuxta beati calixti pape auctoritatem. eum revocare poterit. Sane sciendum. Quod secundam feriam. Vnum psalterium canendo. aut vnum denarium dando pauperibus. si operarius est. redimere poterit. Finitis autem septem annis. deinde vsque ad finem decimi anni. sextam feriam. nulla interveniente redempcione. obseruet in pane et aqua. Et concludit ibi regulam generalem. dicens. Quod eadem pena iniungenda est presbytero. pro quolibet peccato. quod deposicionem inducit. 5ª pena fornicarij clerici publici est. Quia nec sacramenta ab eo recipi debent. Quod sequitur ex pena 4ª predicta. (7ᵇ). quia si non licet eius officijs interesse. nec ea audire. multo minus licet ab eo sacramenta recipere. Vnde idem ostendit sanctus thomas. in 4° sentenciarum distinccione 13. Quod a notorio concubinario non est recipienda eucharistia. Ab alijs autem. occultis concubinarijs et peccatoribus recipi potest. Quod idem. distinccione 24 ibidem modificat. dicens quod homo tenetur recipere eciam a ministro in peccato mortali existente. quam diu ab ecclesia tolleratur. quia adhuc est ei obligatus. Subdit tamen ibidem inquirens. non esse tutum. quod quis preter necessitatis articulum talem ministrum inducit. ad aliquid sui ordinis exequendum. durante consciencia. quod ille esset in peccato mortali. quam tamen deponere posset. ex eo. quod in instanti. homo a diuina gracia emendatur. Vnde tenet expresse. Quod quicunque est in peccato mortali. non potest exequi sine novo peccato. officium sui ordinis. quia talis facit contra idem preceptum. deuteronomio 16. *Quod iustum est iuste exequeris*[1].

---

[1]) Liber Deuteronomii XVI. 20: *(Juste quod iustum est persequeris).*

Jndigne enim sacramentum pertractat nec in hoc potest aliquis dispensare. quia est de iure naturali. ut homo sancta sancte pertractet. Vnde talis actum alicuius ordinis facit. mortaliter peccat. Vt qui tangit res sacras. quasi suo officio vtens. peccat mortaliter. Secus autem esset. si aliqua necessitate aliquod sacrum contingeret uel exequeretur. in illo casu in quo laicis liceret. Puta si baptizaret in articulo necessitatis. vel corpus christi de terra colligeret. Jdem dicit dominus albertus magnus. Et eciam raymundus. An igitur talis. teneatur esse confessus. Respondeo cum sancto thoma. et petro in 4° sentenciarum. distinccione 17. Quod non in illo casu necessitatis. sed sufficit ei. habere propositum confitendi. Nam propositum confitendi. tenetur homo habere. sicut et contricionem. scilicet. quando peccata memorie occurrunt. sed ad confessionem actualiter faciendam. tenetur quis. si debeat eucharistiam percipere. ad quam nullus post peccatum mortale. nisi prius confessus. debet accedere. copia sacerdotis oblata. et necessitate non vrgente. Similiter eciam tenetur. si periculum. mortis immineat. alias non tenetur homo. ad statim confiteri. quamuis periculum sit differre. Ex precepto autem ecclesie tenetur semel in anno. ut patet in capitulo *omnis*. de penitencijs et remissis[1]. 6ª pena est incarceracio. post deposicionem. Vnde ait eugenius papa. vbi supra. in capitulo *Sacerdos*[2]. aut quis alius in ordine ecclesiastico provectus. si in eo scelere invenitur. quo abiciendus comprobatur. depositus. prouidencia episcopi. bene prouiso loco constituatur. vbi peccatum lugeat. et vlterius non committat. 7ª post degradacionem in monasterio arto recludi. vt ibi perpetuam agant penitenciam. ne seculariter vivendo penitere negligant. Si autem hoc fieri. causa qualibet prohibuerit. vbicunque sint. penitenciam agere non desistant. Si autem. amisso gradu vivere seculariter voluerint. et penitenciam agere neglexerint. ab ecclesie comunione separentur. 8ᵘᵃ est in exilium missio post deposicionem. Vnde ait ysidorus in capitulo. *valet* ibidem[3]. Quod mutacio loci. mutat affectum sepius vnde congruum est inde eciam corporaliter euelli. Vbi quisque illecebris deseruiuit. quia locus vbi quisque praue vixit. in aspectum mentis appouit semper. id quod ibi

---

1) Fr. II, V. 38. 12.
2) Fr. I, c. 7. D. LXXXI.
3) Fr. I, c. 9. D. LXXXI.

praue cogitauit uel gessit. hee tres ultime pene. consequuntur post deposicionem. et non ante. nisi in vim contumacie et impenitencie. ita oporteret procedi. Pro quo notandum. Quod licet fornicacio. in clerico tenente publice concubinam. inducit deposicionem. si admonitus. nolit se corrigere. Vnde talis debet primo moneri. primo 2° et 3°. ut in capitulo *si quisquam*[1]. de cohabitacione clericorum et mulierum. Qui si post amonicionem. se non correxerit. debet suspendi a beneficijs. Quod si nec tunc se correxerit. debet ab eis. perpetuo remoueri. quod verum est. siue sit in sacris. vt patet ibidem in capitulo *sicud*[2]. siue non in sacris. ut ibi. in capitulo. *Si autem clerici*[3]. Quod si tale crimen est notorium. suspensus est ipso iure. vt predictum est supra. in §. *4ª pena*. Qualiter autem dicitur aliquid notorium. Notandum. Quod 4 modis. Primo. Si apparent pueri concepti uel nati. hoc est animalia gradiencia super terram. 2°. si tenet mulierem suspectam secum in domo. 3°. si est per se in iudicio confessus. 4° si non sit confessus. saltem de crimine illo conuictus iudicialiter. vt patet in capitulo. *quesitum*. extravag. de cohabitacione clericorum et mulierum[4]. Jdem sanctus thomas vbi supra. [Tunc in talibus casibus. nec accusator. nec testis est necessarius. cum huiusmodi crimen. nulla tergiuersacione possit celari. prout determinat innocencius tercius. Jn capitulo. *tua nos*[5]. in titulo preallegato. de cohabitacione clericorum et mulierum][6]. [Quid si sit publicum ex sola fama][6]. Si autem sit publicum ex fama tantum. Jta quod merito talis habeatur. suspectus et quod scandalum generetur. eciam si non appareat accusator. erit ei purgacio indicenda. in qua si deficit. uel se purgare noluerit. canonice puniatur ut patet. extravag. de cohabitacione clericorum et mulierum. in capitulo *tua*[5]. Sed interim non debet talis in officijs euitari. Sed tunc oritur dubium satis (8ª) formidolosum. An quis post actam penitenciam. tenere possit secum in domo. concubinam. cum qua prius peccauit. eciam si iuret nunquam amplius velle peccare cum ea. Et respondeo. quod non.

---

[1]) Fr. II, III, 2. 2.
[2]) Fr. II, III. 2. 4.
[3]) Fr. II. III. 2. 6.
[4]) Fr. II, III. 2. 10.
[5]) Fr. II, III. 2. 8.
[6]) Det indcirklede er tilføiet i margen.

triplici racione. Prima est suspicio de contrario. Vnde ex concilio anagurtinensi. Et assumitur. extravag. de cohabitacione clericorum et mulierum capitulo 1°[1] vbi dicitur. Inhibendum est. ut nullus sacerdos. feminas. de quibus suspicio potest esse. retineat. Sed neque illas. quas canones concedunt.

[Kun 5 linier paa folio 8ª er beskrevne.]

(8ᵇ) Questio 11. Que sit auctoritas uel facultas episcopalis.

Questio 11ª. Episcopatum uel primatum qui desiderat in terra inueniet confusionem in celo XL distinccione. *Quicunque*[2]. contra (!) viij q. 1. c. *Qui episcopatum desiderat*[3].

Episcopus est ciuis c. *Rodolphus de Rescriptis*[4]. et c. finali de parrochijs secundum Jo. de Ligl[5].

Episcopus est canonicus et prebendarius c. primo de consuetudine li. vj°[6] glo. prelatus et c. vnico. ne sede vacante. li. vj[7] glo. *prelatus*. et in summa hostiensis de concessione. prebenda. § et infra verbo. *sed qualiter* 11°.

† Episcopus est executor et defensor testamentorum vltime voluntatis et maxime in hijs que ad pias causas relinquuntur c. *si heres*. de testamentis[8]. glo. 1ᵐᵃ concordat. c. *Johannes e. ty.* (!)[9] eciam sic mandat imperator in legibus in c. *tua nobis fraternitas*[10].

Episcopus iurat fidelitatem et quilibet exemptus domino pape c. *ego N.* de iure iurando[11].

† Episcopus potest reuocare contractus initos per capitulum

---

1) Fr. II, III. 2. 1.
2) Noget kapitel, der beg. med Quicunque, findes ikke i D. XL.
3) Fr. I. c. 11. C. VIII. qu. 1.
4) Fr. II, I. 3., 35.
5) Fr. II, III. 29. 5. Jo. de Lig. d. e. Johannes di Lignano, berømt kanonist i anden halvdel af 14de aarh.
6) Fr. II, I. 4. 9. L. VI.
7) Fr. II, III. 8. 1. (L. VI.
8) Fr. II, III. 26. 6.
9) Dette kap. kan jeg ikke finde.
10) Fr. II, III. 26. 17.
11) Fr. I, II. 24. 4.

sede vacante si lesa per hos est ecclesia xij. q. ij *si qua de rebus*[1] glo. *propter quod* al(ias) fi(nali).

† Episcopus potest canones episcopales seu prouinciales condere et quelibet ecclesia et quilibet populus aliquod ius statuere xviij dis. c. 1. glo. *ad consuetudinem.* vide infra *Episcopus potest.*

† Episcopus solum habet iurisdictionem ordinariam in ciuitate xxv. dis. c. *perlectus*[2]. glo. *Jurgia.*

Episcopus est ecclesia militans et signat rem sacram xxvj dis. c. *acucius*[3]. glo. *consecrati* cum sequenti.

† Episcopus fieri nec eligi debet qui habet fratres uel nepotes de quibus timor est dilapidacionis rerum ecclesie xxviij dis. c. *de siracusana*[4] glo. penultima. id est. *principium.*

† Episcopus cum accedit ad altare deponit mitram et baculum sed cum se conuertit ad populum resumit quare hoc est require xlv dis. c. *in disciplina*[5] glo. *causam populi.*

† Episcopus potest de ecclesia seculari facere monasterium et donare monasterio xij. q. ij *si episcopus*[6]. et glo. *habeat licenciam* et c. *bone rei.* eadem causa 2(!). q. 2.[7] si in hoc facto lesit ecclesiam episcopalem quid iuris sit xij. q. ij. c. *apostolicos*[8]. glo. *construxisse.*

† Episcopus ordinarius est iudex regis principis cuiuscunque in sua diocesi delinquentis c. *Quicunque.* de sentencia excomunicacionis li. vj.[9] glo. ij.

† Episcopus que potest et qualia habet iura episcopalia in visitacione correctionis de decimis mortuarijs et in omnibus quasi cum concernentibus c. *Conquerente* de officio ordinarii[10] et c. *dilectus filius*[11] e(odem) ti(tulo). tractat de lege diocesana et lege Jurisdictionis et que potest alijs presbyteris demandare que sunt

---

1) Fr. I, c. 42 c. XII. qu. 2.
2) Fr. I, c. 1. D. XXV. (Fr. har *perlectis*). Haandskriftets *Jurgia* er feil for glossens: *Et iurgia.*
3) Fr. I, c. 2 D. XXVI.
4) Fr. I, c. 13. D. XXVIII. (Fr. har *de Siracusanae*).
5) Fr. I, c. 9. D. XLV. (Fr. har *Disciplina*).
6) Fr. I, c. 73. C. XII. qu. 2.
7) Fr. I, c. 74. C. XII. qu. 2.
8) Fr. I, c. 13. C. XII. qu. 2.
9) Fr. II, V. 11. 11. (L. VI).
10) Fr. II. I. 31. 16.
11) Fr. II, I. 31. 18.

ordinis uel Jurisdictionis xcv. dis. c. *peruenit*[1] glo. *concedimus.*

Episcopatus ergo datur alicui forte in tugurio nato et omnia spiritualia gratis ministrare tenetur et debet de camera sua notarium et alios sollariare ut infra *notarius* et infra. *natus in tugurio.*

† Episcopus cum consecrat ecclesiam uel visitat recipit procuracionem eciam si habundet ut in c. *Cum sit romana.* de symonia[2]. et in c. *Cum apostolus*[3] et c. *sopite* de censibus[4]. et xxvij dis. in c. *quibusdam*[5] in glo. ij sed gratis debet consecrare ecclesiam et altaria ymmo recipit pecuniam iuxta quantitatem procuracionis ut in c. *exigit.* de censibus li. vj[6].

Episcopus visitans diocesim suam vno die cum sacerdote habebit procuracionem alio die cum populo secundum formam visitacionis x. q. 1. c. *placuit*[7] et glo. finali.

† Episcopus duos presbyteros et tres diaconos in omni loco secum habere debet propter testimonium ecclesiasticum. de conse. dis. 1. c. *Jubemus* in fine[8]. et eciam in domo et in camera ut ibidem. secundum archidiaconum[9].

(9[a]). † Episcopus potest depositum et infamem restituere et tollere infamiam verum eciam vbi habet alias. dispensare 1. dis. c. *domino sancto*[10]. glo. *atque* et xj. q. iij c. *Episcopus presbyter*[11]. glo. prima.

† Episcopus potest dispensare cum habente ecclesiam curatam ad septennium sed nec (!) in subdiaconatu quod non promoueatur propter studium. c. *cum ex eo.* de eleccione li vj.[12] Item quando potest dispensare super pluralitate beneficiorum uel aliter

1) Fr. I. c. 1. D. XCV.
2) Fr. II. V. 3. 10.
3) Fr. II, III. 39. 6. (L.VI).
4) Fr. II, III. 39. 14.
5) Noget c. *quibusdam* findes ikke i D. xxvij.
6) Fr. II, III. 20. 2.
7) Fr. I. c. 12. C. X. qu. 1.
8) Fr. I, c. 60. D. I. (de consecracione).
9) *Archidiaconus,* d. e. Tancred en af middelalderens berømteste kanonister (f. omtr. 1185 i Bologna), virkede som lærer og erkedegn i Bologna, kaldet *magister decretorum.*
10) Fr. I, c. 28. D. L.
11) Fr. I, c. 65. C. XI. qu. 3.
12) Fr. II. I. 6. 34. (L.VI).

in c. *Non potest.* de prebendis. li vi.[1] glo. *medicum* cum concor(dia). Jtem in quibus alijs potest dispensare vi(de). *Jo. de deo* in fine de dispensacionibus[2] et supra. *dispensacio quid sit* et cetera.

Episcopus an possit dispensare vbicunque non prohibetur. c. *at si clerici.* de iudiciis[3]. ymmo potest ultra casus istius. c(apituli). et in omnibus. vbi non prohibetur xxvij. q. 1. c. *impudicas*[4] glo. finali.

† Episcopus potest dispensare quod quis teneat dignitatem cum prebenda c. 1. de consuetudine. li. vj.[5] cum concor(dia) in glo. finali.

† Episcopus non dispensat cum homicida in beneficio habendo curato sed in simplici beneficio li. dis. c. *studeat*[6]. secundum doc(tores) et infra. *homicida non debet.*

Episcopus potest facere statuta in diocesi sua sic et legatus in prouincia sua c. ij de constitucionibus li vj.[7] cum multis concor(diis) et c. ij de maioritate et obediencia[8] et c. *licet* de officio iudicis ordinarii[9].

Episcopus potest nouam consuetudinem inducere in ecclesia sua(!) quo ad officia celebranda xcj dis. c. *eleutherius*[10] glo. *vigilie* alias finali. vide infra. *Episcopus.*

Episcopus potest ecclesiam et res eiusdem vnius possidentis alteri dare. c. 1. de rebus ecclesie non alienandis. glo. *tenues.* li. vj.[11] contra. infra. *Episcopus non potest.*

† Episcopus potest vices suas in absoluendo alijs committere c. fi(nali.) al(ias) *eis quibus.* de officio ordinarii[12].

† Episcopus potest fructus omnium ecclesiarum sue diocesis

---

1) Fr. II, III. 4. 21. (L. VI).
2) Johannes de Deo, kanonist ca. 1250, forf. bl. a. af *Liber dispensationum.*
3) Fr. II, II. 1. 4.
4) Fr. I, c. 11. C. XXVII. q. 1.
5) Fr. II, I. 4. 1. (L. VI).
6) Fr. I, c. 39. D. L.
7) Fr. II, I. 2. 2. (L. VI).
8) Fr. II, I. 17. 2
9) Fr. II, I. 31. 12.
10) Fr. I, c. 1. D. XCI.
11) Fr. II, III. 9. 1.
12) Fr. II, I. 31. 20. (His quibus).

pro suis necessitatibus accipere c. *cum apostolus.* de censibus[1]. secundum Jnnocencium cum multis iuribus ibidem. vt ecclesiastica beneficia. c. vnico[2] et de verborum significacione c. penultimo[3].

Episcopus uel legatus an possint facere constitucionem contra ius commune vide c. finale de officio legati[4]. secundum Jnnocencium.

Episcopus vtrum possit restituere sacerdotem ad ecclesiam inuito patrono. quem ipse ammouit per sentenciam dicit Hostiensis quod sic. ut c. *consuluit* de Judeis[5] et alle(ga). ar(gumentum) xxj. q. ij. *Si quis iam translatus*[6] et c. *adhec.* § finali. de officio archidiaconi[7]. et c. *postulasti.* de iure patronali[8]. et c. *quamuis* de rescriptis li. vj[9] ibi textus et glossa.

Episcopus quamuis ut priuata persona scit crimen alicuius adhuc illi indicit purgacionem xv. q. v. c. *presbyter*[10] prima glo.

† Episcopus reprehensabilis est si a subdito perito contempnit edoceri xxiiij. q. iij c. *si habes*[11] § *senex enim.*

† Episcopus omni fide et honore debet diligere clericos recte sicut clerici episcopum diligunt et honorant xciiij dis. c. *esto subiectus*[12]. Jtem nec presbyter coram eo stare debet c. dis. c. *Episcopus*[13]. Jtem debet eos appellare fratres et socios xcv. dis. c. esto. glo. prima[14].

† Episcopus non debet semper libris insistere sed defendere ecclesiam et subditos xvj. q. 1. c. *Jn canonibus*[15] et xxiij. q. viij. c. *scire*[16] glo. vnica.

---

1) Fr. II, III. 39. 6.
2) Fr. II, III. 12.
3) Fr. II, V. 40. 32.
4) Fr. II, I. 30. 10.
5) Fr. II, V. 6. 7.
6) Fr. I, c. 3. C. XXI. qu. 2.
7) Fr. II, I. 33. 7.
8) Fr. II, III. 38. 30.
9) Fr. II, I. 3. 8. (L. VI).
10) Fr. I, c. 2. C. XV. qu. 5.
11) Fr. I, c. 1. C. XXIV. qu. 3.
12) Fr. I, c. 7. D. XCV(!)
13) Fr. I, c. 1. D. C.
14) Sml. anm. 12.
15) Fr. I, c. 27. C. XVI. qu. 1.
16) Fr. I, c. 8. C. XXIII. qu. 8.

Episcopus non potest a subiecto sacerdote quicquam recipere nisi ostendat hoc a canone xvj. q. 1. *nulli episcoporum*[1] et infra *Episcopus nichil.*

Episcopus expulsus ab vna ecclesia illius et alterius simul potest esse maritus dispensatiue vij. q. 1. c. *pastoralis*[2] glo. 1[ma] et finali.

(9[b]). † Episcopus dimittens episcopatum quid fiet postea de illo vtrum Abbas plebanus uel monachus vij q (!) *hoc nequaquam*[3] glo. prima.

Episcopus potest causas sangwinis alijs uel alij delegare metu irregularitatis cessante ubi iurisdictionem habet temporalem c. finali ne clerici uel monachi. li. vj.[4] sic et alij clerici iurisdictionem.

Episcopus non potest res vnius ecclesie dare alteri inuitis clericis nisi certa causa et racionabilis ostendetur et de consensu capituli sui c. *constitutus.* de religiosis domibus[5]. glo. *a quocunque.* in fine.

Episcopus potest alienare aliqua in minoribus ecclesijs mortuo sacerdote. id est. tempore necessitatis xij. q. ij. c. *si qua de rebus*[6]. glo. *rescisso.* hoc verum si datus est defensor c. *dudum* de rebus ecclesie. li vj.[7]

Episcopus tenetur ecclesiam per se fundatam dotare vt in c. *Nemo.* de consecratione. dis. 1.[8] glo. *dominum.*

Episcopus qualiter cum honore uel alij iudices sentenciam latam reuocent c. *cum cessante.* de appellacionibus[9] cum glo.

Episcopus non debet sibi tenere quod alijs dare debet. c. *nouit.* de iudiciis[10]. glo ij in fine.

† Episcopus non debet habere secum prauos homines nec viles personas pro familia sua c. *a nobis*[11] glo. *est.* et in ij. q.

1) Fr. I, c. 62. C. XVI. qu. 1.
2) Fr. I, c. 42. C. VII.
3) Fr. I, c. 45. C. VII. qu. 1.
4) Fr. II, (L.VI). III. 24. 3.
5) Fr. II, III. 36. 6.
6) Fr. I, c. 42. C. XII. qu. 2.
7) Fr. II, III. 9. 1.
8) Fr. I, c. 9. D. I.
9) Fr. II, II. 28. 60.
10) Fr. II, II. 1. 13.
11) Hvor dette c. er at finde, er ikke nærmere angivet.

vij *cum pastoris*[1]. sed viros boni testimonij ut ibi. c. *Episcopi*[2].

Episcopus non potest quis esse nisi sacerdos sit c. *ex litteris*. de excessibus prelatorum[3]. et c. primo de clerico. per saltum promoto[4].

† Episcopus non debet elargiri nec potest per se absque superioris auctoritate ultra summam a canone xij. q. ij *bone rei*[5] prefinitam et in c. *ad apostolicam sedem*. de donacionibus in fine[6]. Jtem nec laicis dominis elargiri potest c. *aduersus consules* de immunitate ecclesiarum[7].

Episcopus a suis familiaribus accusari potest licet sint inhonesti quia ipse eos non potest repellere ab accusacione cum honestos habere precipitur c. *nulli episcoporum* de accusacionibus.[8] secundum Jnnocencium.

Episcopus malam causam ecclesie multominus propriam malam fouere non debet xiiij. q. 1. *episcopus*[9] glo. *litiget*.

Episcopus non potest priuilegium concedere in preiudicium alterius c. 1. ut ecclesiastica beneficia[10]. et ix. q. iij *conquestus*[11] et c. *adhec* de excessibus. prelatorum[12]. secundum Jnnocencium.

Episcopus tenetur prouidere ordinato cum titulo si depauperaretur sine culpa sua c. *Jntelleximus* de adulteriis[13]. secundum Jnnocencium et in c. *cum secundum*. de prebendis[14].

† Episcopus non debet deposcere proprie iniurie vlcionem ut puniatur quis in persona. in rebus licet c. *olim* de Jniurijs[15].

---

1) Fr. I, c 58. C. II. qu. 7.
2) Fr. I, c. 60 fin. C. II. qu. 7.
3) Fr. II, V. 31. 10.
4) Fr. II, V. 29. 1.
5) Fr. I. c. 74. C. XII. qu. 2.
6) Fr. II, III. 24. 9. (Fr. har *apostolicae sedis*).
7) Fr. II, III. 49. 7.
8) Fr. II, V. 1. 5.
9) Fr. I, c. 1. C. XIV. qu. 1.
10) Fr. II, III. 12.
11) Fr. I, c. 8. C. IX. qu. 3.
12) Fr. II, V. 31. 2.
13) Fr. II, V. 16. 6.
14) Fr. II, III. 5. 16.
15) Fr. II, V. 36. 7.

† Episcopus quomodo litigabit contra capitulum et econuerso c. *significauit nobis*. de appellacionibus[1]. glo. *vide*.

Episcopus uel prelatus non potest dimittere iniuriam factam ecclesie xxiij. q. iij. c. *si is qui*[2]. et lxiij dis. *salomitanj*[3].

Episcopus simoniam committit vbi propter sangwinem concedit beneficium alicui alias non concessurum propter merita persone uel propter ydoneitatem c. vn(ic)o vt ecclesiastica beneficia glo. *carnalitatem*[4].

Episcopus quando eximit ecclesiam aliquam quale ius adhuc sibi de iure communi reseruetur xvj. q. ij. c. *visis*[5] glo. *tradite*.

Episcopus dicitur legatus dei et cum hoc est ordinarius iudex sic et legatus pape vij. q. 1. c. iiij. glo. *ut legatum* et c. 1. de officio delegati[6].

† Episcopus quemcunque vult potest ex canonicis seu alijs ex diocesi sua romam pro vtilitate ecclesie mittere ille sine excusacione ibit de iure vij. q. 1. c. *quia*[7]. super glo. *obediencia* et xxiij. q. 1. c. *summa milicia*[8] glo. 1ma.

Episcopus nichil ultra canones in ecclesia a subiectis clericis potest recipere si secus fecerit mortaliter peccat xvj. q. 1. c. *constitutum*[9]. Jtem nichil petere potest nisi quod permissum est a canone xxv. q. ii. c. *amputato*[10] glo. prima.

(10a). Episcopus quid possit habere ab ecclesijs monasterijs uel capellis nomine legis diocesane uel legis iurisdictionis uel constitucionis. visitacionis uel consuetudinis. x. q. 1. § 1. in summa.

Episcopus habebit vnam quartam decimarum ab ecclesia parrochiali et ipsa ecclesiam vnam (!) residuas duas quartas recipiat episcopus vnam pro fabrica aliam pro pauperibus de alijs autem

---

1) Fr. II, II. 28. 48.
2) Fr. II, c. 28. C. XXIII. qu. 4.
3) Fr. I, c. 24. D. LXIII. (Fr. har *salomitanae)*.
4) Fr. II, III. 12. c. un.
5) Fr. I, c. 1. C. XVI. qu. 2.
6) Fr. I, I. 30. 1.
7) Noget c. *quia* findes ikke i C. VII. qu. 1.
8) Fr. I, c. 7. fin. C. XXIII. qu. 1. Fr. har: *summa laus miliciæ*).
9) Fr. I, c. 60. CXVI. qu. 1.
10) Fr. I, c. 11. C. XXV. qu. 2.

redditibus ecclesie parrochialis nichil habebit x. q. 2. *de hijs*[1] glo prima.

Episcopus non petat veniam a correcto si modum corrigendi excedat. nisi ex odio excederet lxxxvj. dis. c. *quando*[2] et infra *prelatus non petat.*

Episcopus canis impudicus est qui non corrigit crimina subditorum lxxxiij dis. c. *nemo*[3]. et deponi debet episcopus qui consentit fornicacioni suorum clericorum eadem dis. c. *si quis episcopus*[4]. Jtem episcopus qui non obuiat facinori conscius est facinoris eadem dis. c. *error*[5].

Episcopus qui gloriatur de impiorum laudibus miserrimus est eadem dis. c. *nichil*[6]. Jtem sacram scripturam exponere debet lxxxvj dis. c. *cum multa*[7].

Episcopus non debet percutere id est non debet esse facilis ad vindictam eadem dis. c. *qui clemenciam*[8].

Episcopus non debet de facili credere si aliquis clericus accusatus fuerit eadem dis. c. *si quod vero*[9].

Episcopus cogitur ire ad aliam ecclesiam per papam velit nolit ut in c. *imitaciones* et c. sequenti[10] et ipsius glo. finali et c. *episcopus de loco.* vij. q. 1.[11]

Episcopus non potest cogere clericum ire de vna ecclesia ad aliam nisi maxima necessitas uel utilitas ecclesie hoc requirat sed papa absque racione hoc potest vij. q. 1. *Episcopus.*[11] glo. vn(ic)a in fine. *sed pa(pa).*

Episcopi tenent locum apostolorum quoad dignitatem sed monachi quoad renunciacionem propriorum sed omnes sacerdotes

---

1) Fr. I, c. 7. C. X. qu. 1 (!)
2) Fr. I, c. 4. D. XXXVI.
3) Fr. I, c. 2. D. LXXXIII.
4) Fr. I, c. 1. D. LXXXIII.
5) Fr. I. c. 3, D. LXXXIII.
6) Fr. I, c. 6. fin. D. LXXXIII.
7) Fr. I, c. 5. D. LXXXVI.
8) Fr. I, c. 23. D. LXXXVI.
9) Fr. I, c. 23. D. LXXXVI. (Fr. har *Si quid vero*).
10) Et saadant c, som beg: *Imitaciones* findes ikke.
11) Fr. I, c. 37. C. VII. qu. 1. Glossen har: *hoc autem papa.*

ad sacramentorum dispensacionem xxj dis. c. ij et iij et lxix dis. *quorum vices*[1] et c vn(ic)o de sacra vnctione[2].

Episcopi decem uel xj in certa prouincia et decem ciuitates et vnus rex esse debet vij. q. iij c. *scitote*[3].

Episcopi duo in vno episcopatu esse possunt vnam in solido iurisdictionem habentes sed duo pape esse non possunt quamuis duos uel plures imperatores legimus fuisse vij. q. 1. c. *Non autem*[4]. glo. *non succederet.*

Episcopi quot esse debeant in consecracione et in obiectione criminis examinandi alterius episcopi electi. quidam dicunt sex alij xij. xxiij dis. c. *illud*[5]. glo. 1ma.

Episcopi ceci sunt circa nepotes in conferendis beneficijs quod esse non debet. 1. q. 1. [alias iij] c. *peruenit ad nos*[6]. in glo. *grauius.*

Episcopi sciencia est irrita nisi fuerit cum concilio capituli. c. *non est.* de consuetudine. li. vj[7] glo. finali.

Episcopum oportet habere xiij proprietates virtuosas primo ut sit sine crimine 2° ut sit vnius vxoris vir 3° non vi(n)olentus 4° prudens 5° ornatus 6° hospitalis 7mo pudicus 8uo doctor ix° non percussor x° non litigiosus xj° non cupidus xij° ut sit domui sue bonus prepositus xiij non sit neophitus xxv dis. c. *vnum.* § *nunc autem*[8]. glo. *breuiter.*

Episcopum oportet viduas et pupillos defendere lxxxvij dis. per totum et supra *adiutor* cum hoc latissime vide illam materiam cum quibusdam alijs regulis apostolicis episcopum concernentibus xxij dis. in summa hostiensis[9] titulo. de temporibus. ordinationum. § *et cui hec omnia.*

Episcopo non licet ecclesiam deteriorem facere in sua condicione c. primo de restitucione in integrum[10].

---

1) Fr. I, c. 6. fin. D. LXIII(!)
2) Fr. II, I. 15. c. un.
3) Fr. I, c. 2 C. VI. (!) qu. 3
4) Fr. I, c. 12. C. VII. qu. 1.
5) Fr. I, c. 5. D. XXIII.
6) Fr. I, c. 13. C. I. qu. 3. (Det indcirklede er tilføiet i margen).
7) Fr. II, I. 4. 3. (L. VI).
8) Fr. I, c. 3 D. XXV (§ *nunc autem* er lige i beg. af III. pars.)
9) Det skrift, som der henvises til, er kardinal Henrik af Ostia's *Summa super titulis decretalium.*
10) Fr. II, II. 13. 1. (de restitutione spoliatorum).

Episcopo soli nunquam creditur vij. q. ij. § 1. glo. prima et c. finali[1]. *aliter placuit.* glo 1ma.

Episcopo non creditur nisi probet c. *non est.* de consuetudine li. vj.[2] glo. *quantum allegant.*

Episcopo mortuo et sede vacante in cuius potestate erunt res ecclesie xij. q. ij. c. *illud*[3]. glo. yconomj.

(10b). Episcopo mortuo Jura ipsius officialis expirant in c. *quem abbas* in euidencijs.

Episcopo uel prelato non imputatur subditorum malicia ex quo per eum non stat quominus corrigantur ut nota xxxiij. q. ij. *admonere* in fine[4]. ubi de hoc. Si vero est negligens non corrigendo requiretur sangwis(!) illorum de manibus episcoporum uel prelatorum c. *irrefragabili.* de officio ordinarii[5].

Episcopalia iura que sunt iurisdictionis et quo legis diocesane infra *lex iurisdictionis.* Jtem que sunt ordinis et eciam iurisdictionis vt c. *transmissam* in glo. *de talibus.* de electione[6].

Episcoporum prerogatiuas nota in c. *inquisitores.* de hereticis[7]. et c. *periculosum.* de sentencia excommunicacionis[8] li. vj. in quibus non iudicantur nisi a papa.

Episcopalis dignitas est ordo c. *quociens tridentinus.* de purgacione canonica[9]. glo. concordat. *inducit.*

Episcopalis dignitas est superior ordo ideo papa se scribit episcopum ut in c. *quia periculosum.* li. vj. de sentencia excommunicacionis[10]. glo. *de episcopis.*

Equales omnes sumus vbi culpa non existit infra. *omnes equales.*

Questio 12a. Que sit pena clerici percussoris. Respondetur extravag. de clerico. percussore. c. *primo*[11] quod sic ait. Si quis

---

1) Fr. I, c. 2. C. VII. qu. 2.
2) Fr. II, I. 4. 3. (L. VI).
3) Fr. I, c. 47. C. XII. qu. 2.
4) Fr. I, c. 8. C. XXXIII. qu. 2.
5) Fr. II, I. 31. 13. (de officio iudicis ordinarii).
6) Fr. II, I. 16. 5. (de electione).
7) Fr. II, V. 2. 16. (L. VI).
8) Fr. II, V. 11. 4. (L. VI).
9) Fr. II, V. 34. 5.
10) Sml. anm. 8.
11) Fr. II, V. 25. 1. (de clerico percussore).

in aliquo gradu sacro percussor extiterit corripiatur a crimine et si non emendauerit deponatur quod sic declarat glossa super verbo *emendauerit* Ergo si se emendauerit non deponitur si xxxxv dis. c. 1°. Et est argumentum. quod non quotlibet mortale semel commissum sufficit ad dampnacionem ar. dis. eadem. c. primo et ultimo.[1] Et intellige de eo qui in usu habuit percutere in ludo noxio autem non caret culpa ff ad l. aquile.[2] Nam alioquin crimen percussionis semel commissum non sufficit ad deposicionem ut hic patet. Jta tamen quod ex tali percussione non procedatur ad enormem lesionem quia sic deponeretur lv dis. *si ewangelica.*[3] et de clerico percussore. c ij°.[4] [nota.] Is vero vsum percuciendj habere dicitur qui duabus vicibus percussit. Nam ex duabus vicibus frequencia inducitur xxv. q. ij *ita nos.*[5] et argumentum optimum. xxvi dis. *vna tantum.*[6] Nota. Quod in capitulo preallegato. *Si ewangelica.*[7] pelagius papa. commendat rufinum episcopum. eo quod a sacerdocio deposuit presbyterum. qui nedum percussit sed eciam cum fuste eruit oculum alterius presbyteri. Et quod ille qui amisit oculum licet sine sua culpa non debet amplius celebrare missam.

Questio 13. Qualis est auctoritas. archiepiscopi. supra episcopos suos suffraganeos. Responsio. Quod preter casum deposicionis. quem papa sibi reseruat glossa in ca°. *non potest.*[8] De officio ordinarii c. *pastoralis*[9]. post principium. Non minor est auctoritas archiepiscopi super illos. quam sit episcopi super canonicos et sue diocesis clericos. [extravag. de sententia. et re iudicata.[10] que allegat. aliter tamen vide in c. *denique.*[11] et c. *si quis episcopus criminaliter* vj. q. iiij.[12] vbi patet quod primas uel concilium pro-

1) Fr. I, D. XXXV. c. 1. et c. 9.
2) 10. D. 9—2. (Dig. de lege Aquilia).
3) Fr, I, c. 13 fin. D. LV.
4) Fr. II, V. 25. 2. (de clerico percussore).
5) Fr. I, c. 25 fin. C. XXV. qu. 2.
6) Fr. I, c. 4. D. XXVI.
7) Sml. anm. 1.
8) Fr. II, II. 27. 3.
9) Fr. II, I. 31. 11.
10) Fr. II, II. 27.
11) Fr. I, c. 3. C. VI. qu. 3 (!).
12) Fr. I, c. 1. C. VI. qu. 4.

uinciale deponere possunt episcopos criminosos]. dicitur enim archiepiscopus ab archos. quod est princeps. et episcopus quod est superintendens. quia ipse est princeps episcoporum sue prouincie. habens eis superintendere. Vnde beatus clemens papa. in capitulo. *Jllis.* distinctione 80.[2] docet archiepiscopos esse loco archiflaminum institutos. qui aput ethnicos. preerant illis qui vocabantur flamines. qui erant eorum pontifices. vnde et testatur ibidem. beatum petrum precepisse. tales constitui. qui et nunc. reliquorum episcoporum causas. et maiorum negocia in fide agitarent. Cui concordat anacletus papa. in capitulo. *prouincie.* distinctione 99[3] Ostendens archiepiscopum esse primatem censendum. et sibi non solum in causis fidei. sed in omnibus alijs ab episcopis suffragancis obediendum. et ad ipsum habendum recursum. sicut olim in legibus seculi ordinatum erat. Quod hij qui ad aulam regum uel imperatorum confugere non poterant vel quibus permissum non erat. ad primates legis pro oppressionibus. uel injusticijs suis confugiebant. ipsosque appellabant. quociens opus erat. Et quod non solum in appellacionibus. sed in cunctis. talis debeat obediencia censeri. ostenditur expressiue. ex concilio anthioceno. in rubro et nigro. 9. q. 3. capitulo. *per singulas* ubi sic ait *per singulas prouincias*[4]. episcopos singulos scire oportet. episcopum metropolitanum. qui preest. curam et sollicitudinem tocius prouincie suscepisse. propter quod ad metropolitanam ciuitatem ab hijs. qui causas habent. concurratur. qua propter placuit eum. et honore precellere. et nichil vltra. sine ipso. reliquos episcopos agere. secundum antiquum primum nostrorum canonem. nisi hoc tantum. quod vniuscuiusque ecclesie. per suam dyocesim competit. vnumquemque enim episcopum. oportet habere potestatem sue dyocesis. ut regat et gubernet. secundum competentem (11) singulis reuerenciam et prouidenciam gerat omnis religionis. que sub ipsius est ciuitate. Jta. ut eciam ei. presbyteros et dyacones(!) probabili iudicio. liceat. et de singulis ipsius religionis causis. cum moderacione et pondere disceptare. Vltra autem nichil agere permittitur. preter metropolitani episcopi conscien-

---

[1]) Det indcirklede er tilføiet i margen med en anden haand.
[2]) Fr. I, c. 2. D. LXXX. (Fr. har: *In illis.*)
[3]) Fr. I, c. 1. D. XCIX.
[4]) Fr. I, c. 1. C. IX. qu. 3.

ciam. hec ibi. Concordat premissis c. primum eadem questione vbi magis claret Archiepiscopum primatus iura tenere vnde sic inquit. Jn concilio martini pape legitur. Per singulas prouincias episcopos oportet cognoscere. metropolitanum suum. et ipsum primatus curam suscipere. Nichil autem agere reliquos episcopos preter eum secundum quod antiquitus a patribus nostris constitutum continetur in canone. Jtem 23. q. ultima. in capitulo. *Si quis episcopus*[1]. Ex concilio anthioceno. dicitur. Quod absque metropolitani consilio. vel prouincialium episcoporum. ad imperatorem. episcopi non pergant. sicut nec clerici. quod si contrarium feceriut excomunicandi sunt et sua dignitate priuandi. Et nota. Quod in capitulo preallegato. *pastoralis*. dicitur. Quod episcopus est archiepiscopo subiectus. *lege metropolitica*. Juxta quod queritur. Que sit lex hec metropolitica. quam postest in episcopos. Responsio. quod est superioritatis. vel iurisdictionis. non lex dyocesana. Quia glossa. super summa. q. 10ᵉ. Videlicet 10. q. 1. in principio super primo uerbo prime questionis. dicit sic. lex dyocesana. consistit in recipiendo. vel kathedraticum. vel terciam vel quartam partem decimarum vel hospicium. lex autem iurisdictionis consistit in conferendo. potest enim conferre sacramenta. et beneficia. cohercere delicta. et de causis cognoscere. hec ibi. de qua materia. vide infra. q. 15ª. Et nota. Quod volunt doctores in glossa. in capitulo *romana*. de censibus. liº 6º.[2] Quod quia nullius peccatum debet remanere impunitum. archiepiscopus potest procedere contra episcopos siue suffraganeos suos. eos excomunicando siue suspendendo. quia pastor eorum est. 33 distinccione. capitulo. *quorundam*[3]. 12 distinccione capitulo. *de hijs*. in fine[4]. 10. q. 3. *cognouimus*[5]. Vnde licet archiepiscopus non possit suffraganeum deponere. potest tamen eum suspendere et excomunicare. ut dicit glossa in capitulo *de hijs*. 12 distinccione. allegat(!)[6]. 18 distinccione *placuit*[7]. § *si episcopus* Et 10. q. 3. *quia cognouimus*. 11. q. 3. *si quis episcopus*[8].

---

[1]) Fr. I, c. 17. C. XXIII. qu. 8.
[2]) Fr. II, III. 20. 1.
[3]) Fr. I, c. 1. D. XXXIV(!).
[4]) Fr. I, c. 13. D. XII.
[5]) Fr. I, c. 6. C. X. qu. 3. (Fr har: *Quia cognouimus.*)
[6]) Sml. anm. 4.
[7]) Fr. I, c. 1. D. XVIII.
[8]) Fr. I, c. 6. XI. qu. 3.

Questio 14[a]. An archiepiscopus possit diffinire causas suffraganeorum suorum. Responsio. Quod causas ciuiles et pecuniarias. nisi sint generales. scilicet pertinentes ad omnes episcopos prouincie. que in concilio prouinciali terminari debent. Potest archiepiscopus audire et diffinire. vt ait glossa. in capitulo. *Saluo* super verbo *causas* 9. q. 3[1]. Que allegat capitulum. *Si quis episcoporum.* 3. q. 6[2]. Archiepiscopus enim ordinarius est iudex suorum suffraganeorum. secundum glossam. in capitulo *prouincie.* 99 distinccione[3]. Super uerbo. *metropolitane.* Argumentum. 6. q. 3. *scitote*[4]. Et 9. q. 3. *conquestus*[5]. Vide textum et glossam. in capitulo *per singulas.* 9. q. 3[6]. super uerbo. *Tocius prouincie.* Concordat capitulum. *In apibus.* 7. q. 1[7]. Ex quo enim archiepiscopus est iudex episcopi. ergo eciam est iudex diocesis sue. Argumentum. Ff. de peculio. l *Si seruus meus*[8]. Vide plene in dicta glossa. Concordat capitulum. *denique.* 6. q. 3.[9] Ymmo. si questio fuerit. inter episcopum et clericum. coram metropolitano qui vicem synodi obtinet quantum ad istud. debet tractari. secundum glossam. Ju dicto capitulo. *Saluo.* super verbo *aliquas.* 9. q. 3. Que allegat capitulum primum. 18 distinccione. et capitulum. *quia* 10[ma]. q. 3[10]. De hoc plene in glossa. 6. q. 1. *episcopus*[11]. § *hoc capitulum.* Vel in concilio prouinciali. quod celebrandum est duabus vicibus anni. scilicet ante quadragesimam et circa tempus autumpni. 18 distinccione. capitulo *habeatur*[12]. Nam hoc capitulum. est concilij niceni et loquitur. de concilio episcoporum celebrando. ideo apparet. quod loquatur. de prouinciali. et non synodali. Causas vero criminales episcoporum. non licet archiepiscopi diffinire. sine presencia suorum suffraganeorum. 15.

---

1) Fr. I, c. 4. C. IX. qu. 3.
2) Fr. I, c. 2. C. III. qu. 6.
3) Fr. I, c. 1. D. XCIX.
4) Fr. I, c. 2. C. VI. qu. 3.
5) Fr. I, c. 8. C. IX. qu. 3.
6) Fr. I, c. 1. C. IX. qu. 3.
7) Fr. I, c. 41. C. VII. qu. 1.
8) 1 D. 15—1.
9) Fr. I, c. 3. C. VI. qu. 3.
10) Fr. I, c. 6. C. X. qu. 3.
11) Findes ikke hos Fr.
12) Fr. I, c. 3. D. XVIII.

q. 7. capitulo *felix*[1]. Et capitulo. ***Episcopus nullius***[2]. Et capitulo. ***Si quis episcoporum***. 3. q. 6ª.[3] Et capitulo *ultra*[4]. Verum. licet archiepiscopus. cum conprovincialibus episcopis. possit audire causas criminales episcoporum. non tamen potest diffinire. inconsulto romano pontifice. textus est. in capitulo. *accusatus*. 3. q. 6[5]. Et hoc. ibi glossa. super uerbo *diffinire*. determinat. Quod non obstantibus capitulis. preallegatis. *denique*[6]. et. ***Si quis episcopus criminaliter***. 6. q. 4[7]. vbi dicitur. Quod primas vel concilium prouinciale. deponit episcopum criminosum. presens capitulum obtinet veritatem. Contraria soluit. et dicit. Quod illa que ibi facta sunt. de licencia pape. facta fuerunt. Vel loquuntur illa capitula. secundum ea tempora. cum cause episcoporum non deferebantur ad sedem romanam. 19 distinccione. *Si romanorum*[8]. §. *decretales epistolas* in fine.

Questio 15ª. Quid possit archiepiscopus. in subditos suorum suffraganeorum. Responsio. non potest eos compellere. ad suscipiendum commissiones eius. in causis. nisi sit consuetudo. extravag. de foro competenti. *romana*. li. 6º.[9] Et extravag. de officio ordinarij *pastoralis*[10]. Super quo capitulo. dicit hostiensis. Quod cum episcopus. subsit archiepiscopo. quia pingwius ius habet in eum. quam in subditum ipsius. ideo potest archiepiscopus. episcopum cogere. ut compellat subditum. ad suscipiendum. et si episcopus. infra certum tempus. hoc facere neglixerit. sibi assignatum. neque aliquid iustum pretenderit. poterit demum. compellere vtrumque. argumentum. extravag. de officio ordinarij capitulo *quanto*[11]. Jn fine. Et capitulo. *Jrrefragabili*[12]. §. *excessus*.

1) Fr. I, c. 4. C. XV. qu. 7.
2) Fr. I, c. 6. C. XV. qu. 7.
3) Fr. I, c. 2. C. III. qu. 6.
4) Fr. I, c. 4. C. III. qu. 6.
5) Fr. I, c. 5. C. III. qu. 6.
6) Fr. I, c. 4. C. VI. qu. 3(!).
7) Fr. I, c. 1. C. VI. qu. 4.
8) Fr. I, c. 1. D. XIX.
9) Fr. II, II. 2. 1.
10) Fr. II, I. 31. 11.
11) Fr. II, I. 31. 7.
12) Fr. II. I. 31. 13.

Concordat. Bernhardus. Eciam. si ab episcopo appellatum fuerat. Sed hic notandum. Quod archiepiscopus ex iure novo. causas. que per appellacionem. vel alio iure metropolitico deferuntur ad ipsum. Non potest audire. seu comittere. alibi. quam in sua ciuitate vel dyocesi. aut in eis locis. in quibus appellatum exstitit. Vel cause ipse consistunt. nisi aliud sibi competat de consuetudine. Vt patet. extravag. de officio ordinarij. capitulo. vt *litigantes*. libro 6°.[1] Vnde hijs adiciendum. Quod archiepiscopus. non habet iurisdiccionem directam in subdi-(11[b])tos suffraganeorum. nisi in quibusdam casibus. qui notantur. extravag. de officio ordinarij. in capitulo. *Pastoralis*[2]. Quorum primus est. Cum deuiant in diuinis officijs. a consuetudine metropolitane ecclesie. 12 distinccione. *de hijs*[3]. vbi dicit beatus augustinus in concilio toletano nono. sic. de hijs qui contra voluntatem apostoli. circumferuntur omni vento doctrine. Placuit sancto concilio. ut metropolitane sedis auctoritate coacti. vnicuscuiusque prouincie ciues. rectoresque ecclesiarum. vnum. eundemque in psallendo teneant modum. quem in metropolitana sede cognouerint institutum. Nec aliqua diuersitate cuiusque ordinis uel officij. a metropolitana sede patiantur se disiungi. Sic enim iustum est. vt vnusquisque sumat regulas magisterij vnde honoris consecracionem accepit. vt iuxta maiorum decreta. sedes. que vniuscuiusque sacerdotalis dignitatis est mater. ecclesiastice dignitatis vel racionis sit magistra. Abbatibus sane. indultis officijs que iuxta voluntatem sui episcopi regulariter illis implenda sunt. Cetera officia publica. id est. vesperas. matutinum. siue missam. aliter quam in principali ecclesia celebrare non liceat. Et nota penam[4]. Vnde sequitur. Quisquis autem. horum decretorum violator extiterit. sex mensibus comunione priuatus. aput metropolitanum. sub penitencie censura maneat corrigendus quatenus. aput illum. et preterite transgressionis culpam. diluat lacrimis. et necessariam officiorum doctrinam studiose addiscat. Sub ista ergo regula discipline. Non solum metropolitanus tocius sue prouincie episcopos. vel sacerdotes astringat. sed eciam ceteri episcopi. sub-

[1]) Fr. II, I. (L. VI). I. 16. 5.
[2]) Fr. II, I. 31. 11.
[3]) Fr. I, c. 13. D. XII.
[4]) I margen staar ogsaa: nota penam.

iectos sibi ecclesiarum rectores. obtemperare institucionibus cogant[1]. Jdem dicit glossa super uerbo *Quisquis autem* argumentum. Quod archiepiscopus potest suffraganeum episcopum suspendere. et excomunicare. allegat 18 distinctione *placuit*[2]. §. *Si episcopus.* 10. q. 3[a]. *quia cognouimus*[3]. 11. q. 3. *si quis episcopo*[4]. Racio horum esse potest. quia tunc ordo mutatur. cum aliquid in corpore invenitur. quod in capite non habetur. distinctione 41. *miramur*[5] Secundus casus est. quando subditus episcopi. deliquit in dyocesi archiepiscopi. 6. q. 3. *placuit*[6]. Jn hoc enim casu. efficitur aliquis. de iurisdictione cuiuslibet alterius. 3[us]. Si habet predium in dyocesi sua. extravag. de foro competenti. capitulo ultimo[7]. Et iste casus pertinet eciam. ad quemcunque alium. 4[us]. Si causa defertur ad eum. per appellacionem. extravag. de officio legati. capitulo 1°.[8] Et de officio ordinarij. in capitulo. *duo*[9]. 5[us]. Cum absolutus ab archiepiscopo non vult parere episcopo. extravag. de officio iudicis ordinarij. in capitulo *ad reprimendam*[10]. Vbi dicitur. Quod si constiterit archiepiscopo. aliquem iniuste excomunicatum per episcopum. tunc archiepiscopus debet eum deferre episcopo. ut eum absoluat. qui si nolit. debet archiepiscopus eum absoluere. recepta prius iuratoria caucione quod super eo. pro quo fuit excomunicatus. satisfacere studeat competenter. 6[us]. Sy criminalis causa. sit inter episcopum et clericum suum. debet deduci ad synodum. in qua preest archiepiscopus. 6. q. 2. capitulo 1°. Septimus. Si clericus habet causam ciuilem contra episcopum suum. 11. q. 1. *Si clericus*[11]. 8[us]. Quando episcopus negligens est. in eo quod facere debet. 9. q. 3. *cum simus*[12]. extravag. de sentencia excommunicacionis. ca-

---

1) I margen staar: nota modum pene.
2) Fr. I, c. 1. D. XVIII.
3) Fr. I, c. 6. C. X. qu. 3
4) Fr. I, c. 91. C. XI. qu. 3.
5) Fr. I, c. 5. D. *LXI* (ikke XLI).
6) Fr. I, c. 4. C. VI. qu. 3.
7) Fr. II, II. 2. 20.
8) Fr. II, I. 30. 1.
9) Fr. II, I. 31. 9.
10) Fr. II, I. 31. 8.
11) Fr. I, c. 46. C. XI. qu. 1.
12) Fr. I, c. 3. C. IX. qu. 3.

pitulo. *per tuas*[1]. Et de appellacione. *qua fronte*[2]. Sed qualiter poterit cognosci negligencia prelati. Responsio. per culpam subditorum. ut patet. distinctione 8 in capitulo. *pervenit*[3]. Ad quod eciam deseruit. idem. 23 q. 8. in capitulo. *preterea*[4]. de quodam duce. damaso nomine. quem papa iohannes hortatur. Nonus. Quando defuncto episcopo. ecclesia ydoneos clericos non habet. 12. q. 2. *non liceat*[5]. 10ᵘˢ. Quando euidens est. sentenciam episcopi esse iniustam. extravag. de appellacione. *sollicitudinem*[6]. 11ᵘˢ. Cum visitat prouinciam. extravag. de prescripcionibus. *cum ex officij*[7]. Et de censibus. *sopite*[8]. Et capitulo *cum nuper*[9]. Ex quibus sequitur. Quod si episcopus mandat aliquid suo clerico uel subdito. et archiepiscopus contrarium. tenetur obedire suo episcopo nisi in casibus prenominatis. Et nisi fiat eo modo. quo dictum est in principio huius responsionis.

Questio 16ᵃ. An archiepiscopus vbi tenetur requirere consilium suorum suffraganeorum. teneatur eciam sequi eorum consensum. Et responsio. Quod videtur sic. per capitulum. *nullus primas*. 9. q. 3[10]. Vbi dicit calixtus papa. Quod sic de conprouincialium coepiscoporum causis. eorumque ecclesiarum et clericorum. atque secularium necessitatibus agere uel disponere necesse fuerit. hoc comuni consensu agant conprouincialium pontificum. Alia autem capitula. 65 distinctione. Se referunt ad maioris partis decisionem. Et hec practica seruatur in concilijs generalibus. atque in omnibus capitulis. Vt patet ex rubro et nigro[11]. in titulo. qui incipit. De hijs que fiunt. a maiore parte capituli. Et quod dictum est de consensu omnium. iam correctum est.

---

1) Fr. II. V. 39. 40.
2) Fr. II. II. 28. 25
3) Noget c. *Pervenit* findes ikke i D. VIII.
4) Fr. I, c. 12. C. XXIII. qu. 8.
5) Fr. I. c. 48. C. XII. qu. 2.
6) Fr. II. II. 28. 54.
7) Fr. II. II. 26. 16.
8) Fr. II. III. 39. 14.
9) Fr. II. III. 39. 25.
10) Fr. I, c. 7. C. IX. qu. 3.
11) Ang. betydn. af *rubrum* og *nigrum* siger Du Cange: *Nigrum* appellari videtur textus legis, *Rubrum* vero commentatio in textum (Fr. II. III. 11).

multipliciter per ea. que dicta sunt. scilicet quod sufficit consensus partis maioris. Et tunc necessarium est intelligi canonem prefatum et similes. de omnium consensu requisito. non de habito. vt expresse dicit glossa. in capitulo. *obeuntibus*. 83 distinctione[1]. super uerbo. *consensu*. vbi in simili. constitutum est. in synodo generali. innocencij pape. rome celebrata Quod in eleccionibus episcoporum. consensus reliquorum (12[a]) requirendus est. alioquin eleccio irrita sit. Glossa exponit. de consensu requisito. licet non habito. Allegat decretalem. *cum olim*. de arbitris[2]. dicens per illam. istud decretum debere intelligi. Quia ibidem dicitur. Quod prior qui tenebatur prouidere hospitali de rectore. cum consilio et tractatu familie illius hospitalis et si hoc non fecerit. eius eleccio habetur irrita et inanis. Verum. Quod habito illo tractatu et consilio cum familia. Prior libere potest rectorem eligere ydoneum. siue concordet siue discordet. familia cum eo. Vbi ait glossa. Quod per istum decretalem possumus interpretari decretum *Obeuntibus*. Preallegatum. Plerumque tenetur quis querere consilium. sed non tenetur sequi idem. Vt patet de regularibus. *licet*[3] C. de iure emphitiatico. lege ultima[4]. ff. de administracione tutorun. lege *quidam decedens* §. Papiniamus[5]. ff. Vbi pupillus educari debeat. lege prima et finali[6]. Et secundum hanc interpretacionem. videtur eciam intelligenda decretalis illa. *Cum in veteri*. de electione[7]. Et subdit glossa. Sed videtur quod superfluum sit petere consilium quod quis sequi non tenetur. argumentum. C. de probacionibus. l. *ad probacionem*[8]. Et respondendum. Quod certe potest esse. quod tale consilium sit vtile. quia potest movere priorem. ad aliquid faciendum. quod forsitan. per se non fecisset. argumentum 31 distinctione *nycena*[9]. Et ff. de arbitris. l. *Si vnus*. § ultimo[10]. Alias ille § est lex. et

---

1) Fr. I. c. 35. D. LXIII
2) Fr. II. I. 43. 7.
3) Fr. II. III. 31. 18.
4) 3 C. 4 - 66 (Codex).
5) 5 § 8. D. 26—7 (jfr. § 7).
6) 1 § 6. D. 27—2.
7) Fr. II. I. 6. 52.
8) 21 C. 4—19.
9) Fr. I. c. 12. D. XXXI.
10) 17 § 7. D. 4—8 (Kalteisens citat er unøiagtigt).

incipit. *Si interest.* Nam. Quod a prelatibus queritur. facilius invenitur. 20 distinctione *de quibus*[1]. Et C. de fidei commissis. l. vltima in fine[2]. Et arg. ad hoc. 64 distinctione *extra conscienciam*[3]. Et habito consilio deliberet. An expediat ei sequi consilium. ff. mandati. l. 2ª in fine[4]. Et preterea sufficit. quod ita scriptum est. ff. *Quia et a quibus.* l. *prospexit*[5]. Et 6ª. q. 3. *scriptum est in lege*[6]. Et de prescripcionibus. *ad audienciam*[7]. Jdem. Soluitur theologice. Nam in sancto ewangelio multa nobis data sunt. que cadunt sub consilio. que tamen nemo necessitatur obseruare. ut patet mathei 6°. Obseruantibus enim meritum acquiritur. non obseruantibus. pena non infligitur. secundum glosam(!) ibidem. Et ostendit sanctus thomas. in prima secunde. Jn materia de consilijs evangelicis[8]. Ex hijs sequitur. Quod archiepiscopus in consilio presidens. potest solus concludere et statuere. prehabito consilio. licet non consensu coepiscoporum. Sequitur 2°. Quod illa pars. que stat cum archiepiscopo. dicitur sanior. eciam si sit minor. duplici racione. Prima. quia tota auctoritas concludendi consistit in presidente. 2ª. quia concludere potest aliorum consensu non habito. Dummodo ipsum requisierit. Huius simile practicabatur in concilio basiliensi. vbi minor pars maiorem. vicit in decreto translacionis ad ferrariam. eisdem ex radicibus. Videlicet. Quia cum illa parte stabant presidentes pape. in quibus erat auctoritas concludendi. Et papa acceptauit decretum illius partis. quod fecit approbatum eciam per concilium ferrariense. Vt patet in actis vtriusque concilij. tam basiliensis videlicet. quam ferrariensis.

Questio 17ª. An episcopi suffraganei. teneantur pro posse. defensare ecclesiam metropolitanam. dum est ab inimicis regis capta suntque diuina officia destituta. ministri ecclesie aliqui capti. Alij non audent illic metu corporis redire. Et archiepi-

---

1) Fr. I, c. 3. D. XX.
2) 32 C. 6—42.
3) Fr. I, c. 5. D. LXIV.
4) 1 D. 17—2.
5) 12 D. 40—9.
6) Fr. I, c. 1. C. VI. qu. 3.
7) Fr. II, II. 26. 13.
8) I S. Thomas ab Aquino's *Summa Theologica*, prima secunde findes ingen *materia de consilijs evangelicis*.

scopus indiget eorum auxilio ad repellendum emulos qui omnia spiritualia et temporalia ibidem deuastant. Responsio quod sic. prout elici potest partim ex dictis supra in questione 13ª. Sed expressius habetur in capitulo. *omni.* 23 q. 8ᵘᵃ [1] vbi dicit leo papa quartus. exercitui francorum Si timore ac terrore deposito. contra inimicos sancte fidei et aduersarios omnium religionum viriliter agere studete. Nouit enim omnipotens deus si quilibet vestrum morietur. quod pro veritate fidei et saluacione patrie. ac defensione christianorum mortuus est. Et ideo. ab eo celeste premium consequetur. Si dicis hoc capitulum non esse ad propositum. Quia scribitur ad laicos. Respondeo. Quod ymmo quia ibidem additur pro saluacione patrie. ac defensione christianorum mortuus est. hinc est quod ibidem sequitur idem capitulum. declarans principium. Quod est alexandri pape. ad omnes episcopos hyspanie[2]. dicentis dispar nimirum est. sarracenorum et iudeorum causa. Contra illos enim qui christianos persequuntur et eos ex urbibus et proprijs sedibus pellunt iuste pugnatur. hij itaque vbique seruire parati sunt. Ad idem est ibidem. leo quartus de sua persona scribens. ad ludowicum augustum in capitulo. *Scire*[3]. dicens. Scire vos oportet. quod nunquam ab aliquibus nostros homines synimus opprimi. sed sy necessitas illa incurrerit. presenter vindicamus. quia. nostri gregis in omnibus esse debemus vltores. et precipui adiutores. Quod secundum gracianum intelligendum est. Non quod episcopi manu pugnent. sed alios ortentur ad pugnandum. Vnde ibidem 23. q. 5. capitulo. *principes*[4]. Et c°. *sed omnes*[5]. dicitur. Quod regia et sacerdotalis defendat auctoritas. que ad diuinam offensionem pertinent.

Questio 18ª. (12ᵇ). An episcopi possint bellis in iustis personaliter pugnare. Responsio. quod antiqua iura videntur sentire quod sic. ut patet per adducta in questione imminente precedenti. Videlicet 17ª. Precipue. per alexandrum et leonem allegata. Sed verius et securius tenetur. exposicio graciani. ibidem adducta.

---

[1]) Fr. I, c. 9. C. XXIII. qu. 8.
[2]) Fr. II, c. 11. C. XXIII. qu. 8.
[3]) Fr. I, c. 8. C. XXIII. qu. 8.
[4]) Fr. I, c. 20. C. XXIII. qu. 5.
[5]) Fr. I, c. 21. C. XXIII qu. 5. (Fr. har: *Res omnes*).

Quia nisi hoc licet clericis. multo minus episcopis duplici racione. Prima. Quia in bellis comuniter effunditur sangwis humanus. quod non licet clericis. quia habent tractare carnem et sangwinem dei omnipotentis. 23. q. 2. in capitulo. *clerici*[1] et in capitulo. *hijs a quibus*[2]. 2ª. est sancti thome. in 2ᵃᵉ. q. 40[3]. Quia exercitia bellorum. inquietudines habent. et multum impediunt. a dulcedine dominice contemplacionis. a laude dei. et ab oracione pro populo. que omnia pertinent ad officia clericorum. Sed predictis non obstantibus licitum est prelatis ecclesiasticis. ob defensionem fidei. vel rerum ecclesie. contra vyolantes. brachium invocare seculare. Et eos hortari. non quidem ut occidant. wlnerent uel mutilent quia hoc esset. directe ad homicidium provocare. sed ut fidem. ecclesiam. uel patriam liberent. et terram ab infidelibus occupatam reducant ad Christum. Et propter hoc facit ecclesia remissiones magnas. Et licet. hinc inde in bellis talibus occidantur aliqui. non tamen est hoc prelato imputandum. Ymmo. peccaret nisi contra tales se opponeret. Vt dicit sanctus augustinus in epistola ad publiculam. Quod(!) transumitur(!). 23. q. 5. in capitulo. *de occidendis*[4]. Vbi eciam allegat beatum paulum. sibi prouidisse. armatos deductores. contra insidiantes sibi. homines perditos. Si enim inquit augustinus. in illos. illi scelerati incidissent. Non tamen Paulus. in eorum sangwinis effusione crimen suum agnosceret. Absit inquit. ut ea que propter bonum ac licitum facimus. si ex hoc. preter nostram voluntatem. cuiquam male acciderit. nobis imputetur. Alioquin. Nec ferramenta domestica. uel agrestica sunt habenda ne quis ex inde se uel alium interemat. Nec arbor est plantanda. ne quis se in ea suspendat. Nec fenestra facienda ne per hanc quisque se precipitet. Et concludit dicens. Et quid plura commemorem. que finire non possem. Quid enim in vsu hominum est. quod non posset perniciem irrogare. Hec ibi. Possunt igitur clerici interesse bellantibus. Ad eos exhortandum. consolandum. confortandum et pro eis exorandum. Vnde arma clericorum sunt lacrime et oraciones eorum. 23. q. 8. capitulo 1°. 1°.(!) in fine. Et quam accepta sit oracio

---

[1]) Fr. I, c. 5. C. XXIII. qu. 8(!).
[2]) Fr. I. c. 30. C. XXIII. qu. 8(!).
[3]) Summa Theologica, Secunda Secunde, questio 40, ar. 2.
[4]) Fr. I, c. 8. C. XXIII. qu. 5.

clericorum deo. precipue tempore belli emissa. patet exodi 17°. ubi legitur Quod dum populus pugnaret contra amalech. moyses ascendit in montem. et expansis manibus in modum crucis. orabat. Et quamdiu sic stabat. vincebat populus iudaicus. dum autem fatigatus manus demitteret. corruit israhel et vincebat amalech Quod considerantes aaron et hur. ascendebant ad moysem. et sustendebant manus eius. sicque vicit dei populus.

(13ª). De libro sublato

Questio 19ª. Quesitum est. Quidam furatus est librum alterius. liber reperitus aput alium An ille teneatur restituere. aput quem reperitur. Respondet ille. quod non. quia emit eum pro decem florinis. petens sibi illos prius restitui. Obicit alter. liber meus est. michi debetur. Responsio. Restituere tenetur illi cuius liber est. Nec potest ab eo petere precium licet bona fide emerit. nec sciuerit fuisse librum illum furtim sublatum. C. de furtis. l. *Inciuilem*[1]. Sed agat contra venditorem de eadem re. Secus si scienter emisset de rebus furtim sublatis. vel eciam raptis. Si enim hoc sciebat. aut probabiliter credebat. et emit cupiditate acquirendi sibi. scilicet. ut haberet. vel venderet alteri vt vellet. tunc tenetur indistincte ad restitucionem. Neque liberatur alienando alteri. Vel si res pereat morte. uel quocunque casu. vel si ei aufferatur. Et racio est. quia ipse furtum commisit invito domino contrectando. ff. de furtis l. prima[2]. fur autem iudicatur semper in mora. ut ff. de condicione furti. lege. *si pro fure*. § *condicio*. 2°. lege penultima[3]. Vnde neque precium potest petere ab eo cuius res est. Et tenetur restituere omnem vtilitatem. quam de illa re acquisiuit. Et si restituit rem deteriorem. quam ad ipsum pervenit. non liberatur. Et si in aliquo tempore medio. fuit res melior. eciam. postquam forte vendidit alteri. ad extimacionem plurimi. ff. de furtis. l. *in re furtiua*[4]. ff. de condicione furti. l. *quia inventa*[5] ff. commodati l. finali. *ex certo*. § *Si inter-*

[1]) 2 C. 6—2.
[2]) 1 D. 47—2.
[3]) § 2 D. 13—1 (de condictione furtiva!).
[4]) 8 D. 13—1 (galt citeret af K.).
[5]) Et fragment med beg. *quia inventa* findes ikke i T. de Condictione furtiva.

dum[1]. C. de rei vendicione. l. *certum*[2]. Et idem intelligo. de 2° 3°. et ultimo emptore male fidei. ff de *minor. ibi*[3].

Questio 20ª. In casu precedenti. Responsum est. Quod liber ille. non fuit ecclesie. sed episcopi. Et relictus heredibus cum certis alijs bonis. et heres vendidit predicto possessori. Obiectum est. Quod capitulum fatetur. hec non esse vera. Queritur igitur. An standum sit testimonio. capituli. vel aliquarum personarum ecclesie. in isto casu. Et videtur quod sic. per capitulum. *Jnsuper statuimus.* extravag. de testibus et attestacionibus[4]. vbi sic dicitur. Jnsuper statuimus. ut liceat vobis in causis ecclesie vestre. ferre testimonium. dummodo vnus ex vobis vel duo. ad agendum vel respondendum instituantur. quorum testimonium. in causis in quibus actores vel responsales sunt instituti. non debet admitti. Ad idem concordat capitulum. *cum nuncius.* eodem titulo[5]. vbi dicitur. Quod non lateat prudenciam vestram. quod clerici non sunt. a ferendo testimonio. super negocio ecclesie sue. nisi alia racionabilis causa impediat repellendi. Concordat ad idem. capitulum. *Tuis questionibus.* eodem titulo[6]. Cum glossa prima. Et extravag. de iure iurando. capitulo *et si Christus.* in fine[7].

Questio 21ª. Respondendum. Quod in predictis duobus questionibus. producti sunt testes. quorum solus vnus. sufficienter deponit. pro ecclesia. Quid ergo iuris. Responsio. Deferendum est iuramento asserere partem agentem. pro parte ecclesie. ita esse. ut asseruit ille vnicus testis. Ad hoc facit capitulum. *Juramentum.* extravag. de iure iurando[8]. dicens. Juramentum a te. parti delatum. non nisi iusta. de causa potuit recusari. quamvis.

---

1) Skulde være 23 D. 13—6. (Men nogen § Si interdum findes ikke).

2) 22 C. 3—32.

3) Læsningen er ikke sikker; men muligens sigtes til D. 4—4. (De minoribus XXV annis).

4) Fr. II. II. 20. 6.

5) Fr. II. II. 20. 12.

6) Fr. II. II. 20. 39.

7) Fr. II. II. 24. 26.

8) Fr. II. II. 24. 36.

quod in iudicio a parte parti defertur recusari possit. licite ac referri. Nec liceat convento. accione famosa referre huiusmodi iuramentum. Sane. Si actor omnimodo in probacione defecerit. reus debet. et si nichil prestiterit obtinere. Presumpcione vero faciente pro illo. reo deferri potest. ad ostendendum suam innocenciam iuramentum nisi iudex respectis personarum et cause circumstancijs. idem. actori videat deferendum. Glossa. super verbo. *Omnino in probacione.* dicit Nota. Quod sy actor omnino nichil probat tunc quia nullam habet presumpcionem. reus nichil prestabit. et absoluitur. sic extra de causa possessionis. *cum ecclesia*[1]. Et iterum. Vt ecclesiastica beneficia. capitulo. *vt nostrum*[2]. Et ibidem. de iure iurando. capitulo. *mulieri*[3]. Et C de edendo. l. *qui accusare*[4]. Si vero actor. habet presumpcionem pro se. et contra reum. defertur reo iuramentum. ad purgandum innocenciam suam. Vt dicitur in capitulo preallegato *iuramentum*. Et C de hijs qui ad ecclesiam confugiunt. l *presenti*. § *si cui*[5]. Et C eodem. l. *Jn bonis*[6] Que omnia intelliguntur. secundum istum paragraphum. Vnde quandoque defertur iuramentum probacionis actori. quandoque reo. quia textus distingwit. Actori enim quandoque defertur iuramentum probacionis. puta. cum habet vnam bonam presumpcionem. siue vnum et honestum testem. tunc habito respectu ad quantitatem cause et qualitatem persone. vt non sit presumpcio. quod pro tanto debeat deiurare. defertur iuramentum ipsi actori. Ad hoc prestat optimum argumentum ff. de legittima tutela. l. *legittimus*. Et extra de renunciacione. c° *super hoc*[7]. in fine. Ar^{m}. extra de procuratoribus c°. *ex insinuacione*. Et sic intelligitur. extra de probacionibus. c° *Sicut consuetudo*. hec glossa. Et tamen regula est (13^{b}) Quod quandoque statur testimonio vnius. vbi nulli preiudicium generatur. vt si dubitatur. An aliquis sit baptizatus. An ecclesia sit consecrata. Tamen vbi de preiudicio partis agitur. duo adminus testes requiruntur. ff. de testibus. l. *vt*

---

1) Fr. II. II. 12. 3.
2) Fr. II, III. 12. unic.
3) Fr. II. II. 24. 34.
4) 4 C. 2–1.
5) 6 C. I–12 (nogen § *Si cui* findes ikke; muligens menes § 7 *Sicubi*).
6) Noget kap. *In bonis* findes ikke i T. de his, qui ad ecclesias confugiunt
7) Fr. II, I. 9. 5.

minus[1]. Est et alia regula. Quod licet testis vnicus. non faciat probacionem facit tamen presumpcionem. vt extra de successionibus ab intestato[2]. § finali. Et propter hanc presumpcionem tucius est deferrre iuramentum. illi qui adducit vnicum testem. quam illi qui nullum adducit.

Questio 22ª. Sed quia agens est episcopus. Queritur an ipse teneatur iurare in predicto casu. in questione precedenti. An debeat sibi de iuramento deferri. Responsio. Quod licet in capitulo 1°. extra de iuramento calumpnie[3]. dicatur. Quod episcopus iurare non debet. sed alijs hoc officium delegare. tamen capitulum vltimum eiusdem tituli. disponit. Quod si episcopus litigat per sindicum. uel procuratorem. tunc per illum iurare debet. Si vero per se ipsum litigat. propositis tantum. sed non tactis ewangelijs. sicut in dicendo testimonio. iurare debet. Nec est repugnancia inter ista capitula. Quia. In primo capitulo. non dicitur quod non debeat iurare episcopus. sed dicitur quod non potest compelli. ita soluit glossa. in dicto capitulo vltimo. super verbo. *per te ipsum*. Potest tamen de consensu parcium stari verbo episcopi. sine iuramento. ut extra de testibus. in capitulo. *tuis questionibus*[4]. Alias tenetur iurare. quicunque. quantecunque religionis sit. nec sibi aliter creditur. in alterius preiudicium. vt extra de testibus. *Nuper*[5]. Et si obicitur. Quod episcopus non potest iurare iurare(!). nisi consulto Romano pontifice. vt patet in capitulo predicto primo. Respondet glossa. Quod istud difficile videtur. ut episcopus propter hoc semper debeat requirere romanum pontificem. Jdeo. hoc non seruatur. sed seruandum est ita ut iam pretactum est. eadem questione. §. *Quod si episcopus litigat.*

Questio 23ª. Officialis episcopi bergensis. citari fecit quendam adulterum et incestuarium qui vivente vxore sua. cognouit filiam sororis vxoris sue. Postea superuenit aduocatus regis et voluit eum punire propter idem crimen. Tandem aliqui se inter-

---

1) D. 22—5 (nogen l. *vt minus* kan jeg ikke finde i Fr. de Testibus i Digesterne).
2) Fr. II. III. 27.
3) Fr. II. II. 7. 1.
4) Fr. II. II. 20. 39
5) Fr. II. II. 20. 51.

posuerunt et concordarunt hoc modo. Quod adulter faceret nauem longitudinis 26 vlnarum. que esset amborum. scilicet episcopi et aduocati. Et tam episcopus quam aduocatus. quilibet dedit adultero. in subsidium nauis componende vnum vas ferri. | Modo adiudicata est per consilium regis. nauis aduocato. quia ipse adulter promisit sibi ut dicit eam. ad dies vite sue. Queritur quid iuris. Responsio. Quod ex quo officialis episcopi primitus apposuit manum ad puniendum. aduocatus regis non debebat eundem iterum molestare. quia nec deus bis iudicat in id ipsum. Est enim ius regis. Quod qui primo percipit. primo punire potest nec alius illum impedire. qui incepit primo. Jnsuper. Notandum. Quod propter composicionem factam de consensu parcium nauis debet esse amborum scilicet episcopi et aduocati. Quod eciam patet per hoc. Quod aduocatus dum peregrinari vellet. dixit. Notum vobis sit. quod ego nunc intendo peregrinari Et sy moriar in ista reysa. tunc medietas nauis et pars ad me spectans. cedere debet ecclesie cathedrali bergensi. Preterea. Quod aduocatus dicit modo. Quod adulter promisit sibi nauem illam ad dies uite sue. Hoc restat probandum. Si forte adulter hoc fateatur. Vel alij audiuerint. Sed nec hoc refert. Quia quod concordatum est debet obseruari. Sub hac distinccione. Si adulter hoc promisit. ante initam concordacionem. et postea partes consenserunt in arbitros. tunc non ligat promissum adulteri. prius factum aduocato. quia ipse aduocatus arbitrando renunciauit. iuri sibi quesito per illam promissionem. Si autem adulter promisit aduocato nauem post consensum in arbitros. tunc iterum nullius est roboris. quia promittere non potuit ex quo nauis illa non erat sua. sed parcium in laudo(!) expressarum. patent hec. Extra de condicionibus appositis. c°. *verum*[1]. et multis ibidem glossis. [Notandum. Responsum istud est modificandum. Quia episcopus male informauit me in multis punctis][2].

(14[a]). Questio 24[a]. Vtrum episcopus possit condere testamentum. Respondet Monaldus[3] in summa. Quod sic. de rebus

[1]) Fr. II. IV. 5. 4.

[2]) Det indcirklede er tilføiet i margen med en anden haand.

[3]) Ang. Monaldus, se Schulte: Geschichte der Quellen des Canonischen Rechts, II. 414 ff. Han er forfatter af en *Summa* eller *Summa iuris*. (Findes kun i haandskrift).

proprijs. quas antequam esset episcopus. licite acquisiuit. et eas dimittere cui vult. nisi ecclesiam leserit. quia tunc dampnum illatum ecclesie. debet. de rebus huiusmodi. rasarcire. De rebus tamen ecclesie. vel de rebus postquam factus est episcopus acquisiuit. testari non potest. quia videtur proprijs renunciasse. secundum quosdam. extra de testamentis. capitulo 1°.[1] Vbi de hijs in glossa. Jdem dicit capitulum. *Quia nos*[2]. hec ibi. Glossa tamen in capitulo 1° preallegato. super verbo *acquisisse*. dicit. quod de illis que in episcopatus ordine acquisiuit episcopus. intuitu ecclesie. vel de rebus eius. ecclesie debent reseruari. secus est de alijs. 12. q. 3. c°. 2°. Et q. 5. *fixum*[3]. Et in preallegato ca°. *quia nos*. Vbi dicitur. Quod de bonis proprijs. vel intuitu persone acquisitis. possunt clerici testari. sed non de bonis intuitu ecclesie perceptis. Glossa in eodem c°. super verbo testatum. Dicit. quod licet elerici. de rebus ecclesie nullum possint facere testamentum. cum proprietas rerum illarum non sit clericorum. quia solum vsum habent. et tantum victu et vestitu contenti esse debent. 12. q. 1. *clericus qui*[4]. et c° *duo*[5]. 9. q. 2ª. *et episcopus*[6]. Et totum superfluum. est erogandum pauperibus. 12. q. 2. c°. ultimo. Moderatam tamen donacionem. causa seruicij recepti facere possunt. ut extra de testamentis. c°. *relatum*[7]. 2°. §. *licet*. Cum quasi filio familias comparetur qui non potest facere testamentum. nisi de castrensi peculio. C. de assessoribus. l. *velut*[8]. Et C. de aduocatis diuersorum iudicum. l. *fori*[9]. huic dicitur in § *licet* preallegato. Quod licet mobilia. per ecclesiam acquisita. eis. de iure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint. consuetudinis tamen est. non improbande. vt de hijs pauperibus et religiosis locis. et illis qui viuenti seruiuerant. siue consangwinei sint. siue alij. aliqua iuxta seruicij meritum conferantur. Ceterum. Que ex heriditate uel artificio.

---

1) Fr. II, III. 26. 1.
2) Fr. II, III. 26. 9.
3) Fr. I, c. 4. C. XII. qu. 5.
4) Fr. I. c. 5. C. XII. qu. 1.
5) Fr. I, c. 7. C. XII. qu. 1.
6) Dette cap. findes ikke i Fr. I, C. IX. qu. 2.
7) Fr. II, IV. 18. 1.
8) 7 C. 1—51.
9) 4 C. 2—7.

vel doctrina proveniunt. distribuantur pro arbitrio decedentis. hec ibi. Si autem episcopus sit de religione sumptus. Tunc dicit. B(eatus) pisanus[1] in summa. Allegans sanctum thomam in 2ªᵉ q. 184. Quod nullomodo potest condere testamentum. quia sola disposicio rerum ecclesiasticarum ei committitur. que morte finitur. ex qua testamentum incipit valere. Si tamen ex concessione pape testamentum faciat. non intelligitur de proprio testamentum facere sed apostolica auctoritate. intelligitur apostolica potestas dispensacionis sue. ut possit valere post mortem. Sed cum hoc est regula generalis. Quod quilibet potest testamentum condere. cui non est hoc iure prohibitum. cum ergo nullibi reperiatur. hoc episcopis prohibitum in iure. nisi vt supra hic notatum est. nec distingvit ius inter religiosis uel non religiosis. ideo. equaliter est hoc. de vtrisque in iure obseruandum.

Questio 25ª. Queritur. Veniunt ad ciuitatem et dyocesim bergensem homines de dyocesi nydrosiensi. ementes pro victu humana requisita [et alia quecunque bona temporalia. pannos][2] nominatim. farinam. brasium. seruisiam alamanciam. medonem. et similia. Et de prefatis petit episcopus bergensis ab eis decimam. non de summa pro qua hic emerunt. sed de illa quota lucri quam habituri sunt dum vendent illa prescripta in partibus alienis. Nec recipit hic ab eis decimam eiusdem quote. sed paucos solidos. 3 uel 4. Jta quod hic vix soluunt vicesimam partem. et dum venerint ad parrochias suas. non soluunt decimam vllam. dicentes se bergis soluisse. licet ibi de nouo et carius vendant quam hic emerint. Ymmo denegantur eis sacramenta. nisi ut premittitur soluant hic bergis. Vel sic veniunt norici ad bergas. apportantes pisces. quos permutant pro alijs victualibus nomine empcionis. res pro rebus. Et de illis piscibus soluerunt decimam in locis episcoatus et parrochiarum suarum. Jnsuper. emunt res alias uel sub mutuo recipiunt a mercatoribus quibus indigent. pro victu suo et suorum. Et eciam vlterius vendunt eos. dum pertigerint ad dyocesim et parrochias suas. Estque consuetudo. Quod

---

[1]) Beatus Pisanus kan jeg ikke finde. Det verk af S. Thomas ab Abquino, han henviser til, er dennes *Summa Theologica*.

[2]) Det indklamrede er overstreget i originalen.

reuersi illic dant plebano de qualibet tonna seruisie. duos cantras loco decime.

Queritur igitur. Primo. An teneantur prefati norici dare de prefatis rebus decimas. hic bergis. vbi pisces eorum commutantur. vt prefertur. Et respondeo per notabilia. Quorum primum est. Quod de piscibus prefatis. quia decima semel soluta est in loco consueto. non tenentur amplius soluere decimam. in quocunque loco. patet textum(!) extra de decimis. *cum in tua*[1]. 2m est Quod de hijs. que bergis emuntur pro piscibus illis. siue fiat per modum commutacionis uel empcionis. non tenentur dare decimam in loco quocunque ad valorem illarum rerum commutatarum. patet. quia tunc de eadem re darentur secunde decime. | eo quod idem sint in valore primi pisces et res pro quibus commutantur. Nam res rei succedit. in locum eiusdem rei. | Sed de residuo quod restat vltra valorem rerum commutatarum sunt soluende decime. vtpote si plus recipit quam pisces valeant | vt extra de decimis in c° *pastoralis officij*[2]. Jn primo responso. | 3m notabile. Quod de lucro quod acquiritur. dum res ille venduntur. que acquisite sunt uel commutate. de rebus uel pecunijs decimatis. danda est decima. Cum hoc moderamine (14b). Quod si quis vendit rem acquisitam. de pecunia uel re decimata. Nam per pecuniam intelligitur. omnis res que pro pecunia comparari potest. ut patet per johannem in 5° ethicorum. Et C de non numerata pecunia l. 2a.[3] Et de illa re proueniunt fructus. pro quibus percipiendis. ille venditor facit expensas. tales expense non sunt deducende ante decimacionem lucri. Si quomodo facit expensas pro restauranda re decimanda. tales eciam non debent deduci ante solucionem decimarum. Racio est. quia tam res restaurata quam eciam fructus eius manent apud illum qui facit illas expensas. Patent hec in c° preallegato. *pastoralis*. In 2° responso.

Sed tunc questio oritur. vbi sunt ille decime soluende. Et quando. Et respondeo. Primo. Quod tunc et ibi vbi et quando res ille ut prefertur commutate pro rebus decimatis venduntur. Idem dicendum de rebus emptis. quia non est soluenda decima ab emptore. de illis. dum et vbi emit. quia prius decimate pu-

---

[1]) Fr. II. III. 30. 30.
[2]) Fr. II. III. 30. 28.
[3]) 2 C. 4—30.

tantur per venditorem. Sed ibi et tunc vbi et quando emptor res illas vendit vt clare patet. bene intelligenti. in dicto primo responso. ca[1] *pastoralis.* vbi sic dicit papa Jnnocentius tercius. *Respondemus. Quod licet circa res acquisitas uel factas de pecunia decimata cum ipse venduntur.* | *credamus deducendas expensas. et de residuo. quasi de lucro decimas persoluendas.* Nota. Quod dicit. *Cum ipse venduntur.* Ergo non ante. | ergo non bergis. nisi ibi res ille vendantur. Est ergo conclusio. Quod norici. non tenentur soluere bergis decimam. de piscibus aut rebus. de quibus decimas soluerunt. suo archiepiscopo aut plebanis. nec de rebus commutatis uel emptis pro eisdem. nec de rebus alijs. bergis emptis. nisi ibi vendantur. et tunc vbi venduntur. possunt deduci expense. et de lucro quod restat. soluende sunt decime.

Eadem racione. dum apportant res ad suas parrochias. non tenentur dare plebano duo cantra(!) potus de qualibet tonna. sed soluere decimam eo modo ut prescriptum est. et non aliter. scilicet si vendunt et lucrantur. expensis deductis. Secus si in domo sua cum familia bibere volunt. Ex predictis solui possunt due questiones. Quarum prima est. An de decimis dandis possunt deduci expense. Responsio. Quod prediales decime dari debent indistincte non deductis expensis. Nec eciam illis qui(!) fiunt pro fructibus colligendis. extra de decimis. *Cum sint homines*[1]. De personalibus vero distinguendum. Quia si surgunt ex rebus iam decimatis. deducuntur expense. alias non. vt in eodem titulo. c° preallegato *pastoralis.* 2ª est. Quando debent decime solui. Responsio. Quod prediales debent dari statim cum fructus percipiuntur et antequam inde separentur census. uel debitum et huiusmodi. Et si primo facta fuerit talis separacio nichilomiuus decime integre dande sunt. vt ibidem in c°. *tua nobis*[2]. Et c°. *Cum non sit*[3]. Personales autem possunt dari ante finem anni. argumentum. extra de pignoribus. *ex litteris*[4].

26ª questio. Que est pena eorum. qui detinent decimas. aut recipiunt iniuste. scilicet impediendo soluentes. ne dent ecclesie

---

[1]) Fr. II. III. 30. 18.
[2]) Fr. II, III. 30. 26.
[3]) Fr. II, III. 30. 33.
[4]) Fr. II. III. 21. 5.

baptismali. et vbi tenentur. Responsio. Quod ut statuit. Primo anastasius papa. in ca° *Statuimus* Et sequenti. 16. q. 1[1] dicens. Quod si quis oblaciones ecclesie. et decimas quas populus dare debet. tenere contenderit. Vel extra baptismalem ecclesiam dare voluerit. preter conscienciam episcopi. Vel eius cuius(!) huiusmodi officia comissa sunt. Nec cum eius confratre agere voluerit. bannum nostrum. hoc est penam pecuniariam componat. et comunione priuetur. 2° statuit symachus papa. catholice ecclesie. vrbis rome episcopus. Quod talis anathema sit. Jbidem in c°. *Jn canonibus*[2].

Et nota. Quod restat archiepiscopo nydrosiensi et plebanis. accio contra episcopum bergensem. eo quod tempore tanto exigit decimas. de rebus prescriptis ab eorum subditis.

Sed contra predicta. Obicit episcopus bergensis dupliciter primo racione consuetudinis. 2° racione comunionis. Quod decime predicte soluende sint bergis prout ex consuetudine. quia ita consueuerunt solui. a tanto tempore. cuius non est memoria de contrario. ut dicit episcopus bergensis. debent enim decime solui vbi consuetudo fuit et est eas solui. ut patet extra de decimis. c° 1° et secundo[3]. Et c° *commissum*[4]. Et c° *ad apostolice*[5]. Et precipue hoc tenendum est. si prescripte sint ut dicit hostiensis. Quantum ad 2m de comunione Quia layci prenominati. stant bergis. et recipiunt ibi sacramenta. ergo ibi debent soluere decimas. § 9ª. quia ibi debet quilibet soluere decimas. vbi audit diuina et recipit sacramenta 16 q. 1. *questi sunt*[6]. 13. q. 1. §. 1°.[7] Responsio. Ad primum. Quod distingvendum est de decimis. Nam quedam sunt prediales. Quedam personales. Quedam mixte. Prediales non sunt ad propositum. Nec mixte. quia de illis modo non loquimur. sed tantum de personalibus. Vbi sciendum. secundum hostiensem. Quod iste decime personales iure comuni dande sunt ecclesie parrochiali. siue baptismali. vbi quis audit diuina. et recipit sacramenta. ut

[1]) Fr. I. c. 55 og c. 56. C. XVI. qu. 1.
[2]) Fr. I, c. 57. C. XVI. qu. 1.
[3]) Fr. II. III. 30. 1 og 2.
[4]) Fr. II. III. 30. 4.
[5]) Fr II, III. 30. 26.
[6]) Fr. I, c. 46. C. XV. qu. 1.
[7]) Fr. I. C. XIII qu. 1. pars I.

patet per iura allegata. 16. q. 1. in c°. *questi*. Et 13. q. 1. § 1°. Ex quo patet. quod iura illa non faciunt pro parte episcopi bergensis. sed pocius contra eum et pro nobis. Predialis vero decima. danda est ecclesie. infra cuius parrochiam situm est predium. ut patet extra de parrochijs. c° ultimo[1]. Et de decimis in c°. *quoniam*[2]. [Non obstat consuetudo contraria si qua fuerit allegata quia non est seruanda consuetudo que contrariatur canonicis institutionibus que pocius dicenda est corruptela patet extra de consuetudine c. *ad nostram*[3] et c. *cum venerabilis*[4]. Quod eciam hec consuetudo sit contraria iuri scripto si saltem consuetudo dici mereatur patet quia contrarium huius consuetudinis determinatur per iura supradicta et maxime xiij. q. 1. per totum[5]] (15a) Et 16. q. 1. *Si quis laicus*[6]. 13. q. 1. §. 1°. Et hoc verum est. nisi alius obtineat de consuetudine. extra. de decimis. c°. 1°. et 2°.[7] Et c° *comissum*[8]. Et c°. *ad apostolice*[9]. Et pluribus alijs. Vel nisi prescripte sint. Hec Hostiensis Ray(mundus) et sanctus thomas 2ae q. 85. Ex quo patet. Quod eciam illa iura iam allegata pro parte aduersa. nihil faciunt ad propositum. quia loquuntur de decimis predialibus. non personalibus. Et casus noster est de personalibus et non predialibus. De mixtis vero decimis. vt sunt agni et alia fetus animalium. que in pascuis sunt. Et dicuntur mixte. quia proueniunt partim a predijs. vnde animalia vivunt. ar. extra de decimis. c° *comissum*[8]. Et hoc modo sunt prediales. | partim vero proueniunt a personis. id est. a custodia personarum. igitur videntur personales. | dicendum est secundum hostiensem. Quod si apparet consuetudo. seruanda est. Si vero non apparet. tunc. Si animalia continue pascuntur in predijs proprie parrochie. eius qui dominus est. et curam eorum gerit. illi indubitanter soluende sunt parrochie. ○[10]. Si vero

[1]) Fr. II, III. 29. 5.
[2]) Fr. II, III. 30. 13.
[3]) Fr. II, I. 4. 3.
[4]) Fr. II, I. 4. 7.
[5]) Det indklamrede staar nederst paa siden og er skrevet med en anden haand.
[6]) Fr. I, c. 42. C. XVI. qu. 1.
[7]) Fr. II, III. 30. 1 og 2.
[8]) Fr. II, III. 30. 4.
[9]) Fr. II, III. 30. 20.
[10]) Tegnet ○ er her tilføiet i margen.

pascuntur in predijs parrochie aliene. Videtur quod diuidi debent. inter ecclesiam vbi pascuntur. et propriam. | ar(gumen)tum ff. de legibus. §. *Qui saltum*[1]. Extra de testamentis c° *relatum*[2] § ultimo. Raymundus vero dicit. Quod sy aliquis. pascit in una parrochia. et habet ouile in alia. tunc de lacte. fetu. et lana debet dare decimas ecclesie vbi pascua sunt. argumentum extra de decimis in c° *comissis* | Concordat sanctus thomas. vbi supra. videlicet in 2ae q. 87a | Sed secundum alanum[3]. Si continue iacent in vna parrochia et continue pascuntur in alia. tunc decime diuidi debent. Et idem. Sy per medietatem anni pascuntur in vna parrochia. et per aliam medietatem in alia. | Hec wilhelmus. in c° preallegato. *Ad apostolice*. Ex quibus patet. Quod consuetudo seruanda est si rationabilis est. in soluendis decimis predialibus et mixtis. | nulla autem consuetudo tollit. quin decime personales solui debent ecclesie baptismali. Vel saltem ibi. vbi res empte venduntur. ut preostensum est. in c° *pastoralis*. preallegato. responso eiusdem 1° | Ad ista deseruit capitulum singularissimum. quod est querela grandis contra illos. qui volebant sibi vsupare decimas aliquorum. Jn quo soluuntur multa argumenta. que fiebant per aduersarios in contrarium. 13. q. 1. c° *ecclesias*[4]. § *de decimis* | vbi leo papa quartus loquitur. in persona vtriusque partis contendencium. Ponit enim papa ibi hanc conclusionem. Quod decime ibi persolui debent. vbi plebes sacrosanctum baptisma recipiunt. Et circa hanc conclusionem arguit pars conquerens sic. Primo nos eos baptizauimus. ergo decime eorum debentur nobis. tenet conclusio ex prefata decicione apostolica per leonem 4m papam factam. 2°. nos rigamus populum hunc. imbrem doctrine ei administrantes. Et colimus eum. vomere predicacionis corda eius ad fidem aperientes. quare ergo non wltis sinere. ut fructificet nobis. et qualia vobis fieri non wltis. nobis non faciatis. ne sy pergitis dicere. que wltis. audiatis que non wltis. tenet hec conclusio ex multis que inducuntur ibidem in principio eiusdem capituli. vbi ipsi innituntur racioni propter

---

1) D. 1—3., (noget fr. *Qui saltum* kan jeg ikke finde).
2) Fr. II, III. 26. II.
3) *Alanus*, englænder af fødsel, virkede i beg. af 13 aarh. i Italien. forfatter af flere kirkeretslige arbeider (Schulte I, s. 188.)
4) Fr. I, c. an. C. XIII. qu 1.

quam deus decimas instituit solui. Dicentes. Decime. a deo instituti sunt per moysen. ut persoluerentur a populo. filijs leui. pro ministerio. in quo deseruiebant ei in tabernaculo offerendo. Nec accipiebant eas. nisi ab illis. pro quibus offerebant preces et sacrificia. Et potest formari 3ª racio eorum sic. Jllis debentur decime. qui seruiunt deo pro populo. et offerunt pro eis. sacrificia et preces. ergo nobis debentur decime. quas soluere debent ipsi. et similiter de primicijs. 4ª racio formatur ibidem sic. Cum decime darentur filijs leui a deo. non persoluebantur eleccione offerentis. non contempnabatur leuita qui fecerat sacrificia. ut populus eligerit. cui decimas dare vellet. sed ei qui secum moram traheret. Vnde dictum est. levita qui tecum moratur. et intra muros tue urbis habitat. colendo eam. comedet eas. Jdeo eciam. ex singulis tribubus ciuitates ad inhabitandum acceperunt ut vnaquaque tribus persolueret decimas. illis leuitis qui secum erant. cum ergo nos sumus illi. qui habitamus cum hijs populis. decime eorum debentur nobis. 5ª Corfimando racionem 2ªm preallegatam. Allegant apostulum dicentem. Comunicet aut. is qui cathezizatur uerbo. ei qui se cathezizat. in omnibus bonis. hec Galathis. Corinthijs autem probat specialiter. sibi deberi sumptus corporales. quia spiritualia illis ministrauit. dicens. Si seminauimus vobis spiritualia. magnum est. si carnalia vestra metamus. Jtem. Sy alij. participes vestre potestatis facti sunt. cur non magis et nos. Jnsuper ait. Quis plantauit vineam. et de fructu eius non edet. Nos inquiunt. plantauimus vineam. et vos wltis edere fructus eius. 6ªm racionem addunt. dicentes. Precepit dominus per moysen. ut nemo mittat falcem in alienam messem. hec messis nostra est. et vos wltis falcem in eam mittere. 7ªm Non alligabis. os. bouis triturantes(!). nos sumus. boues triturantes. et vos queritis alligare os nostrum. et de nostra tritura. victum vobis queritis. 8ªm racionem adducunt. que est confirmacio racionis tercie. Ait enim apostolus. Qui altario seruiunt. de altario viuunt. sed nunquam de eo cui non seruiunt. Confirmant idem. per eundem dicentem. Qui in sacrario operantur. cum sacrario participent sed nunquam cum illo. in quo non operantur. Nos seruimus altario. vos ec(iam) participare wltis. nos uero. vacuos.

[Non refert eciam statutum prouinciale. si quod allegaretur contrarium premissis constituciones enim que sunt contra cano-

nes et decreta nullius sunt momenti dis. x *constituciones*[1]. et dis xj c *hoc vestre*[2] verum in hijs rebus de quibus nil certi diuina statuit scriptura mos populi dei et instituta maiorum pro lege tenenda sunt dis xj *Jn hijs rebus*[3] statuto eciam huiusmodi per nonusum renunciatum est quia nunquam teutouici decimas soluerunt neque eciam norici veram decimam sed quendam denarium comunem soluerunt.][4]

(15[b]) et inanes dimittere queritis. Confirmant hac(!) raciones. auctoribus multis. Prima est eiusdem apostoli. dicentis. laborantem agricolam oportet primum recipere de fructibus suis. Vos autem e contra queritis. Nos enim sumus agricole laborantes et vos primum wltis recipere de fructibus nostris. Ymmo non solum primum. quia nec ultimum nobis reliquere wltis. A prioribus enim incipientes paulatim serpitis et totum vsurpare contenditis. adeo ut pro vobis videatur dictum. Frustratim lupus commedit agnum. 2[a] adducitur eiusdem apostoli dicentis. Quis vmquam militat suis stipendijs. Quis pascit gregem. et de lacte eius non edit. Nos militamus. et vos stipendia nostre militie vobis queritis. Nos gregem pascimus. et voc lanam et lac. accipere vobis wltis. Tandem ad sanctum se transferunt ewangelium. vbi dominus dixit discipulis suis. Jn quamcunque domum intraveritis in eadem manete. edentes et bibentes que aput illos sunt. Cum autem intraueritis. Primum dicite. pax huic domui Et nos. domum hanc ingressi sumus. ei pacem obtulimus. Vos autem quasi ociosi alieno cibo pasci gaudetis. Insuper ad psalmistam recurrunt. Vbi dicit. Sumite psalmum et date tympanum. Isti a nobis sumunt psalmum et vos ab eis queritis tympanum. idem produces sonum iumentis et herbam seruituti hominum. Fenum et herba ex terra producitur. sed quibus iumentis rigantibus eam. et hominibus colentibus eam. Et in hoc seruientibus ipsi. hec sunt argumenta pro. Contra autem adducunt pene eadem que episcopus bergensis et sui canonici allegant. Vnde di-

[1]) Fr. I. c. 4. D. x.
[2]) Fr. I, c. 10. D. XI.
[3]) Fr. I, c. 7. D. XI.
[4]) Det indklamrede staar nederst paa siden og er skrevet med samme haand, som det, der er tilføiet nederst paa f. 14 b.

cunt. Ad huc. callida quidem. et multiplici argumentacione. nostram sentenciam aufferre contenditis. Jta. ut si fides verbis uestris adhiberetur. non uerba pro uerbis. sed res pro uerbis reportaretis. sed deo propicio. si uerba dedistis. et uerba recipietis. † Primum argumentum subdunt sic. Arguistis nos. quod ea que vobis debentur surripere querimus. quia nostra prosequimur. prophetica sentencia determinatum est. Sua prosequi non est aliena rapere. Vnde ad vos. hec sentencia manauit. nisi quia tanto ardore. nostra concupiscitis. ut vestra vobis putetis offerri. cum nos nostra consequimur. Vnde cum causa nostra. debitum finem sortita fuerit. clamabitis. ha ha miser. crucior. tantum bonum. esse surreptum ex faucibus meis. Sed videte. ne dampnum effusi vngwenti. in vobis recompensari queratis Constituistis vos plantatores vinearum. fossores agrorum. trituratores arearum. rigoratores camporum. et multa alia officia huiusmodi vobis assumpsitis. et debita nobis obsequia. a vobis subtrahi. conquesti estis. Ecce primum argumentum. Quia scilicet. oves nostre. dum hic sunt. audiunt ab eis diuina. et quinque recipiunt sacramenta. ergo concludunt eas dandas decimas. Respondent isti negando. conclusionem sub hijs verbis. Sed non negamus. quod vestrum est. Nam boui traturanti palee in alimenta seruantur. sint hec vobis. et grana nobis relinquite. Exemplum adducunt notabile. pastinatores. et cultores vinearum. id est. fossores agrorum. rigatoresque camporum diurna mercede recepta. fructus prouenientes. domino relinquiunt. Vos ergo recepta mercede. vestri operis. in cottidianis oblacionibus et alijs obsequijs. que pro spiritualibus que a vobis accipiunt cottidie deferuntur. accipite. Fructus vero decimarum et primiciarum nobis relinquite.

[† Ad argumentum de comunione quam recipiunt bergis. et audiunt diuina. Jam responsum est. immediate in latere proximo folij precedentis in responsione ad primum argumentum. ad tale signum †. Quod eciam clare ostendit innocencius papa 4[us]. extra *de decimis.* c°. *nouum genus*[1]. dicens sub hijs uerbis. Non credimus. quod licet hodie in aliqua ecclesia audiuerint diuina officia. et hodie ibi lucrentur tantum. quod ex eis dent decimas illi ecclesie. sed ubi per totum annum sumunt ecclesiastica

[1]) Fr. II, III. 30. 2.

sacramenta. et audiunt diuina officia. 13. q. 1. *questi*[1]. extra de decimis. *ad apostolice*[2]. Et subdit. Et si forte in pluribus audiunt diuina officia. et quasi pro equali parte. Non esset malum. quod superioris auctoritate. inter eos decime diuiderentur. quia dignum est ut temporalia metat. qui seminat spiritualia. hec ibi. Concordat satis. quod dicitur supra in folio immediate precedenti. ad tale signum ○][3].

Questio 27ª. An Archiepiscopus possit extra suam prouinciam celebrare publice in pontificalibus. si non habeat priuilegium speciale de hoc. Et sine licencia dyocesani. Responsio. Jo. An. in Clementinis. cº. *Archiepiscopo.* de privilegijs[4] arguendo ad partes. Quod Innocencius dixit quod non. de usu pallii cº finali[5]. Sed hostiensis dicit quod sic. videlicet. Quod eciam in pontificalibus. et sine licencia poterunt celebrare. sicud obseruat generalis consuetudo. et eciam predicare. nisi specialiter prohibeatur. Remittens ad noua. de hereticis. cº. *cum ex iniuncto*[6]. Et hoc ut dicit Johannes andree. premere. videtur littera capituli *archiepiscopo.* ubi dicit. *Jn locis exemptis.* Archiepiscopos posse uti pontificalibus. Et respondet. quod dici possit. dictum hostiensis procedere quando pontificalibus utitur sine jurisdiccionis exercicio. vtpote Missam celebrando. predicando. facit eodem titulo. cº. ultimo. li. 6ᵗᵒ. Et quod nota 6. q. 3ª. cº. 1º. Sed si vti vellet Jurisdiccione uel officio. puta ordinando. degradando. cirsinando et similia faciendo. tunc sine licencia episcopi. id non poterunt 9 q. 3. per totum. Si tamen circa illorum exercicium habent licenciam episcopi. puto. quod uti poterunt pontificalibus. Et in hoc dirimunt. pontificalia a pallio. quo non vti debet archiepiscopus in aliena prouincia. eciam de licencia illius ad quem spectat. nisi super hoc esset priuiligatus. ut patet de vsu pallii *ex tuarum*[7]. Strictior. videlicet est vsus pallij quam pontificalium.

---

1) Fr. I, c. 48. C. XVI. (!). qu. 1.
2) Fr. II, III. 30. 20.
3) Det indklamrede staar paa folio 16ª efter *questio 27ª*, men tilhører det foregaaende.
4) Johannes Andreae († 1348) i sit verk: *Apparatus ad Clementinas.*
5) Fr. II, I. 8. 7. (de auctoritate et usu pallii).
6) Fr. II, V. 7. 12.
7) Fr. II, I. 8. 5.

vt ibi patet. Et eodem titulo. *Ad honorem*[1]. c° 1° et 2°. hec Johannes Andree. in glossa etc. Concordant omnes doctores theologici hanc tangentes materiam circa distinccionem. 24am. 4i sentenciarum.

(16a). [Ad argumentum de statutis prouincialibus quere folio precedenti[2]]. Si allegantur statuta prouincialia. Respondetur, quod illa statuta non merentur dici lex quia condiciones bone legis in eis deficiunt que habentur dis iij *canon.* erit autem lex honesta iusta possibilis secundum naturam et secundum consuetudinem patrie. loco temporique conueniens necessaria vtilis et manifesta. Presens vero constitucio iusta non est quia contra sacros canones disponit ut patet supra. Jtem non est conueniens quia populus cogitur per eam soluere de eadem re triplicem decimam quod est inconueniens scilicet vnam in ecclesia baptismali et aliam bergis in commutacione rerum decimatarum et terciam iterum redeundo ad locum pristinum. quere folio precedenti ad tale siguum # [3].

Questio 28a. Quia ecclesia nydrosiensis. habet decanum. Ideo circa decani auctoritatem et officium inquirendum est. Et primo notandum. Quod licet ad decanum. de iure spectet correccio populi. tamen episcopus potest se intromittere. vt patet extra de officio ordinarij. Jn ca°. *Jrrefragabili*[4]. Sicut et archiepiscopus potest se intromittere et esse iudex subditorum episcoporum qui sunt sui suffraganei. si ipsi sint negligentes. 2a. q. 3. ca° *cum scimus*[5]. Et extra de sentencia excomunicacionis. c°. *per tuas*. Et extra de appellacionibus. c° *Qua fronte*[6]. Sed qualiter prout negligencia prelati. Responsio. Quod per culpam subditorum. ut dis. 8. in c° *pervenit*[7]. Ad quod eciam deseruit. idem 23. q. 8. in c°. *preterea*[8]. de quodam duce damaso nomine. quem papa Johannes hortatur.

1) Fr. II, I. 8. 4.
2) Det indklamrede er tilføiet i margen.
3) Dette tegn henviser til et tilsvarende tegn nederst paa s. 14b. Hele stykket hører sammen med hvad, der er tilføiet nederst paa f. 14b og f. 15a og er skrevet med samme haand.
4) Fr. II, I. 31. 13
5) Dette c. findes ikke.
6) Fr. II, II. 28. 25.
7) Dette c. findes ikke.
8) Fr. I, c. 12. C. XXIII. qu. 8.

(16[b]). De visitacione.

Questio 28[a]. Questio de visitacione. Queritur. Quis sit modo visitandi. Responsio. Extra de censibus. in ca°. *Super eo*[1]. Quod illud obseruare tenetur. quod in vicinis prouincijs obseruatur. Ait papa Innocencius tercius. compostellano archiepiscopo. qui hanc questionem ab eo inquisiuit. Glossa dicit. hoc esse verum. si certum quid. statutum non sit. quia tunc consuetudo vicinarum ecclesiarum est obseruanda. ut eodem titulo. c°. *Sopite*[2]. Extra de capellis monachorum. c° 2°.[3] de consuetudine. c° *olim*[4]. de electione. c° *cum ecclesia ulterana*[5]. De cognacione spirituali. *super eo*[6]. Ad sciendum igitur. quid sit desuper postea constitutum. Notanda sunt aliqua. ex ca°. *romana*. de censibus. Jn nouis iuribus. li° 6°.[7] Primum. Quod archiepiscopus tenetur visitare. Primo capitulum. deinde ciuitatem. de hinc diocesim suam. consequenter prouinciam totam.

[Et dicit hostiensis de officio archidiaconi. in summa. Quod contra visitacionem. non currit prescripcio. cuius est racio. quia nisi visitaretur. anima pericularetur. Et ex quo de periculo anime agitur. omnis consuetudo cessat. extra de consuetudine. ca° *finali*[8]. et omnis constitucio. extra de prescripcionibus. *quoniam omne*[9]. Et omnis appellacio. ut patet de appellacionibus. *Ad nostram*[10]. Et c°. *consuluit*[11]. Et c°. *cum speciali*[12]. § *porro*. Et omne iuramentum. extra de iure iurando. *quanto*[13]. § 1° Et 33. q. 4. ca°. *inter cetera*[14]. de ecclesijs edificandis. c°. finali[15].

1) Fr. II, III. 39. 22.
2) Fr. II, III. 39. 14.
3) Fr. II, III, 37. 2.
4) Fr. II, I. 4. 6. (Fr. har *Quum olim*).
5) Fr. II, I. 6. 31.
6) Fr. II, IV. 11. 3.
7) Fr. II, III. 20. 1. (L. VI).
8) Fr. II, I. 4. 11.
9) Fr. II, II. 26. 20.
10) Fr. II, II. 28. 3.
11) Fr. II, II. 28. 18.
12) Fr. II, II. 28. 61.
13) Fr. II, II. 24. 18.
14) Fr. I, c. 22. C. XXII (ikke XXXIII). qu. 4.
15) Fr. II, III. 48. 6.

Jn autentico. Scenicas mulieres. collatione 5ª.[1] Et omnis priuilegiacio. C. vt cena uel da. lege 1ª in fine[2]. C. de episcopis et clericis *Raptores*[3]. circa medium.][4]

2m. Quod tenetur hec facere in persona propria. nisi sit legittime impeditus. tunc enim potest mittere alium. et visitare per illum. 10. q. 1. *episcopum*[5]. secundum innocencium et hostiensem. Et li° 6°. de officio ordinarij. c°. *Si episcopus*[6]. Et addit Jo. andree in glossa dicens sic. Nec curo quod predicta iura. loquuntur de episcopis. quia omnis archiepiscopus est episcopus 21 distinctione. *Jn novo*[7]. Et extra de sacra vnccione. c° vnico[8]. § *Quia vero.*

3m. Quid si simul concurrant. episcopus et archiepiscopus. Respondet Johannes andree. et guido[9]. Quod simul visitabunt. cum hoc non sit iure prohibitum. Sed quid. Si discordent in sentencia. Respondent idem. Si concordant bene est. Si discordant. tunc regulariter tenet sentencia pro reo sed in casibus specialibus pro actore. Sed quare pro reo. Responsio. quia fauor impendendus est ei. ideo in fauorabilibus statur sentencie pro eo. Sed quare vtriusque sentencia fauorizatur. Responsio. secundum innocencium et prenominatos ambos. Quod hoc ideo fit. quia ambo sunt ordinarij. Et nota. Quod quidam. ut guido dicit. dixerunt. Jn casu quo discordarent. standum esse sentencie episcopi. eo quod ipsi. est specialiter comissa cura animarum. et de eis. specialiter tenetur racionem reddere. ad hoc facit. 12 q. 1. *precipimus*[10]. 9. q. 3 caª 2°. verbo *Vnumquemque*[11]. 10. q. 1. *ne-*

1) Justinians 51de Novelle, 5te collation, 4de titel. Ang. *Authenticum* se Kepp „Quellenkunde“ s. 112, jfr. s. 116.
2) Dette citat kan jeg ikke finde i Codex Justinianus.
3) 53 (54) C. 1—3.
4) Det indklamrede er tilføiet i margen.
5) Fr. I, c. 11. C. X. qu. 1.
6) Fr. II, I. 16. 6.
7) Fr. I, c. 2. D. XXI.
8) Fr. II, I. 15.
9) Guido, d. e. G. de Baysio, berømt kanonist † 1313, forf. af Apparatus ad Decretum og Apparatus ad Sextum.
10) Fr. I. c. 24. C. XII. qu. 1.
11) Fr. I. c. 2. C. IX. qu. 3. (omtr. i midten af kapitlet).

ganda[1]. 96 distinccione. *duo*[2]. 18. q. 2. *cognouimus*. in fine[3]. de officio ordinarij. c°. *irrefragabili*. li° 6°.[4] Jdeoque procurator animarum appellatur. 11. q. 1. §. *ex hijs*. 2°.[5] Sed subdit guido. Sed hec racio non videtur multum vrgens. cum eciam metropolitanus habeat iure. curam et sollicitudinem prouincie sibi decrete tocius. 21 distinccione. c°. 1. verbo *metropolis*. ad idem 75 distinccione *quoniam*[6]. in principio. 9 q. 3. c° 2°. in principio. Johannes andree in glossa. addit aliam racionem. dicens. Standum sentencie archiepiscopi. in prefato casu. quia maior est episcopo. Vnde secundum maius denominabo inquit. ff. de statu hominum. lege. *queritur*[7]. Circa quod queritur. Si ambo ut prefertur concurrant. Quid fiet si ecclesia vtrique procurare non potest. Respondet Johannes andree in glossa. procurabit illi. qui primo venit. Sed quid dicit guido. Vtique quod archiepiscopus preponendus est. et ei primo procurandum. 8. distinccione. c°. *frustra*. in fine[8]. Et in eo. quod legitur et notatur. 11. q. 3. *qui resistit*[9]. Eciam notat hostiensis. de prescripcionibus. c°. *cum ex officij*[10]. Et de eodem notatur. de statu monachorum. c°. *in singulis*[11]. Hoc tamen certum est secundum innocencium. Quod qui primo incepit. primo perficiet. Sed quid si non appareat. quis eorum prior venerit. Respondet. Jo in glossa. Quidam dicunt episcopum preferendum. cui cura specialius est comissa. 10. q. 1. *regenda*[12]. 9. q. 2. *nullus*[13]. Sed tu[14] dicit archiepiscopum preferendum. 11. q. 3. *resistit*[15]. Et c°. sequenti. Nam habet quandam

1) Fr. I, c. 4. C. X. qu. 1.
2) Fr. I, c. 10. D. XCVI.
3) Fr. I, c. 19. C. XVIII. qu. 2.
4) Findes ikke i L. VI.
5) Fr. I, c. 2. C. XI. qu. 1.
6) Fr. I, c. 2. D. L. XXV.
7) 10 D 1—5.
8) Fr. I, c. 7. D. VIII.
9) Fr. I, c. 97. C. XI. qu. 3.
10) Fr. II, II. 26. 16.
11) Fr. II, III. 35. 7.
12) Fr. I, c. 4. C. X. qu. 1.
13) Fr. I, c. 1. C, IX. qu. 2.
14) tu d. e. Nicholaus de Tudeschis (kaldet *Panormitanus*) † 1453 som erkebiskop af Palermo.
15) Dette kap. findes ikke i C. XI. qu. 3.

specialitatem que regulari iuri prefertur. ar. ff. de regulis iuris. l 1ª. *prius*[1]. Nam a capite reddenda est racio. ff. de edendo. l *argentarius*[2].

4ᵐ. Quod archiepiscopus ex prefatis racionibus. cum quia maior. tum quia cura prouincie sibi credita est. potest suam prouinciam annuatim visitare. eciam si suffraganei non sint negligentes. vt li° 6° de censibus et procuracionibus. c°. *perpetuo*[3]. nulla prescripcione obstante. dicitur ibidem. Et extra de prescripcionibus. *cum ex officij*[4]. Et de censibus. c°. *Sopite*[5]. Et c° *nuper*[6]. Et in ca°. *romana*. De censibus li° 6°.[7] [Et super uerbo. *Jterare*. in ca° *perpetuo*. dicit guido. Quód consuetudo et pactum archiepiscopi et episcopi suffraganei. non potest impedire. non solum visitacionem sed nec eius iteracionom. Et hoc ideo. quia ius quod est. de visitacione iteranda. est publicum vtilitate et auctoritate. Vt. de foro competenti. c°. *Si diligenti*[8]. Sed si non esset publicum vtilitate. puta. quia modicam porcionem daret. et hoc pacto et consuetudine posset induci. 10. q. 3. c°. *relatum*[9]. Nec posset prescribi. quia procuracio non daretur. vt. de prescripcionibus. c°. *cum ex officij*[10]. quia hoc ius. quo aliqua eciam procuracio detur. est publicum vtilitate. quia si nulla daretur. negligeretur visitacio. et consuetudo que occasionem mali tribuit. non est tolleranda. 12 distinccione. *nos consuetudinem*[11]. Jnnocencius videtur velle. Quod consuetudo. que est contra ius publicum vtilitate. ex causa aliquando valet. sed tunc tantum. quando. expresse uel tacito consensu pape. ex causa inducitur. ut in predicto c°. *nos consuetudinem*.][12]

Hanc autem sentenciam modificat textus in ultimo allegato

---

1) Dette kap. findes ikke i D. 50—17 (De diversis regulis juris antiqui).
2) 10 D 2—13.
3) Fr. II, III. 20. 5. (L. VI.)
4) Fr. II, II. 26. 16.
5) Fr. II, III. 39. 14.
6) Findes ikke i III. 39.
7) Fr. II, III. 20. 1. (L. VI.)
8) Fr. II, II. 2. 12.
9) Fr. I, c. 9. C. X. qu. 3.
10) Fr. II. II. 26. 16.
11) Fr. I. c. 8. D. XII.
12) Det indcirklede er tilføiet i margen.

c°. *romana*[1]. dicens. Postquam autem. archiepiscopus. semel. omnes dyoceses sue prouincie visitauerit. licitum sit ei postea. prius tamen suffraganeorum suorum requisito consilio. et ipsius super hoc habita diffinicione coram eis. quam in scriptis redigi volumus. ut possit alijs esse nota. visitacionem. per eandem reiterare prouinciam. eciam si non interveniat in hoc. suffraganeorum suorom assensus. Semper illam prouidenciam adhibendo. vt in posterioribus visitacionibus. illas ecclesias. illosque cleros et populos. prius visitet. qui non fuerunt ab illo in prioribus visitati. nisi alijs sit magis. officium visitacionis oportunum. hec ibi. vbi notandum. secundum glossam Jo andree. Siue concordent siue discordent episcopi suffraganei. a voluntate archiepiscopi. in presenti casu. scilicet. An prouincia sit iterum visitanda. Standum est diffinicioni solius archiepiscopi. quia ad ipsum solum pertinet. hoc deffinire. Vt extra de arbitris. c°. *cum olim*[2]. Sed qualiter debet scribi hec diffinicio. Respondet (17[a]) quod sic. Diffinimus. procedendum esse per nos. ad visitacionem prouincie nostre. Nec est necessarium. quod fiat cause cognicio. sed sufficit. quod fiat sic de plano. Nec a tali diffinicione. cum sic tantum super execucione officij sui poterit appellari. vt patet li 6°. de officio ordinarij. in preallegato c°. *irrefragabili*. 2° v(erbo). Jdem Guido. [Sed obicitur. quia tenetur plene prius visitare prouinciam. ut in c°. *romana* preallegato. Respondet glossa. Quod hoc intelligendum est. si potest. nam ad impossibile. nemo obligatur. ff. de regulis iuris. *impossibilium*[3]. Extra de regulis iuris. *Nemo potest.* li 6°.[4] 22. q. 2. *faciat*[5]. ff. que cau(!) sine appel(lacione) re(scindantur). *Paulus*[6]. Si eciam obicitur. de dyocesi. quod debet esse plene visitata. priusquam reincipiatur. Respondet innocencius in c°. *comana ecclesia*. extra de censibus[7]. Quod dyocesis dicitur plene visitata. licet alique parrochie maneant invisitate personaliter. quia forte in illis non est necessaria visitacio. vel sufficit quod fiat per aliam discretam personam. 10. q. 1. *decreuimus*[8]. Et hoc ipsum arbi-

[1]) Se s. 75 anm. 5.
[2]) Fr. II, I. 43. 7.
[3]) 85 D. 50—17.
[4]) Fr. II, V. 12. Reg. VI.
[5]) Fr. I, c. 15. C. XXII. qu. 2. [6]) 2 D. 49—8.
[7]) Fr. II, I. 6. 50 [*Cumana ecclesia*, T. de electionibus!].
[8]) Fr. I, c. 10. C. X. qu. 1.

trio boni viri relinquendum est. Vt autem facilius perficiat visitacionem. potest plures parrochias conuocare ad vnum locum. ipsius clericis et laicis congruum. Et hoc arbitrio boni visitatoris relinquendum est. Sed querit ibidem. Nunquam intelligitur diocesis plene visitata. si convocatis omnibus sacerdotibus. ad concilium episcopale. ibi diligenter inquirat de hijs de quibus in visitacione agendum esset. Respondet. Nos non credimus. concilium sufficere pro visitacione. Ymmo personaliter per parrochias ire debet. et oculis subicere loca ecclesiarum. et videre quomodo populi conveniant ad predicacionem. et eciam de alijs. Jtem non debet totam dyocesim ad vnum locum vocare. ut sic tota dyocesis visitata dicatur. sed ad plura loca convocare debet. et eos debet vocare. tantum ad illum locum ad quem vadit. ad quem. tam laici quam clerici commode venire possunt. ut predictum est. Jtem secundum iohannem andree. in glossa. capituli *romana*. Hanc vocacionem potest facere archiepiscopus. non solum in sua dyocesi. sed eciam extra. cum visitat in suffraganeorum dyocesibus. cum sit eadem racio. ergo idem ius. vt de constitucionibus. c°. *translato*[1]. de excepcionibus. c°. *cum inter priorem*[2]. § ultimo. Sed nunquam potest conuocare capitulum suum ad visitandum illud in sua camera. uel aula episcopali. Responsio secundum guidonem. quod non. quia dicitur in textu . . . ;[3].

5^m^. Quod quilibet episcopus tenetur annis singulis visitare dyocesim suam totam. si commode potest. vt patet. extra de officio archidiaconi. in c°. *mandamus*[4]. 10. q. 1. *episcopos*[5]. vbi dicitur ex consilio(!) toletano 4°. Episcopos. per cunctas dioceses parrochiasque suas. per singulos annos ire oportet. vt exquirat(!) quo vnaqueque basilica. in reparacione sua indigeat. Sed obicitur. ca^m^. *decreuimus*. 10. q. 1.[6] vbi dicitur. quod dyoceses debent ab episcopis. annis vicibus visitari. id est. alternis annis. Et iterum. Quod de triennio in triennium debent visitari. patet. extra

---

1) Fr. II, I. 2. 3.
2) Fr. II, II. 25. 5.
3) Det indcirklede er tilføiet i margen øverst og nederst paa siden. De sidste par ord er bortskaaret i margen og gjort ulæselige.
4) Fr. II, I. 23. 6.
5) Fr. II, c. 11. C. X. qu. 1 (*Episcopum!*).
6) Fr. I, c. 10. C. X. qu. 1.

de officio archidiaconi. c° 1°.[1] Respondetur. secundum innocencium. Et iohannem andree. in dicto ca°. primo. Quod Episcopus potest semel quolibet anno visitare si wlt. et pluries si causa subsit. vt patet in c°. *mandamus* de officio archidiaconi[2]. Et in c°. *cum venerabilis*. de censibus[3]. Sed ad minus. ad triennium tenetur visitare. Vt in dicto c° 1°.

6^m^. Quod si qui se allegauerint exemptos. ita quod per episcopos visitari non possint. tenentur ostendere priuilegium exempcionis. ipsi episcopo. in loco congruo et securo. Aut aliquibus prudentibus viris. omni suspicione carentibus. ad hoc per dictos ordinarios deputatis. infra terminum competentem. pro facti qualitate. ipsorum ordinariorum uel delegatorum suorum arbitrio moderandum. iusto impedimento cessante. ostendere. et ad legendum integraliter exhibere. Nec non. de articulis. de quibus controuersia fuerit. transscriptum tradere teneantur. Vt patet li 6°. de priuilegijs. c°. *cum persone ecclesiastice*[4].

7^m^. Quis modus sit seruandus. in visitacione. cleri. Responsio. Primo debet proponere uerbum dei. visitandis. 2° Jnterroget de vita et conuersacione ministrancium in ecclesijs. ut in c°. *Romana*. li 6° de censibus. Jn concilio autem bracarensi. 10. q. 1. in c°. *placuit*[5] dicitur. discutere debere visitatorem. Quomodo ordinem baptismi teneant. et missarum. et qualiter quecunque officia. in ecclesia peragant. Jdem in c° *episcopum*[6]. Similiter. 18. q. 2. *Visitandi*[7]. Et c°. *Non semel*[8]. A prelatis autem debet inquirere. quomodo corrigant subditos suos. et quomodo alij exerceant. suum officium. secundum innocencium.

Sed circa hoc. aliqua sunt notanda. Primum. An visitandi sint cogendi. ut dicant veritatem quam noscunt. Respondet Jnnocencius quartus. vbi supra. in c°. *comana ecclesia*. Quod non sunt cogendi per iuramentum. ut eciam dicit. ca^m^ *Romana* li 6°. Vnde non sunt cogendi iurare super hoc. Sed bene credimus in-

---

1) Fr. II, I. 23. 1.
2) Fr. II, I. 23. 6.
3) Fr. II, III. 29. 21.
4) Fr. II, V. 7. 7. (L. VI).
5) Fr. I, c. 12. C. X. qu. 1.
6) Fr. I, c. 11. C. X. qu. 1.
7) Fr. I, c. 27. C. XVIII. qu. 2.
8) Fr. I, c. 29. C. XVIII. qu. 2.

quit. Quod bene potest eos cogere. dicere veritatem. super hijs de quibus inquirit. sine iuramento. quia alias. delusoria esset eius visitacio et iurisdiccio. si cohercicionem non habet. vt patet. extra de officio delegati. c°. *ex litteris*[1]. Quia. Quod ad visitacionem conveniant. Et quod respondeant de hijs que ad visitacionem spectant. Et quod obediunt visitatori. in hijs que ad officium eius pertinent. bene possunt cogi. per excomunicacionem. et alijs modis. quia cui committitur penitenciale et accessorium. Vt extra de officio delegati *de causis*[2]. Et c°. *prudenciam*[3]. §. finali. hec Innocencius. Jdem post eum iohannes andree in glossa in ca°. *romana*. li° 6°. Post hunc. idem guido et bernhardus. qui addunt sic. Satis credo quod visitator. possit excomunicare clericos cum visitat eos. si nollent dicere veritatem super hijs. in quibus eos corrigere et emendare debet. Puta. si sint negligentes. in hijs que facere debent. Si queris. An teneantur sibi reuelare que sunt occulta. Respondent isti. quod non. quia de occultis. nemo compellendus est. dicere visitatori veritatem. Vt patet. extra de accusacionibus. in c°. *qualiter*. in §. *forma*[4]. Et c°. *inquisicionis*. §. 1°.[5] Et licet in principio visitacionis. non debeat exigi iuramentum. pro dicenda veritate. tamen. postquam aliqua referuntur corrigenda. potest ex tunc exigere iuramentum. Et sic intelligenda est glossa hostiensis. Jdem Johannes andree. vbi supra in glossa. 2^m notandum. secundum hostiensem. Jo. andree et guidonem. Quod si episcopus est per metropolitanum inquirendus. licet hoc fieri possit coram capitulo. tamen decentius est. ut interrogetur seorsum. et eciam seorsum corrigatur. si opus est. cum episcopus cedat alijs in exemplum 11^a. q. 3. *precipue*[6]. extra de eleccione. *cum in cunctis*[7]. Et de accusacionibus. *qualiter*[8]. 2°. § 1°. li° 6°. extra de voto. c°. *magne*[9]. § 1°. Vnde potest corrigi caput sine membris. et correccio membrorum dif-

---

1) Fr. II, I. 29. 29.
2) Fr. II, I. 29. 4.
3) Fr. II, I. 29. 21.
4) Fr. II, V. 1. 17.
5) Fr. II, V. 1. 21.
6) Fr. I, c. 3. C. XI. qu. 3.
7) Fr. II, I 6. 7.
8) Fr. II, V. 1. 17.
9) Fr. II. III 34. 7.

ferri. Vt extra de re iudicata. c°. *cum 1. et a.*[1] § 1°. 3m. Quod secundum prefatum guidonem. duplex est modus visitandi. super c°. *romana.* super verbo. *visitando.* Primus in communi. in capitulo. et coram omnibus. Secundus. in priuato sigillatim. interrogando singulos seorsum. De quibus modis ambobus. dicit sic. Si vis ordinate procedere. in visitando personas. Jn comuni. videlicet in capitulo. visitare debes. simul cum alijs. Non enim ita debet sigillatim procedere. visitans contra singulos. licet negari non debeat. eam visitacionem. sic fieri posse. si viderit expedire. ut in § sequenti.

8m. Quod non solum clericos. sed et laicos omnium locorum sue diocesis et prouincie habet visitare. vt patet in sepeallegato c°. *romana.* Circa quod notandum. Primo. Quod non debet visitare insimul clericos et laicos. secundum omnes doctores scribentes super eodem. sed separatim. quia vita talium separata est. 12. q. 1. *duo sunt*[2]. Nec sunt promiscuis actibus. officia perturbanda. C. de testamentis. *consulta*[3]. Nam eciam inquisicio melius procedit quando fit. sigillatim. vt de accusacionibus. c°. *inquisicionis.* § *tercie.* li° 6°.[4] Et de testibus. c°. *cum clamor*[5]. Et subdit Jo andree dicens. Ex hoc credo seruandum. quando negocij qualitas exposcit. alias in genere. et in comuni fiat. hec inquisicio. ut in eodem c°. *romana.* § *Sane* Adde. ut supra in notabili imminente precedenti. 2° notandum. Quod modus visitacionis est iste ut. (17b). Expleta visitacione cleri. mane convocet populum. Et predicet ei verbum dei. docendo eum fidem et articulos fidei. et vicia mortalia fugienda. et quod est de lege nature. scilicet. Quod tibi vis fieri. mihi fac. Et econtra. quod non. et ut resurreccionem sperent. et diem iudicij timeant. in bonis operibus se continue exercendo. et sic. de ecclesia militante ad triumphantem poterunt profisisci. 10. q. 1. *placuit.*[6]

3° notandum. Quod ordo predictus. ut scilicet primo clerus. deinde populus. primo ciuitas deinde dyocesis licet sit de congruo

[1]) Fr. II. II. 27. 22.
[2]) Fr. I. c. 7. C. XII qu. 1.
[3]) 23 C. 6—23.
[4]) Dette kap. finder jeg ikke.
[5]) Fr. II. II 20. 58.
[6]) Fr. I. c. 12. C. X. qu. 1.

obseruandus. non tamen putat eum glossa de necessitate. hoc casu esse seruandum. scilicet. si incommoditas verteretur in seruando ipsum Et racio est. Quia hoc possumus. quod commode possumus. ff. de verborum significatione. *nepos*[1]. 22. q. 2. *faciat*[2]. Vnde et textus dicit. *Si commode et absque difficultate accedere non poterit.*

4° Addiciendum est. An episcopus visitando laicos. possit ab eis procuratorem petere. Responsio. quod sic de iure comuni. licet hoc. per dissuetudinem abierit. vt notant. Jnnocencius et hostiensis. extra de officio ordinarij. c°. *Jnter cetera*[3]. Vnde. sicut per dissuetudinem. laici non sunt visitati. ita nec procurarunt. visitatorem. Vnde sicut difficile erit. eos reinducere ad aceptandum visitacionem. ita et ad dandum procuracionem Vtrumque autem reformabitur. diuino cum auxilio quia talis visitacio. ad salutem spectat animarum. contra quam nec prescripcio. nec consuetudo. nec iuramentum. nec pactum preualere potest. ut patet supra. in notabili primo. Vnde. sicut dictum est. de iure comuni. sicut laici tenentur visitari. ita et procuracionem rependere. que debetur. causa visitacionis. Et hoc. secundum guidonem. Videtur expressum. 10. q. 3. *placuit*[4] *cauendum*[5]. Et ibi tenet huguicio. dicens. quod visitator. potest vna die esse cum clericis. et alia die cum laicis. in eorum sumptibus. Jdem notat. in c° *placuit* preallegato. 10. q. 1.[6] Cuius est racio. quia non est magnum. si episcopus metit carnalia. vbi spiritualia seminauit. 13. q. 1. §. *in dyocesi*. verbo. *quia ergo*[7]. Et in predicto c°. *Jnter cetera*. de officio ordinarij[8]. Et hoc teneas. de iure comuni. ut dictum est.

5° notandum. Quod illa procuracio. est recipienda. quasi de iure debita. Vnde dicitur in ca°. sepenumero allegato. *Procu-*

1) 125 D. 50—16.
2) Fr. I, c. 15. C. XX. qu. 2.
3) Fr. II, I. 31. 15.
4) Overstrøget i originalen.
5) Fr. I, c. 7. C. X. qu. 3. (kap. 1 i samme questio begynder med *Placuit.)*
6) Fr. I, c. 12. C. X. qu. 1.
7) C. XIII. har kun 1 questio (*Quia ergo* er lige i beg. af Gratians forklaring).
8) Fr. II, I. 31. 15.

raciones in canonibus constitutas recipiat. Vt clare liquet in ca°. *romana.* Et infra in notabili 6°. Vbi diligenter aduertenda sunt aliqua. Primum. Quod hec littera. satis demonstrat. secundum guidonem. Quod ecclesie visitate. non debent soluere. Vecturas equorum. Vel alia huiusmodi. que sunt preter procuracionem hospicij. Et huius senteucie. fuit eciam. dominus innocencius 4us. 2^m^. Quod nichil potest visitator petere ab aliquo. nisi pretendat idem. sibi per canones debitum. 9 q. 3. *conquestus*[1]. 18. q. 2. c° 1°. vt disponit glossa. 10 q. 1. *quia cognouimus*[2]. super verbo. *veterum constituciones.* 3^m^. Quod glossa dicit ibidem in c°. *cauendum*[3]. super uerbo. *Si proprij sumptus desunt.* Videtur ergo. Quod si habet sumptus. vnde possit expendere. non debet alios grauare. Nam pocius videtur hoc peti ex gracia quam de iure. ut extra de censibus. c°. *cum apostolus*[4]. Et ea. que consueuit. domi expendere. expendere debet. dum est in via. vt in auten(tica) de man(datis) prin(cipum) §. *illud.* collacione 3.[5] Et in auten(tica). vt iudices sine quoquo suffragio. §. *nulli*[6]. Quod melius declarat innocencius. in c°. *comana* extra de censibus[7]. Super uerbo. *non grauet ecclesias.* nec faciat immoderata convivia. 10. q. 3. *cauendum*[8]. Et c_o ultimo[9]. hoc enim conuiuium uel procuracio in signum subieccionis datur. et propter hospitalitatem. pocius quam propter iuris naturalis necessitatem. quia propter hoc. habet bona episcopatus. ut ex eis. hec et alia ad suum officium pertinencia faciat. Vnde. propter hoc. statutum est. Quod si alique ecclesie sint pauperes. quod ad hoc non cogantur. vt ibidem. *cum apostolus*[10]. in fine. Addit innocencius. credimus tamen. quod si pluribus diebus oporteat eum(!) visitare. et intendere circa visitacionem eiusdem ecclesie. quod semper debeat ab ea procuracionem habere. ut 10 q. 1. *placuit*[11] Et si statim potest redire.

---

1) Fr. I, c. 8. C. IX. qu. 3.
2) Fr. I, c. 6. C. X. qu. 3(!).
3) Fr. I, c. 7. C. X. qu. 3.
4) Fr. II, III. 39. 6.
5) Justinians 17de Novelle, kap. 9.
6) Justinians 8de Novelle, kap. 4.
7) Fr. II, I. 6. 50(?).
8) Fr. I, c. 7. C. X. qu. 3.
9) Fr. I, c. 10. C. X. qu. 3.
10) Dette kap. findes ikke.
11) Fr. I, c. 12. C. X. qu. 1.

potest et procuracionem recipere. quia non potest propterea stare. quod procuracionem recipiat. 4m. secundum innocencium ibidem. Quod non potest computare ecclesijs visitatis. expensas quas fecit in via. illuc eundo. quia hoc nullo iure cavetur. Ymmo contrarium innuitur. vbi dicitur. *quod non grauet ecclesias. ,nec immoderata faciat conviuia.* ut predictum est. in notabili imminente precedenti. 5m notandum et secundum eundem. Quod quando archiepiscopus transitum facit visitando vnam dyocesim. si contingat eum transitum facere per aliam. illi per quos transit. non tenentur ei facere procuracionem. Quod ibidem ex textu satis colligitur. vbi dicitur. *Quod tantum ecclesie visitate debent procuracionem.* Et idem dicimus. de ecclesijs eiusdem dyocesis. non visitatis. 6m. notandum ad idem. est Quod [visitator][1]. Ne visitaciones pereant. si procuraciones non fiant visitatoribus. Videntur nova iura. corrigere (18a) predicta. li° 6°. de censibus. in ca° *romana*[2] preallegato. Vbi dicitur. Quod visitator. potest exigere procuraciones. a locis visitatis per eum. Sed non licet nisi vnam procuracionem recipere. in vna die. eciam si plura loca visitat eodem die. et quilibet locus sit sufficiens. vt ibidem. in c°. *felicis*[3]. [Et addit hostiensis in summa de censibus. Quod visitatoribus. adeo debita est procuracio. a subditis visitandis. quod nec per episcopum. remitti possit. vt. de censibus. c°. *cum venerabilis*[4] nisi forte per papam confirmaretur. vt patet extra de religiosis domibus. c°. *constitutus*[5]. Ymmo adeo debita est ista procuracio. secundum eundem. Quod quamuis nullas expensas faceret episcopus. propter visitacionem. nichilominus eam recipit. Et est racio. quia qui seminat spiritualia. metere debet temporalia. argumentum de sepulturis. c° 1°. 13. q. 2 § primo[6]. Et sequenti. Jn cuius signum capit procuracionem. eciam ab ecclesijs ciuitatis in qua est. vbi nullas habet facere expensas. de suis rebus. vt in ca°. *venerabiliter*[7]].[8]

---

1) Det indklamrede ord er overstrøget i originalen.
2) Fr. II, III. 20. 1. (L. VI).
3) Fr. II, V. 9. 5. (L. VI).
4) Fr. II, III. 29. 21.
5) Fr. II, III. 36. 6.
6) Fr. II, III. 28. 1.
7) Dette kap. findes ikke hos Friedberg.
8) Det indklamrede er tilføiet i margen.

7^m notandum est Quod si episcopus visitat per alium. visitati tenentur eidem ministrare expensas. vt in c°. *Si episcopus*. li°. 6°. de censibus[1]. hoc adiecto. Quod episcopus nichil potest exigere ab hijs. quos per se non visitat. vt ibidem dicitur. 8^m notandum est. Quod episcopus uel visitator. potest recipere pecuniam. a volentibus dare. pro sumptibus moderatis. diebus quibus visitat. Sed si ipse. uel familiares sui. reciperent pecuniam uel munera. preter id quod nunc dictum est. seu eciam procuracionem recipiant non visitando. ipse tenetur duplum restituere illi ecclesie. infra mensem. Alioquin. episcopi et superiores. differentes sic restituere. sunt interdicti ab ingressu ecclesie. Jnferiores vero suspensi sunt. ab officio et beneficio. quousque plenarie satisfaciant. et nulla remissio valet. hec extra de censibus. in c°. *exigit*. li° 6°.[2] 6^m principaliter predictis addiciendum est. Scire. quando episcopus debet dici visitare. Et certe. respondet innocencius. cum sequacibus vbi supra. Quod in multis casibus. scilicet. Si vadat causa consignandi pueros. consecrandi ecclesias. siue pro quocunque alio negocio comuni. vel quod multos tangit. argumentum. 10. q. 3. *relatum*. 1°.[3] De symonia *cum sit*[4]. 1. q. 1. *placuit*[5]. Secus autem. si pro causis expediendis eat. Et quod fiat pro salute animarum. vel pro cultu dei ampliando. Circa hoc quoque notanda sunt pauca. Primum. secundum eundem innocencium et sequaces Quod loca visitata. vocat textus. non solum illa. que visitator personaliter accedit. sed eciam illa. que vocat ad suam visitacionem. Et hanc vocacionem. potest facere archiepiscopus. non tantum in sua dyocesi. sed eciam in dyocesibus subditorum. quando eas visitat. Vt tactum est supra. in notabili 4° in fine. 2^m. Quod visitatores. ut non grauent ecclesias. debent habere. determinatum numerum familie. Nam archiepiscopus. non debet ducere. ultra 40 uel 50 equitaturas. episcopus 20. uel 30. Cardinalis 25. Archidiaconus 5. aut septem. decanus duas. Sed nec tot. in ecclesijs. in quibus pauciores ducere consueuerunt. Vt patet extra de censibus. in c°. *cum apostolus*[6].

---

1) Dette kap. findes ikke.
2) Fr. II, III. 20. 2. (L. VI).
3) Fr. I, c. 9. C. X. qu. 1.
4) Fr. II, V. 3. 10.
5) Fr. I, c. 102. C. I. qu. 1.
6) Fr. II, III. 39. 6.

3m. Quod sy vna ecclesia non sufficit. Respondet hostiensis et sequaces doctores. de officio archidiaconi. quod tunc potest episcopus plures combinare in sua dyocesi. pro negocio tangente totam dyocesim. Et archiepiscopus in tota prouincia similiter. pro negocio tangente totam prouinciam. argumentum optimum. de maioritate et obediencia. c° finali[1]. Et de statu monachorum. *Ea que*[2] § *hec eadem*. in fine. ff ad legem. ro. iac. l 1. Et l. *nauis lxnuste*[3]. Sed et visitando hoc potest facere. Vt notauit idem. de eleccione. *quid de expensis*. Et de censibus. §. *Qualiter*. Sub §. *patet ex predictis*. Putat eciam. super hoc posse fieri statutum. in concilio prouinciali de consensu coepiscoporum per archiepiscopum. Et de assensu procuratorum capitulorum. vel maioris partis et sanioris. Ar. de hijs que fiunt. a prelato. sine consensu capituli. c° finali[4]. Sicut inquit nos fecimus. in prouinciali concilio. quod nuper celebrauimus apud diguam. et statuta prouincialis concilij. debent suffraganei in suis synodis publicare. ut patet de accusacionibus. c°. *Sicud*[5]. 18 distinccione *decernimus*[6].

7m. Ex quo visitare possunt multi in eodem anno. vtputa. legatus apostolicus. archiepiscopus. episcopus. archidyaconus. et decanus. etc. Quid faciet pauper plebanus. Respondet hostiensis. Quod utique plures visitatores admitti debent. ut caucius curentur anime. Adeo. vt non obstante visitacione prelatorum. mandantur insciri. religiosis. religiosi visitatores. qui eciam de visitacione episcoporum inquirunt. ut patet. extra de statu monachorum. c°. *Jn singulis*[7]. § *porro*. non tamen possunt corrigere facta per visitatores episcopos. quia inferiores eis sunt. sed superiori denunciant. vt. de statu monachorum. in ca°. allegato. *in singulis*. § *ordinentur*. Et c°. *ea que*[8]. Et §. *quod si abbas*. Et. de

1) Fr. II, I. 33. 17.
2) Fr. II, III. 35. 8.
3) Kalteisen maa mene titelen *de lege Rodia de iactu*, D. 14—2. Nogen l. *navis lxnuste* findes dog ikke i denne titel. K. maa vistnok sigte til 4 D. 14—2. (*Navis onustæ*).
4) Fr. II, III. 10. 10.
5) Fr. II, V. 1. 25.
6) Fr. I, c. 17. D. XVIII.
7) Fr. II, III. 35. 7.
8) Fr. II, III. 35. 8.

iure patronatus. *nullus si*[1]. De officio legati. c°. *audiuisti*[2]. De appellacionibus. c°. *constitutus*[3]. § 1°. Ergo sequens visitator. vestigia prioris diligenter investiget. Et si quid corrigendum invenerit si superior est corrigat. Si inferior. superiori denunciet Vt de statu monachorum. c° finali[4]. § *sequentes*. Certum est autem. quod ecclesia in nullo casu debet grauari. ut ostensum est. Ideoque consulitur visitatori ut non declinet ad locum. qui eum capere non potest. nisi in casu. quo scilicet audiret malam famam de illo loco. Et tunc accedat suis in expensis. Idem dicendum. Si episcopus negligens sit. tunc archiepiscopus debet visitare. eciam si suis in expensis hoc debeat facere. vel de suo det. ne grauetur ecclesia. vt patet in c°. *cum apostolus*. in principio preallegato. Et c°. *Sopite*[5]. in fine.

Questio 29ª. Pone. quod archiepiscopus veniens de novo. qui prius non visitauit prouinciam suam. velit eam visitare. Et aliqui ex suffraganeis. dicant non esse necesse. visitari. An ipse possit de iure visitare. non obstante illa contradiccione. Responsio. Quod sic. vt patet in principio capituli. *romana*. li°. 6°.[6] de censibus. Satis apparet hoc. in notabili primo. questionis imminente precedentis. vbi quere et invenies. Eciam sine suffraganeorum consensu. vt ibidem. in notabili 4°.

(18ᵇ). Patet eciam. notabilis responsio ad idem. per capitulum vltimum. extra de censibus. li° 6°.[7] vbi dicit papa bonifacius octauus. perpetuo delaramus edicto. archiepiscopum posse. secundum tenorem constitucionis. felicis recordacionis innocencij pape quarti predecessoris nostri. super hoc edite. suam prouinciam visitare libere. licet non sint eius suffraganei negligentes. et iterare visitacionem eandem. ac procuraciones a locis recipere visitatis. consuetudine. si qua forsan. ab ipsis suffraganeis. uel ab alijs allegetur. premissis contraria non obstantibus. hec ibi. huius dicti racio est duplex. Prima. quia visitacio. cedit in salutem aminarum. et ideo contra eam nulla preualet. consuetudo. nec pactum nec iuramentum. vt patet supra in questione immi-

---

1) Fr. II, III. 38. 17. 2) Dette kap. findes ikke.
3) Fr. II, II. 48. 5.
4) Fr. II, III. 35. 8.
5) Fr. II, III. 39. 14.
6) Fr. II, III. 20. 1 (L. VI).
7) Fr. II, III. 20. 5.

nente precedenti. notabili 1°. scilicet in questionis principio. 2ª. quia ex officio tenetur ad visitandum. ideo nil potest in contrarium preualere. ut patet per ca^m. *decreuimus*. 10. q. 1.[1] Vbi dicit. Decreuimus. ut annuis vicibus. ab episcopis. dyoceses visitentur. Cum igitur idem ca^m. ita statuat. tenetur episcopus id facere ex debito officij. eciam si non ponatur ibi uerbum preceptiuum. quia canon est editus in concilio generali terraconensi. ergo. equiualet mandato. per glossam. in ca°. *omnes hee species* dis. 2ª.[2] et ergo statuta in eo. seruanda sunt. nam qui contempserit promulgata in canone. uel decreto. anathema sit. per ca^m. *Si quis dogma* 25. q. 2.[3] Jdem patet per ca^m. sequens *Episcopum*. eisdem causa et questione. Vbi dicitur. Episcopum per cunctas dyoceses parrochiasque suas. per singulos annos. ire oportet. etc. Ecce. *Verbum oportet*. necessitatis est. Quod autem. per verbum *episcopum*. in presenti et superallegato capitulis positum. archiepiscopus et non simplex episcopus intelligatur. patet. quia textus dicit. *per cunctas dyoceses*. hoc ergo. est officium archiepiscopale. qui solus multas sub se habet dyoceses. scilicet omnes dyoceses sue prouincie. Vt in ca°. *per singulas*. 1° et 2°. 7. q. 3.[4] Non autem est officium episcopale. quia ille vnice sue dyocesis terminis. contentus esse debet. per ca^m. *episcopum*[5]. Et ca^m. *episcopi*. 7ª. q. 2ª.[6] Et ca^m. *per singulas*. 2^m. superallegatum. De hoc habes supra in questione imminente precedenti. notabili[7]. Quod eciam archiepiscopus teneatur ad prefatam visitacionem. ex officio. patet ex alio. scilicet per ca^m. *Cum venerabilis*[8]. extra de censibus[7]. Vbi dicitur. Et episcopus. racione episcopalis iurisdiccionis. quam habet in ea. tenetur causa correccionis. ecclesiam visitare. Sicut ergo episcopus habet iurisdiccionem in ecclesiam sibi subiectam dyocesanam. sic et archiepiscopus. in suos suffraganeos. iurisdiccionem habet metropoliticam. ut patet in ca°. *frater noster*. 16. q. 1.[9] Et c°. *per singulas*. 2°. superallegata(!).

---

1) Fr. I, c. 10. C. X. qu. 1.
2) Dette kap findes ikke.
3) Fr. I, c. 18. C. XXV. qu. 2. (*Si quis dogmata*).
4) Disse kap. findes i C. IX, ikke i C. VII.
5) Fr. I, c. 25. C. VII. qu. 1(!)
6) Fr. I, c. 38. C. VII. qu. 1(!).
7) Efter notabili er der et lidet aabent rum; sands. er et tal udeglemt.
8) Fr. II, III. 29. 21.
9) Fr. I, c. 52. C. XVI. qu. 1.

Et generaliter idem claret. per omnia iura nova et vetera. de visitacionibus loquencia.

Questio 30ª. De conspiracionibus contra prelatum suum.

Abbas tautrensis. temptauit priorem sancte sedis abducere ab obediencia archiepiscopi sui. dicens. submittatis vos. iudicio regis et suorum regencium. et tunc eritis liberi. ab archiepiscopo. Ego eciam volo sic facere. et tunc erimus duo. et poterimus ei melius resistere. Ipse est extraneus. et non habet gentes nec potest nos defendere. ideo subtrahamus ei obedienciam. Jsta et similia fassus est prior predictus. non interrogatus nec requisitus. presentibus. fratre bernhardo et scolastico ingwaldo. Quid senciendum est de illo. Respondemus. Quod talis est pro conspiratore habendus contra suum archiepiscopum. et est ab ordine sui gradus deponendus. Vt patet per 5ᵉ capitula. id ipsum cauencia. xj. q. 1. Quorum primum est. ex concilio calcedonensi. sumptum. Quod sanctus gregorius docet in suo registro. ut sancta ewangelia amplectendum. Quod sic incipit. *Coniuracionum*[1] et conspiracionum crimen. quod aput grecos dicitur fratrea. publicis eciam legibus. certum est penitus inhiberi. multomagis hoc est. in sancta dei ecclesia. ne fiat. convenit abdicari. Si si(!) qui vero clerici uel monachi. inventi fuerint coniurantes uel conspirantes. aut fratreas vel facciones componentes aliquas. episcopis aut alijs. Omnino cadant de proprio gradu. 2ᵐ est. caᵐ calixti pape. Quid eciam se fundat in concilio generali. Et est tale. Coniuracionum crimina. vestris in partibus. vigere audiuimus. et plebes contra episcopos suos conspirare nobis mandatum est. cuius criminis astucia. non solum inter christianos abhominabilis est. sed eciam inter ethnicos et publicanos. eciam ab exteris legibus probibita. Et idcirco. huius criminis reus. Non solum ecclesiastice. sed eciam seculi dampnant leges. Et non solum conspirantes. sed eciam consencientes eis. Antecessores vero nostri. cum plurima turba episcoporum. Quicunque eorum. in sacerdotali honore sint positi aut existunt(!) clerici. honore quo vtuntur. carere preceperunt. ceteros vero comunione priuari. et ab ecclesia. extorres fieri iusserunt. omnesque simul vtriusque ordinis viros. infames

[1]) Fr. I, c. 21. C. XI. qu. 1.

esse censuerunt. et non solum facientes sed et eis consencientes. 3^m est. ex prenominati loci concilio alio calcedonensi. vbi sic dicitur. Si qui clerici uel monachi. reperti fuerint coniurantes aut conspirantes. aut insidias ponentes (19^a) episcopis aut clericis. gradu proprio penitus abiciantur. 4^m est sumptum ex concilio toletano. vbi sic habetur. Si clerici aut monachi inventi fuerint conspirantes. aut per coniuracionem calumpniam machinantes. episcopis uel clericis. proprium amittant gradum. 5^m. Ex concilio arelatensi. Quod est tale. Si qui clericorum. ut nuper in multis locis. per superbiam. dyabolo instigante. peractum fuisse patuit. rebelli auctoritate. se in vnum coniuracione intercedente collegerint. aut sacramenta inter se data. aut cartulam conscriptam fuisse patuerit. nullis excusacionibus presumpcio labetur. sed re detecta. cum in synodum ventum fuerit. in presumptores. iuxta personarum et ordinum qualitatem. a pontificibus qui tunc in vnum collecti fuerint iudicentur. quia sicud caritas. ex preceptis diuinis. corde. non cartule conscripcione uel communicacione est exhibenda. ita. que. supra sacras admittuntur scripturas. auctoritate et districcione pontificali sunt reprimenda. Hec ibi. vbi nota in glossa. *Fareo* id est. diuisio. a fares. inde farisei. de quo distinctione 46. *sediciones*[1]. Et 3. q. 4. *conspiratores*[2]. Coniuracio igitur. que fit super re licita. licite potest fieri. 16. q. 7. *sane*[3]. 1. q. 1. *concussiones*[4]. 22. q. 1. c°. 1°. Sed super re illicita non tenet. ut hic. Quidam tamen dicunt. secundum glossam. Quod omnis coniuracio. si est occulta. est illicita. prohibentur ergo fraternitates. que sunt ad malum. sicut C de monipolijs[5]. l vnica. Vbi id ipsum super pena capitis prohibetur. Sed bone fraternitates admittuntur. 42 distinctione. *si quis*[6]. Est ergo conspiratorum pena triplex. Prima deposicio a suis honoribus. si sunt clerici. uel religiosi. laici vero habent duplicem aliam. prima quod excomunicandi sunt. 2^a decapitandi. 2^a vtrorumque est. tam clericorum religiosorumque quam laicorum. Quod in nullius accusacione

---

1) Fr. I, c. 8. D. XLVI (Fr. har *Seditionarios*).
2) Fr. I, c. 5. C. III. qu. 4.
3) Fr. I, c. 15. C. XVI. qu. 7.
4) Fr. I, c. 128. C. I. qu. 1.
5) D. e. *de monopoliis,* C. 4—59.
6) Fr. I, c. 1. D. XLII.

sunt recipiendi. Nec testimonium ferre possunt. Nec eis credendum est in quibuscunque eorum dictis. ut patet 3. q. 4. in c° *conspiratores*[1]. Et sequenti. Est 3ª. quod sunt infames. vt ibidem. in c° *omnes*[2].

Item. abbas predictus est periurus. quia sic iurauit in 'sua consecracione. prout tenetur et ostenditur in pontificali. Ego N. abbas tautrensis. reuerenciam et obedienciam et subieccionem. a sanctis patribus constitutam. secundum regulam. sancti benedicti. tibi domine N. archiepiscope. tuisque successoribus canonice substituendis. et sancte sedi nidrosiensi. saluo ordine vestro. perpetuo me exhibiturum promitto. Constat autem quod secundum predictam. ipse se voluit subtrahere. et priorem actu archiepiscopo subditum secum coadiuuare. Jdeo incidit. in penas periuratorum. que sunt. Vna. Quod periuri sunt infames. 6. q.(!) *infames*[3]. et c° *quicunque*[4]. 22. q. 5. *Si quis conuictus*[5]. 2ª Nec. Amplius ad testimonium debent admitti. ut in dicto c°. *quicunque*. Et 22. q. 5. *paruuli*[6]. Non obstante quod egerint penitenciam. Extra de testibus. c°. *testimonium*[7]. Et hec vera sunt secundum sacros canones. sed quos(!) debet eis imponi penitencia. grauis. inspectis circumstancijs aspera uel minus. Periurus enim secundum ewangelium grauius peccat quam homicida. quia ille animam. iste corpus perdit. 22. q. 2. *ille*[8]. Ymmo secundum. sanctum thomam periurium tenet secundum locum. post ydolatriam. ut patet in ordine preceptorum. vnde periurium prefertur homicidio. Jdcirco. eciam aput gentiles. iusiurandum erat honoratissimum. vt dicit aristoteles. circa principium metaphisice. Vnde ut refert augus(tinus) 15 de ciuitate dei. Marchus regulus. elegit pocius durissimam mortem sustinere. quam iuramentum per falsos deos factum frangere.

---

[1]) Fr. I, c. 5. C. III. qu. 4.
[2]) Fr. I, c. 7. C. III. qu. 4.
[3]) Fr. I, c. 17. C. VI. qu. 1.
[4]) Fr. I, c. 18. C. VI. qu. 1.
[5]) Fr. I, c. 7. C. XXII. qu. 5.
[6]) Fr. I, c. 14. C. XXII. qu. 5.
[7]) Fr. II, II. 20. 54.
[8]) Dette kap. findes ikke.

31. An clericus possit se submittere iudicio laicorum.

3°. Quia se submisisse dixit iudicio regis et regalium seruitorum. incurrit penam. Nam si laicus vocat clericum ad iudicium. debet priuari officio iudicandi. 41. q. 1. c°. *involita*[1]. Nec sentencia valebit. extra de iudiciis. c°. *at si clerici*[2]. Et c°. *Non cum ab homine*[3]. Sed et eciam ille. qui clericum vocari fecit. ad iudicium laici. debet amittere causam. Jntellige. per sentenciam. et debet excomunicari. ut in dicto c°. *involita*. Jdem eciam patet. C de episcopis et clericis. auten(tica). *Statuimus*[4]. Et extra de foro competenti. in c°. *seculares*. li° 6°.[5] Et secundum hostiensem. Ex sola vocacione. ex quo clericus tractus erit. aduersarius pacietur predictam penam. 41. q. 1. *placuit*. Extra de excessibus prelatorum. *grauem*[6]. Judex vero non pacietur dictam penam. nisi sentenciet. Vt communiter dicitur. nisi forte. ex sola vocacione incidat ut predictum est. Clerici. quoque non possunt in non suum iudicem consentire. nisi sit persona ecclesiastica. et de consensu sui episcopi. vt extra de foro competenti. c° *significasti*[7]. Nam et secularis iudex nullam potest in eum habere potestatem. seu iurisdiccionem. neque in criminalibus. neque in ciuilibus. vt in preallegata autentica. *Statuimus*. C de episcopis et clericis. Nec clericus potest huic priuilegio renunciare. sine consensu episcopi sui. quia ex hoc preiudicaretur ipsi episcopo. (19ᵇ) Vt extra de foro competenti. *significasti*[8]. Clericus vero. qui relicto suo episcopo propter districcionem. ad secularem iudicem confugerit. comunione priuetur. 21. q. 5. *placuit*[9]. Et c°. *Si forte*[10]. Ymmo. ipso facto excomunicatus. secundum statuta concilij prouincialis. Presidente antecessore nostro Paulo[11].

---

1) Dette kap. findes ikke; (heller ikke nogen Causa 41 findes hos Fr.).
2) Fr. II, II. 1. 4.
3) Fr. II, II. 1. 10. (Fr. har *Quum non ab homine*).
4) Der menes C. 1—3, Authentiken no. 3 efter kap. 33.
5) Fr. II, VI. 2. 2. (L. VI.).
6) Fr. II, V. 31. 15.
7) Fr. II, II. 2. 18.
8) Fr. II, II. 2. 18.
9) Fr. I. c. 1. C. XXI. qu. 5.
10) Fr. I, c. 4. C. XXI. qu. 5.
11) Erkebiskop Paals statut af 1334 (NGL. III. s. 277 f.)

questio 32. Sed quia abbas prenominatus tautrensis allegat se exemptum. a iurisdiccione archiepiscopi. Jdeo queritur. An archiepiscopus possit in eum exercere iurisdiccionem in prescripto casu. Et responsio quod sic duplici racione. Prima fundatur in textu. de priuilegijs. ca°. 1° quod incipit. *volentes*. li°. 6°.[1] Vbi determinatur. quod racione delicti quod committitur per exemptum. extra locum exemptum. potest et debet conueniri coram ordinario. Similiter racione contractus ibi non initi. Et racione rei. de qua agitur. Constat autem abbatem illum hanc conspiracionem fecisse. non in loco sui monasterij. sed in alio monasterio. videlicet sancte sedis. vbi prior nunc mortuus. tunc decubuit in lecto egritudinis. ergo racione illius delicti. subest iudicio ordinarij. 2ª sumitur ex quadam speciali causa. propter quam subest archiepiscopo. quia eciam si exemptus esset ut abbas. non tamen ut plebanus. Et quia est plebanus in dyocesy archiepiscopi. ideo subjacet eius iurisdiccioni. sicut ceteri plebani.

Questio 33. An postulacio tribuat ius postulato. Responsio non. ut patet in ca°. *postulacionem*. extra de postulacione prelatorum[2]. Vbi dicit sic innocencius 3ᵘˢ. Quod per postulacionem nullum ius sit alicui acquisitum. ideo. sine preiudicio alicuius. postulacionem potuissemus repellere. Vbi dicit glossa. Quod propterea. possunt postulantes a postulacione retrocedere. nisi iam sit presentata superiori. ut ibidem c° precedenti. *Bone memorie*[3]. Vel nisi postulacio scrutinij iam sit facta. tunc non possunt ab ea recedere. ut de eleccione. *publicato*[4]. Et licet tunc non possint a postulacione recedere. tamen nullum ius adhuc est acquisitum postulato. quo possit petere. iure accionis. confirmacionem. sed totum pendet ex arbitrio superioris. sed graciam solam debet petere. Hec ibi. Et subdit. Quia per nominacionem non acquiritur ius postulato. vt de eleccione. *quod sicut*[5]. in principio. Et idem dicit Jo andree. li. 6° super rubrica. de postulacione. dicens.

1) Fr. II, V. 7. 1. (L. VI.).
2) Fr. II, I. 5. 5.
3) Fr. II, I. 5. 4.
4) Fr. II, I. 6. 58.
5) Fr. II, I. 6. 28.

Quod ex postulacione nichil via iusticie peti potest. sed pocius debet humiliter supplicari. vt postulacio. presidentis benignitate admittatur. Si autem diceretur. Quod repellendo postulatum. sibi fit iniuria. Respondet. Verum esse. si circumstancie faciunt postulatum admissibilem. Sed in proposito est. quod in marcello. circumstancie fecerunt eum non admissibilem. propter infamias. Vnde idem dicit ibidem li° 6°. Quod episcopus postulatus ad aliam ecclesiam. sic debet respondere. Nec consencio. nec dissencio. sed in hoc me voluntati domini pape suppono. ad hoc. 8. q. 1. *in scripturis*[1]. Vnde postulacio sic describitur a iurisperitis. Postulacio est gracie peticio. argumentum extra de postulacione. c°. *Bone*[2]. Et hec descripcio. quia nimis generalis est. per alios declaratur et limitatur. hoc modo. Postulacio. est alicuius persone que eligi prohibetur. non propter vicium. sed propter defectum. qui tamen postulatum non omnino inabilem reddit. ad prouidendum. concors et certa capituli peticio.

questio 34. Quidam marcellus. assertus episcopus scalotensis. scripsit certos articulos infamatorios. contra archiepiscopum suum. grauibus personis. Et modo queritur. modus concordie. Queritur. qualiter debet hec practicari. Responsio. Notanda aliqua. Quorum primum est. Quod illi articuli sic ut prefertur emissi viris grauissimis. non per modum querele in iudicio. sed ad infamandum prefatum archiepiscopum. qui erat fame clarissime aput illos. quousque venissent littere ille. Ideo illa scriptura censenda est libellus famosus idest infamie. quia est scriptura. in alterius infamiam conscripta. directa personis grauibus. vt patet C de libel(lis) fa(mosis) le(ge) vnica[3]. Et 5. q. 1. *si quis famosum*[4]. Et c°. *qui in alterius*[5]. Et c°. *hij qui*[6]. Et 25 distinctione. §. *nunc autem*[7]. 2° notandum. Quod hec infamia eo est grauior [quo plures continet grauantes circumstancias. que sunt

[1]) Fr. I, c. 9, C. VIII. qu. 1.
[2]) Fr. II, I. 5. 4.
[3]) un. C. 9—36 (de famosis libellis).
[4]) Fr. I, c. 3 (in fine). C. V. qu. 1.
[5]) Fr. I, c. 1. C. V. qu. 1.
[6]) Fr. I, c. 3. C. V. qu. 1.
[7]) Fr. I, c. 7. D. XXV.

ad minus 5°. Prima est. dignitas persone infamate. Nam tanto est infamia grauior.][1] quo persona infamata est dignior. est enim archiepiscopus. id est. princeps episcoporum. ab archos grece. quod est princeps latine. et episcopus | quasi episcoporum princeps. vt patet supra. questione 13ª. [Grauius enim peccat et puniendus est. qui contra dominum suum. vel parentem. quam qui contra extraneum. Similiter grauius ille qui peccat contra constitutum in magistratum. quam qui contra priuatum. ff. de penis. l. *aut facta*[2]. Et de penitencia. distinctione 1ª. c°. *aut facta*[3]. hic autem peccauit contra archiepiscopum suum. ergo grauius puniendus.][4] 2ª sumitur ex dignitate eius qui libellum illum confinxit. sicut enim inhonestas comperta in clerico grauius est punienda quam in laico. argumentum. extra de vita (20ª) et honestate clericorum. ca° *vt clericorum*[5]. Jta inhonestas in episcopo grauius punienda est quam in inferiori quocunque. cum igitur iste sit episcopus. qui est status in ecclesia summus. sequitur. quod eius peccatum. summum teneat gradum. Quod patet sic per declaracionem sancti thome. in prima 2ᵉ. q. 73[6]. Aut enim peccatum sit ex surrepcione. aut ex deliberacione. et vtroque modo grauius peccat. ille qui maior est. Nam si sit ex surrepcione. et proveniat ex infirmitate humane nature. Tunc tale peccatum. magis imputatur ei. qui est maior. in virtute eo quod magis negligit. huiusmodi peccata reprimere. que tamen omnia subterfugere humana infirmitas non sinit. Si vero peccatum. ex deliberacione procedit. sunt simpliciter maiora. et ei magis imputanda. quanto maior est in dignitate. Et hoc propter 4ᵒʳ. Primo. quia maiores facilius possunt resistere peccato. cum excedant alios. in sciencia et virtute. Vnde luce 12°. *Seruus sciens voluntatem domini sui. et non faciens. plagis vapulabit multis.* 2° propter ingratitudinem. quia omne bonum. quo quisque magnificatur. est dei beneficium. cui homo fit ingratus peccando. Et quantum ad hoc. quelibet maioritas in temporalibus bonis. peccatum aggrauat.

---

1) Det indklamrede er tilføiet i margen.
2) 16 D. 48—19.
3) Fr. I, c. 19. D. I de penis.
4) Det indklamrede er tilføiet i margen.
5) Fr. II, III. 1. 13.
6) Summa theologica, prima secundae q. 73, ar. 6.

3° propter specialem repugnanciam actus peccati. ad magnitudinem persone. Sicut. si princeps iusticiam violet. qui ponitur iusticie custos. Et si sacerdos fornicetur. qui castitatem vouit. et alios ad eam hortari debet. 4° propter exemplum. siue scandalum. Quia ut sanctus gregorius dicit in pastorali. In exemplum culpa vehementer extenditur. quando pro reuerencia ordinis peccator honoratur. 3ª circumstancia est. quia sine causa. ex pura invidia. et excogitata malicia. hec libelli confeccio processit. Aggrauatur enim peccatum. ex motiuo. Teste beato gregorio. peccatum inquirente. tribus modis committitur. Aut ignorancia. Aut infirmitate. Aut studio. Et grauius quidem est. quod infirmitate quam ignorancia. multo grauius est commissum studio. quam infirmitate. vt patet de penitencia. distinccione 2ª. in caª. *Sciendum*[1]. Nullam enim aliam potest assignare causam. nisi invidiam propriam. et maliciam. tam falsos confingendo articulos. [Ad idem aggrauat etas facientis. vt ff de penis. l. *aut facta*[2]. Et de penitencijs. distinccione 1ª. cº. *Aut facta*[3].][4] 4ª circumstancia aggrauans est. grauitas personarum aput quas infamando conscripsit. Sicut regi. fingendo magistrum pruscie sibi illos articulos misisse. tanquam missos ex roma eidem magistro. Episcopo bergensi. Capitulo nydrosiensi. domino Olauo nicolay militi. multisque alijs. nam quanto quis coram grauioribus infamatur. tanto eius peccatum impingwatur. Vt patet per sanctum Thomam vbi supra. Vnde ait salvator pilato. *propterea. qui me tradidit tibi. maius peccatum habet.* ioh. 19°. [5ª circumstancia. aggrauans hanc infamiam est. quia non est commissa in solam personam. sed in ecclesiam. et in omnes subditos et coniunctos archiepiscopo infamato. Vnde ostendit sanctus thomas in 2ªᵉ. q. 69. Quod ceteris paribus tanto est iniuria grauior. quanto in plures personas redundat. hinc est. quod grauius peccat. percuciens principem. quam priuatam personam. quia iniuria principis redundat in iniuriam tocius multitudinis. cum ergo infertur iniuria. in personam coniunctam alteri. tunc illa iniuria redundat in duas personas. et ex hoc ipso. aggrauatur peccatum. hec ibi. Vnde. dum sanctus siluester excomu-

[1]) Fr. I, c. 22. D. II (de penitencia).
[2]) 16 D. 48–19.
[3]) Fr. I c. 19 D. I (de penitencia).
[4]) Det indklamrede er tilføiet i margen.

nicaret eos qui eum in exilium propulerunt. non suam. sed ecclesie vindicabat iniuriam. ut patet in capitulo. *Guillisarius*. 23. q. 4[a].[1]][2]

3° notandum. Quod pena conficientis libellum famosum. est quadruplex. secundum 4[or] modos. quibus potest agi de eo. Et primo. Si agatur criminaliter. et secundum leges. tunc est pena capitis. tam contra illum qui libellum fecit. quam contra illum. qui invenit. nisi corruperit. uel nulli reuelauerit. C de famosis libellis. l. vnica. *valentinianus*[3]. Et que pena delatoribus debeatur. habetur. 5. q. 7. *delatori*[4]. vbi scilicet. delatori aut lingwa capilletur. aut convicto caput amputetur. Et 5. q. 1. c°. *Si quis famosum*[5]. Et quilibet de populo accusare potest tales. Ymmo eciam accusatori. statuitur precium. pro modo substancie. persone accusate. Vel si erat seruus. perducitur in libertatem. ff. de iniurijs. l. *lex*. §. finali[6]. Et C. eodem. l. vnica[7]. 2°. Si agatur ciuiliter. scilicet accione iniuriarum. que non publici iudicij. sed priuati continet querelam. C de iniurijs. lege *iniuriarum*[8]. Et sic punietur. secundum iuramentum actorum. et taxacionem iudicis. ut instituttis(!). de iniurijs. §. *pena*[9]. 3°. Si agatur secundum canones. Et sic qui famosum libellum conficit. primo flagellatur. 2° excomunicatur. 5. q. 1. c°. *qui in alterius*[10]. Et c°. *hij qui*[11]. Et debet deponi. cum sit graue crimen. et dampnacione. ac deposicione dignissimum. Vt 25. distinctione § *nunc autem*[12]. 4° in foro penitenciali. quia tam ipse. quam alij detractores tenentur ad restitucionem fame. Jta videlicet. Sẏ detractor. dixit verum. reuelando peccatum vlterius non seruato ordine debito. tenetur ad restitucionem fame eius. quantum potest sine mendacio. di-

[1]) Fr. I, c. 30. C. XXIII. qu. 4.
[2]) Det indklamrede er tilføiet i margen.
[3]) un. C. 9—36.
[4]) Fr. I, 5 C. V. qu. 6(!).
[5]) Fr. I, c. 3 (in fine). C. V. qu. 1.
[6]) 5 § 11 D. 47—10.
[7]) c. un. C. 9—36.
[8]) 2 C. 9—35.
[9]) un. § 7. In. 4—4.
[10]) Fr. I, c. 1. C. V. qu. 1.
[11]) Fr. I, c. 3. C. V. qu. 1.
[12]) Fr. I, D. XXV pars III.

cendo. Male infamaui illum. et iniuste. etc. Si autem dixit falsum. et sine ordine debito. debet fateri. se dixisse falsum et iniuste. secundum sanctum thoman. 2^{ae}. q. 62. Et 5. q. 1. *quidam*[1]. Et 14 q. 6. *Si res*[2]. Et hec vera sunt. siue scripto. siue uerbo infamauerit. secundum sanctum thomam ibidem q. 73.

(20^b). 4° principaliter notandum. Quid possit in hac re remitti. Et responsio. Quod remitti potest tota illa iniuria. in quantum concernit personam propriam ipsius infamati. 23. q. 4. *inter querelas*[3]. ita quod quo ad hoc. nulla sequatur accio iniuriarum contra infamatorem. Quia ita remittere laudabile est. [Quia ei. sanctitas ignoscendi. gloriam dereliquit. C de episcopis et clericis. l. *si quis in hoc genus*[4]. Videtur tamen. quod ad dimittendum non debet esse nimis facilis. Nam publice interest. penas facile non dimitti. ne ad maleficia. temere quisquam prosiliat. C de penis. l. *si operis*[5]. Verum. dominus dicit. dimittite et dimittetur vobis. luce 6°. aliquoquin trademini in carcerem infernalem. mathei 18. Sed hec et similia intelligenda sunt secundum hostiensem. quo ad rancorem.][6] quia dicit sanctus thomas. 2^{ae}. q. 108. Mali tollerandi sunt. a bonis. in hoc. quod iniurias proprias pacienter sustineant a bonis. secundum quod oportet. super idem. capitulorum(!) 2°. *Sicut lilium inter spinas.* Dicit glossa. non fuit bonus. qui malos tollerare non potuit. Sed iniurie ille sunt sunt(!) remittende. in triplici casu. Primus est. in quantum in dei iniuriam cedunt. Vnde ait sanctus criso(stom)us super matheum. Jn iniurijs proprijs. pacientem esse quempiam. laudabile est. Jniurias autem dei dissimilare nimis impium est. 2us. Quando cedit in iniuriam proximorum. tunc magis est vlsiscenda qam remittenda. secundum sanctum thomam. vbi supra immediate. Jdeo dicebat iudas machabeus. *Melius est mori in bello. quam videre mala gentis nostre et sanctorum.* 3us. In quantum cedit in iniuriam ecclesie. Tunc duo notanda sunt. Primum. Quod pro tanto non debet remitti. sed debet eam vlsiscere seu vlsisci. licet sit persone proprie illata. ut ostensum est supra. in circumstancia

[1] Fr. I, c. 2. C. V. qu. 2.
[2] Fr. I, c. 1. C. XIV. qu. 6.
[3] Fr. I, c. 27. C. XXIII. qu. 4.
[4] 10 C. 1—3.
[5] 4 C. 9—47.
[6] Det indklamrede er tilføiet i margen.

quinta. Et approbat sanctus thomas. vbi supra immediate. Sicut idem patet de elya. qui fecit ignem descendere. super eos. qui venerant ad ipsum capiendum. 4[i] regum 1°. Similiter helyseus. maledixit pueris. ipsum irridentibus. 4[i] regum 2°. Similiter siluester papa excomunicauit eos. qui ipsum in exilium relegarunt. vt preallegatum est in circumstancia 5[a]. 2[m]. Quod eciam. Si Iesus velit. non potest remittere iniuriam talem. in quantum redundat in iniuriam ecclesie. uel collegij. in persona sua illatam. vt. patet extra de sentencia excomunicacionis. ca°. *cum desideres*[1]. §. finali. Forte obiceres. tota scriptura sacra mandat pacienciam. paciencia autem est. qua mala equo animo tolleramus. ne animo iniquo. bona deseramus. per quam ad meliora proveniamus. De qua dicitur iacobi 1°. *paciencia opus perfectum habet.* Hec aurelius augustinus[2]. in libro de paciencia. Et sanctus thomas 2[ae]. 136. Responsio. hec omnia intelligenda esse. secundum preparacionem animi. ut dicit idem augustus. in libro de sermone domini in monte. Si obicis. Tamen dominus mandat. percucienti vnam maxillam. prebendam alteram. Responsio secundum prefatum augistinum. in epistola. de puero centurionis. precepta paciencie. magis sunt ad preparacionem cordis. quam ad opus quod in aperto fit referenda. vt in secreto teneatur animi paciencia. in manifesto autem id fiat. quod eis videtur prodesse. quibus benevelle debemus. vnde et dominus *se percucientem reprehendit.* ioh. 18°. Et paulus. percussus in facie. dixit. *Percuciet te deus. Paries dealbate.* actu 23°. Si autem non prodest hoc. tunc percucienti vnam maxillam. quantum ad animi promptitudinem. exhibenda est altera. Nec resistendum est malo. quando per pacienciam. persecutores lucrari deo possumus. [Sed contra predictam(!). arguitur. Quod episcopus potest ecclesie illatam iniuriam remittere. Primo. Quia episcopus est pater ecclesie. 95 distinctione *esto*[3]. sed pater. potest remittere iniuriam illatam filio. ff. de iniurijs. l. *sed si vnius.* § *filio familias*[4]. 2° quia accio iniuriarum. non est in bonis ecclesie. antequam intentetur. et lis super ea contestetur. ff. de iniurijs. l. *iniuriarum accio*[5].

[1]) Fr. II, V. 39. 15.
[2]) Aurelius Augustinus, d. e. kirkefaderen den hellige Augustinus.
[3]) Fr. I, c. 7. D. XCV.
[4]) 17 § 11 D. 47—10.
[5]) 13 D. 47—10.

Vnde. cum non sit in bonis ecclesie. potest episcopus eam remittere. eciam sine consensu capituli. ut patet de hijs que fiunt a prelato. c°. *cum apostolica*[1]. Sed hoc non putat hostiensis fore vera. Jdeo respondet ad articula. Ad primum. Quod licet episcopus dicatur pater. ecclesie. est tamen tutor eius et procurator. vt de donacionibus. c° 2°.[2] 10 q 2 *cassellas*[3]. 12 q 1. c° ultimo[4]. 12 q 2. c° *sine excepcione*[5]. Ad 3m dicit. Quod in illa decretali. *cum apostolica* fauor religionis attenditur. summa autem est racio. que pro religione facit ff. de religiosis. l. *sunt persone*[6]. Et precipue. quia ibi melior fit condicio ecclesie. ut ibidem dicit.][7] Est tamen notandum. Quod est alia species iniurie illata pape. in persona mea. Primo. quia scripsit et dixit. papam non potuisse ecclesiam nydrosiensem reseruare. 2° quod idem papa misit me ad prodendum regem et regnum quia recepit munera a rege karolo. videlicet exennium 4or milium ducatorum. Et cardinalis firmanus exennium duorum milium. vt mitterent me in fauorem regis swecie. karoli. 3° quod regi data sit plena potestas per sacros canones resistendi prouisioni quam papa fecit de persona mea. hec et similia teneor ex iuramento prestito pape reuelare seu significare.

(21a). questio 35a. Utrum propter episcopi senectutem. vel infirmitatem. debeat episcopus cogi ad petendum suam ab episcopatu destitucionem. Responsio. quod non. secundum iura nova. in ca°. *pastoralis*. de clerico egrotanti. libro 6°.[8] [Et ibidem c° 1° et penultimo et ultimo. Et 7. q. 1. c°. 1°.][9] Et in pisanella[10]. De

---

1) Fr. II, III. 10. 7.
2) Fr. II, III. 24. 2.
3) Fr. I, c. 1. C. X. qu. 2.
4) Fr. I, c. 28. C. XII. qu. 1.
5) Fr. I, c. 52. C. XII. qu. 2.
6) 43 D. 11—7.
7) Det indklamrede er tilføiet i margen.
8) Fr. II, III. 5. unic. (L. VI).
9) Det indcirklede er tilføiet i margen og hører til det foregaaende; men III. 5. har som nævnt kun ett kap.
10) *Pisanella* er det samme som *Summa casuum*, forfattet 1338 af Bartholomaeus Pisanus † 1347; findes kun i haandskrift.

viciatis corpore. §. 6°. qui est ultimus. Vbi cavetur. Quod episcopus senio vel valitudine grauatus. vel aliter adeo impeditus perpetuo quod officium suum nequeat exercere. potest de consilio sui capituli vel maioris partis. assumere. auctoritate apostolica. vnum vel duos coadiutores. qui ei assistant. et officium eius. eadem auctoritate exequeantur. Sed quid. si nolit coadiutorem. eciam postquam fuerit per capitulum requisitus. Respondetur ibidem. Quod non potest cogi ad hoc. nec aliquid innovandum est per capitulum. sed in hoc casu. et eciam si esset demens. capitulum debet significare pape condicionem. episcopi et ecclesie. Et idem agendum est. cum alijs ecclesie prelatis superioribus. Vt ibidem statuitur. Verum tamen est. Quod si episcopus esset taliter infirmus ut premittitur. et peteret voluntarie absolucionem a papa. papa resignacionem deberet acceptare. ut extra de renunciacione. c°. *nisi cum pridem*[1].

questio 36ª Vtrum si episcopus est promotus. ad ecclesiam. cuius ipse ignorat ydeoma. possit ibi perseuerare. cum secura consciencia. vel debeat renunciare. etc. Arguitur quod non. dupliciter. Primo. quia episcopus tenetur docere populum. predicando sibi uerbum dei. secundum illud ioh. 20. *Pasce oues meas.* Et illud math(ei) in vltimo. *predicate ewangelium omni creature.* Vnde. *oportet episcopum esse doctorem.* ut ostendit apostolus. ad thimoteum 3°. et ad tytum 1° c°. 2°ᶜ. Oportet episcopum consulere populo simplici. in foro consciencie et temporali. tractando cum eis nunc spiritualia. nunc temporalia. secundum casus occurrentes. Et si loqui nescit. nec intelligitur a populo. videtur quasi barbarus. quod reprehendere nitetur apostolus. ad corinthos 10. Et sic vocatur *quasi canis mutus. non valens latrare.* Quod abhorret propheta ysaias. Et propter idem. ieremias se excusabat. ab officio prophecie. dicens. nescio loqui. quia puer ego sum. ut patet in c° suo 1°. Et similia multa possent adduci ex scripturis. tam diuine scripture. quam legis humane. Jn contrarium arguitur. quod sic. dupliciter. Primo. Quia episcopus talis potest omnia prefata facere per alium. scilicet cooperatorem uel cooperatores. Vnde simile videtur iudicium de

---

[1]) Fr. II, I. 9. 10.

ignorante lingwam et de scienti eam. sed infirmo tali assignatur coadiutor. ut ostensum est in questione precedenti immediate. [questio est 35.] Jn cuius signum beatus valerius episcopus fecit beatum augustininum nominandum pro tunc episcopum. loco sui. predicare populo. Non curans agere in hoc contra morem orientalis ecclesie. dummodo per augustinum laudabiliter fieret. quod a se minus bene fieri posse indicabat. Vt patet in legenda amborum. Jnsuper. Idem videtur iudicium. de episcopo presenti. et lingwam ignoranti. quod de absenti. siue sciat aut nesciat eam. sed constat multos esse episcopos. perpetue absentes a suis ecclesijs. forte propter seruicium quod impendunt. vtilitati ecclesie. vt sunt reuerendissimi domini cardinales. Et aliqui qui insistunt seruicijs regum et principum in consilijs. uel cancellarijs eorum. Sicut et multi plebani. ex dispensacione apostolica non resident in suis parrochijs. sed gubernant per vicarios. aut temporales aut perpetuos. que omnia videntur stare cum salute eorum. quia non est presumendum. tantos viros sue salutis esse imonemores. Vnde. licet iura mandent cunctis clericis residenciam in suis beneficijs. Ut extra de clericis non residentibus. c°. *clericis*. Et ca° finali[1]. Tamen. iura permittunt multos casus absencie. continue uel ad tempus. ut ibidem dicit vlricus. Et subdit dicens. Quidquid sit de foro contencioso. videtur ad salutem sufficere. si ipse suis in expensis prouideat quod ecclesia decenter officietur. et populus sufficienter regatur. Et ipse vite honeste et morum bonorum. exemplum subditis ostendat. et aliquando per se ad locum accedat. Et quando per se accedere non potest. diligenciam faciat. ut de predictis certificetur. Tucius tamen est. quod per se continue officium suum faciat. hec ibi. Omnia predicta confirmantur per hoc. quod episcopus potest per vicarium suum. expedire requisita ad suum officium. si ipse est legittime occupatus. ut patet extra de celebracione missarum. c° 1°.[2] de officio vicarij. per totum[3]. 2°c principaliter. Sicut episcopus potest gubernare partem sue dyocesis ita totam. patet hoc. quia equaliter sibi dicitur de omnibus. illud preallegatum. *pasce oues meas*. sed potest et debet aliquam partem gubernare et pascere per vica-

---

1) Fr. II, III. 4. 17. (Kap. 17 er ogsaa slutningskap. i III. 4).
2) Fr. II, III. 41. 1.
3) Fr. II, I. 28.

rium. scilicet illam vbi habet homines diuersorum rituum. et lingwarum diuersarum. quas ipse nescit. ut clare statuitur. extra de officio ordinarij. c°. *Quoniam*[1]. ergo similiter potest regere totam dyocesim per vicarium. si ipse lingwam nescit. nec tenetur resignare. 3°. ex dispensacione pape. potest idem fieri per vicarium (21[b]) vt patet extra de filijs presbyterorum. c°. *proposuit*[2]. quemadmodum papa dispensat tacite et aliquando expresse. cum omnibus quibus pluralitatem beneficiorum concedit. Quia tunc semper addit in bulla sua. dum tamen cura animarum non negligatur. et ecclesie facias per vicarium ydoneum deseruiri. Responsio ad questionem. cum distinccione. Aut enim promotus in episcopum. ignorat penitus omnem lingwam. ecclesie sue aut partem. Si primo modo. tunc certum est. quod prime due raciones facte in principio. pro parte negatiua questionis locum habent in eo. nisi forte. ex dispensacione pape. absens maneat. et per vicarium ydoneum populum sibi commissum regat. ut predictum est. per raciones factas. pro parte affirmatiua questionis. per has enim videntur saluari posse. dupliciter. Vno modo si papa expresse cum eis dispenset. Alio modo. si implicite. seu interprecatiue quod fit. dum scienter aliquem promouet. ad illam ecclesiam. cuius scit ipsum ydeoma ignorare. vel sic promotum tollerat. prout quidam excusant episcopos titulares. qui promouentur ad ecclesias paganorum. quas nunquam videbunt. Nec ydeoma quodcunque sciunt. illis cognitum. Alij eos excusatos haberi nolunt. propter prohibicionem factam. extra de eleccione. c.° Jn *plerisque*. Jn clementinis[3]. Vbi cauetur ne aliquis religiosus prefici possit. in aliquam ecclesiam. que clero caret et populo christiano. Si 2° modo. vtpote. Si nouit lingwam. per quam aliquos de dyocesi potest informare. sed non omnes. tunc locum videtur habere. decisio preallegata. in prima racione pro parte affirmatiua questionis. extra. de officio ordinarij. in c°. *quoniam*[4]. Quia tunc per se potest consulere aliquibus. et per vicarios ydoneos. alijs. Vtpote. in archiepiscopatu meo. Scio latinum. pro clericis. Scio teutonicum bassum quod est comune

[1]) Fr. II, I. 31. 14.
[2]) Fr. II, I. 17. 6 (de filiis presbyterorum).
[3]) Fr. II, I. 3. 5.
[4]) Fr. II, I. 31. 14.

ibidem laicis. precipue masculis. qui conuersantur ibidem cum teutonicis supervenientibus. pro feminis autem satisfieri poterit per plebanos et ydoneos meos interpretes vel vicarios. Nec tamen desperandum. quoniam manus dei non est abbreuiata quin omnem graciam potens sit facere. superhabundare in nobis. Qui sanctis apostolis noticiam concessit omnium lingwarum. Et beato seruacio consanguineo suo. quem ex iudea misit episcopum tungerensem fieri. dedit. ut dum spiritualia tractaret. predicando. baptizando. confessiones audiendo. et similia. ab omnibus intelligebatur. Sint igitur hec conclusiones responsales.

Prima. Quod non est desperandum. de salute illius. dummodo alias sit bonus. qui est episcopus. ecclesie. cuius nullam lingwe nouit partem. 2ª. Minus est desperandum de illo. qui lingwe nouit partem aliquam sui episcopatus licet non totam. 3ª. Si semper absens sit aut pro tempore. ex racionabili causa. non est desperandum de eius salute. dummodo predicti tres suppleant negligencias suas. per vicarios ydoneos. 4ª. Quod tucius est. ut episcopus sit in sua ecclesia presens. per se ipsum officium suum exercens. lingwe omnium suarum(!) conscius. secundum illud iohannis 10. *Ego sum pastor bonus.* Et infra. *Oues mee vocem meam audiunt. et sequuntur me.* Et iterum. *Ego agnosco oues meas et agnoscunt me.* 5ª. Quod propter ignoranciam lingwe. secundo modo predicto. scilicet. cuius nouit partem. et si non totam. nullus est abiciendus. ab episcopatu. nec cogendus cedere. aut episcopatum resignare. patet ex predictis. Et in questione sequenti.

questio 37ª. Vtrum episcopus possit abici. et cogi petere a papa suam destitucionem ab episcopatu. per renunciacionem propter lingwe wulgaris illius episcopatus ignoranciam. Responsio. Quod non. ut elici potest ex hijs que dicta sunt in questione immediate precedenti. que est 37(!). Circa quod notandum. Quod episcopus non potest cogi ad renunciandum. nisi in casibus in iure expressis. Et sunt duo apparentes. sed insufficientes. Et sunt 6 efficaces. Primus de insufficientibus. est. sy petatur renunciacio. propter frugem melioris vite. idest religionis. 2ᵘˢ est. ex causa proprie humilitatis. hij duo casus. quasi cause non efficaces. non fuerunt acceptati. Extra de renunciacione. caº. *nisi*

cum pridem[1]. in principio. Jnter sufficientes. Est prima causa ut ibidem dicitur consciencia criminis. scilicet talis. per quod ipsius officij execucio. eciam post peractam penitenciam. impeditur. 2ª. est debilitas corporis. ex infirmitate uel senectute. per quam. scilicet impotens redditur. ad exequendum officium pastorale. sed hic casus videtur modificatus per ea que dicuntur. in caº. *pastoralis.* de clerico egrotante. liº. 6º.[2] vbi statuitur. tali assignandum esse cooperatorem. ut patet supra. questione 35. 3ª est defectus sciencie. Quamquam enim. sit eminens sciencia in pastore desideranda. est tamen competens tolleranda. 4ª est malicia plebis. non quod pro qualibet culpa. debeat gregem deserere. ne mercenario comparetur. qui vidit lupum venientem. et dimittit oues et fugit. sed potest de licencia superioris. tunc demum. non tam timide fugere. quam prouide declinare. cum oues conuertuntur in lupos. et qui debuerunt humiliter obedire. iam irrevocabiliter contradicunt. 5ª est. graue scandalum. cum enim. aliter sedari scandalum non potest. tunc licitum est episcopo. petere cessionem. ne plus temporalem suum honorem. quam eternam videatur affectare salutem. 6ª est. Irregularitas (22ª) persone. vtpote. si sit bygamus. vel simile. Non enim propter quamcunque irregularitatem. debet ei dari licencia. sicut si sit illegitime natus. quod est occultum et ille laudabiliter suum. adimpleat officium. Si vero propter alias causas. episcopus petat licenciam renunciandi. non debet exaudiri. ut indicto caº. *nisi cum pridem*[1]. Et quibus patent duo. Primum est. Quod ignorancia lingwe non est causa sufficiens. ut episcopus cogatur renunciare. patet. quia in nullo predictorum casuum includitur. illa. Sed dicis quod sic. scilicet in 3ª. que est defectus sciencie. Responsio. quod non. Quia loquitur de sciencia grammaticale et litterali. scilicet theologie et iuris canonici. que debet esse competens. alias potest removeri. vtpatet extra de etate et qualitate. ordinis. cº. *quamuis*[3]. extra de renunciacione. *nisi*[4]. Extra de eleccione. *cum nobis olim*[5]. Sciencia autem competens est. que requiritur ad execu-

¹) Fr. II, I. 9. 10.
²) Fr. II, III. 5. unic. (L. VI).
³) Fr. II, I. 14. 15.
⁴) Fr. II, I. 9. 10.
⁵) Fr. II, I. 6. 19.

cionem cuiuscunque sui ordinis. Episcopos autem convenit habere scienciam eorum. que difficultatem faciunt in lege. uel facere possunt. Vt ostendit sanctus thomas. in 4° sententiarum. distinccione 14ª. Vbi eciam hoc notandum. Quod licet quis propter eius simplicitatem repellatur. ab obtinendo beneficio. Non tamen deicitur ab obtento. sed datur ei coadiutor. 7. q. 1. *quia fieri*[1]. Extra de electione c°. *cum in cunctis*[2]. 2ᵐ est. Quod propter ignoranciam lingwe. dummodo sciat litteraturam. ad loquendum cum doctis. non tenetur petere per se. eciam non exactis remocionem sui ab episcopatu. patet. potest per alium loqui. et illa facere per interpretem. que spectant ad salutem wulgi. ut patet per ea que dicta sunt in questione precedenti imminente. questio est 36. Preterea. idem sic probatur. Quecumque non sunt de iure prohibita. sunt concessa. vt patet. distinccione 82ª. c°. . . .[3] Et de penitencia. distinccione 6. c° 1° in fine. Extra de sentencia excomunicacionis c°. *nuper*[4]. circa finem. Ad idem ff. quibus ex causis maiores. l. *nec non*. §. *quod eis*[5]. Et hec est comunis doctorum sentencia. secundum bernhardum. Et notatur 50 distinccione. c°. *Si quis presbyter*[6]. Sed nullo iure reperitur prohibitum. quod episcopus ignorans lingwam vulgarem sue dyocesis sit propterea deponendus. quin pocius contrarium determinatur scilicet. potest gubernare per vicarium. ut patet extra de officijs. c°. *quoniam*[7]. Et allegatum est in questione imminente precedenti. questio est 36. in medio. 3ᵒᵉ. Si episcopus tenetur petere suam destitucionem hoc esset per aliquem defectum in eo compertum. ut patet in ca°. *nisi*. extra de renunciacione[8]. sed inter tales defectus. non computatur ignorancia lingwe. ut pretactum est in questione 36 precedenti. Et patet. quia aut talis defectus est corporalis. Et tunc non est deiciendus sed datur ei coadiutor. ut predictum est in duabus questionibus precedentibus. Aut est defectus spiritualis. Et tunc non reperitur

[1]) Dette kap. findes ikke.
[2]) Fr. II, I. 6. 7.
[3]) Der er aabent rum i originalen til kapitlets begyndelsesord.
[4]) Fr. II, V. 39. 29.
[5]) D. 42—4. (Nogle kap. *nec non* kan jeg ikke finde).
[6]) Fr. I, c. 22. D. L.
[7]) Fr. II. I. 31. 14.
[8]) Fr. II, I, 9. 10.

inter illos nominatus ignorancia lingwe. quod patet. Quia inter illos non reperiuntur expressi nisi certa crimina. hoc modo. Criminorum. Qudam(!) sunt enormia. inter que tria. heresis. homicidium voluntarium et symonia in ordine et beneficio. Jlla enim. eciam post penitenciam impediunt promouendum et deiciunt iam promotum. siue sint occulta siue manifesta. 1. q. 1. c°. *ventum*[1]. Extra de hereticis. c°. *quicunque*[2]. Et c°. *statutum*[3]. li° 6°. Extra de temporibus ordinacionum. c°. *quesitum*[4]. Extra de symonia. c°. *tanta*[5]. Alia sunt enormia. sed occulta. Et illa. post penitenciam. non impediunt promouendum. nec deiciunt promotum. ut in predicto c°. *quesitum*. Alia sunt crimina mediocria. Jn quibus distingwe. Quia aut sunt manifesta. aut occulta. Si manifesta tunc eciam repellunt promouendum et deiciunt promotum. Quod intelligendum est. quando sunt manifesta. per sentenciam. vel per confessionem in iure. uel per euidenciam facti. ut in predicto. c°. *quesitum*. Si autem sunt manifesta per famam. indicitur purgacio. qua prestita. absoluitur. Et si in ea defecerit. deponetur. extra de adulteriis. c°. *significasti*[6]. Et extra de purgacionibus. c°. *tuarum*[7]. Si vero huiusmodi crimina. sunt occulta. tunc tales possunt post penitenciam remanere in susceptis. et promoveri ad superiores ordines. ut patet extra de temporibos ordinacionum. c°. *ex tenore*[8]. Et c°. *quesitum*.

(22[b]). questio 38. Quid si quis resignat. Vi metusque causa. Aut procuratores constituit ad resignandum. Responsio. Quod nichil valet. vt patet in clementinis titulo de penis. c°. *multorum*[9]. §. *Sane*. Vbi sic dicitur. Sane. Resignaciones beneficiorum modo predicto extortas. scilicet per captiuitatem donec resignent. aut citati ad apostolicam sedem. ab homine. uel a iure. venire ad

---

1) Fr. I, c. 18. C. I. qu. 1.
2) Fr. II, V. 2. 2. (L. VI).
3) Fr. II, V. 2. 15. (L. VI).
4) Fr. II, I. 11. 17.
5) Fr. II, V. 3. 7.
6) Fr. II, V. 16. 5.
7) Fr. II, V. 34. 3. (Ex tuarum).
8) Fr. II, I. 11. 4.
9) Fr. II, V. 8. 2. Friedbergs tekst er forskjellig fra K.'s.

ipsam valeant. etc. licet. a resignancium prelatis recepte aut ratihabite fuerint. nullius omnino esse decernimus firmitatis. locorum ordinarios iniungentes. vt postquam eis constiterit. aliquos sibi subiectos. penam et sentenciam incurrisse premissas. Jpsas publicare non differant execucioni. et debite prout ad eos pertinuerit demandare. de hac materia quere supra. q. 37.

questio 39. Quid sy archiepiscopus. mittit famulum ad romam. et ille detinetur captiuus vel prohibitus ad illum finem dumtaxat, ne possit ire. uel litteras romam deferre. Responsio. excomunicatus est detentor uel mandator. ut patet argumentum. c°. *multorum*. de penis. § *Sane* in clementinis[1]. Et 1° 6° eodem titulo c°. 1°.[2] Quod si tale crimen notorium est. potest per se ipsum punire. secundum [Innocencium et][3]. Jo andree. in glossa. et secundum innocentium. 4m. in textu. Quod autem puniat iniuriam suam. patet. 23. q. 4. *guillisarius*[4]. Contra. quia secundum glossam et multa iura. nemo sibi ipsi dicere ius potest[5]. Respondet glossa Jo andree. Quod hic dixit bernhardus. Quod si iniuria illata prelato. ipsum tantum contingit. non potest aliquem pro iniuria illa punire. Si vero tangit ecclesiam. uel publicam vtilitatem. potest iniuriantes punire. Ymmo. nec talem iniuriam remittere posset. 63 distinccione. *salomitane*[6]. Ad instar filij familias. qui potest remittere iniuriam sibi factam. in quantum ipsum tangit. non patrem. ff. de iniurijs. l 1a. § *vsque adeo*[7]. Jniuriam igitur. sibi uel suis illatam. per quam eius iurisdiccio impeditur. poterit punire archiepiscopus. si notoria fuerit. alias non. de veteri iure. Nisi consuetudo sibi amplius tribueret. Puta. quod eciam non notorias. et eas que iurisdiccionem non impedirent. punire possent. consuetudo enim iurisdiccionem tribuit. Vt supra de foro competenti. c°. *cum contingat*[8]. Sed. modo. Jnnocencius

---

1) Fr. II, V. 8. 2. (Clem).
2) Fr. II, V. 9. 1 (L. VI).
3) Det indklamrede er overstreget.
4) Fr. I, c. 30. C. XXIII. qu. 4.
5) An quis possit iudicare causam suam propriam, er tilføiet i margen.
6) Fr. I, c. 24. D. LXIII.
7) 1 § 5 D. 47—10.
8) Fr. II, II. 2. 13.

ipsorum iurisdiccionem prorogando. huius decretis beneficio concedit. Quod tales. Jniurias. eciam si iurisdiccionem non impediant. punire possint. [De hac materia infra questione 40.][1] Et nota quod idem capitulum multorum dicit. *Quod citatus ad apostolicam sedem. de iure uel ab homine. si detinetur. excomunicatus est detentor. Ab homine.* dicit glossa. Quod si citati essent per alium. non esset locus pene. scilicet quam per apostolicam sedem. allegat. de dolo et contumacia. *cum dilecti*[2]. de accusacionibus. c°. *veniens*[3]. *A iure.* Glossa. Vt de eleccione. c° 1°.[4] Et de electione. *cupientes*[5]. de officio ordinarij. *quamuis*[6]. de appellacionibus. c° 1° li° 6°.[7] Sunt igitur casus in quibus aliquis est citatus de iure quinque. Primus. in c° 1° de eleccione. li° 6°. vbi sic. *Statuimus.* vt si quis postulacionem. eleccionem. uel prouisionem factam impugnat. obiciens aliquid in formam uel personam. et propter hoc appellari contigerit. tam is qui opponit. quam qui defendit. et generaliter omnes quorum interest et quos causa tangit. per se. uel per procuratores ad hoc instructos. ad sedem apostolicam a die obieccionis iter arripiant. infra mensem. 2us. Ibidem in c°. *Cupientes.* Vbi citatur electus. Vt infra mensem a die consensus prestiti. uel a die noticie eleccionis. si eam debito tempore. contingeret non presentari. ad sedem apostolicam iter arripiat pro confirmacione obtinenda. 3us casus est. in casu interdicti. Si ponatur irrequisitis omnibus. qui sunt pro eleccionis. negocio evocandi. Tunc vtraque pars. Videlicet hij qui cessant. et illi propter quorum defectum a diuinis cessatur. citati sunt de iure. per se uel ydoneos procuratores. cum munimentis et actis. ad negocium spectantibus ad sedem apostolicam veniendi. 4us. Si quis appellauit ad sedem apostolicam. tenetur prosequi per se uel procuratores. dato sibi tempore prosecucionis. secundum locorum distanciam. personarum et negocij qualitatem. 5us est. Quia ex iuramento prestito tenentur episcopi visitare apostolicam sedem.

---

1) Det indklamrede er tilføiet i margen.
2) Fr. II, II. 14. 6.
3) Fr. II, V. 1. 15.
4) Fr. II, I. 6. 1. (L. VI).
5) Fr. II, I. 6. 16. (L. VI).
6) Fr. II, I. 16. 8. (L. VI).
7) Fr. II, II. 15. 1.

quolibet biennio. vltramarini triennio. vt patet ex forma iuramenti. quod prestant in sua ordinacione.

questio 40. An ille sit excomunicatus. qui episcopum ducit quasi captiuum. nec permitit eum esse in ecclesia sua. Responsio quod sic. vt patet supra. q. 39. infra folio xxix.[1] Similiter per decretum sancti siluestri. 23. q. 4. in c°. *Guillisarius*[2]. patricius noster. inquit. mandauit. me ad se venire pacifice. pro quibusdam ecclesiasticis disposicionibus. in palacium principis. Et ad primum et ad secundum velum. [id est. cameram uel hostium.][3] omnem clerum et populum. qui mecum veniebant retinuit. et nullum permisit introire nisi me solum. et vigilium. dyaconum nostrum. me vero vi detento. et ante predictum patricium deducto. me in exilium. in quo subtentor. pane tribulacionis. et aqua angustie. Nec propterea dimisi. nec dimitto officium meum. sed cum episcopis quos congregare potui. eos. qui talia erga me egerunt ana-(23ᵃ)thematizaui et vna cum illis apostolica auctoritate statui. nullum vmquam taliter decipiendum sicud deceptus sum. Et si aliquis. vllum vmquam episcoporum deceperit. anathema in aranata fiet in conspectu dei. et sanctorum anglorum. Glossa. aranata. id est. vsque in diem aduentus domini nostri ihesu christi. Et quia forte. Vigilius prenominatus. consensit patricio. contra papam. Jdeo eundem excomunicat. per hec uerba. Vigili. habeto itaque. cum hijs qui tibi consenciunt. plene dampnacionis sentenciam. sublatumque tibi nomen et munus ministerij sacerdotatis agnosce. sancti spiritus iudicio. et apostolica a nobis auctoritate dampnatus. hec in textu et glossa. Et ne sanctus siluester iudicetur vindicatiuus. ideo ostendit. magister gracianus qua intencione hanc tulerit sentenciam. Jta concludens Sed et hic. non suam sed ecclesie iniuriam vltus est. hec ibi. Si dicis. Debuit ne eciam suam vindicare iniuriam. Respondeo. quod sic. Quia dicitur in ca°. *dilecto filio decano aurelianensi*. de sentencia excomunicacionis. li° 6°.[4] dicit innocencius quartus. Cum omnes leges omniaque iura. vim vi repellere. cunctisque. se se defensare

---

[1]) Folio 29 handler om Makkabæernes historie.
[2]) Fr. I, c. 30. C. XXIII. qu. 4.
[3]) Det indklamrede staar ikke hos Friedberg.
[4]) Fr. II, V. 11. 6. (L. VI).

permittant. licuit vtique ipsi decano. si predictus baiulus. eum rebus suis mundanis. iniuriose spoliare. vel ea violenter occupare presumpsit. contra illius violenciam et iniuriam se tueri. Et quoniam. aduersus eius nimiam potenciam. sufficiens temporalis defensio. sibi forte non aderat. potuit eciam se spirituali gladio videlicet ecclesiastico defensare. ac recurrere propter hoc ad arma spiritualia. que sunt ecclesie propria. et pro suo munimine illis vti. Presertim. cum dictus baiulus. post latas in eum. ex alijs causis. sentencias excommunicacionis. sicut idem decanus asseruit. ipsum tanquam ex inde provocatus. sentencijs ipsis contemptis. bonis spoliasset eisdem. Et propter hoc. post modum. ipse decanus. sentenciam tulerit interdicti. tanquam spirituali se mucrone defendens. contra illius iniuriam et violenciam. sibi ab eodem. occasione predictarum sentenciarum. et in ipsarum contemptum illatam. Et postea reddidit idem papa racionem huius. cur. potuit. in causa propria. ipse esse iudex. dicens sic. Et quidem. cum liceat. cuilibet suo vicino. vel proximo. pro repellenda eius iniuria. suum impartiri auxilium. Ymmo. si potest. et negligit. videtur fouere delictum. ac eciam particeps culpe eius. licuit pro facto. ipsi decano. proprio subsidio. sibimet subuenire. et suam met temporalem iniuriam. sua propria spirituali defensione. tueri. Sicque vtrumque quodammodo gladium temporalem et ecclesiasticum videlicet. alterum altero adiuvare. Maxime. quia hij duo gladij. consueuerunt. exigente necessitate. sibi ad inuicem suffragari. et iniuriam alterius subuencione mutua. frequencius exerceri. hec textus. Glossa. super verbo. *Bonis.* dicit sic. Ergo licet defendere. non solum personam. sed eciam bona. pro defensione autem bonorum. non licet sic servire. sicut pro defensione persone. vt supra. de homicidio. c° 2°.[1] ibi *de tuaque.* Eodem quoque titulo. *Suscepimus*[2]. Et dic. ut supra. eodem titulo. *significasti*[3]. 2°. 23. q. 1. § 1°. Et q. 3ª in principio. Super uerbo. *Ecclesiastico.* dicit glossa. Quod beatus ambrosius dicit. Quod arma sua sunt lacrime et oraciones. 23. q. ultima. c°. *convenior*[4]. Super verbo. *gladius.* hoc continet. quod censura. supra de ver-

---

[1]) Fr. II, V. 12. 2.
[2]) Fr. II, V. 12. 10.
[3]) Fr. II, V. 12. 16.
[4]) Fr. I, c. 21. C. XXIII. qu. 8.

borum significacione c°. *querenti*[1]. Super verbo *Vicino* glossa. Ergo quilibet tenetur vicinum suum et amicum suum defendere. ut. 23. q. 3. c°. *non inferenda*[2]. et c°. *fortitudo*[3]. Jnsimiliter 83. distinctione. *error*[4]. Et supra eodem. *quante*. multo ergo forcius se ipsum. Vnde sequitur *Sibimet*. quia ordinata caritas. a se incipit. 23 q. 5. *Si non licet*[5]. Et tunc arguit glossa contra. scilicet. Quod non licuit decano isti hec facere. Quia excessit moderamen. inculpate tutele. quod facere non debuit. vt patet. supra de restitucione spoliatorum. c°. *olim*[6]. 1°. Et supra. eodem titulo. c°. *Si vero*[7]. Ac. de homicidijs c°. *significasti*[8]. 2°. ad finem. Racio. quia maior est pena spiritualis. que ligat animam. quam temporalis. que ligat corpus. Sicut anima preciosior est corpore. 12. q. 1. *precipimus*[9] ad idem 11. q. 9 c°. *nemo*[10]. 24. q. 3. *corripiantur*[11]. Et hec forte fuit dubitacio decretalis. Sed papa hic approbat hanc defensionem. et infra *quocunque modo*. licitum est defendere se. dummodo corporalis lesio non inferatur. Maxime. quia huiusmodi sentencie. sunt medicinales. Vt supra eodem. c°. 1°. Et 2ª q. 1. c°. *multi*[12]. Et 24. q. 3. *notandum*[13]. in fine. Et super verbo *Vtrumque*. dicit sic. Ergo duplici defensione potest quis vti. ut patet infra. de regulis iuris. c°. *nullus pluribus*[14]. cum suis concordancijs. Super uerbo autem *suffragari*. dicit sic. 23. q. 5. c°. *prodest*[15]. Et supra. de officio ordinarij. c°. 1°.[16] Sed arguit contra sic. Tamen videtur Quod temporali gladio vti non potuerint. Quia post aduentum christi.

---

1) Fr. II, V. 40. 20.
2) Fr. I, c. 7. C. XXIII. qu. 3.
3) Fr. I, c. 5. C. XXIII. qu. 3.
4) Fr. I, c. 3. D. L. XXXIII.
5) Fr. I, c. 9. C. XXIII. qu. 5
6) Fr. II, V. 13. 12.
7) Dette kap. findes ikke.
8) Fr. II, V. 12. 16.
9) Fr. I, c. 24. C. XII qu. 1.
10) Noget kap. *nemo* findes ikke i C. XI. qu. 9.
11) Fr. I. c. 17. C. XXIV. qu. 3.
12) Fr. I, c. 18. C. 11. qu. 1.
13) Fr. I, c. 37. C. XXIV. qu. 3.
14) Dette kap. findes ikke.
15) Fr. I. c. 4. C. XXIII. qu. 5.
16) Fr. II, I. 41. 1.

fuerunt gladij et potestates diuise. ut patet distinccione. 10. *quoniam*[1]. et 96 distinccione. *cum ad verum*[2]. Et respondet. hoc verum esse. de execucione gladij temporalis. in modum iusticie. Sed hic loquitur. de execucione ipsius gladij. non in modum iusticie. sed defensionis. quo gladio cuilibet priuato. alias prelato licet vti. non vt iudici. Et sic non obstat. Hec iohannes Andree. De hac materia in clementinis. c° 1° de penis[3]. vt infra. folio 29.

(23[b]). questio 41. De audiencia confessionum religiosorum. An possint audire confessiones.

Primum notabile. Quod confessi fratribus rite presentatis. secundum formam clementine *dudum*. § *Satuimus*(!) de sepulturis[4]. Non tenentur eadem peccata iterum confiteri plebano. nec cuicunque alteri. patet per decicionem iohannis 22[i]. in extravagante *vas eleccionis*[5]. vbi contrarium condempnat. tanquam hereticum. contra iohannem de poliaco[6]. 2[m]. Quod parrochiani volentes talibus fratribus presentatis confiteri. Non indigent de necessitate petere licenciam a plebano suo. patet. quia ipsi iam sunt licenciati per papam et per episcopum. in eo quod dicit. in predicto §. *fratres qui ad hoc electi fuerint. in eorum civitatibus et dyocesibus confessiones suorum subditorum. sibi confiteri volencium audire libere valeant.* Ex quo patet. quod non requiritur. nisi fratris admissio et confitentis volicio. Jdem patet in glossa. super verbo *libere* quod denotat. non esse necesse. licenciam parrochialis sacerdotis haberi. Jdem paulus[7] et magister angelus[8].

---

[1]) Fr. I, c. 8. D. X.
[2]) Fr. I, c. 6. D. XCVI.
[3]) Fr. II, V. 8. 1. (Clem).
[4]) Fr. II, III. 7. 2. (Clem).
[5]) Fr. II, V. 3. 3. (Dette kap. staar i *Extravagantes communes* og ikke i *Extravagantes Johannis* XXII).
[6]) Johannes de Poliaco nægtede pavens myndighed til at indskrænke biskopernes og præsternes fra Kristus hidhørende magt og blev derfor dømt af pave Johan XXI.
[7]) d. e. Paulus de Aretio, kanonist ca. 1430, forf. af *Lectura super primo libro decretalium*.
[8]) sands. — Angelus de Carto, kanonist ca. 1440—50.

Et est simile. de prebendis. *licet episcopus.* li° 6°.[1] idem Jo andree. sed contrarium videtur velle. Jo monachi [2]

3m. Quod taliter absolutus a fratre admisso non tenetur amplius illo anno confiteri proprio curato. vt dicit glossa super verbo *impartiri.* Jdem Gen.[3] Ber.[4] et paulus.[5] Et dicunt. quod opinio contraria est tanquam heritica reprobanda. per extravagantem *vas eleccionis.*[6] Abbas[7] dicit. Quod hoc verum est. de rigore. et quo ad veritatem sacramenti. tamen equum et vtile est. quod confiteatur proprio. qui debet sibi alia sacramenta ministrare. Nec tenetur quis in anno semel proprio sacerdoti confiteri. Ge(rardus). Nec obstat. dicit iohannes andree. decret(alis). *omnis.* in principio. de penitencijs et remissis[8]. que intelligitur de illo. qui alteri bene confessus non est. vt dicebat benedictus. in constitucione. *Jnter cunctas*[9]. 4m. Quod confessi fratribus ut premittitur admissis. confessi sunt proprijs sacerdotibus. Nam ex forma verbi. ac vi constitucionis. dominus bonifacius octauus. fratres illos equiparat proprio sacerdoti. Ymmo reputat eos proprios sacerdotes. Quod ostendit in duobus. Primo in prohemio huius constitucionis. ostendens hanc auctoritatem audiendi confessiones et absoluendi. datam plebanis et fratribus in solidum. et comparantur curatis in eleccione. presentacione. et in prefeccione ab episcopo ad subditos tocius dyocesis. ibi. *animorum indemptitates.* Et § *Statuimus.* 2° in fine. § 3°. verbo. *nos etenim.* vbi ipsi fratres appellantur cooperatores ydonei. et participes laborum eorum. id est ordinarie presentatis. Et hoc vbi mandatur fratribus. ea seruari que sunt de esse proprij sacerdotis. vt sunt eleccio presentacio. et ab episcopo uel papa prefeccio. extra de penitencijs et remissis. *omnis.* in glossa. Vnde concluditur necessario.

---

1) Fr. II. III. 4. 28 (L. VI).

2) *Johannes Monachus* † 1313. biskop af Meaux. Cancellarius Sanctae Rotae Epistolarum og legat i Avignon, forfatter af *Apparatus in librum Sextum*, findes i flere hdskr. og udgivet Venedig 1585.

3) Sands. = Genselinus de Cassanis, kanonist, ca. 1330—1350.

4) Sands. = Berengarius Fredoli, kanonist, ca. 1300—1320.

5) Sands. = kanonisten Paulus de Aretio, ca. 1430.

6) Fr. II, V. 3. 2. (Extravagantes commmunes).

7) Sands. = kanonisten Abbas antiquus, forf. af *Apparatus ad Decretales Gregorii IX* o. s. v.

8) Fr. II, V. 38. 12.

9) Fr. II, V. 7. 1. (Extravag. commun.).

Quod confessi talibus fratribus. confessi sunt proprijs sacerdotibus. Circa quod diligenter notandum. Quia capitulum. *omnis*. mandat confiteri proprio. non alieno Quomodo ergo fratres possunt dici proprij. qui sunt alieni. Responsio. quod proprij sunt et non alieni. fratres admissi. Racio est. Quia proprium potest distingwere contra duo. aut contra comunem. aut contra alienum. fratres igitur. priuilegiati uel licenciati a papa uel ab episcopo ad audiendum confessiones subditorum eorum. dicuntur sacerdotes proprij. prout proprium distingwitur contra alienum. et non prout distingwit contra commune. Jlle enim sacerdos alienus est. qui non est ordinarius. nec habet de huiusmodi audiencia. priuilegium. neque commissionem a superiore. Sed modo decretalis illa loquitur tantum de proprio. in quantum distingwitur contra alienum. vt patet. intuenti verba decretalis. Vnde signanter dicit Bernhardus in apparatu. Quod decretalis prohibet fieri confessionem. alieno. non alij quod non fit sine nota significacionis. Aliud enim est. alienum. et aliud alterum. Alienus est omnis. siue clericus secularis. siue regularis. qui non est modo predicto electus a suo prelato. vel ab episcopo. aut papa. prefectus et licenciatus. 16. q. 1. §. *ecce*. Alter autem est omnis. qui proprie et simpliciter non dicitur prelatus. siue presbyter parrochialis. ut papa. est alter a presbytero parrochiali. similiter archiepiscopus episcopo. et archidiaconus. et dicti cooperatores curati. Vnde. quicunque voluerit. alteri istorum confiteri. nec licenciam petere. nec confessa iterare tenetur curato. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit confiteri. duo facere habet. ut dictum capitulum. *omnis*. dicit. scilicet. vt iustam causam habeat. cur non proprio. sed alieno sacerdoti confitetur. Et ut licenciam petat a proprio sacerdote. Vnde. dato eciam. quemlibet debere semper confiteri proprio sacerdoti. per hoc non excluduntur fratres predicti. ut ostensum est.

questio 42. 5^m. An per statutum clementine sit revocatum statutum. *omnis*. Responsio dupliciter. vnomodo. quod non. Racio. quia voluntarium et necessarium sese possunt compati et concurrere. voluntarium enim et necessitas eleccionis alterius duorum. siue spontanee obligacionis. non repugnant. sed concurrunt. et in eodem se compaciuntur. ar. extra de prebendis. *Relatum*[1]. Et hoc modo statuta ista ambo. stant in solidum. et pro

[1]) Fr. II, III. 5. 9.

indiuiso. ita ut parrochiano. sit licitum libere et voluntare ire ad vtrumlibet horum predictorum. ad quemcunque voluerit. Et necessarium est ire. saltem in anno semel. ad alterum eorum. sub pena constitucionis. *omnis vtriusque sexus*[1]. Vnde remanente necessitate dicti ca[i] *omnis*. et potestate curati. necessitas. que erat respectu curati tantum. nunc est mitigata. Jta. ut referatur ad curatum vel ad dictos cooperatores eius. Et sic graciosa et voluntaria constitucio. necessitatem ca[i] *omnis* non tollit. sed emollit. dictum autem ca[m]. *omnis*. indistincte stat et perseuerat. Alio modo. Responsio quod sic. Racio. licet enim papa ordinauerit in c° *omnis*. semel in anno confitendum proprio. Non tamen alligauit potestatem suorum successorum. quin possent subrogare et adiungere socios et dare coadiutores ipsis sacerdotibus in isto casu. qui simile potestate vterentur in illis cum ipsis. Quod et factum est in alio concilio vyennensi. Et sic. cum ambo concilia sint eiusdem auctoritatis merito. per posterius. priori derogatur. licet de ipso non faciat mencionem. Et sic necessitas que inerat. confitendi vni. scilicet rectori. vt in c°. *omnis* dilata est et ampliata ad plures. per ca[m]. *frater cathedralis*[2]. hoc dico. per iura. de constitucionibus li° 6°. de officio delegati. *frater questionum* in principio[3]. 51 distinccione. *domino sancto*[4]. de eleccione. *innotuit*. (24[a]) ff. de legi(bus) *non est nouum*[5]. eciam si non faciat mencionem de priori. vt ibi. licet secus sit in rescriptis et priuilegijs. quia in constitucionibus et legibus continentur iura. que omnia censentur esse in pectore principis. ideo condendo posteriorem. facit quasi ex certa sciencia prioris sed in rescriptis uel priuilegijs continentur facta uel consuetudines. que possunt probabiliter ignorari. istis non presumitur derogare. nisi mencionem faciat de ipsis. 50 distinccione. *diuinus*[6]. Et de constitucionibus. li° 6°. c° 1°.[7] Ergo hoc statutum concilij viennensis. tamquam posterius factum. preiudicat prius facto. *omnis*. in necessitate tantummodo confitenti

---

[1]) Fr. II, V. 38. 12.

[2]) og [3]) Disse kap. finder jeg ikke i L. VI.

[4]) Fr. I, c. 28. D. L.(!)

[5]) 26 D. 1—3.

[6]) Dette kap. findes ikke.

[7]) Fr. II, I. 2. 1.

curato. Sed ad hoc respondet prima opinio. Quod hoc intelligitur. quando posterior. est contraria priori et se non compaciuntur. Secus est hic. ut ipsa iam ostendit. Sed respondetur ad hoc per 2am opinionem. Quod voluntarium et necessarium coaccionis uel precepti respectum eiusdem obligacionis. que est in statuto *omnis* contradicunt. Necessitas enim talis contraria est voluntati. Verum est autem secundum primam opinionem. quod proprie non potest dici preiudicare aut contradicere priori constitucioni. cum sit facta ei in adiutorium et ideo de eius revocacione. non debuit aliquam mencionem facere. Racio. quia si papa diceret. *Statuimus.* ut episcopi. adiungant cuilibet curato. vnum vel duos cooperatores ydoneos. et suorum participes. quibus. potestatem. que a iure est curatis concessa concedimus de plenitudine potestatis. cum talis constitucio non sit contraria constitucioni *omnis.* nullam oporteret eum. de revocacione facere mencionem. Et talis est hec constitucio seu concessio. Sed contra hoc arguit 2a opinio. sic. Jn toto iure. speciale. derogat in aliquo generali. ff. de regulis iuris *Jn toto*[1]. Et de regulis iuris. *grauis.* li° 6°.[2] Ergo hoc statutum derogat concilio generali. *omnis.* Sed soluit hoc opinio prima. dicens. Quod dicta regula intelligitur vbi genus et species diuerse. legantur ad diuersos fines. ff. de adim(endis) L. *qui hominem*[3]. sed hec tam generalis quam specialis constitucio est ad eundem finem ut scilicet. saluti animarum prouideatur. et ideo iura non obstant. sed concurrunt. vt si genus et species. vnum essent. Respondet autem ad hoc opinio 2a dicens. Quod lex illa non est ad propositum. quia ipsa loquitur. quando legatum. diuisim cuilibet pro sua parte conceditur. et non quando in solidum et indiuisum. vt hic. Et ideo. procurata salute. per alterum predictorum in absolucione. alter non obligatur necessario. Et preterea. diuersi fines proximi. sunt necessario esse. tantummodo confitendo curato. et voluntarie confiteri posse. semel in anno alteri predictorum. ad implecionem. dicti statuti. *Omnis.* Item. licet hoc statutum posset habere fines et effectus diuersos. manente priori statuto. vt prius. quia uirtus absolucionis et clauium. respectu eorundem pecca-

---

1) 80 D. 50—17.
2) *Gravis* findes ikke blant regulae juris. L. VI. V. 12.
3) 11 D. 34—4.

torum in numero. habet efficaciam plus quam semel. Non tamen oportet. quod sic stet ca^m^. *omnis*. Vt necessario teneatur confessa cooperatoribus. iterato curato conffteri. Hoc enim locum habet. vbi potestas diuersis et non in solidum est concessa. ut hic. Et sic intelligitur. c. *pastoralis*. extra de priuilegijs[1]. Et c. *Jn hijs*[2] Item parrochianus curati confitens pape uel episcopo. non habet iterato confiteri curato. eadem ergo racione. nec confessus licenciato a papa uel episcopo. Et si respondetur. Quod licet specialis comissio pape uel episcopi. deroget dicto consilio. *omnis*. ar. 90 distinccione. c 1°. Et extra de consecracione ecclesie. *aqua*[3]. non tamen generalis. ut ar. in simili li° 6°. de hereticis. c°. *per hoc*[4]. in principio. Vbi dicitur. Quod per hoc. quod negocium inquisicionis heretice prauitatis. alicui uel aliquibus. ab apostolica sede generaliter. in aliqua prouincia. ciuitate uel dyocesi. delegatur. dyocesanis episcopis. quin et ipsi. auctoritate ordinaria uel delegata si habent. in eodem procedere valeant. nolumus derogari huic respondetur obieccioni. Quod hec concessio non est generalis sed specialis. et determinate concessa a papa. quia isti fratres. specialiter eliguntur. specialiter et nominaliter presentantur. ergo hec concessio dicitur specialis. Nec est simile de decretali allegata. *per hoc* quia ibi loquitur de manifestis uel notorijs. et in crimine excepto. quod est heresis. pro quo iure comuni potest quis a pluribus iudicibus. fori conveniri. hoc autem statutum loquitur. de secretis et occultis quorum tantum agnitor est deus. ut 32 distinccione. *erubescant*[5]. Extra de symonia. *sicut*[6]. Jtem ibi. (24^b^) exprimitur. quod de eadem re. tam per dyocesanum. quam per inquisitores. inquiri potest. comuniter uel diuisim. et si diuisim processerint. debeant sibi invicem comunicare processus suos. sed hic. potestas absolucionis. committitur vtrisque in solidum et diuisim. Nec possunt invicem comunicare processus. noc confessa reuelare. ut extra de penitenciis et remissis[7]. in sepedicto ca°. *omnis*. Si opponitur. Quia

---

1) Fr. II, V. 33. 19.
2) Fr II, V. 33. 30.
3) Fr. II, III. 40. 9.
4) Fr. II, V. 2. 17. (L. VI).
5) Fr. I, c 11. D. XXXII.
6) Fr. II, V. 3. 6.
7) Fr. II, V. 38. 12.

rescriptum siue priuilegium. quod datur sine magna deliberacione. vel per importunitatem petentis. et quod non facit mencionem de priori. non derogat illi. extra de capellis monachorum. *ex parte*[1]. Respondetur. Quod hoc indultum quod proprie nomen statuti sortitur. ut ut (!) patet in eodem in fine Et quod cum diligenti deliberacione et studiosa sollicitudine. et premeditacione est statutum. et quod uniuersa priuilegia et indulgencias. in quantum premissis contrariantur. Et hoc quo ad fratres. et consuetudines et statuta. et eciam quo ad curatos et convenciones. quoadvtrosque revocat. ut ibidem. § *nos*. Et ideo. non immerito. priori. *omnis*. intelligitur derogare. in hoc. vt ad ordines predictos se extendat. et potestati curatorum vniat. equiparet et equet. Vnde. cum hoc statutum non evacuet omnino ius precedens. sed cooperatores in solidum coniungat. non oportuit aliquam de priori statuto facere mencionem. Jtem si curatus. confessos fratribus. iterato teneretur. necessario illos audire. labor suus non esset in alios impartitus. sed ipsum adhuc importabiliter aggrauaret. cum omnes denuo audire teneretur. Vnde ei dictum est loco moysy. exodi . . . .[2] Extra vires tuas est hoc negocium. Solus ferre non potes. Discipuli eciam videntes multitudinem piscum. ita ut rumperetur(!) rethe eorum. annuebant socijs. in alia naui existentibus. vt adiuuarent eos. luce 5°. et Johannis dicitur. domine. vidimus quendam in nomine tuo. eicientem demona. qui non sequitur te nobiscum. et prohibuimus eum. Et iussit dominus eum non prohiberi. Ex quibus intelligitur. adiutorium dictorum ordinum. curatis et ecclesie. valde vtile et necessarium esse. hoc eciam fuit huius concessionis motiuum. ut in eodem ca° patet. § finali. Ideoque eis consequenter subsidium geminatur. ut plenius improbitas reprimatur. ff. *ne quis eum*. qui in ius vocat. ex facto. ibi. *ex hoc edicto*[3].

Consequenter pro maiori euidencia predictorum arguendum est ad partes. Et primo pro parte fratrum. Quod ipsi. sic ut premissum est licenciati. possint libere audire confessiones sibi confiteri volencium. et sine licencia petita per confitentes a plebanis. probatur

---

¹) Fr. II, III. 37. 3.
²) Der er et aabent rum i orginalen.
³) 1 D. 2—7 (Ne quis eum, qui in ius vocatus est, vi eximat).

quadrupliciter. Primo auctoritate, 2° racione, 3° iure, 4° consuetudine. Et primo loco Auctoritate sic. Beatus dyonisius. 2° ecclesiastice hierarchie[1]. dicit sic. Quamuis ordo pontificum. sit perfectivus. sacerdotum illuminatiuus. ministrorum purgatiuus. tamen ordo pontificum non habet solum perficere. sed eciam illuminare. quod pertinet ad sacerdotes. et purgare. quod pertinet ad ministros. cum ergo episcopus et maxime papa habeat immediatam iurisdiccionem. super quemlibet subditum. cuiuslibet sacerdotis non est priuilegium invalidum. quo illam exercet per aliquem alium.

2° probatur idem. racione triplici. Prima est. Quod ea que sunt iurisdiccionis possunt committi cuilibet habenti ordinem. sine preiudicio alterius. ar. de eleccione. c°. *suffraganeis*. Et de maio(ritate) et obediencia. c°. *hijs que*[2]. et c°. *cum olim*[3]. sed audire confessiones. est iurisdiccionis et ordinis. et fratres habent ordinem. ergo potest eis committi. ab eo. qui habet iurisdiccionem. 2ª racio. Quia omnia que competunt clericis secularibus. possunt eciam competere religiosis. exceptis hijs. que in regula sua. eis prohibetur. ut patet 16. q. 1. *sunt nonnulli*. sed clericus secularis non habens populum potest ex comissione superioris. audire confessiones. ut patet extra de officio ordinarij. c°. *Jnter cetera*. ergo hoc sibi competens ordinarie. potest sibi competere ex priuilegio uel ex comissione, sed audire sic confessiones. non repugnat fratri. sic. quin possit sibi competere ordinarie. quia frater potest assumi ad statum episcopalem. ut patet. de eleccione. *Si religiosus*[4]. et c°. *quorundam* li° 6°.[5] Et c°. *cum romani*. li° 6°[6] ergo etc. 3° Potest idem. ex iure. Nam 16. q. 1. *pervenit*[7] dicitur. Quod monachi aut abbates. hoc nullatenus (25ª) presumant ut penitenciam dent. absque licencia episcopi. Ex quo euidenter. apparet. Quod hoc ipsi possunt. cum licencia episcopi. aut superioris. Non autem facit hoc decretum mencionem de

---

[1]) Beatus Dyonisius, d. e. Dionysius Areopagita, forf. bl. a. af skriftet περὶ τῆς ἐκκλεσιαστικῆς ἱεραρχίας.
[2]) Fr. II, I. 33. 11.
[3]) Dette kap. finder jeg ikke.
[4]) Fr. II, I. 6. 28. (L. VI).
[5]) Fr. II, I. 6. 24. (L. VI).
[6]) Dette kap. finder jeg ikke.
[7]) Fr. I, c. 9. CXVI. qu. 1.

proprio sacerdote. sed de superiore. Jnsuper. Ad hoc est ius expressum. extra de officio ordinarij. c°. *inter cetera*[1]. vbi dicitur sic. Precipimus in ecclesijs. tam cathedralibus quam conventualibus. viros ydoneos ordinari. quos episcopi cooperatores habeant. tam in predicacionibus. quam in confessionibus. Ex quo. patet. quod clerici conuentualium ecclesiarum. licet populum non habeant proprium. possint confessiones audire. ex parte episcopi. licet non sint sacerdotes curati vel proprij. prout proprium dicitur contra comune. A simili. non obstante. quod fratres non habeant populum et per consequens. non sint hoc modo proprij sacerdotes. tamen auctoritate pape et episcopi. possunt audire confessiones. cum per priuilegium aut commissionem. efficiantur aliquo modo. proprij sacerdotes. quia tunc non sunt alieni. ut dictum est supra. in notabili 4°. Et sic. licet sine licencia proprij sacerdotis. non liceat querere alienum. licet tamen querere alium proprium. hoc est. alio modo proprium. Non enim sequitur. Iste non est confessus parrochiali sacerdoti. ergo non est confessus proprio sacerdoti. Nam proprius sacerdos. habet se in plus. quam parrochialis sacerdos. Sicud animal in plus se habet quam homo. Jtem. cum eadem sit potestas. curatorum et cooperatorum suorum. in absoluendo. et hoc verum est. per § ultimum in predicta clementina. *dudum*[2]. eadem auctoritas. respectum eiusdem non debet. diuerso iure censeri. ita ut parrochianus. ea que curato est confessus. non teneatur iterare. et que cooperatoribus suis est confessus. iterare teneatur. ar. extra de priuilegijs. c°. *quia*[3]. certum est autem. quod potestas que a iure est curatis concessa. non est. ut confessa reiteremur. ergo nec potestas cooperatorum. que equalis et eadem est. non est ut eadem reiterentur. Si dicis. potestas est eadem. ex parte habencium eam. non tamen ex parte materie. seu corporis Christi mistici. Respondeo. Quod hoc statutum. non loquitur. quantum est ex parte ordinis. et habencium eum. sed quantum ex parte iurisdiccionis. seu subditorum episcopi. ut § eodem in clementina. Jnsuper. Idem ius est in toto et in parte. ff. de officio prefecti urbis. li 1. §. 3°.[4] Sed

---

[1]) Fr. II, I. 31. 15.
[2]) Fr. II, II. 1. 1.
[3]) Fr. II, V. 33. 22.
[4]) 1. § 3. D. 1—12.

fratres. dicuntur participes laborum curati. ergo eodem iure. et in solidum. licenciam absoluendi participant. Jtem. dictorum ordinum fratres. in hoc statuto. dati sunt vicarij. ad vices curatorum supplendas. in dyocesi. vbi episcopo fuerint presentati. ergo habent iurisdiccionem eandem. quo ad absoluendum quam curati ar. de rap. *romana*. li°. 6°.[1] 4° patet idem. ex approbata conseutudine. Est enim conseutudo romane ecclesie. quod accedentes ad eam. impetrant litteras. ad quoscunque sacerdotes. quibus possunt confiteri. irrequisitis plebanis. Ad idem. legati et penitenciarij pape. absoluunt sine licencia plebanorum. Vnde. Fratres predicti. non immerito. possunt dici penitenciarij pape et episcopi. licet non habeant plus auctoritatis. quam simplices plebani. Sed contra hec. sunt due opiniones. Vna. Quod fratres non obstante priuilegio tenentur habere licenciam a proprio sacerdote. 2°. Quod non obstante priuilegio confiteri volentes fratribus. tenentur petere licenciam a curato suo.

Quantum ad primum. Bernhardus[2] in c°. *omnis* dicit illud. Sed respondendum est illi. Si allegant vnum doctorem pro se. debent eciam recipere doctores contra se. 19 distinccione. *romanorum*. Modo. doctores omnes dicunt. Quod cappellani. ex sola comissione curatorum non possunt audire confessiones. hoc patet per iohannem andree. de priuilegijs c° 1°. in clementis. Et Ray(mundus) in summa. de penitencijs et remissis. Et gauff(ridus)[3]. sed hoc nolunt plebani seruare. quod tot doctores dixerunt. quare ergo doctorem vnum. contra fratres inducunt. Ad propositum autem dicendum est. Primo. quod illa opinio falsa est. 2° quod eius motiua nulla sunt.

Quantum ad primum. Quod illa opinio fit falsa. probatur dupliciter. prima. Quod si habito tali priuilegio. adhuc requireretur licencia proprij sacerdotis. tale priuilegium nichil conferret fratribus. cum tamen. omnis indulgencia. aliquid debeat conferre. ut extra de priuilegijs. *in hijs*[4]. Vbi papa honorius. ex intencione reprehendit quosdam. qui priuilegia data predicatoribus et minoribus. de celebrando in altari portabili. sic interpretantur.

---

[1]) Nogen T. de rap(toribus) findes ikke i L. VI.

[2]) og [3]) Bernardus Parmensis † 1263, og Goffredus de Trano † 1245, berømte kanonister, har især skrevet om dekretalerne.

[4]) Fr. II, V. 33. 30.

quod nichil conferrent eis. nisi quod clerici possent eos admittere si vellent. 2° patet. esse falsam eadem opinio (!). Quia hostiensis in summa sua. ti°. de penitencijs et remissis. reprobat eam. ostendens. quod proprius sacerdos. dicitur triplex. videlicet. papa. episcopus. et plebanus. Et quod habens priuilegium. aut comissionem. potest in eundem actum. in quem potest (25[b]) sacerdos proprius. probat eciam posicionem suam per multa. sicut potest patere. volenti respicere dicta sua. Et eciam. in c°. *omnis.* hostiensis et iohannes andree. Jnsuper idem Johannes and. in § *statuimus.* super verbo *impartiri.* Et abbas. Et Genzelinus. et bernhardus ibidem. Quibus plus est credendum quam vni doctori. Et precipue propter extravagantem. *vas eleccionis.* Quantum ad 2[m]. Quod motiua sua. quibus innititur sint invalida. patet. Cum enim dicitur. primo. Quod episcopus. habens priuilegium. quod vtatur pallio in alia dyocesi. non potest hoc facere. nisi de licencia dyocesani. ut patet extra de vsu pallij. *ex tuarum*[1]. sic dicit esse in proposito. Responsio. Quod illa coassumpta non est vera. quia non est simile. Nam talis modus vtendi. fuit in dicto priuilegio expressus. scilicet quod non potest eo vti. sine licencia dyocesani. ut patet intuenti decretalem illam. sed in priuilegio fratribus concesso. conceditur sine ulla condicione adiecta. Quod post adducit capitulum *pastoralis.* nichil est pro eo. vt patet in glossa. Et quo ad 2[m]. Quod parrochianus tenetur petere licenciam a suo curato. vt confiteatur fratri. Responsio. Quod ad hoc non tenetur. quia iam licenciatus est. per ius. quod dicit. *confiteri volencium eis* ut patet supra notabili 2°. Circa quod nota. Quod dupliciter potest impedire aliquis sacerdos. ne audiat confessionem alicuius. vno modo propter defectum iurisdiccionis. Aliomodo propter defectum seu impedimentum execucionis ordinis. vt sunt excomunicati. degradati et huiusmodi. Cuicunque autem habet iurisdiccionem ordinariam. potest committere ea que sunt iurisdiccionis. alij habenti ordinem convenientem ad tale officium exequendum. ut extra de conse(cracione) ecclesie. *aqua*[2]. Et ideo. Si quis impediatur per defectum iurisdiccionis. ne confessionem alterius audire possit. potest sibi per quemcunque habentem iurisdiccionem immediatam in istum. siue

---

1) Fr. II. I. 8. 5.
2) Fr. II, III. 40. 9.

ordinem habeat. siue non. committi. quod confessionem audiat et absoluat. siue per ipsum sacerdotem. siue per episcopum. siue per papam. Si autem propter impedimentum execucionis ordinis non possit. potest sibi concedi quod audiat confessionem. et hoc per eum qui hoc impedimentum tollere potest. ergo etc.

[Et certe iam est decisa ista materia. in extravaganti nycolai pape quinti[1]. que incipit. *prouisionis nostre*. In qua declarat. Quod cum fratres secundum Clementinam presentati. possint libere audire confessiones. sibi confiteri volencium. nichilominus aliqui dogmatizare presumunt. Quod confessio facta talibus fratribus dubitabilis est. et ideo tenendo certum. et dimittendo incertum. tenentur omnes confiteri sacerdoti parrochiali. sub pena peccati mortalis. Et quamuis fratres illi habeant auctoritatem confessiones audiendi. tamen eos accedendi. populus subiectus sine licencia proprij sacerdotis non habet potestatem. Et quod tam fratres petentes. quam pape concedentes talem licenciam omnes peccant mortaliter. Condempnauit tamquam erroneam illam doctrinam. et sacris canonibus contrariam. de consilio confratrum suorum sacre romane ecclesie cardinalium. et multorum in sacra pagina et iure canonico doctorum. Que data est rome. aput sanctum petrum anno incarnacionis dominice 1448. 3 kal. julij. pontificatus sui anno 2°.][2]

[Argumenta pro plebanis.] Sed nunc arguendum est contra et pro parte plebanorum. multipliciter. Et primo sic. hoc priuilegium. datum fratribus. vergit in grande preiudicium curatorum. ergo non valet. Tenet conclusio. Quia hoc priuilegium non valet. quod vergit in grauem lesionem alterius. ut patet extra de decimis. *suggestum*[3]. 2° prouerbiorum et 7° dicitur sibi. *Agnosce wltum pecoris tui*. quod non possunt facere curati. si subditi confitentur alijs. quam sibi. 3° Quia si sic. Tunc subditus posset nunquam venire ad confessionem. dicens semper. se fratri confessum. 4°. Si fratres possent sic libere audire confessionem. consequeretur. quod essent curati. quod est contra constitucionem *exijt*. de verborum significacione[4]. 5°. Aut sacerdos proprius potest prohibere subditum suum. ne confiteatur alteri quam sibi aut non. Si potest. ergo in taii. casu non debet confiteri fratri.

1) Nicolaus V, pave 1447—55.
2) Det indcirklede staar i margen.
3) Fr. II. III. 30. 9.
4) Dette kap. finder jeg ikke.

habenti priuilegium audiendi. Si non. ergo videtur exceptus a proprio sacerdote. 6°. Aut iterum tenetur confiteri suo sacerdoti. aut non. Si sic. ergo non fuerit sufficienter absolutus. Si non. ergo sacerdos tenetur ei tradere eucharistiam. cuius nescit conscientiam. Ad ista respondendum est[1]. Ad primum. de preiudicio. Responsio. quod falsum est. quod patet sic. primo. Quia tunc dicitur alicui preiudicium fieri. quando ei subtrahitur aliquid quod in fauorem eius introductum est. Vel quod ad utilitatem eius ordinatur. Sed subieccio alicuius subditi ad rectorem ecclesie. non est ordinata principaliter ad vtilitatem presidencium. sed ad vtilitatem subiectorum. Vnde. ezechielis 34°. *Ve pastoribus israhel. qui pascebant semetipsos. nonne greges pascuntur a pastoribus.* Et ideo. Nullum (26ᵃ) fit preiudicium ecclesie rectori. quando subditus eius a potestate eius eximitur. Sicut papa. eximit abbatem a potestate episcopi. sine eius preiudicio. Et similiter episcopum. a potestate archiepiscopi. Similiter. vbi papa met operatur in salutem subditorum. vel hoc alijs committit. non solum. non facit ei preiudicium. sed ei prestat magnum beneficium. quod pro magno acceptatur. a cunctis rectoribus. qui non querunt que sua sunt. sed que ihesu christi. Vnde numeri 11°. *Quid emulatis pro me.* glossa beati gregorij. pia mens pastorum quia non propriam gloriam. sed actoris querit. ab omnibus wlt iuuari. in eo quod facit. Fidelis enim predicator. si fieri valeat. optat. vt veritatem quam solus loqui non sufficit. ora cunctorum sonent. Vnde. ex hoc patet. Quod hoc articulum deficit. Primo in hoc. Quod dicunt. quod potestas curatorum exhauritur per hoc. quod fratres audiunt confessiones suorum subditorum. Quia non exhauritur. cum eis nil prohibeatur. sed socij adiunguntur in equali potestate audiencie confessionum. Est enim equalis potestas. fratrum et curatorum. ut patet in clementina. *dudum* verbo. *proxime*[2]. potest enim curatus. absoluere parrochianum suum. si ei wlt confiteri. nunc sicut prius. Et cum illa opinione concordat B. moy. in 1° c°. 2° deficit argumentum in hoc. Quod credunt quod audiencia confessionum sit data in fauorem curatorum. Tunc enim verum esset.

[1]) Følgende bemærkning er tilføiet i margen: Responsio. Ad primum de preiudicio.
[2]) Fr. II, II. 1. 1 (Clem.).

Sed nunc intelligendum. Quod aliud est in priuilegio. quod datur in fauorem persone. vel vnius ecclesie. Aliud est de generali statuto. quod datur in fauorem tocius ecclesie. sicut est istud statutum *dudum*. vt patet in prohemio. verbo *nos autem*. Et infra. capitulo vltimo. Ex quo apparet. Quod licet priuilegium non sit dandum in enorurem lesionem alterius. statutum tamen generale. potest fieri. pro vtilitate ecclesie. in preiudicium aliquorum. ar. 63 distinccione. § *verum*. Ex extra de consanguinitate et affinitate. *non debet*[1]. 12. q. 1. *videntes*[2]. Et cum allegant ca^m^ *suggestum*. Dicendum. Quod idem ca^m^. non probat quod priuilegium id non tenet. quod vergit in preiudicium et nocumentum alterius eciam enorme. sed quod non debet dari. 14. q. 5. *denique*[3]. Si tamen datum fuerit. stabit perpetua firmitate. 25. q 2. c° 1°, et 2°. Et hoc tam diu. quousque per requisicionem partis aduerse. per superiorem iudicem temperetur. secundum. innocencium in c° eodem *suggestum*. ff. de iudicibus. *veracius*[4]. in fine. 3° deficit hoc argumentum in eo. Quod per audienciam confessionum fratrum. quam dat hoc statutum. statutum illud non vergit in lesionem curati. spiritualem aut temporalem. Non spiritualem. quia nichilominus tenetur racionem reddere. curatus. ex tunc de cura sibi comissa. Juxta illud. *curam illius habet*. Et iterum. *Agnosce wltum pecoris tui*. antequam pascas illum. sacramento eucharistie. prouerbiorum 27. Nam fratres illi. pro illis quos absoluunt. et ad sacramentum licenciant. racionem. reddere habent. iuxta illud. 3^ij^ regum 20. *Custodi virum istum qui si lapsus fuerit de manibus tuis. erit anima tua. pro anima illius*. Multo igitur minus tenetur curatus reddere racionem. pro hijs. qui fratribus tam sollempniter licenciatis confitentur. quam si confiterentur suis cappellanis et conducticijs. Quia ut predictum est. tales sine presentacione episcopo facta. non habent licenciam illam. nisi forte. consuetudo eis prebeat fauorem. qua introductum est. ut tales pro presentatis habeantur. Nec eciam vergit in preiudicium temporale curati. quia racione talis statuti. nec decime. nec oblaciones eis debite minuuntur. sed pocius au-

---

[1]) Fr. II, IV. 14. 8.
[2]) Fr. I, c. 16. C. XII. qu. 1.
[3]) Fr. I, c. 10. C. XIV. qu. 5.
[4]) Nogen titel *de iudicibus* findes ikke i Digesterne.

gentur. dum per fratres in confessione ad talium solucionem inducuntur. Ad 2^m^. de agnicione wltus. Respondetur dupliciter. Vno modo. Quod hoc uerbum. non est dictum. solis plebanis. sedeciam pape et episcopis. Et ideo. sicut huic mandato satisfacit parrochialis sacerdos. quando assumit honestum sacerdotem. dans sibi licenciam. audiendi aliquos parrochianos quos ipse non audit in propria persona. Sic eciam satisfacit papa eodem mandato. quando viris religiosis committit auctoritatem equalem cum plebanis. 2° dico. Quod certam racionem et securam. in iudicio. reddere potest. cum subditos suos. a fratrum confessione non revocat. qui testimonio huius statuti. dicuntur ydonei cooperatores. et laboris (26^b^) eorum participes. Jdeoque sicut curatus credit suo cappellano. qui dicit sibi talem confessum. ita credere debet eciam fratri. dicenti sibi aliquem confessum. Nam fratres regulariter precellunt. sancta vita. sciencia preclara. e quibus plus proficient. quam alij. in wltus inspeccione. ar. 21 distinccione per totum. Extra de etate et qualitate. *cum sic*[1]. Et de renunciacione. *nisi pro defectu*[2]. Wilhelmus. de monte lauduno. in extravaganti. *Se(des) apostolica*[3]. Auctoritas igitur illa. de agnicione wltus. Intelligitur de wltu exteriori. quando subditi notorijs uel manifestis criminibus implicantur. talia enim. non obstante occulta confessione. agnoscere. corrigere. et sanare precipitur. vt infundat vinum et oleum. extra de pe(nitencijs) et remissis. *omnis*[4]. wltum namque interioris hominis. non precipitur agnoscere. quia non potest de ipso sciri. nisi quantum wlt confitens. sponte reuelare. Quia dicit papa Et si locum dei teneamus in terris. de occultatis tamen. diuinare non possumus. extra de ec. bn.(!) c° 1°.[5] Ad 3^m^. Vbi assumitur Quod tunc quis possit nunquam confiteri. Respondeo. Negando conclusionem. Quia non est verisimile. quod aliquis sit immemor sue salutis. extra de eleccione. *significasti*[6]. 2°. Si autem persona sit vilis aut suspecta habeatur fidem sibi faciat quod fratri sit confessa. aut denuo sibi confiteatur. Jnsuper. Si quis sic subterfugeret confessionem. et menciendo se diceret confes-

---

[1] og [2]) Disse kap. finder jeg ikke.

[3]) Guilelmus de monte Lauduno, kanonist † 1343, forf. bl. a. af *Apparatus ad Extravagantes Johannis XXII*, deribl. den her citerede *Sedes apostolica*.

[4]) Fr. II, V. 38. 12.

[5]) Kalteisen mener sands. T. *Ut ecclesiastica beneficia*, Fr. II, III. 12. 1.

[6]) Fr. II, I. 6. 4.

sum. Non ligat nisi se ipsum. Quia eciam si confiteretur. posset mentire in confessione. vt dicit sanctus thomas in quodlibet. Ad 4m. neganda est conclusio. Cuius racio est. Quia quod aliquis sit curatus. non sufficit ad hoc. quod possit aliquos libere recipere ad penitenciam. sed requiritur. quod super hoc talis. racione percepti beneficij. teneatur eos ad penitenciam suscipere si desiderant. Primum competit fratribus. 2m. non. Si autem. fratres confessiones audirent. tantum ex priuilegio. tunc manifestum est. quod non sunt curati quia non sunt ordinarij. Si autem competit eis confessiones audire. ex iure comuni. ut concedimus. tunc adhuc non habent curam. propter id quod dictum est. Quia racione accepti beneficij. non tenentur illum actum exercere. petente populo. licet possint. si velint. Item quia cura secundum glossam. dicitur potestas. eiciendi uel recipiendi in ecclesiam. ex corrigendi et puniendi excessus. ut 22 distinccione. § 1°. sub qua cura est. excomunicare. interdicere. visitare. sacramenta singula dare. et huiusmodi. que ad correccionem morum pertinent. extra. de eleccione. *dudum*[1]. 2°. de officio archidiaconi. c° 1°[2]. sic fratres non sunt curati, quia omnia ista non sunt eis commissa. Sed secundum aliquos. particulariter ipsis cura committitur. animarum. scilicet in parte. prout cura animarum. dicitur potestas. legandi utque soluendi. in foro penitencie. extra de penitencijs et remissis. *omnis*. Extra de officio archidiaconi. *cum satis*[3]. hec cura sic fratribus committitur. ut volentes ipsis confiteri. aut cum eis sepeliri. possint eos recipere ad predicta. sicque dicuntur participes laborum curati. in clementina. *dudum*. § ultimo. Ad 5m. Responsio. Quod non potest prohibere. Racio. Nam par in parem. aut minor in maiorem non habet imperium. non potest curatus prohibere eum. quem superior licenciat. Nec in hoc subditi tenentur li obedire. ut dicit dominus pe(trus) de tharentis. Ad 6m. Responsio. Quod sicut predictum est. non tenetur confiteri peccata que non habet. qui autem est absolutus a penitenciario episcopi uel pape. iam non habet illa peccata. ideoque non tenetur ea confiteri. Tenetur tamen. si sacerdos exigat peccata sua. si qua habet que non sit confessus ei confiteri. propter statutum

[1]) Fr. II, I. 6. 22.
[2]) Fr. II, I. 23. 1.
[3]) Fr. II, I. 23. 4.

ecclesie. Vel saltem se presentare coram eo. et dicere se confessum fuisse. et ipse debet ei credere. et dare sibi eucharistiam. Sufficit enim sic eius conscienciam scire, cum aliam certitudinem de peccatis eius non possit habere. Si tamen presbyter aliqua probabilia signa haberet. quod iste verum non diceret, non teneretur sibi eucharistiam dare. Nisi ei fidem sufficientem faceret. quod alicui potenti eum absoluere. sit confessus. hec Ricardus[1].

questio 43. Quales debent esse fratres illi. qui debent illud ad opus tam salubre eligi. Respondet quedam glossa. Quod debent habere illas sex condiciones. quas in littera papa renumerat. Prima est. *sufficientes* in sciencia. 2ª *ydoneas* quo ad excerciciam audiencie confessionum. 3ª *vite probate* ut non sint pueri, extra de etate. *ex tenore*[2] extra. de eleccione. *cum in cunctis*[3]. sed 25ᵐ annum debent attigisse. Nec neophiti. 48 distinccione per totum. vbi dicitur. Scimus. quod edificati parientes. non prius tignorum pondus accipiunt. nisi a viriditatis sue humore siccentur. ne si pondera. antequam solidentur accipiant. similem fabricam in terram deponant. 4ª *discretas*. quo ad naturalem industriam. ut de salute animarum. ac utilitate extrinseca et cautela. sciant esse solliciti. distinccione 39. *petrus*[4] 5ª *Modestas*. quo ad regularem discplinam. vt extra de temporibus ordinationum *ad aures*[5]. 23 q 4 *sicut excellenciam*[6]. 6ª *peritas*. quo ad theologie et canonis noticiam. Ars enim arcium est regimen animarum. extra de etate et qualitate. *cum sit ars*[7]. extra de prebendis. *graue*[8]. Vbi dicitur. Quod promovendis. debet suffragari. morum honestas. et sciencia litterarum. Sed quid. si predicte condiciones desunt. Respondet alia glossa. Quod si non sunt illi fratres. tales quales hic depinguntur. nex fulgent illis sex qualitatibus. in culpa sunt.

---

[1]) Richardus Angelus, kanonist, † 1237.
[2]) Dette kap. findes ikke.
[3]) Fr. II, I. 6. 7.
[4]) Fr. I, c. un. D. XXXIX.
[5]) Fr. II, I. 11. 5.
[6]) Fr. I, c. 48. C. XXIII qu. 4.
[7]) Fr. II, I. 14. 14.
[8]) Fr. II, III. 5. 29.

ff. loca(ti). *Si quis domum.* § *Si quis vitu(los)*[1]. Nec mirum. Quia isti fratres. falcem suam in messem alienam mittere satagunt.

(27[a]). questio 44. Qualis pena sacerdotis. prohibentes(!) fratribus confessos. a sacramenti percepcione in paschate. Vel alio tempore. Vel denegantis eis extremam vnccionem in morte. Responsio. Quod multiplex. prima. quia mortaliter peccat. quia contra ius facit. et preceptum. ut in c°. *Inter cunctas.* § *astricti sint ministrare.* Jtem. preceptum de comunicando. obligat tam ministrum quam recipientem. quia subditus recipere non potest. nisi sacerdos det sibi. ergo connexorum idem erit iudicium. ut in c°. *si quis.* 1. q. 3[2]. 2[a]. quia competit accio ei iniuariarum. C. de acti. l. finali[3]. 11. q. 3. c°. *temerarium*[4]. Et c°. *illud*[5]. Sacerdos enim tenetur parrochiano suo. in administracione sacrorum. sicut parrochianus sacerdoti in oblacionibus et ecclesiasticis obuencionibus ut extra de sepulturis. c° 1°[6]. et de prebendis *cum secundum*[7]. pro hac igitur iusticia et seruicio subtracto. potest agere iniuriarum. 3[a] quia notatur de infamia. eo quod maliciose. opponit se vel astute interpretatur. rescriptum principis. C. de legi(bus) l 2[a].[8] Et maxime si convincitur de crimine mortali. extra de re iudicis(!) *cuncte.* Jnfamibus enim porte dignitatum. patere non debent. de regulis iuris. *infamibus.* li° 6°.[9] extra de prebendis. *inter dilectos*[9]. 4[a]. Quia punitur extraordinarie et arbitrio iudicis. de officio delegati *de causis*[10]. Et si inique arbitrabitur. appellare potest. de iure iurando *quanta vallis*[11]. Nec tamen possunt fratres talibus quibus sacramenta denegantur. huius sacramenta ministrare. sed est. ad superiorem recurrendum. cum sacerdos negat maliciose. extra de iure patronatus. *Nullus*[12]. Nec expedit

1) 9 § 5. D. 19—2. (?)
2) Fr. I, c. 1. C. II. qu. 3.
3) Dette citat kan jeg ikke findes i Codex Justinianus.
4) Fr. I, c. 49. C. XI. qu. 3.
5) I C. XI. qu. 3 findes intet c. *illud.*
6) Fr. II, III. 28. 1.
7) Fr. II, III. 5. 16.
8) 2 C. 1—14.
9) De tre sidste kap. findes ikke.
10) Fr. II, I. 29. 4.
11) Dette kap. findes ikke.
12) Fr. II, III. 38. 17.

semper malicijs obuiare. ne ulli dantes occasionem. vituperetur ministerium ipsorum.

questio 45. An sit contra fidem. id quod plebani dicunt. Videlicet. Quod confessi fratribus sic ut premittitur admissis. tenentur eis iterum confiteri. Responsio. Quod de hoc satis claret supra. notabili 3°. Et insuper. Responsio. quod sic. Quia dicunt directe. contra virtutem. absolucionis vere. Nam ipsa sacramenta ecclesie. sunt de essencia fidei. et ideo. impingens in ea. scilicet. qui tollit efficaciam sacramenti penitencie. contra illud quod tenet ecclesia. impingit in fidem. vt patet. de hereticis. *ad abolendam*[1] in principio. quod dicit sic. *Ad abolendam.* Et infra. Vniversos. qui de sacramento cordis et sangvinis domini nostri ihesu christi. vel de baptismate. seu peccatorum confessione. matrimonio. vel reliquis ecclesiasticis sacramentis. aliter sentire aut docere non metuunt. quam sacrosancta ecclesia romana predicat et obseruat. vinculo perpetui anathematis innodamus. hec ibi. Si hec non veretis. Vide penam excomunicacionis. Nam excomunicato imponitur magna et multiplex pena. Non enim valet sentencia. ab excomunicato prolata. extra de hereticis. c°. *excomunicatus*[2]. Et sic. non potest absoluere vel ligare. ymmo. quilibet actus legittimus est ei interdictus. de sententia excomunicacionis. c°. *solet.* li°. 6°[3]. Et postquam est excomunicatus. non potest ab excomunicacione appelare. vt patet de appellacionibus. ca°. *pastoralis*[4]. Et prout ibi in fine dicitur. Quam diu est excomunicatus. de fructibus beneficij. nil percipiet. Et non potest eligere nec eligi. de clerico excommunicato. *Si celebrat*[5]. dignum est enim. est qui contra edicta sancte matris ecclesie se presumpserint erigere. pena multiplici castigentur. de sententia et re iudicaria.[6] c°. *cum eterni* li°. 6°[7].

---

[1]) Fr. II, V. 7. 9.
[2]) Fr. II, V. 7. 13.
[3]) Fr. II, V. 11. 2 (L. VI).
[4]) Dette kap. findes ikke i T. de appellationibus.
[5]) Fr. II, V. 27. 10.
[6]) Fr. II, II. 14. 1 (L. VI).
[7]) Folio 27b og 28a (questio 46 og 47) angaar ikke Norge, men *ecclesia parrochialis in Wuescherk Leodiensis diocesis.* Folio 28b og 29a angaar heller ikke Norge, men handler om *filij israel. Euntes ex consilio dei. contra gabaa. que est in tribu beniamin.*

(24) Subsequuntur articuli dati per episcopum scalotensem Marcellum. anno domini 1453. Septembris 12ᵃ, contra dominum Archiepiscopum Nidrosiensem coram rege cristierno in scriptis et consiliarijs per quos probare nititur. sibi ius competere ad ecclesiam et non prefato archiepiscopo. In quibus infamat Sanctissimum dominum papam et apostolicam sedem.

Placuit maiestati vestre serenissime Rex. Vt ea que pridem pro Juribus corone vestre Norweie et sancte Nidrosiensis ecclesie ac subsistencia postulacionis alias de iure concorditer celebrate coram Regia celsitudine et vestro inclito consilio proposui in scriptis redigi et transsumj.

1. Premissa igitur protestacione quod hac uice. ad duo tantum intendo. primo circa processum postulacionis predicte et eius valitudinem, secundo de iuribus priuilegijs et immunitatibus tam corone Norwegie quam ecclesiarum regni et quantum sit discriminosum ecclesijs et regno si alias quam per canonicas elecciones quis ad ecclesias Regni norwegie admittatur regia celsitudo et vestrum illustre consilium plenius informetur.

Jn finem igitur et effectum predictum ponuntur articuli infrascripti et primus est

Primus. Postulacio huiusmodi concorditer et canonice loco et tempore a iure statutis celebrata non dicitur solum cadere sub gracia generali propter concordiam ipsius, ymmo sub gracia generalissima. propter necessariam concomitanciam iuris patronatus. et Regium interesse dandi electoribus consensum iam factis. sic enim electioni innititur. et ius acquiritur postulato tamquam electo et Jure accionis. translacionem uel confirmacionem petere potest, et superior illam requisitus admittere debet. alias expressam facit Jniuriam postulato. et ecclesie postulanti, hec

clare notantur extra de postulacione. c° *postulacionem*[1]. in glossa, et c. ultimo[2], et c. *cupientes*. extra de electione li vj[3] in glossa. § *a gracia* nisi postulacio in forma uel materia continetur peccatum. extra de eleccione *innotuit*. et c° *cum in cunctis*[4]. Et hanc conclusionem approbant comuniter omnes doctores, precipue Hostiensis, Jo. An(dree), et dominus azo[5]. super c. *bone*, extra de postulacione[6], Et nouissime doctores trium vniuersitatum videlicet. bononiensis. perusine et louaniensis. [nota hoc.]

2. Nec apparet, quod fuerit propter postulati defectum non admittenda, cum examinis tempore nullus obiciens comparuit, nec preter litteras Karoli regis sibi aliquod canonicum obsistens fuit legittime obiectum. nec ad illa vocatus siue citatus auditus aut conuictus, et quilibet reputetur bonus et Justus. donec probetur contrarium. extra de presumpcionibus *dudum*[7], Et extra de scrutinio in ordine facienda. c. *vno*[8] ff de le(gibus). *cum quidam*[9]. extra de eleccione c° *bone*[10], in glossa, et ex quo nulla canonica excepcio interuenit. bona fuerat de postulato opinio colligenda. donec apparuisset contrarium. extra de presumpcionibus c. ultimo[11] et lxij distinccione *nullis*[12]. in glossa. *non credimus*. nec legitimus comparuit accusator. ergo postulatus fatigari non debuit. extra de accusacionibus. *si legitimus*[13], et infra eodem titulo *cum oporteat*[14], ergo non debeo jure meo absque culpa priuarj. extra de constitucionibus *cognoscentes*[15] et extra de eo qui cog-

---

1) Fr. II, I. 5. 5.
2) Fr. II, I. 5. 6.
3) Fr. II, (L. VI), I. 6. 16.
4) Fr. II, I. 6. 20 og I. 6. 7.
5) Sands. Azo de Raminghis † 1347, svigersøn af Jo. Andreæ.
6) Fr. II, I. 5. 4.
7) Fr. II, II. 23. 10.
8) Dette kap. findes ikke.
9) D. 1—3.
10) Fr. II, I. 6. 36.
11) Fr. II, II. 23. 16.
12) Fr. I, D. LXII. c. 1 (nulla!).
13) Fr. II, V. 1. 1.
14) Fr. II, V. 1. 19.
15) Fr. II, I. 2. 2.

nouit. consangvineam vxoris sue. *discrecionem*[1] et c. ultimo[2], et xvj q ultima *Jnuentum*[3].

3. Nec postulacio predicta fuit reiecta. sed gracia litterarum regis Karoli ad tempus suspensa. donec mitteretur legatus. qui de obiectis per regem predictum cognosceret veritatem. Ergo. contra ius et iusticiam huiusmodi pendente examine et suspensione. non licuit fratri Henrico. saluis infradicendis fieri prouisionem, Et hec pronunc sufficiant quantum ad fundandam subsistenciam postulacionis.

(24[b]). [Prima racio 2[e] materie.] Quod autem princeps et rex inuictissime vestra regalis excellencia nullatenus absque ruinoso interitu preciosi clenodij corone vestre et ecclesiarum regni vestri Norwegie que sunt saluberrima Jura et priuilegia ac munimeñta eis concessa illam talem qualem prouisionem fratris Henrici admittere nullatenus debeatis ymmo iuxta tenorem capitulorum *si forte*. lxiiij distinccione[4], et *nullus inuitis*[5] est plena vobis data a canonibus sacris renitendi facultas, clare ostenditur per articulos infrascriptos quorum primus est [nota hoc].

2. Quia est facta in velipendium et violacionem perpetuarum xanctionum(!) et decretorum saluberrimorum sacrorum conciliorum Constanciensis et Basiliensis quod incipit *placuit diuine pietati*, que seruare in suo primo ingressu summi pontifices iurant, per predecessores maiestatis vestre et prelatos regnorum vestrorum reuerenter acceptata. Jn quorum vim. per ipsa concilia plurimi Archiepiscopi et Episcopi a dictis concilijs suas habuere confirmaciones, que decreta si temerarentur. tunc posset dubitarj an dicti confirmati essent canonice institutj, Jn quibus inter cetera summis pontificibus inhibetur, ne de cetero ecclesiarum prouisiones reseruent,

3. Item quia talis prouisio facta est contra tenorem constitucionis Nicolaj iij que incipit *cupientes*. Jtem contra bullas Eugenij iiij, et Nicolai V summorum pontificum Jn quibus se obligarunt bona fide loco Juramenti non reseruare ecclesias sed exspectare electiones et postulaciones et illas confirmare,

---

[1]) Fr. II, IV. 13. 6.
[2]) Fr. II, IV. 13. 11.
[3]) Fr. I, c. 38. C. XVI. qu. 7.
[4]) Fr. I, c. 36. D. LXIII(?).
[5]) Fr. I, c. 13. D. LXI.

4. Item quia in ecclesia Nidrosiensi nulla ingruebant necessitas talis cum in dicta ecclesia et regno sint multi prelati et viri multo ad tale regimen eo idoneores et utiliores.

Item quia talis prouisio. ex timplo sacris repugnat canonibus et legali iusticie, quia priuat coronam Norwegie et Nidrosiensem ecclesiam priuilegijs libertatibus et Juribus eis a sede apostolica et concilijs sacris concessa(!). absque ipsorum culpa, et extinguit Jus patronatus et aduocaciam consenciendj electionibus factis ymmo interrumpit prescripcionis regie ius quesitum. ar. xvj. q. vij. *decernimus*[1] extra de iure patronatus *cum in quibusdam*[2] et c. *nobis*[3].

5. Item quia euacuat et extinguit ymmo inualidat antiqua priuilegia clementis quinti. et vrbanj vj, et concilij viennensis, in quibus decernitur quod papa in regno norwegie non prouidebit de Archiepiscopatu nisi canonice electo, legatur priuilegium, ergo papa et concilium. sibi ipsis ne contrarium faciant manus ligarunt. legatur bulla.

6. Item quia est contra iusiurandum regis et episcoporum per sedem apostolicam approbatum, legatur bulla clementis v.

7. Item derogat iuramento domini Regis in prima sua admissione prestito regno et demum in sua coronacione regno et ecclesie innouato, ut nullatenus talem prouisionem suo iuramento saluo possit admittere extra de iure iurando *querelam*[4] et c°. *tua nos* et xl dis *homo cristianus*[5]. et xi. q. iij *precipue*[6].

8. Jtem quia ad statum tam dominus Rex quam consiliarij eius et omnes adherentes sentenciam maioris et papalis excomunicacionis incurrerent, a qua preterquam in mortis articulo absolui non possent, legatur bulla vrbani sexti in fine.

(25). 9. Jtem quia omnia in contrarium gesta Jam sunt reuocata clarum est illam prouisionem esse nullam, Jpsumque fratrem Henricum propterea non esse Archiepiscopum nullumque ad

[1]) Fr. I, c. 32. C. XVI. qu. 7.
[2]) Dette kap. findes ikke.
[3]) Fr. II, III. 38. 25.
[4]) Fr. II, II. 24. 10.
[5]) Fr. I, c. 5. D. XL.
[6]) Fr. I, c. 3. C. XI. qu. 3.

id Jus habere, comitteretur ydolatria ipsum pro tali reputando in perniciem animarum, legatur bulla clementis.

10. Jtem quia factum est contra litteram datam per dominum Regem Regno norweie, qua intemerate seruata non potuit nec debuit absque expresso concensu consilij regni ad nidrosiensem ecclesiam introduci, videatur littera regis in norico

11. Jtem quia facta est in preiudicium appellacionum ad apostolicam sedem et sacrum concilium legitime pro Jure corone ecclesiarum Norwegie et postulati interpositarum, quibus pendentibus non licuit nec licet aliquid innouare legatur titulus de appellacionibus li. ii et vj°, [1].

12. Jtem quia procurata per dolum et fraudem. falsitate sanctissimo domino pape suggesta et tacita veritate. per episcopum coronensem, vbi sua sanctitas fuit apertissime circumuenta extra de rescriptis. *super litteris*[2].

13. Jtem quia est inimicus et hostis regni et corone, et secretam intelligenciam habuit et habet cum inimicis domini regis, et promocio sua practicata fuit per inimicos domini regis, et litteras secretas dicitur ipsum persepe stante guerra a rege Karolo swecie recepisse, ac responsa et litteras secretas remisisse, quo propterea regnum norwegie sub eius regimine maxima subire posset pericula

Omnibus predictis attentis, Cum apud vestram serenitatem. vestrumque consilium. vigeat fons iusticie. vnde oppressis largiter subuenitur, ad vestram serenitatem recurro. obseruando humiliter quatenus dignetur me ad possessionem ecclesie ad quam per graciam vestram et consilia regnorum vestrorum fueram introductus et iam spoliatus per fratrem Henricum, et tunc offero me coram vestra maiestate et vbi fuerit oportunum sibi et omnibus in iusticia respondere, Et sciat pro certo vestra maiestas quod sanctissimus pater dominus apostolicus cum primum de priuilegijs et Juribus corone et ecclesie fuerit informatus non permittet regnum et ecclesiam per dictum fratrem Henricum vlterius fatigarj, [quia pius est et iusticiam diligit et paternalem ad omnes gerit affectum.][3]

---

[1]) Fr. II, II. 28 og (L. VI) II. 15.

[2]) Fr. II, I. 3. 20.

[3]) Det indcirklede er overstrøget i orig.

Sequitur. responsio. data per me. ad prescriptos articulos. presentata regi.

Rex serenissime. licet opus non sit responsione. propter veritatis quam gero euidenciam. tamen ad satisfaciendum desiderio vestre celsitudinis. pro clariori veritatis apercione. Respondeo ad articulos.

1. Ad primum in materia postulacionis episcopi marcelli adductum. per quem nititur suam validare postulacionem facilis est responsio. Quia contrarium eius verum est. Quod ostendo. discurrendo per ea que adducit. Et precipue. Quod dicit. regium requiri consensum. post factam eleccionem uel postulacionem. hoc enim est omnino falsum. alioquin tota eleccio dependeret ex voluntate regis. et non ex iure capituli. quod est contra omnia iura. nova et vetera. nec dicit sic concordia regis. que confirmata est apostolica auctoritate. sed wlt. Quod eleccio debet regi intimari. per capitulum ante confirmacionem. vel si personaliter ire vellet pro confirmacione. et rex esset in via eius. se deberet pro tunc personaliter presentare sibi. Quo ad alia que annectit omnia reperiuntur falsa. ut patet expresse per innocencium papam 3^m^. extra de postulacione. in c°. *postulacionem*[1]. vbi idem duo dicit. Primum. Quod per postulacionem nullum ius acquiritur postulato. 2^m^. Quod papa non tenetur postulacionem admittere aut confirmare. quia potest eam repellere. sine preiudicio cuiuscunque. Simile dicit Bernhardus in glossa ibidem. Et Johannes andree in glossa. super rubrica prefati tituli li° 6°.[2] Quod postulacio soli gracie. non iusticie innititur. Vnde postulatus nichil potest petere per viam iusticie. sed humiliter supplicare. ut sua postulacio. ex benignitate presidentis admittatur. Hec ille. Quod autem addit marcellus. papam reiciendo (25^b^) postulacionem facere iniuriam postulato. Respondeo dupliciter. Primo hoc non esse tenendum. quia est contra determinacionem apostolice sedis. ut iam patuit per allegata innocencij pape in preallegato c°. *postulacionem* precipue ubi dicit. Quod sine preiudicio cuiuscunque potest postulacionem repellere. Simile distinccione 63^a^ c° *litteras*[3]. 2° dico. Quod eciam si papa diceretur facere iniuriam postulato. repellendo postulacionem. hoc intelligi debet secundum glossam iohannis andree. vbi supra. Quando persona postulata tam est laudabilis quod cir-

[1]) Fr. II, I. 5. 5.
[2]) Fr. II (L. VI), I. 5.
[3]) Fr. I, c. 14. D. LXIII.

cumstancie faciunt eius postulacionem admissibilem. hoc autem non habet locum in proposito. quia persona marcelli fuit multis infamijs accusata pape. prout ipse met fassus est. Jtem hoc intelligendum est. nisi postulacio peccet in mataria uel in forma. ut ipse addit, quia vt verum fateamur. sua postulacio peccat in vtroque. Primo in materia. quia persona fuit impostulabilis. eo quod criminosa et infamis que postulacionem inficit. ut. extra de postulacione. c° 1° et 2°[1]. fuit enim in colonia inscalatus. propter crimina sua. per cardinalem de anglia. quod probare intendo per nonnullos. qui eum inscalatum viderunt. Et ego vidi eum in scalis stantem in habitu fratrum minorum. habentem in capite infulam cum demonibus depictam multis. Talia enim crimina que publicam irrogant infamiam. repellunt promouendum. et deiciunt iam promotum. vt in c°. *quesitum*[2] de accusacionibus. Jtem apostata fuit. quia dum caperetur in lubeck. per falsas confectas litteras indulgenciarum et absolucionum seu dispensacionum non fuit indutus habitum sue religionis. scilicet sancti Francisci. quia in tali habitu miserabili practica euasit. Finxit enim se infirmum. faciens sibi afferri pocionem sompnium causantem quia non posset dormire. qua habita rogauit sibi afferri confessorem de ordine suo. quo intromisso in captiuitatem. dedit sibi haustum pocionis illius qui mox obdormiuit. Tunc exuit eum Marcellus cappa sua. et ea indutus. euasit. quasi ipse confessor ille fuisset. prout hec retulit in consilio basiliensi episcopus Lubicensis. qui fuit ambaciator imperatoris sigismundi. Apostata autem propter habitus dimissionem sui temerariam est excomunicatus. ut patet expresse. diffinitum est li°. 6°. Ne clerici uel monachi. c° *vt periculosa*[3]. Excomunicatus autem nec eligi nec postulari potest. vt patet extra de clerico excomunicato ministrante. c° *si celebrat*[4]. Et de eleccione c° *cum inter*[5]. Et de consuetudine c° *cum dilectus*[6]. De concessione prebende c° *quantum diuersitatem*[7]. Taceo de similibus multis in quibus per-

[1]) Fr. II, I. 5. 1 et 2.
[2]) Dette kap. findes ikke.
[3]) Fr. II (L. VI) III. 24. 2.
[4]) Fr. II, IV. 27. 10.
[5]) Fr. II, I. 6. 16.
[6]) Fr. II, I. 4. 8.
[7]) Fr. II, III. 8. 5 (*quia d.*).

sona erat culpabilis. Similiter peccat sua postulacio in forma. Eo quod canonicis non aderat facultas eligendi. aut postulandi quem voluissent. Nec aderat libertas. quia vt asserunt per secularis potestatis vim. se prohibitos ne aliquem de capitulo eligerent. sed ex quinque expositis vnum nominarent. et per multas persuasiones quodammodo compulsi vt marcellum postularent. quod prohibetur et inualidat eleccionem sic factam. in c° *quis quis*, de eleccione[1]. Est eciam. contra priuilegia regni. iuramento regis obseruanda. ut patet in bulla clementis 5ti. celestini. innocencij et aliorum summorum pontificum.

Item. Quod postulacio sua. sit totaliter annulata. Patet ex tribus. Primo. Quia ipse de romana curia recessit. pendente et incompleto postulacionis sue negocio. antequam conclusum esset. que causa exprimitur in c°. *Si postquam* §. *Si vero electus*. De eleccione. li° 6°[2]. 2° quia papa ecclesiam reseruauit sue disposicioni. ergo quecunque ex post facta eleccio uel postulacio nulla fuit. vt patet in bulla apostolica. mihi desuper data. Et de prebendis. in ca°. *licet*[3]. Ac ca°. *Si beneficia*. li° 6°.[4] 3° quia papa prouidit ecclesie per promocionem meam. et ex tunc cessat omnis titulus. electi uel postulati. et non potest ius competere alteri quam prouiso. ar. de prebendis. ca°. *Si tibi*. li° 6°[5]. Ne videantur duo esse eiusdem ecclesie prelati seu capita. quod prohibetur 101 distinccione. ca°. *pervenit*[6]. Confirmantur hec omnia per hoc. Quod tanta est potestas pape super personas ecclesiasticas. Quod potest eas iure suo priuare. 9 q. 3. *per principalem*[7]. distinccione 19a. *in memoriam*[8]. Et extra de concessione prebende. c°. *quoniam*[9].

ij Ad 2m. vbi dicit sibi nullum comparuisse obicientem. Respondeo. quod non solum obiciendo. ymmo tribus modis. valet crimen opponi. videlicet. denunciando. excipiendo. et accusando

---

1) Fr. II, I. 6. 43.
2) Fr. II (L. VI), I. 6. 33.
3) Fr. II, I. 5. 32.
4) Fr. II (L. VI), III. 4. 20.
5) Fr. II, III. 4. 17.
6) Fr. I, c. un. D. CI.
7) Fr. I, c. 21. C. IX. qu. 3.
8) Fr. I, c. 3. D. XIX.
9) Dette kap. findes ikke.

facit ca^m^. *Super hijs*. extra de accusacionibus[1]. Est et 4us modus. datus in c°. *inquisicionis*. eodem titulo[2]. qui est via inquisicionis. videat modo marcellus processum rome fuisse contra eum. per viam inquisicionis propter infamiam promulgatam. quia per se non negat. causam ipsam. fuisse dominis cardinalibus. avinionensi et firmano commissam. Jn cuius signum ipse firmanum recusauit. et alium substitui obtinuit. Et quod ibidem subdit. quemlibet presumi debere bonum donec probetur contrarium Respondeo. Quod ipse non potuit reputari bonus. siue ydoneus. quia cum primo intraret romam publice fuit scriptus in valuis excomunicatus. Et de inscalacione et incarceracione prenominatis. per totam romam infamatus. Semel vero compertus malus. semper presumitur talis. Vt patet de regulis iuris. li° 6°. c°. *semel*[3]. Quare eciam. conscito. quod causa sua fuit supradictis cardinalibus commissa. non usque ad discussionem negocij pro defensione fame sue que vertebatur permansit. propterea enim crudelis censendus esse debet. Nam crudelis est. qui famam suam negligit. vt salomon ait. Et transsumitur. 12. q. 1. *Nolo*[4].

(26). iij. Ad 3^m^. Respondeo. Non esse credendum. quod papa suspenderit expedicionem confirmacionis marcelli. quod patet per hoc. quod dictum est. in responsione immediate precedentis articuli. quia papa commisit cause examinacionem cardinalibus. sed ipse non expectauit finem. Jnsuper. dato quod papa eam vt prefertur suspenderit. sed non concesso. Tunc dico. papam adimplesse condicionem de nuncio mittendo. quia misit episcopum coronensem ad explorandum rei veritatem. Sed interim papa percepit marcellum captum. ex ordinacione sua. propter notoreitatem(!) criminum. Jdeo. decreuit ecclesie prouidere. quasi iam certificatus. quod marcellus erat abiciendus. Vnde eius postulacio fuit per papam reiecta. iuste et legittime. tanquam infamis. cui porte dignitatum patere non debent. vt patet de regulis iuris. c°. *Jnfamibus*. li°. 6°.[5]

---

[1]) Fr. II, V. 1. 16.
[2]) Fr. II, V. 1. 21.
[3]) Fr. II, V. ult. R. VIII. (L. VI).
[4]) Fr. I, c. 10. C. XII. qu. 1.
[5]) Denne regula findes ikke hos Fr.

[Primum est. materia 2ª.] Ad Primum. In 2ª materia Vbi deducere nititur. quod promocio mea sit invalida. Asserens. quod regi sit data facultas renitendi apostolice prouisioni. per caᵐ. *Si forte*. **64** distinccione[1]. Et caº. *nullis invitis*[2]. Respondeo dupliciter. Primo quod falsum allegat. quia capitula illa nichil ad propositum faciunt intuenti causam, quia 2ᵐ est false allegatum. nec ibidem reperitur. 2º. Quia ego non sum datus invitus sed dulciter ab omnibus. rege. consilio et capitulo receptus. 3º. rex tenetur. obedire et non reniti apostolice prouisioni. nec habet fucultatem resistendi. Vnde dixit imperator Karolus Magnus. distinccione 19. in caº *Jn memoriam*[3]. Jn memoriam beati petri apostoli. honoremus sanctam romanam ecclesiam. et sanctam apostolicam sedem. vt que nobis. mater sacerdotalis est dignitatis esse debeat. ecclesiastice magistra racionis. quare seruanda est cum mansuetudine humilitas. Et subdit memorabile uerbum dicens. Et licet vix ferendum. ab illa sancta sede apostolica imponatur iugum. tamen feramus et pia devocione tolleremus. Hec ille. Nam peccatum paganitatis incurrit quisquis. dum christianum se esse asserit. sedi apostolice obedire contempnit Samuele prophteta attestante. Ariolandi peccatum esse nolle obedire. et zelus ydolatrie. nolle acquiescere. 81 distinccione. in caº. *si qui sunt presbyteri*[4]. Vnde in caº. *Jn nomine domini*[5]. nicholaus papa. imprecatur formidabiles maledicciones. contra eos. qui romanam ecclesiam presumpcione sua. confundere et turbare temptant. tales enim. ut pridem(!) mandat perpetuo anathemata atque excomunicacione dampnentur. et cum impijs qui non resurgent in iudicio reputentur. Omnipotentis contra se iram senciant. et sanctorum apostolorum petri et pauli. quorum presumunt ecclesiam confundere. in hac vita et futuro(!) furorem senciant. Fiat habitacio eorum deserta. et non sit. qui in habitaculis eorum inhabitet. fiant filij eorum orphani. orbis terrarum pugnet contra eos. et cuncta elementa sint eis contraria. et omnium sanctorum merita eos confundant. et in hoc vita. super eos. apertam vindictam ostendant. hec ibi. Ecce. quam perniciose dicit iste

---

[1]) Fr. I, c. 36. D. LXIII (?).
[2]) Fr. I, c. 13 D. LXI (Nullus invitis?).
[3]) Fr. I, c. 3 D. XIX.
[4]) Fr. I, c. 15 D. LXXXI.
[5]) Fr. I, c. 1 D. XXIII.

marcellus. regem non debere summo pontifici obedire. Volens per hoc. tanquam inimicus anime et honoris sui. tot malediccionibus eum involui.

2[m]. Ad 2[m]. Vbi asserit. prouisionem meam factam contra decreta conciliorum constanciensis et basiliensis. Respondeo duo. Quorum primum est. quod auctoritas pape. est supra omnia concilia et vniuersam ecclesiam katholicam. quia ipse est vnicus vicarius in terris dei omnipotentis. habens celeste arbitrium. non puri hominis. sed veri dei vicem gerens. non tantum humana. sed pocius diuina maiestate vtens. vniuersalis ecclesie et tocius christianitatis caput et auctor. Maior homine. minor deo. plenitudinem habens potestatis. vide. papa interpretatur admirabilis. Et sapor mundi. secundum doctores. Vt in ca°. *Inter corporalia*. de translacione prelatorum[1]. § *cum ergo forcius*. Eodem titulo. c°. *quanto*[2]. § *non enim homo*. De maioritate et obediencia. c°. *Solite*[3]. Co. de summa trinitate et fide katholica. l. prima. in fine[4]. Et 19 distinccione. *in memoriam*[5]. Qui nullis synodicis constitucionibus astringitur. distinccione 21[a]. c°. *quamuis*[6]. Apercius autem explicatur 9. q. 3. Ubi sic dicit nicholaus papa. *Cuncta per mundum*[7]. nouit ecclesia. quod sacrosancta romana ecclesia. fas de omnibus habeat iudicandi. neque cuiquid(!) de eius liceat iudicare iudicio. Si quidem. ad illam. de qualibet mundi parte appellandum est. ab illa autem nemo est appellare permissus. Sed nec preterimus. Quod apostolica sedes sine ulla synodo precedente. et soluendi quos synodus inique dampnauerat. et dampnandi nulla existente synodo precedente quos oportuit. habeat facultatem. Et hoc nimirum. pro suo principatu. quem beatus petrus apostolus. domini voce. et tenuit semper et obtinebit. Ad idem sunt iura dominica et canonica multiplica. 2[m]. Quod licet concilia pretacta attemptauerint. remouere reseruaciones vniuersales. nunquam tamen particulares. huius ecclesie uel illius. quia hoc esset fidei contrarium. in qua Christus commisit petro *pastu-*

---

1) Fr. II, I. 7. 2 (de translacione episcopi).
2) Fr. II, I. 7. 3.
3) Fr. II, I. 33. 6.
4) 1 C. 1—1.
5) Fr. I, c. 3 D. XIX.
6) Fr. I, c. 3 D. XXI.
7) Fr. I, c. 18. C. IX qu. 3.

ram ouium Christi. Et cum apostolo *Sollicitudinem gerit omnium ecclesiarum.* Vnde analectus papa in c°. *sacrosancta* distinccione 23[1]. sic dicit. hec vero sedes apostolica. caput et cardo. a domino et non ab alio constituta est. et sicut cardine hostium regitur. sic huius sancte sedis apostolice auctoritate. omnes ecclesie domino disponente reguntur. hec ille. Vnde papa pro tunc prevaluit et cum concilijs illis concordiam finalem reportauit. Vt nouit mundus. Et ideo. ut dicit iohannes andree. Jn c°. *licet* de prebendis li.° 6°[2]. Quando placet pape. vtitur in ecclesijs kathedralibus et metropolitanis reseruacione speciali. illa vice. Ymmo papa solus potest concedere. prebendam uel ecclesiam non vacantem. Vt extra de concessione prebende. in c°. *nulla*[3]. Et de rescriptis c°. *eam te*[4]. Jn hoc eciam contra iuramentum suum egit. quia omnes episcopi iurant manutenere et defendere reseruaciones pape. et promociones quas facit. Insuper. papa eleccionem nondum factam. pronunciat nullam si fiat. extra de eleccione. *innotuit.*[5]

3^m^. Ad 3^m^. Respondeo. [Quod marcellus ibi loquitur. contra promocionem suam. quia scilicet. super ecclesia scalotensi. ad quam ipse promotus est sine eleccione preuia et sine scitu regis[6].] Insuper. Quod falsum asserit. in hoc quod papa loco iuramenti obligauerit exspectare elecciones. quia non consueuit vmquam papa talem obligacionem facere. Preterea licet papa velit eleccionibus deferre. non tamen se sic constringit. quod non possit (26^b^) aliter racionabili ex causa facere. prout practica ostendit. que continue in singulis mundi nacionibus currit. Ar. de eleccione. *Innotuit.*

4 Ad 4^m^. Respondeo. Quod quamquam sint multi probi in laci^m^ (!) suum dirigens. me huc transmisit. licet invitum. ad reparandum scandala. commissa per marcellum. prout satis. in haffinis deduxi. coram vestra serenitate.

5^m^. Ad 5^m^. Vbi dicit per eam invalidari priuilegia regis. Respondeo. Quod papa in mea promocione nil egit contra priuilegia.

---

[1]) Fr. I, c. 2. D. XXII (!).
[2]) Fr. II, III. 4. 2 (L. VI).
[3]) Fr. II, III. 8. 2.
[4]) Fr. II, I. 3. 7.
[5]) Fr. II, I. 6. 20.
[6]) Det indcirklede er overstrøget i orig.

Quia in omnibus bullis papalibus. in fine inseritur. Salua semper apostolice sedis auctoritate in omnibus. quia omnia cum regis et conciliorum dacie et norweye. ac capituli nydrosiensis consensu et acceptacione in sollempni peracta sunt. quibus papa formaliter scripsit et suggessit. non mandauit nec coegit regem. ut in litteris apostolicis desuper per me apportatis claret. Quia per illum consensum saluantur priuilegia. per inde ac si ante promocionem meam expressus fuit. Ratihabicio namque retro trahitur. et mandato comparatur. vt patet in c°. *Ratihabicionem.* de regulis iuris. libro 6°.[1] Nunquam enim ausum attemptande possessionis recepissem. nisi obtento prius. ut premissum est. tam vestre celsitudinis. quam consilij regalis ac capituli consensu et beneplacito. Sperans et firmiter credens. eundem consensum vestram serenitatem velle manutenere. sicut et debet. Quod enim semel placuit. amplius displicere non potest. c°. *quod semel.* titulo supradicto[2]. Et mutare consilium. quis non potest in alterius detrimentum. eodem titulo. c°. *mutare*[3].

6^m^. Ad 6^m^. Patet responsio. ex imminente precedenti responsione. quia prouisio mea non euacuat nec extingwit. antiqua priuilegia. sed verius fortificat. quia antequam possessionem adipiscerer. consensum interesse habencium quesiui et obtinui. vt patet in litteris regalibus desuper concessis. Et sollempnibus introduccionibus. primo bergis. postea nydrosij factis. in mea persona. Preterea hoc diligenter animaduertendum. quod papa precedens per nullum priuilegium. quod dat. claudere potest. nec intendit. manus successoris. quin ex causa epykeyzare possit. ut in c°. *Jnnotuit.* extra de eleccione[4]. quia par in parem non habet imperium. ut ibidem dicitur. Et 21 distinccione. c°. *inferior*[5]. ff. de arbitris. l. *nam magistratus*[6]. Et ff. ad trebellianum. l. *illa a quo*[7]. Vnde ut premissum. in fine additur bullarum. Salua in omnibus apostolice sedis auctoritate.

---

1) Fr. II, V. ult. Reg. X.
2) Fr. II, V. ult. Reg. XXI.
3) Reg XXXIII.
4) Fr. II, I. 6. 20.
5) Fr. I, c. 4. D. XXI.
6) 4 D. 4—8. (De receptis i qui arbitrium receperint).
7) 13 D. 36—1. (Ad senatus consultum Trebellianum).

7^m^. et 8^m^. Ad 7^m^ et 8^m^. Respondeo hoc esse simpliciter falsum. Quia non reperitur in bullis illis regem iurasse. prouisionem apostolicam nolle admittere ymmo tale iuramentum esset contra fidem katholicam. vt patet per ea que dicta sunt supra. in responsione ad articulum primum. Nam in omni iuramento. auctoritas pape et superioris excepta intelligitur. vt patet in c°. *venientes*. de jure iurando[1]. Tale eciam iuramentum. tamquam illicitum. non esset obligatorium. vt in c°. *non est obligatorium*. de regulis iuris. li°. 6°.[2]

9^m^. Ad 9^m^. Respondeo. Quod bullam non vidi. nec credo hoc in ea contineri. Sed si sic reperiatur. Intelligendum est. si quis auctoritate. verius temeritate propria. animo non obseruandi. contra priuilegij statutum agere moliretur. Talis forte. sentenciam incurreret. Secus autem est in proposito. quia quicquid circa me actum est. auctoritate pape. et consensu regni factum est. qui verus et vnicus. in hoc causa iudex est. Quod enim quis. mandato iudicis facit. dolo facere non videtur. neque penam meretur. cum habeat parere necesse. vt de regulis iuris. Jn c°. *quod quis* mandato. li°. 6°[3]. extra vt lite non contestata c°. *quoniam frequenter*. § finali[4].

10^m^. Ad 10^m^. Quod articulus est falsitate refertus. Nam ut ex premissis patet in responsione ad 2^m^ in fine. Reseruaciones pape irrouocabiles sunt. maxime particulares. huius uel illius ecclesie. ut ostensum est ibidem. Et quia addit ydolatriam committi. me pro archiepiscopo reputando. Respondeo hoc esse alienum a fide. Quia per pallium quod ostendo. plenitudo pontificalis officij. cum archiepiscopalis nominis et honoris appellacione. mihi collata est vt in c°. *nisi specialis*[5]. extra de auctoritate et vsu pallij. ideo attento quod pallium nec litteras meas apostolicas. ipse nec alij negant. contrarium esset heresim sapere. quia hoc esset priuilegium romane ecclesie. a christo traditum infringere. quod qui facit. in heresim labitur. vt in c°. *omnes*[6]. 22 distinccione. vbi ait papa nicholaus. hic vere dicendus est hereticus. quippe fidem violat. qui aduersus illam agit. que est mater fidei.

---

1) Fr. II, II. 24. 14
2) Fr. II, V. ult. R. LVIII. (L. VI).
3) Reg. XXIV.
4) Fr. II, II. 6. 5.
5) Fr. II, I. 8. 3.
6) Fr. I, c. 1 D. XXII.

11m. Ad 11m. Vbi dicit. esse contra litteram regis. Respondeo. articulum fore falsissimum. Quia rex non iurauit nec promisit. nolle obedire pape. Ymmo ut satisfaceret littere et iuramento. misit me ad consilium regni. et de consensu illius admissus sum. prius quam a capitulo reciperer. ut predictum est. Item.

12. Ad 12m. Vbi dicit meam promocionem esse factam. in preiudicium appellacionum suarum. Respondeo. Primo quod falsum scribit. in hoc quod se asserit appellasse ad apostolicam sedem. quia appellauit proprie et in sua appellacione legi. eum appellasse ab apostolica sede ad concilium generale. 2°. Quod appellauit turpissime. videlicet ad concilium futurum lugdunense. hoc enim nondum est in rerum natura. et forte nunquam erit, quod simile est. Ac si quis appellaret a vestra celsitudine ad regem futurum qui nondum natus est. Et a dei iudicio presenti. ad futurum in die novissimo appellare. quod quam friuolum sit. omnia iura clarent. quia appellacio debet fieri ad personam determinatam. et exequi infra tempus a iure statutum quod est annus. ut patet in titulo de appellacionibus. c°. *licet.* li°. 6°.[1]

13. Ad 13m. Respondeo. Quod non constat mihi. episcopum coronensem dominum apostolicum decepisse. Quod eciam si factum esset. non minus promocio tenet. Vt ex bullis et litteris apostolicis claret, quia promocio simpliciter facta est (27) nec mencionem de illo episcopo faciunt.

14. Ad 14m. Respondeo. Quod articulus falsissimus est per filium mendaciorum confictus. Quod patet. Quia in roma procurator regis karoli. bregerius mihi exhibuit sexcentos ducatos. sy vellem fouere partem eius. sed nolui. Jtem. Quia a fructibus cognoscitur arbor. et homo ex operibus. ideo me refero ad ea que feci contra eundem regem. suos per meos captiuando. suspendendo. et decapitando. propter quod dampna grauia passus sum.

Quibus sic stantibus. rex serenissime. iusticiam meam decet manuteneri. et non infringi. Nec re uera credere potuissem taliter in presencia vestre celsitudinis tractari. Jnponatur igitur ei silencium in perpetuum. quia amplius nolo audire ipsum. nam os eius mendacijs et dolis plenum est. Quia eciam expresse per-

---

[1]) Fr. II, II. 15. 2 (L. VI).

iurus est. Eo quod apostolicas reseruaciones et prouisiones repugnat. cuius contrarium iurauit. Et consilium contra suum pontificem fabricat. Quod eciam iuramento episcoporum repugnat.

Ex quibus sequitur quod vltima. sua peticio. qua se petit spoliatum restitui friuola est. Quia nunquam spoliatus est. eo quod ius non habet ad ecclesiam ex postulacione. ut ostensum est in responsione ad papam. Ego autem ius habeo. quia post promocionem pape de vestre serenitatis licencia concilijque regnorum amborum et capituli mei assensu. possessionem non vi nec violentur adeptus fui. Dolum igitur marcelli minime attendentes. eum repellite. quia cum se fateatur confirmacionem apostolicam non habere nec litteras super ecclesia mea nidrosiensi. dolose petit se restitui ad illam. qua per me nunquam spoliatus fuit. Quam eciam si possideret. nullo iure retinere posset. Dolo enim facit. qui petit. quod restituere. oportet eundem. Vt in c° *dolo* de regulis iuris. li°. 6°.[1]

Siquitur 2°. Quod serenitas vestra debet eum expellere et remittere ad papam. vt ibi recipiat condignam operum suorum mercedem. Quia papa significauit vestre dominacioni cum episcopo wipergensi. Si eum apprehendere posset. eum taliter tractaret. quod nec v serenitatem nec aliquem hominem amplius deciperet. Et iterum. Quia serenitas v. mihi addixit in vltimo abscessu meo de haffinis. Jpsum velle sic vt prefertur expellere. ad honorem pape et mea pro quiete.

Sequitur 3°. Quod serenitas v. non debet secum comunicare in diuinis neque extra, quia excomunicatus de iure et de facto. De iure. Quia falsificatores litterarum pape. cum eorum fautoribus et defensoribus. excomunicati sunt. extra de crimine falsi. c°. *falsariorum*[2]. Et clerici falsificatores degradari debent. et potestati tradi seculari. ut patet in eodem ca°. De facto. non solum excomunicati. sed eciam denunciati. Quia excomunicatus et denunciatus est ex ore proprio pape. eo quod falsificauit litteras pape. ut prefatus episcopus dixit. papam vobis significasse. Et iterum. quia dum colonie caperetur. comperta est inter multas falsas litteras. membrana in qua nil erat scriptum. cum appensione plumbi papalis sigilli. Tales enim papa excomunicat. in diebus cene dominice

---

1) Fr. II, V. ult. R. LIX.
2) Fr. II, V 20. 1 (?).

et parasceue. Qualis horror. quod talis taliter notus. interest concilijs vestris. ducit vos in publico ad ecclesiam. in dictis vestris se immiscet. vtinam. audiret d(ominacio) v. ea que in wlgo dicuntur. eum tamquam toxicum a se abiceret. hac ex causa ego non venio ad missas etc. Sequitur 4°. eum vitandum. quia apostata est. et exinde excomunicatus. ut supra tactum est. Et quia me archiepiscopum suum infamauit falsissime. quod intendo probare. quia nunquam conquesti sunt fratres mei contra me. Jdeo decapitandus secundum leges. ut patet. C de libello famoso. l. vnica[1]. Et 5. q. 1. *si quis famosis*[2]. Qui eciam est flagellandus et excomunicandus 5. q. 1. *qui in alterius*[3].

Hec offero. vestre serenitati. non animo iniuriandi cuicunque sed necessit atus pro defensione fame mee.

Post prefata. 4ª feria 4 temporum. misit rex ad me. Et mihi fuit ex parte serenissimi regis propositum mentem sue serinitatis fore. vt causam inter episcopum marcellum et me ventilatam. totaliter committam in manus sue serenitatis. ad quod respondi in scriptis. In mea facultate non esse resignare causam quia ecclessia est in manus sue serenitatis. vt patet per iura canonica et ciuilia. extra de iudiciis c°. *at si clerici*[4]. et c°. *cum non ab homine*[5]. Et de foro competentis. c°. *seculares*[6]. li°. 6°. Jn autentico. *statuimus*. C. de episcopis et clericis[7]. Si autem placet regie celsitudini facere composicionem. que non sit in grauamen ecclesie. neque mense mee archiepiscopalis. et quam possim accipere. saluo statu et gradu meo. quia archiepiscopus volo moriri. hanc me acceptaturum spero. quia fieri debet cum scitu et consensu meo preuio.

(27ᵇ). Responsio ad terciam peticionem regis.

Quia iam tercio. vestra concupiuit celsitudo. vt totam causam meam arbitrer in manus vestras. et ita fieri wlt dominacio vestra. Et nunc adiecit e d v. Si dedero causam in manus vestras. prouidere mihi wltis. ut habeam competenciam omnibus diebus vite mee. Ideo respondeo distinguendo causam meam.

---

1) un. C. 9—36.
2) Dette kap. findes ikke hos Fr.
3) Fr. I, c. 1. C. 5. qu. 1.
4) Fr. II, II. 1. 4.
5) Fr. II, II. 1. 10.
6) Fr. II, II. 2. 2. (L. VI).
7) Auth. no. 3 efter 33 C. 1—3.

prout ventilata est. coram vestra serenitate. habet enim tres partes. Quarum prima est iniuriarum. eo quod dominus marcellus assertus episcopus scalotensis. certos confixit(!) articulos famosos contra honorem status mei. Et hanc non possum arbitrari. quia volo et teneor honorem meum defendere. et probare eum illos mendosos confinxisse. Eciam ego sibi obieci eum in colonia inscalatum fuisse. Et ex post bullas pape falsificasse. vnde excomunicatus est sentencia maiori. et ab eius comunione. est omnibus abstinendum. hec omnia offero me probaturum. coram papa. qui solus iudex est. in hac causa. 2ª est de status mei certitudine. scilicet. An sim et fuerim verus Archiepiscopus. quia ipse dicit. quod non. Jdeo. nec hanc causam committam. eo quo pro indubitato sum habitus archiepiscopus a papa imperatore. imperatrice. cardinalibus. vestra serenitate. concilio regni norwegie et capitulo meo nidrosiensi. prout omnibus vobis notum est. vnde contrarium asserere est spiritum sanctum blasphemare. ac fidem et honorem omnium illorum confundere 3ª est. de vlteriori perseuerancia uel regimine in statu archiepiscopali. Et hanc totam committo manibus vestre serenitatis et consiliariorum vestrorum amborum regnorum quantum de iure debeo et possum. Salua semper determinacione summi pontificis. in cuius solius manus. possum renunciare et cedere. titulo archiepiscopali. vt de renunciacione. *nisi cum pridem*[1]. et c°. *ammonet*[2]. Et hos modis sub scriptis.

Si serenitati vestre placet. me in titulo et regimine ecclesie mee nidrosiensi perseuerare. Tunc necesse erit me ad statim iter arripere vsque romam. ad impetrandum a papa. indulgencias et priuilegia per qua ecclesia mea reparari possit. quia ruinam patitur grauem. nec video modum reparacionis apciorem. Et capitulum fideiubebit pro expensis. soluendis de redditibus ecclesie prout in littera continetur. desuper confecta. Si autem wlt celsitudo vestra. ut cedam titulo uel regimini. tunc necesse est id ipsum in manibus pape fieri. ut pretactum est. Vnde ex nunc Roman pergere necessitabor. Jdeoque de expensis itineris. vestra celsitudo uel capitulum prouideat et se de bonis ecclesie soluat. Et tunc decet prius quam abeam sequencia adimpleri.

---

[1]) Fr. II, I. 9. 10.
[2]) Dette kap. findes ikke hos Fr.

Primo. ut prouisio mihi determinetur pro status mei deductione ne in vituperium dignitatis defectum paciar. in temporalibus. vt eodem titulo. c°. *ad supplicacionem*[1].

2°. Quod eadem prouisio presentetur bergis. si in regno fuero. si extra regnum fuero. in lubic. annis singulis. bankario. sub pena inualidacionis tocius actus. et inde secutis. ac camere apostolice sub penis.

3°. Quod post resignacionem a papa acceptatam. liceat mihi in regnis serenissimi domini regis aut extra vbicunque mihi placuerit pro tempore residere. et de prouisione pretacta. victum illic deducere.

4°. Quod satisfiat mihi de expensis a roma vsqe huc factis. que se vltra mille florenos renenses longe extendunt.

5. Quod ex nunc. soluantur debita bergis contracta. in littera desuper confecta annotata et alia ibi non nominata. quia omnia in usum status mei dinoscuntur conuersa.

6. Satisfiat cappellanis et famulis meis. rome et hic conductis.

7°. Quod de consensu meo nominetur successor. vt possim eius assumpcionem cum bona consciencia promouere. qui eciam mecum veniat romam pro eius consecracione et litterarum expedicione. camereque solucione. Et hoc addico quod in marcellum nequaquam consencio. quia cum bona consciencia non possum sciens papam nunquam consensurum.

8°. Quod omnia predicta sigillis vestre celsitudinis. consiliatorum regni et capituli firmentur. fiantque littere taliter. ut constet omnibus eas intelligentibus. nulla mea culpa me compulsum cedere. sed pro bono pacis et mee quietis procuracione.

9°. Quod disponat Rex mihi taliter procurari. quod habeam petere de manibus cuiuscunque. qui forte denegaret.

10. si debeo habitare bergis. quod tunc ordinetur. ut non expellar. de inhabitacione archiepiscopali.

(28). Hanc cedulam presentari feci per nominatos in eadem.

Reuerendi confratres. Bergensis et Hamarensis Episcopi, venerandique domine Electe Stawangrensis et preposite sanctissimorum apostolorum, dignemini pro debito caritatis mutue. qua iube-

[1]) Fr. II, I. 9. 9.

mur. alter alterius onera portare. ex parte archiepiscopi vestri. regiam accedere celsitudinem, exorantes vnum ex subscriptis fieri. et cito. quia spes que differtur. affligit aninam.

Jn primis quod sua regalis dominacio dignetur attendere quam beniuole satisfeci voluntati sue submittendo regimen ecclesie mee beneplacito serenitatis sue Pronus si ita volet resignare eandem in manus pape. reseruatis his condicionibus videlicet quod mihi determinetur prouisio ad dies vite mee sine qua nec papa resignacionem acceptabit nec me cedere decet vt patet in c° *ad supplicacionem* de renunciacione[1]. Jtem quod omnia debita mea soluantur que sunt in littera mercatorum et eciam extra eam annotata quia post littere confeccionem nonnulla sunt mihi credita. similiter satisfiat famulis meis de seruicijs impensis etc.

Sed dignetur sua celsitudo perpendere quod hec via pronunc difficulter practicabitur propter grauamen pene importabile ecclesie. Primo ex prouisione pro me prescripta 2° propter expensas nouas pro nuncio sollempni mittendo 3° pro noua annata soluenda camere apostolice 4° pro expedicione bullarum et similium 5° attenta. ruinositate et cum hoc paupertate ecclesie Vnde equior via est et facilior me tollerare in regimine et statu vt prius feci quia re uera nulla causa vrget ad contrarium. Que via si non placet obsecro ut expediantur pretacte condiciones et mittar uel dimittar ego ad roman exnunc et non detinear in hijs regnis quia esset mihi scandalum hic esse et ab ecclesie regimine exclusum nec anima hoc pacienter ferre posset.

Si placet regie serenitate per alium ista expedire exnunc dabo litteras cessionis pape transmittendas et ego manebo in patria natiuitatis mee aut personaliter accedam romam impetrando a sanctissimo papa acceptacionem mee renunciacionis. promocionem alterius ad eandem ecclesiam. causas regie dignitatis et vtilitatem ecclesie Nidrosiensis iuxta nosse et posse etc. procuraturus.

Sy regia maiestas suspicatur me fauere regi Karolo. queso attendat opera que feci et a fructibus cognoscat arborem Nichilominus omnem prestabo caucionem mihi possibilem de contrario.

[1]) Fr. II, I. 9. 9.

Sequitur iuramentum. quod rex norweye prestare consueuit in sua coronacione.

Nos cristiernus dei gracia rex dacie etc. Promittimus et iuramus. coram deo et omnibus sanctis Nos velle diligere. iusticiam dei et sanctam fidem katholicam. et volumus defendere et protegere sanctam ecclesiam dei episcopos prelatos et omnes personas ecclesiasticas milites et militares. burgenses mercatores rusticos et comunitates per totum regnum. nostrum constitutos. et defendere eos in omnibus eorum iuribus et libertatibus et volumus seruare eis pacem leges municipales. libertates iura ac priuilegia. eis a nostris predecessoribus concessas et concessa. Jtem. Quod volumus defendere viduas. pupillos. orphanos. peregrinos et extraneos. et eos qui pacem violant et qui pace priuati fuerint prosequi et in regno nostro nullo modo sustinere. Justa iudicia facere. et pacis violatores effectualiter corrigere. iura regni. statum nostrum. et honorem corone illesa seruare. Item volumus et debemus infra annum. a tempore coronacionis nostre. iuxta consilium consiliariorum nostrorum. nova iura et priuilegia statuere. que hantfesting dicuntur. cum clausulis oportunis et vtilibus articulis. prout visum fuerit. prelatis et militaribus expedire et ea sigillo maiestatis nostre vna cum sigillis prelatorum et nobilium sigillare. Jtem volumus celebrare generale parleamentum. iuxta consilium nostrorum consiliariorum. Sic nos deus adiuuet et hec sancta dei ewangelia. Sicut intendimus et volumus omnia prenarrata firmiter obseruare, etc.

(28ᵇ). Durluchtister herre koning heeb ic recht behalden so hebbet my w herlikeit entboden twe punte der irste dat myn scholt die ic hebbe gemacht als ic to bergen gewest bin sal betalt werden die in dem brief ist begrepen vnde die ander sal staen blifen bis die boitschafft kommet van rome etc. dar up ic antworten etlike worde.

Tom ersten dat niet ist to verkleren wer die schult vorgenante sal betalen, aif ic aif eyn ander vnde van wat goydes van der kirken van drunthem aif van ander gode.

Tom anderen wer vnde wa sal die ander scholt betailt werden die ic to bergen in der kirken dinst gemacht hebbe die in

brieff niet enist begrepen die sal vnde moit betalt sin want der koupman enwil niet lenger beiden

To dem dirten wer sal myne knecht betalen de ic hebbe van rome bracht vnde die anderen die ic hebbe in norweien entfangen want die hebben die sueden gefangen gehangen vnd ir heufde af geslagen gedenket aif sij irren loen verdient hebben

Die ander schult die in des bastes kamer vnd myner personen geburt die sal vnde moit betalt werden van dem dat man nennet subsidium pallij darvmbe enist die scholt keine beswerung der kirken to druntheim want die gantze prouincie sal dat betalen.

Der ander articel was Jc sulde faren to stawanger An die stat die my getirmet isz darop ic antwerten Moit ic to stauanger so wil ic doin doch mit vnwillen vp dat niet quaders dair nach enfolge. want my bedunket dat. dat sy ein groite vngenade vnde ein subtile geuenkenis vnde eyn openbair gewalt ain my gelecht Want moit ic hij in deisen landen bliuen so sulde ic bilihe in myn kirke aif in minere bustum sin aef hij to bergen dar ic mochte dat goitlike wort prediken vnde maniker selen to troiste helpen wer dat hindert enist godes frunt niet

Vp dat leste Jst myne bede vnde myn rait vp dat W herlikeit vnd ic in ewiken freden bliuen vnd vns niemant enmoig verspreken dat gij my latet to rome trecken da wil ic gelouen vnde halden dat ic wil min ertzbustum vpgeuen in des baistes hant vnde den erheuen den w herlikeit begert vnd dem helpen in allen saken also dat hee sal hulpe befinden Jc wil oeck w genaide verantwerten vnd w procurator sin weder koning karll vnde alle mentschen Jc wil oeck der kirken van drunthem helpen vm afflait dar durg sy mag gebuet werden dat sy niet in den grunt verderue vnde allet ander goit dat ic vermac wil ic doin w koningliker gnaden to eren vnde willen

Oc hoechgeboren herre En ferstan ic noch niet wat prouisien ic sulle hebben van der kirken die ic suld ouergefen myne leue dag langk vnde wa van ic sulle leuen also lange bis dat die boitschafft weder kome van rome Gnediger herre machtz also dat niet myt w vnde my baist vnde keiser bekummert werden dat der almechtuge got vnde alle hemels heer niet over vns vergrimmet werden Dat Jung vnde alt van vns niet enhebbe to singhen vnde seggen dat is myn rait vnde myn antwert

Occ begeren ic w genaden brief vnde segel to hebben dat ic sulle frij sin to faren war ic wil wan de boitschaft komen isz van rome sij lude wij sij lude. [Vnd seet my dye tijt vp halffasten dan spilgen(!). dye schepe to varen ofer in duytzlanden][1].

(29). Predictis omnibus non obstantibus. tandem ego absolui decanum propter periuria commissa. contra regem cristiernum. cui iurauit fidelitatem et fecit contrarium. quia pugnauit contra militem olauum. qui venit pro rege. Et eciam quia attulit regem swecie. karolum. missus per archiepiscopum aslacum. cum iohanne grab. ad spacium duarum dietarum pro coronacione eius. et ex consequenti est causa omnium guerrarum et dampnorum ecclesie et regni inde secutarum. Est eciam periurus mihi. quia iurauit me defendere contra omnem hominem. et honorem et reuerenciam que non seruauit. sed me accusauit coram rege. me audiente. et nichilominus fecit eum rex excusari quod me non accusassent canonici. Similiter arrestaui pisces Wilkini. Tunc rex misit mihi post recessum suum. episcopum bergensem. magistrum olauum. et militem magnum grin. et dixit idem miles ex parte regis tria. Primum. Mandando. ut omnia restituam que habebam de rebus ecclesie. nil retinendo. 2° quod non occupem bona canonicorum. sed deponam arrestam. 3°. quod restituam decanum. quia rex non velit me habere talem potestatem amplius. Alioquin rex velit aliter agere mecum.

Vltimo. post regis abscessum. alderman mercatorum. ex mandato regis. mandauit omnibus mercatoribus. Ne aliquis transduceret aliquem ex famulis meis. nec litteras meas. sub pena amissionis vite. et omnium bonorum. Sicque ego commissus sum electo stawangarensi. qui mihimet cum 10 famulis. cibum daret in stawangera. Recessi de bergis. cum electo stawangarensi. in festo sancte marthe. coactus vt manerem ibi vsque ad reditum nuncij de roma. [Rogaueram prius quod me dimitteret in ecclesia mea. uel bergis. vbi possem proficere animabus. vsque ad reditum nuncij. sed obtinere non potui. licet hoc rogarent. totum consilium et canonici mei. Et ego verbis et scriptis protestatus

---

[1]) Det indcirklede er senere tilføiet med andet blæk og anden haand.

sum. me inuitum ire ad stavangriam, sed facerem voluntarie voluntate mixta. de qua in 3° ethicorum. de mercibus proiectis in mare. quia auisatus fui. sy non irem peius sentirem][1].

Postquam autem venimus in nothau. rogaui regem. ut me dimitteret romam. promittens me ibi velle resignare archiepiscopatum et sibi obsequi contra omnes homines. Et dedi formas litterarum. sonancium. Quod ex consciencia propria petijssem licenciam a rege visitandi papam et resignandi archiepiscopatum cum propter anime periculum. quia non possem prodesse populo. propter lingue ignoranciam. tum quia condicio victus patrie non congrueret cordi meo. propter contrariam complexionem. Et ideo duxit me secum ad prosecucionem huius[2].

---

[1]) Det indcirklede er tilføiet i margen.

[2]) Derpaa følger paa samme side følgende stykke:
Nota. Jn clementinis. de penis. ca[m]. primum hoc est. *Sy quis suadente dyabolo.* [Kalteisen citerer derpaa hele dette kapitel (Fr. II, V. 8. 1. Clem.) til og med *penitenciam perayet iniungendam* og anfører derpaa de forskjellige glosser].

(29b). Subscriptam cedulam dedit mihi. reuerendissimus cardinalis sancti petri ad vincula(!). vbi ostendit causas cur episcopus scalotensis fuit in colonia captus.

Feci detineri marcellum scalotensem episcopum. anno domini 1451°. quo anno legacione apostolia fruebar per alamaniam. propter causas subscriptas.

In monasterio northorij dyocesis monasteriensis. vidi. quinque signaturas falsas. quas marcellus tradidit fratribus. asserendo illas supplicaciones per S(anctissimum) d(ominum) n(ostrum) signatas.

Jtem. Soror. domini archiepiscopi coloniensis dubitans de certis litteris. per marcellum sibi de curia allatis. ut asseruit. mihi illas ostendit. et erant pregnantes littere et false et quasi manu S(anctissimi) d(omini) n(ostri). et duorum cardinalium subscripte. et cum falsis sigillis sigillate. Erat mihi verisimile quod plures tales decepciones fecisset. Scripsi domino coloniensi ut ipsum arrestaret.

Jtem. quando captus fuit. et ego coloniam veni. Ostenderunt mihi plures falsitates. que apud eum reperte fuerunt. Nam bullam scribi fecit quomodo ecclesie nydrosiensis administracio sibi commissa fuisset[1]. sed plumbum. licet esset circa litteram. nondum tamen appensum. littere cum plumbo. ac si veneti testimonium nobilitatis darent pro eo false. Sic et ducis medionali. et uniuersitatis coloniensis de sua promocione. Et alie plures falsitates prout adhuc. omnes reperientur.

N. cardinalis sancti petri. manu propria.

Jtem in curia. decanus dordracensis. de falsitate peracta per eundem. plura docuit. Et sic est finis cedule prenominate sed propria verba eius.

---

[1]) Der har først staaet *fu*, som er overstreget, og saa *esset*; *fu* er saa igj. underpr. og *e* i esset rettet til *i*.

Subscripta sunt probata Rome. quando frater marcellus venit pro confirmacione postulacionis.

Super fama et reputacione fratris marcellj de niverijs. qui se nominat scalotensem episcopum. et instat pro ecclesia metropolitica nydrosiensi. vt promoveatur ad illam. animaduertatur ad infrascripta. que verissima sunt. notoria et manifesta.

1. Primo. Quod dictus fater marcellus ante infradicendos excessus per eum commissos. fuit et erat. prout in veritate est frater minor. ordinis sancti francisci expresse professus et pro tali se defendendo. in contradictorio iudicio in concilio basiliensi. dudum ante diuisionem ecclesie convictus fuit.

2. Item. Quod idem frater marcellus sine quacunque dispensacione apostolica dimisit habitum sancti francisci et propria temeritate assumpsit sibi habitum religiosorum de sepulcro dominico. et in illo publice incessit.

3. Item. Quod ipse frater marcellus. postmodum videlicet de anno domini m°. cccc°. xxvij vel circa. transtulit se ad partes maritimas in saxonia et ibidem. presertim in ciuitate lubicensi. gessit se pro nuncio et oratore apostolico licet talis non esset.

4. Item. desuper exhibuit plures bullas et litteras apostolicas. eciam de diuersis facultatibus etc. licet nulle vnquam sibi tradite fuissent. Ymmo. huiusmodi bulle siue littere erant omnes false.

5. Item. Quod dominus. tunc episcopus lubicensis. Jlle videlicet. qui ante dictam diuisionem in dicto concilio residere consueuit. Visis et examinatis dictis bullis. reperit eas fore falsas. et ideo. idem dominus episcopus. ipsum fratrem marcellum incarcerauit. et detinuit in turri profunda. et in illa diu detentus fuit.

6. Item. Quod ipse frater marcellus. querens effugere. finxit se infirmum. Et quia in medicinis sapit. confecit receptam de certa pocione. que dormire facit. et illam sibi parari ex apotheca. sibique tradi ad carceres procurauit. Et sequenti die obtinuit. ut quidam frater minor. qui audiret confessionem suam. introduceretur ad eum in turrim. cui introducto dedit de pocione predicta. qui subito incepit dormire. et fuit tanquam mortuus in dormiendo. Quo sic dormiente. ipse marcellus spoliauit eum cappa sua. et se illa induit. et clamauit. Educatis fratrem. et loco illius ipse fuit extractus de turri. et alius frater dormiens

remansit in illa. Et sic frater marcellus evasit manus costodis dicti turris. qui putabat dictum fratrem dormientem extraxisse et recedere.

7. Item postmodum. videlicet. de anno domini 1428 et mense novembris eiusdem anni. idem frater marcellus propter predictas et plures alias falsitates. nedum in litteris apostolicis. verum eciam in diuersis alijs litteris principum et prelatorum per eum commissas. fuit de mandato tunc legati de anglia. qui tunc colonie residebat in ciuitate coloniensi. ad perpetuos carceres iudicatus et publice inscalatus.

8. Item. licet postmodum. sub spe emendacionis vite. per reverendissimum dominum coloniensem graciose dimissus fuisset. nicholominus tamen manum dicti domini archiepiscopi et sigillum. sepe et pluries contrafecit. et cum litteris sic contrafactis plures pecuniarum quantitates extorsit.

9. Item. Cum ipse frater marcellus pridem. cum litteris apostolicis. super ecclesia scalotensi colonie constitueretur. pro certificacione creditorum suorum quorum plures sunt valde per eum defraudati. deposuit huiusmodi litteras. apud consulatum coloniensem. promittens. non velle. prout neque posset recedere. sine dictis litteris. et nisi prius creditoribus suis realiter satisfecisset. Jpse tamen clam recessit vsque daciam siue sueciam. et cum alijs bullis falsis. assecutus fuit possessionem dicte ecclesie.

10. Item. in itinere. eundo de colonia versus sweciam. vsus est diuersis facultatibus. quas sibi a sede apostolica concessas fore confinxit. concedendo confessionalia. dispensando et singula ad modum legati exercendo.

11. Item super premissis. et diuersis alijs falsitatibus et trufis. nedum in ciuitate coloniensi. sed et in alijs locis alamanie. vbicunque eius habetur noticia. publice diffamatus existit. Ad tantum eciam. quod cum nouiter reuerteretur de dacia. non posset obtinere saluum conductum standi in ciuitate coloniensi.

12. Item. Quod propter promocionem ipsius marcelli. ad ecclesiam scalotensem. omnes habentes noticiam eius. valde scandalizati sunt. et in mentibus eorum confusi. nec possunt sufficienter ammirari. de eo. Quod dominus noster Sanctissimus eum promouit in episcopum. et multe oblocuciones fuerunt desuper. contra eundem Sanctissimum dominum nostrum. ymmo valde ex hoc vilipenditur et scandalizatur ministrerium pape. apud omnes

ipsius fratris marcelli noticiam habentes. Jtem premissa sunt adeo notoria. publica et manifesta. quod nulla possunt tergiversacioni celari. Hec ibi.

Articulos ciuitatis coloniensis. quere infra. fo°. 31°.

(30.) Coram rege et suo concilio dacie regni. 1454. in ebdoma(de) penthechostis.

Non abscondi misericordiam tuam. a concilio multo. Tu autem domine. ne longe facias miseraciones tuas a me. Ait rex prophetarum in libro psalmorum. Vt deus optimus miseraciones suas mihi dignetur impendere. Jdeo nunc. coram v d. qui concilium perincliti regni dacie celebratis. annunciabo vobis *misericordiam et veritatem dei.* Misericordiam in paciencia. quam mihi dignatus est conferre. in multiplici mea affliccione. quam contra omnem iusticie diuine et humane passus sum disposicionem. que durauit non per diem aut mensem solum. sed per tria anni quarteria presentis. in quibus ductus sum et tentus. quasi opprobrium hominum. et abieccio plebis. Et certe. *Rennuit* toto illo in tempore *consolari anima mea. nisi consololaciones dei letificassent eam. Nam secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo. consolaciones tue deus letificauerunt animam meam.* sciens veracem eum. qui dixit. *Cum ipso sum in tribulacione. eripiam eum. et groruficabo eum.*

Veritatem quoque dei. que est res gesta. secundum ordinem. non declinando ad dextram aut sinistram. Jn primis enim. Presuppono. v d constare. qualiter huc me prersentaui Serenissimo domino regi. cum litteris. Sanctissimi domini nostri nicholai pape quinti et reuerendissimorum dominorum. collegij cardinalium. Diuinissimi imperatoris. gloriosissime imperatricis. trium principum electorum sacri imperij. Capituli celebris maguntini. Jllustrissimi ducis sleszwicensis. et aliorum multorum. Quibus diligenter. per prelatos et milites plures protunc presentibus. vna cum serenissimo rege. fuit conclusum nemine discrepante me verum censendum archiepiscopum nidrosiensem. pro tali receptus iuramenta prestiti fidelitatis. vt consiliarius regis et regnorum. pro tali quoque habitus fui. in consilijs regalibus. Et desuper litteras mihi tradidit dominus rex ad consiliarios

regni norweye. ad capitulum meum nidrosiense. pluresque personas priuatas. Jn quibus expresse asseruit. sua d precelsa. compertum et conclusum per concilium copiosum regni dacie. me esse verum archiepiscopum nidrosiensem nec alium pro nunc esse posse. Ego autem ex post. quia dominus marcellus assertus episcopus. scalotensis. affuit. dixi vna vice in presencia celsitudinis regie. et tocius sui concilij. Me cito abscessurum versus norweyam. et dominum marcellum ex post multa dicturum. Si vllum esset de per me dictis dubium. Advocaretur ipse ad dicendum quidquid vellet. et ego responderem. Dicebant omnes. nullum esse de mea promocione dubium. Nec opus amplius audire ipsum. Tandem instante hora recessus mei. prefatus marcellus pecijt audienciam a domino rege. et ego tardessem. nisi dominus rex. suo proprio ore. me consulatus fuisset. promittens infra prandium. et ultimum idem quod mihi dixit resumendo verbum. Ego. ob amorem pape. eum expellam de regnis meis. et committam ipsum pape. vt faciat de eo. sicut meruit. Quibus verbis auditis. quia ventum prosperum habuimus. nec placuit Jacobo roszkild tardare amplius nauigio bergas licet vix in tribus mensibus applicui. vbi conciliarios regi(!) multos et magnam partem capituli mei. dei nutu reperi. Qui diligenter examinatis litteris Sanctissimi pape. atque serenissimi domini nostri regis me receperunt in archiepiscopum nidrosiensem. Jntronizantes me. in ecclesia Bergensi. cum diuinissimo sacramento et reliquiis. Reuerendus pater episcopus cum toto clero ciuitatis bergensis. Qui eciam personaliter. pro tunc infra missarum sollempnia. bullas papales et litteras regales. populo in ambone denunciauit. meque pro archiepiscopo. ut colerent indubitato mandauit. Jbique sic tentus per totam hyemem resedi. quia non patuit. aura congrua nauigandi. Jn festo autem sancti marci. Reuerendus episcopus bergensis. prepositus sanctorum apostolorum. decanus et multi canonici mei. Milites. dominus Olauus nicholai. Petrus nicholai. dominus krokau. Tres filij domini Petri nicholai. cum alijs multis nauigio versus nidrosiam iter arripimus. Et dum essemus prope. in via Militem georgium karoli. cum multis gentibus queri fecimus. qui aufugit per klippas in gemiciam(?)[1]. Applicuimus

---

[1]) Oprindelig har der staaet *gemticiam* ell. *gemciciam*; *t* (ell. *c*) synes overstrøget med en lodret streg.

ergo nidrosium in festo sancto penthecosten summo mane. Vbi cum prefatis occurrente capitulo meo cum clero nidrosiensi. Vbi reuerendus pater electus farensis cum diuinissimo sacramento clerus cum reliquiis. Populus cum scrinio sancti Olaui. me de naui vsque in ecclesiam et stallum archiepiscopalem. Me cum nudis pedibus et lacrimis pluribus ambulante intronizarunt. Et diuinis peractis. in curiam archiepicopalem introduxerunt. quam veluti stabulum percorum Vndique desolatum et vacuum reperi. Jbique omnia archiepiscopalia celebrando primam missam in pontificalibus in festo sacerrimi corporis christi (30[b]) celebrando. capitulum et clerum visitando peregi. Sedique pacifice. nemine contradicente. Tandem vocatus per regiam serenitatem bergas reuersus sum animo redeundi ad ecclesiam meam. Vbi dum essem. veni obuiam domino regi. ad spacium magnum impendendo reuerenciam possibilem quem et collateraliter associaui in curiam regalem. Moxque dominus rex. me vocari fecit. pro die crastina hora octaua vel circa. in curiam dictam. Quo cum venissem. locauit se quasi pro tribunali. audiendo cui ius competeret ad eclesiam nydrosiensem. Et primo audiuit dominum marcellum pacifice. et plene loquentem. qui in proponendo. Primo pape auctoritatem. 2°. pape honorem denigrauit dicendo. papam iniuste fecisse secum. eum non confirmando. Et quod hoc fuisset intuitu regis swecie obmissum. qui scripsit eum multa fecisse. ad que eius auctoritas se non extendit. vbi ostendit litteras moriuensis et de columpna. continentes eum fuisse comfirmatum. si non fuissent scripta regis swecie. Nec aliud impedimentum fuit.

Insuper. Quomodo. non potuerit ecclesiam nidrosiesem reseruare nec mihi prouidere. Et quod fecisset contra concilia generalia. et contra iuramentum prestitum nacioni germanice. Quodque me promoverit in fauorem regis Karoli ad prodendum regnum norweye. Et similia multa. Ad que papa respondebit suo tempore. Quod possit et qua intencione me promoverit licet hoc satis innuant apostolice littere prius per me allate. Ego vero super prefatis omnibus respondi. ut spero. sufficientissime. prout in scriptis tradidi in bergis domino regi. licet quasi ad quamlibet particulam responsionis mee. interrumperer. nunc per regem. nunc per marcellum nunc per alios. Adeo. Quod satis fuit ibi papa abiectus et romana sedes vilipensa. Dixit enim dominus rex publice. Quod talis esset curia romana. Quod quicunque appor-

taret. 4 aut 5 ducatos reportaret. quecunque vellet. sed certe considerandum erat. Quod dominus marcellus ibi fuit. et exennia multa obtulit. nec tamen intentum reportauit. Quibus sic peractis pecijt episcopus bergensis dominus torlacus. An consentiremus in dominum regem. tanquam iudicem huius cause. dominus marcellus respondit. quod sic. Ego autem nequaquam. quia causa esset pontificum. mere ecclesiastica. non nisi per summum pontificem descindenda. Ymmo addidi. Si dominus rex se intromitteret. ad iudicandum. ipse et consencientes. sentenciam incurrerent excomunicacionis. Tunc finaliter pecijt idem episcopus bergensis. Quod ambo daremus in scriptis et dominus rex attemptaret. Si concordiam inter nos efficere posset. Quod et feci. Tandem dominus rex vicibus. misit ad me consiliarios pluribus. semper optans causam in manus sue serenitatis reponi. Quod recusaui. quia novi eum magis fauere domino marcello quam iusticie mee, Tandem. auisatus fui. nisi regie voluntati condescenderem. peius sentirem. Tunc personaliter accessi. et primo uerbis. postea scriptis respondi. hanc causam tria complecti. Primum. An ego sim vetus archiepiscopus nydrosiensis. Et hoc non ponerem sub dubio. quia hoc sufficienter probaueram. per apostolicas. imperiales. et plures aliorum prelatorum et principum litteras. et per consilia regnorum. ac litteras proprias eiusdem regis. 2^{m} An vera essent que dixeram. Quomodo dominus marcellus Stetisset in scalis. colonie. in habitu fratrum minorum. Et quod roma recessit clandestine. post obieccionem falsificacionum multarum. pape et archiepiscopi coloniensis litterarum. Et causa que erat comissa. non decisa. Quodque postea papa eum fecerit capi eisdem de causis in colonia. Non in odium domini regis. sed ex obediencia pape et sui legati cardinalis de kusa. ciuitas eum detinuit. Quodque pro tunc. reperta fuit secum. vna cista competens. plena litteris falsis. et inter alias vna membrana. in qua nil scriptum fuit. et nichilominus sigillum pape appensum. Quodque Sanctissimus papa per organum. episcopi wipergensis. prout idem in consilio regis retulit in haffinis. dominum regem auisauerat. quatenus de marcello sibi caveret. quia serenitatem suam in multis decepisset. et litteras papales falsificasset. Vnde. Si papa eum apprehendere posset. taliter eum tractaret. quod amplius neminem deciperet. Super quibus et similibus nollem habere per regem compromissionem. quia illa probare possem.

3^m. An deinceps in archiepiscopatu perseuerare debeam. In hoc saluo honore meo regi complacerem. Quibus sic peractis. Statim dominus rex voluit. ut resignarem archiepiscopatum. in manus sue dominacionis. Ego nequaquam dixi. sed si resignare debeo. in manus pape resignabo. Sed nec hoc facere volo. nisi sciam quare. fuit autem per consiliarios dictum quod nulla pro culpa. sed quia ego essem nimis senex. et rex indigeret in nydrosio iuveni et forti. qui pugnaret contra swecos. Jnsuper quia ignorabam lingwam. non possem satisfacere animabus. Respondi istas non esse causas in iure comprehensas. propter quas tenerer renunciare. Et certe. finaliter rex omnimodo voluit ita fieri. aut me aliter tractare. Tunc dixi. me nunquam fuisse libenter in patria Norweygie. et gaudenter ab illa abscederem. dummodo papa velit resignacionem accipere. Tandem volebat rex. Vt procuratores constituerem ad resignandum. Quod facere volui. seruatis punctis quatuor. Primus. vt pro nulla culpa. ad illam constitucionem obligarer. 2°. vt fieret mihi prouisio. victui meo necessaria. de redditibus ecclesie mee. 3°. vt satisfieret mercatoribus. quibus tenebar. 4°. vt solueretur merces famulorum. Omnia ista mihi fuerunt addicta. sed non seruabatur quidquam. Sed quia infestabant me sine intermissione. promittentes. prefata puncta omnimodis adimplenda. constitui procuratores tres ad resignandum. nominatim. dominos. Johannem royd. correctorem bullarum. Theodericum de (31) calue. procuratorem causarum. et albertum krumdick sacri palacij notarium et non plures. quantum humanitus intelligo. Quibus constitutis. addixerunt mihi domini consiliarij. per organum. domini militis nicholai erici. Quod littere scribende pape. deberent prius mihi ostendi. et ego similiter meas. antequam sigillarentur. sed ego sic seruaui. pro parte uero domini regis non seruabatur mihi. Ego nichilominus. insteti. ut puncta prefata quatuor perficerentur. tandem dominus rex protraxit solucionem mercatorum et famulorum. vsque ad nundinas proximas. vt ille solueret. qui pro tunc archiepiscopus foret. Aliqui contentabantur. alij reclamabant. prout hodie lamentantur. Hijs peractis. vbi credebam totus liber esse ad redeundum. ad ecclesiam meam nidrosiensem. preclusa est mihi via. et decreto regio conclusum. me debere ire ad stauangriam. ad ibidem perseuerandum. quousque audiretur responsum pape. Tunc ego. expresse protestabar. mihi hoc nunquam placiturum. sed putabam me captum non

more maleficorum. qui includuntur cippis. sed captiuitate prelatorum et principum. quibus deputari solet locus vnus. vt ibi maneant. contra velle eorum. Rogaui tamen. Si omni respectu. deberem esse bannitus extra ecclesiam meam. quod saltem dimitterer in bergis. ad predicandum verbum dei theutonicis. Jd ipsum rogabant totum consilium regis. et canonici mei presentes. Non potuit aliter fieri. quin ego irem. cum electo stawangrensi. detinendus ibidem. Tunc auisatus si non irem voluntarie. tractarer invite. Ego tunc in scriptis dedi et publice protestatus fui. Si ducor ad stawangriam. faciam voluntarie. voluntate non mera sed mixta. quemadmodum nauta proicit merces in mare. ad euitandum pericula maiora. De qua ar. in 3° ethicorum. Tunc dominus rex in sacristia fratrum minorum. habuit certos principales mercatores. Qui taliter locuti sunt sua cum d(ominacione). Quod addixit illis. Si capitulo meo placeret. ego deberem remanere pacificus. Quibus intellectis. vocaui decanum et canonicos ibidem presentes. Qui accesserunt. dominum regem. coram consiliarijs. rogantes. Vt me quietum dimitteret. quia per meam destitucionem ecclesia que alias dilapidata est depauperaretur. Et quod ego essem in spiritualibus optimus. Jn temporalibus ipsi cooperare vellent. cum similibus verbis. Tunc dominus rex respondit. Taceas decane. ipse non manebit archiepiscopus tuus. Et conuenit cum decano et domino Wilkino. recipiendo lastas piscium. et dimisit eis offensas graues. ut starent secum contra me ad me expellendum. quod et postea fecerunt licet prius mecum mori polliciti fuerant(!). Sicque coactus sum. nauigare ad stavangriam. tamquam exulatus de ecclesia mea Et licet deputatus essem. cum decem famulis meis. ad stawangriam. Nichilominus adhuc me bergis existente Miles. Magnus grim(!) arrestauit famulos meos ibidem. indicto precepto. omnibus nautis et mercatoribus ne aliquis aliquem ex eis. aut litteras meas transfretaret. Sicque cum tribus tantum famulis. cum domino electo. versus stavangriam properaui. Ex post famuli illi. licet per litteram domini magni essent licenciati. iterum per nouum mandatum. transmissum in notaw. cogebantur redire bergas. Jbique per totam hyemem manentes. multas consumpsere pecunias meas. Nec ad me redire poterant. constricti iuramentis. quod litteras meas non portarent. et si repeterentur. redire astricti sunt.

Dum autem essem in notaw. allocutus sum dominum regem.

in hunc modum. Serenissime domine rex. Vos ducitis me captiuum et predixi vobis. quod est contra meum beneplacitum. Certifico vos. eciam si moriar. et vermes commedent carnes meas. nichilominus per deum in celis et papam ac imperatorem quorum consiliarius sum. vindicabor in terris. Quare timetis. Quod ego debeam vexare vos et regnum. Si libenter in norweya essem. facerem. ut mihi ad romam mitteretis crucem ad redeundum. Sed nunc pro certo scitote quod inuitissime sum hic. Et si semel exiero cum beneplacito meo nunquam redire intendo. Agite prudenter. promittentes. Vt ego vadam personaliter ad papam. ibidem archiepiscopatum resignabo. et vestre dominacionis et regnorum procurator. contra omnes homines ero. hoc est necessarium. quia rex Karolus ibi habet magnos fauores. et nemo est qui excuset vos. Tunc deliberarunt. ut vlterius procederemus parumper. vbi consiliarij duorum regnorum convenirent. Illic conclusimus ita fiendum. ut predixeram. desuper minutas concepi. que domino regi et consiliarijs amborum regnorum (31b) complacuerunt. Vnde commissus fui strennuo militi. domino torburno bildi[1]. vt me presentaret sua in naui. in coppenhafen. vbi expediri debebant compactata. Veni igitur huc. id est. haffinis. optans a domino rege expedicionem. qui licet sepe mihi eam addixisset. finaliter tamen. Vsque nunc prorogauit.

---

[1]) Dette ord er skrevet over et andet, som endte paa *ti*.

Ex parte ciuitatis coloniensis data fuit cedula sequens. pape. et decretum monitorium contra episcopum scalotensem. per reuerendum cardinalem sancti angeli. anno 54. 18 marcij.

Pro summaria informacione. saltim extraiudiciali narracione. in commissione. vobis reuerendissimo patri et domino comissario. pro parte ciuitatis coloniensis. contra et aduersus quendam marcellum de niverijs. pro episcopo schalotensi se gerentem. facta et presentata. Nec non ad finem et effectum. vt vos. reuerendissime pater. monitorium penale. iuxta vim formam et effectum eiusdem comissionis contra eundem marcellum decernatis pro parte dicte ciuitatis. dantur et exhibentur ea que sequuntur citra tamen onus superflue probacionis.

Jn primis quod predictus marcellus. de varijs et diuersis criminibus et presertim falsitatibus. supplicacionum. et litterarum. ac eciam manuum propriarum. tam Sanctissimi domini pape quam reuerendissimorum dominorum cardinalium. quam eciam Reuerendissimi domini Archiepiscopi Coloniensis et multorum aliorum eciam vniversitatum et studiorum generalium sigillorum etc. fuit et erat dudum et presertim ab vno duobus Tribus et quatuor annis citra et supra potissime ante tempus et tempore incarceracionis sue de qua infra tam in Romana Curia quam in Almania et maxime in Ciuitate et diocesi Coloniensi fuit et erat prout eciam hodie est multipliciter diffamatus Sicque vt predicitur fuit erat et est dictum tentum creditum et reputatum diciturque tenetur creditur et reputatur palam publice et notorie Et sic fuit et est verum Jtem quod vltra dictam comunem et vlgarem(!) diffamacionem predictus Marcellus fuit et erat ante tempus et tempore sue Incarceracionis infra scripte eciam specialiter de premissis criminibus. Reuerendissimo domino Cardinali Sancti Petri tunc in Almania sancte sedis apostolice legato de-

latus. Quodque eciam idem Reuerendissimus dominus legatus multas et varias recepit et habuit de et super dictis falsitatibus et criminibus patentes et probaciones. Et sic fuit et est verum.

Item quod premissis probacionibus super dictis criminibus et falsitatibus ut premittitur per ipsum Reuerendissimum dominum legatum habitis visis et receptis ipse suis scriptis instetit et effecit apud Reuerendissimum dominum Achiepiscopum Coloniensem vt dictus Marcellus arrestaretur et incarceraretur prout eciam tandem sic ad scripta et de licencia eiusdem Reuerendissimi domini legati per Sigilliferum et alios ipsius Reuerendissimi domini Archiepiscopi ad hec ordinatos officiotos(!) arrestatus fuit et in Ciuitate Coloniensi incarceratus seu in carceribus ecclesiasticis ipsius Reuerendissimi domini Archiepiscopi loci ordinarij positus et aliquamdiu detentus ad finem vt de et super dictis criminibus et falsitatibus cognicio facta et iusticia debita subsecuta fuisset preter tamen et absque eo quod aliqua violencia in dicta sita incarceracione seu aliquod dampnum in corpore vel bonis [sibi illata fuissent][1] maxime pro parte ipsius Ciuitatis sibi illata. Sicque ut predicitur fuit erat et est dictum tentum creditum et reputatum diciturque tenetur creditur et reputatur palam publice et notorie. Et sic fuit et est verum ac de premissis omnibus et singulis publica vox et fama. Jtem quod prefatus Marcellus senciens forstan(!) dicta Crimina et falsitates fuisse et esse detecta ac palam facta hominibus. Primo a Romana Curia et deinde a dictis carceribus clam et furtiue aufugit Justiciam non expectando sed pocius se in premissis omnibus et singulis rem(!) et culpabilem reddendo prout et de eis sic reus et culpabilis comuniter habetur et tenetur Et sic fuit et est verum. Jtem quod licet ciuitas Coloniensis dicto Morcello nullam ut premittitur violenciam neque eciam dampna aliqua fecerit aut Jntulerit nec eciam ipse in eius carceribus Sed Reuerendissimi domini Archiepiscopi incarceratus aut detentus fuerat Nichilominus tamen huiusmodi incarceracionem in eam retorquere et contra ipsam ciuitatem Vindicare se querens eorum Ciues et Marcatores(!) in regno dacie et alibi manu hostili ac armata omni Juris ordine pretermisso detineri ac eorum bonis et mercancijs depredari ac spo-

---

[1]) Det indcirklede er i originalen først overstrøget og siden underprikket.

liari in dedicus(!) episcopalis dignitatis facit et procurat violenter et penitus de facto Necnon eciam sic iam multos eiusdem Ciuitatis ciues et mercatores tam in personis quam in bonis et mercancijs [eorum grauissime et enormiter lesit et dampnificauit ac ledere et dampnificare non formidat in anime ipsius graue periculum et eciam status episcopalis perniciosissimum exemplum dicteque Ciuitatis Jniuriam non modicam et iacturam. Et sic fuit et est verum etc.][1]

(32). Coram papa proposui vt sequitur. Jn presencia domini magni college [Contra appellacionem.

In primis. Sciendum. Quod illa appellacio. peccat ex capite. Primo facta est. post habitam noticiam legittimam de promocione mea. que eis per me presentabatur. bergis. infra octauas sancti martini. 1453. Appellacio autem sy facta est. est facta. 1454°. circa festum sancti michaelis. Tempus enim ad appellandum concessum a iure. est. decem dierum. 2ᵃ. q. 6. *anteriorum omnino*[2]. Extra de appellacionibus. c°. *concertacioni*. li° 6°.[3] Vbi dicit Bonifacius 8ᵘˢ. Quod decem dierum post tempus non pateat aditus appellandi. Quod loquitur idem de eleccionibus. prouisionibus et postulacionibus etc. 2°. quia fit nomine decani. capituli. clerique ciuitatis et ecclesie nidrosiensis. hoc expresse falsum est. Quia hec appellacio facta est bergis. vbi tempore predicto non affuit capitulum sed pauci canonici de capitulo. Similiter nec clerus affuit. per se. neque per procuratorem. Nec aliqui de clero illo ciuitatis. aut ecclesie predicte. preter dictos canonicos. Jdeoque instrumentum appellacionis falsum est. quia intitulatur nominibus ignorancium. nec qui vnquam cogitarunt talia][4].

Subscripta peroraui coram papa Sanctissimo rome. Post festum epiphanie. in presencia college magni.

Licet Beatissime pater deceret coram v Sanctitate nomine regis serenissimi. cristierni dacie et norweye. collacionem sollemp-

---

1) Det indcirklede er skrevet nederst paa den følgende side i originalen.
2) Fr. II, II. 15. 8 (L. VI).
3) Fr. I, c. 28 C. II. qu. 6.
4) Det indcirklede stykke er overstrøget i originalen.

nem fieri visis cum condicionibus temporis. et v Sanctitatis imbecillitatis. decreui. regie celsitudinis optata. compendiose proponere. Ne tedium ingeram. eedem v beatitudini.

[Primus articulus][1]) Jn primis Quia de beneplacito sue regie celsitudinis. huc missus sum. ad resignandum archiepiscopatum meum ecclesie nydrosiensis, eo quod regio illa complexioni corporis mei aduersatur. Nec satisfacere potero animabus lingwe propter ignoranciam. Jdcirco. Supplico e(idem) Sanctitati. acceptare renunciacionem illam. quia paratus sum facere eam e(iusdem) Sanctitatis ad libidinem. Et licet idem rex. in publico. per aliquos stimulatus in instructionibus taliter commiserit. Jn priuato tamen mecum de contrario concordauit videlicet Quod nullomodo debeam resignare. sed archiepiscopus et legatus apostolicus redire. prout possum. cum sigillo sue serenitatis ostendere. Nichilominus quia idem rex. post omnia prefata. Jterum de novo conclusit. me renunciare debere. mittens propterea et advnans. hic presentem Venerabilem dominum magnum Secretarium sue dominacionis mihi in collegam. Jdcirco pocius eligo renunciare quam illic repatriare. quia nullomodo illic intendo redire. causis ex prenarratis. quantum in me erit. obediencia qua v Sanctitati astringor semper salua et excepta. Movet regiam celsitudinem iusiurandum. quo in sua coronacione iurauit. priuilegia regni manutenere, que cavent. summum pontificem. non debere ecclesie nydrosiensi de pontifice nisi ex eis electo prouidere. Vt patet in bulla quadam per clementem quintum promulgata.

Et quia meam post destitucionem. Sanctitas v habebit prouidere de pastore. Supplicat dominus rex vnum e duobus. per v Sanctitatem assumi. Quorum primus magister est in artibus electus primitus ad ecclesiam eandem. qui tandem electioni cessit. sicque dominus marcellus postulatus fuit. Alter vir nobilis de militari prosapia natus. dominus petrus prepositus Lundensis pro quo scribunt v Sanctitate idem rex pontifices et milicia regni Dacie.

[2us articulus][1]. Jnsuper Serenitas regia intellexit. domino marcello episcopo schalatensi. non nulla fore obiecta. que fecisse dicatur in regnis dacie et norwegie. que omnia asserit idem rex

---

[1]) Det indcirklede staar i margen.

false et mendose. conficta fuisse. Ymmo eum irreprehensibiliter et cum honore v Sanctitatis ac apostolice sedis ibidem in sua legacione conuersatum esse. ideoque e(adem) sanctitas dignetur eundem episcopum excusatum et recomissum gerere.

Preterea. Quia fertur certos processus fulminatos auctoritate v sanctitatis contra suam serenitatem, ad instanciam forsan aduersarii sui videlicet Karoli regis swecie. Jdcirco optat rex tales processus penitus reuocari et annullari. triplici racione. Quarum prima est, Eo quod tales processus maiorum guerrarum sunt incentiua, 2° quia sua d(ominacio) manere intendit in consuetudinibus et legibus regnorum suorum. Vsque huc vt dicit obseruatis. 3° quia narrata non sunt vsquequaque uera. Nam ipse aduersarius domini regis multipliciter excessit regi et regnis iniuriando. Quod patet ex capite multiplici. Primo ex condicione et statu lige et federis inter tria regna. scilicet. Quod vnicus esse debeat rex trium regnorum eligendus per consiliarios eorum. Quod idem rex swecie suo sigillo dum esset regis consiliarius approbauit, nichilominus violauit. Quia mortuo rege christoforo. se in regem swecie eligi procurauit (32ᵇ) prout hodie se pro tali gerit. 2° quia treugas in gotlandia inter ambos reges factas violauit. Nam illis nondum finitis. invasit regnum norweye. quod per eleccionem canonicam fuerat pro tunc in possessione regis dacie. Seque pretense per archiepiscopum nidrosiensem. coronari fecit. 3° pariformiter. Stante pace in Halmstad firmata. inuasit prouinciam regni dacie. scilicet scaniam. Non diffidato rege dacie. quam igne et gladio depopulauit. 4°. Quia conclusa per suos consiliarios et conscripta ac sigillata per eosdem cum plena potestate missos per eundem non seruat quin adhuc titulum regis Norweye sibi ascribat, in dicto regno controuersias et discordias posse tenus suscitando. licet serenissimus rex noster notorie plenam potestatem in illo regno et vniversalem habeat obedienciam. Quibus attentis patet quam iniuriose agat rex ille contra regem nostrum. quodque non sit propterea contra suam serenitatem procedendum.

4ᵘˢ articulus. Cupit sua serenitas. per V Sanctitatem informari in fine vt pax inter ipsum et episcopos roboretur. Per quos hec consuetudo oseruatur. Quod homicide. vxoricide. qui propriam cognoscit matrem aut sororem. ac quecunque comiserit peccata. Sy currit ad penitenciarium episcopi confitendo antequam apprehendatur per manum regalem aut secularem. non

potest postea per secularem potestatem puniri Quod apparet sue serenitati absurdum. Nam plectendis poenitencia non denegatur. et nichilominus post confessionem sub patibulo factam suspenduntur.

5us. Quia multa restant in regnis suis reformanda. Vt Sanctitas v me dignetur remittere legatum cum plena potestate. Nam salutem desiderat animarum causari et scandala exstirpari. et hoc conclusum est in suo consilio in haffinis. Quod regia celsitudo me acceptabit. alias nullum acceptare intendit.

[6us articulus]. Ex parte regis et regine. in primis optant confessionale in plenissima forma. semel in vita et semel in mortis articulo a pena et culpa.

Jnsuper. Conqueruntur de rege Karolo swecie. quod eam priuauit et priuat dote sua. quam sibi rex cristoforus ascripsit in regnis swecie. et norwegie. que in regno quolibet. quindecim milia florenorum rynensium faciunt. Et hoc fecit dum actu iuratus seruus illius regine esset. Jdeoque petit iudicem sibi dari. reuerendum patrem episcopum Lubicensem. Nam ut asserit Sanctitas v ad hoc tenetur. quia tempore quo spoliata erat. vidua fuit. sub immediata vestre Sanctitatis proteccione existens. que specialis est defensor pupillorum et viduarum. Similiter de episcopo Scarensi. quem rex Karolus priuauit ecclesia. petitur iudex idem lubicensis.

Jnsuper. Quia dominus rex in castro Kaligenburg reliquias tenet pro ornamenti(!) regni Dacie preciosas. petit indulgencias pro visitantibus eas. Vtpote magna pars ligni sancte crucis. De sanguine fuso ex calice. mentum sancte anne et alia plurima. Regina autem supplicat vestre Sanctitati pro vna bona particula tunice domini inconsutilis. Allegans. si ipsa non meruit. tamen parentela eius. marchiones brandenburgenses. fideliter apostolice sedi seruiuerunt. et similia meruerunt. Vltimo serenissimus rex regratiatur v Sanctitati. de sibi missis agnus(!) dei et candelis. singulis annis quia in illis sensit se reputari inter dilectos e(iusdem) Sanctitatis.

(33). Subscripta presentaui in recessu meo bergis. [decano Wil kino. Erico Petri. et yngwaldo canonicis][1]. Nidrosiensibus.

Primo baculum pastoralem, Et crucem cum baculo, et mitram Jtem crucem pectoralem Jtem caligas rubeas, et sandalia alba Item gladium pastoralem Jtem lapidem preciosum altaris Jtem de capella domus mee. duas albas dalmaticas. Jtem tres acus aureas pro pallio pertinentes Jtem vnum annulum pontificalem cum gemma nigra magna Jtem vnam albam casulam Vnus(!) cingulus(!) Jtem alba linea! Jtem manipulus! Jtem vna cappa rubea! Jtem vnam cappam albam. Jtem vnam casulam blancam cum stola alba et requisitis de eadem mea capella Jtem antependium altaris nigrum et glaucum Jtem vnam albam stolam de sacristia Jtem vnum rocketum de sacristia Jtem missale de capella vnum cum albo coopertorio Jtem duo paria alarum altaris. vnum rubeum strangatum. Aliud rubeum sericum Jtem vnum calicem deauratum cum patena et tribus corporalibus. cum capsa rubea aurifrigiata. spectancia ad monasterium sancte sedis, Jtem antependium altaris album rubeum et nigrum mixtum Jtem duo candelabra pulchra Item tria cornua magna. et vnum paruum ad potandum Item sericum pannum ad baculum pastoralem Item vnum registrum prediorum Item vnum formularium processus iudicialis.

Ex post alio die presentaui decano vnum coopertorium lecti de serico viridi Item duo candelabra de cupro Item duo pulchra de ferro Item vnum flasconem de corio pro litteris conseruandis

De liberis(!) presentaui decretum. decretales Item Sextum. et clementinas in vno volumine Item sermones innocencij j Item in papiro vnum pastorale

Jnsuper presentaui septem mappas mensales. Item sex manutergia Item duo magna cantra stannea. et vnum mediocre Item duos flascones stanneos magnos et vnum paruum Item x magnas scutellas stanneas et xii mediocres Item vi salsarias omnes stanneas Item vnam peluem et vnum lauacrum de nidrosio Item vnam

[1]) Det indcirklede er tilføiet i randen. Der har opr. staaet: et capitulo; men dette er atter overstrøget.

peluim cum lauacro de kragwayd et duo candelabra stannea Item vnam lucernam de cornu Item vnum vas pro aspersorio seu aqua benedicta. de cupro spectantes ad capellam curie Nidrosie Item tres magnas ullas coquine et tres paruas mediocres de cupro Item vij ollas coquine de cupro Item tria bancalia Jtem iiij cussinos bancales. Item in coquina erant viij olle magne et parue Et x caldaria magne(!) et parue(!) Item duas pelues correspondentes. ad locionem prelati Item vnum veru Jtem vna craticula Jtem vnum lectum de Nidrosio quem habuit karulus et iohannes torszon, puluinar dicunt se vendidisse Item alium lectum presentaui Item vnum calicem cum patena. missale altare portabile. casulam albam etc. pertinencia ad capellam curie archiepiscopalis, Similiter vnum candelabrum cupreum paruum. pertinens ad eandem capellam Item nolam paruam ad idem Item vnum celum rubeum et viride intersectum Item presentaui pro domo bergensi iij bankalia Item duas curtinas ad parietes pertinentes. que scilicet virides et rubee intersecte Item in capella domus . . . .[1] pallam super altare Et vnum antipendium et vnam nolam. Et duas ampullas: —

(33^{b}). Subscriptam litteram dedi regi. vt recedere permitterer.

Henricus dei gracia archiepiscopus nidrosiensis recogniscimus et attestamur publice coram omnibus et singulis presentem nostram apertam litteram videntibus uel legi audientibus quod nos perpendimus et pertractauimus defectus et impedimenta quod(!) habemus ex parte nostri ydeomatis et ex disposicionibus regni et terre Norwegie qualiter nostre persone atque conplexione(!) incommodus(!) est Jdcirco accessimus et petiuimus Jllustrissimum principem et dominum cristiernum dacie norwegie etc. regem nostrum graciosum dilectum dominum ad dandam nobis suam graciam et licenciam ad visitandum nostrum sanctissimum patrem dominum apostolicum ad resignandum nostrum prefatum archiepiscopatum ad sue sanctitatis manus quem sua gracia nobis annuit et admisit Et quia sua regalis dignitas in nostri sanctissimi patris

---

[1]) Prikkerne betegner et ulæseligt ord eller to, maaske: domus ipsius.

domini apostolici prefati amorem et honorem nos ad prefatum archiepiscopatum graciose admisit et consensum prestitit et non solum in illo sed in omnibus graciose et amicabiliter nobiscum fecerat recognoscimus nos de iure obligari ad talem fauorem recompensandam et promittimus per istam nostram litteram atque obligamus nos per nostrum honorem et nostram Episcopalem dignitatem loco nostri episcopalis iuramenti quod prefati nostri graciosi dilecta(!) domini regis cristierni et suorum regnorum causas et negocia nobis commissas et in posterum cum vlterioribus informacionibus committendas coram nostro sanctissimo patre domino apostolico supradicto coram diuinissimo domino nostro imperatori et omnibus alijs locis vbi sue gracie expedit fideliter proponemus atque iuxta omnem nostram potestatem ut prefati nostri graciosi dilecti domini fidelis consiliarius ambasiator et nuncius ad prefatum nostrum archiepiscopatum fideliter petemus et laboremus pro quo sua gracia petiuerit et scripserit et totaliter nostri prefati graciosi dilecti domini regis cristierni et suorum regnorum melius faciemus et procurabimus iuxta nostrum vltimum posse absque omni dolo et fraude Jn cuius rei testimonium et maiorem noticiam secretum nostrum presenti littere manu nostra propria scripte appendi fecimus Datum in oppido haffn etc. l. quarto ipso die beate margarete virginis et martiris.

. Subscripta missa sunt per papam calistum tercium archiepiscopo lundensi et episcopo roszkildensi et regi dacie. contra marcellum. per dominum magnum.

Quia serenitas regia nobis recommitti fecit quendam marcellum episcopum scalatensem per oratores regios ad felicis recordacionis antecessorem nostrum destinatos[1] videlicet venerabilem fratrem nostrum Henricum archiepiscopum nydrosiensem. et magnum canonicum lundensem. quod et ipsi fideliter fecerunt Putabamus regem ipsum sufficienter informatum ex hijs que per episcopum Wijpergensem sue celsitudini olim intimari fecit. Idem antecessor. Nunc uero ut ueraciter intelligat ipse rex et vos

[1]) Der har først staaet: *ad nos destinatos*, men dette er rettet.

simul. qualis homo ille fuit ab annis retroactis. notificamus coram comissarijs prefati nostri antecessoris[1] efficaciter comprobatum ut sequitur.

Primo. quod ipse erat frater ordinis sancti Francisci expresse professus Et sine quacunque dispensacione apostolica dimisit habitum illius sancti ordinis. et propria temeritate assumpsit sibi habitum religiosorum de sepulchro dominico et in illo publice incessit annis multis.

2° Quod idem frater Marcellus post modum. videlicet. anno domini. m° cccc° xxvij° uel circa. transtulit se ad partes maritimas in saxoniam et ibidem presertim in ciuitate lubicensi gessit se pro nuncio et oratore apostolico. licet titulis non esset. Et desuper plures exhibuit bullas et litteras apostolicas. eciam de diuersis facultatibus. licet nulle vnquam sibi tradite fuissent. que omnes false erant. quas cum episcopus Lubicensis pro tunc existens examinasset et falsas esse cognouisset ipsum fratrem marcellum incarcerauit. et diu in turri profunda detinuit Jpse autem frater. marcellus querens effugere, se infirmum finxit et procurauit sibi inferri ex apotheca pocionem (34) in turrim. que facit dormire potantes eam. die autem sequenti pecijt sibi afferri quendam fratrem minorem. qui eius audiret confessionem Qui dum esset immissus ad fratrem marcellum in turrim. frater marcellus dedit illi fratri pocionem illam ad bibendum. qui mox obdormiuit. et fuit tanquam mortuus in dormiendo Quo sic dormiente ipse frater marcellus spoliauit ipsum cappa sua. et se illa induit et clamauit ad custodes carceris. Educatis fratrem et loco illius fuit extractus de turri, et alius frater mansit. dormiens in illa. Sicque frater marcellus euasit manus custodis turris

3° Postmodum de anno domini m° cccc. xxviii in mense octobris Jdem frater marcellus propter predictas et plures alias falsitates nedum in litteris apostolicis. sed eciam plurimorum prelatorum et principum per eum commissas. fuit de mandato reuerendissimi domini Henrici cardinalis de anglia tunc legati apostolice sedis contra bohemos in ciuitate coloniensi ad perpetuos carceres adiudicatus. et publice inscalatus. Qui licet postea propter spem emendacionis vite per reuerendissimum archiepiscopum colonien-

[1]) Der har først efter *comissarijs* staaet *nostris*. Dette er senere overstreget og *prefati nostri antecessoris* er tilføiet i margen.

sem fuerat de carcere ereptus. Nichilominus tamen mala malis cumulando manum et sigillum eiusdem archiepiscopi. contrafecit. et cum litteris. sic contrafactis plures pecuniarum quantitates extorsit.

4to Dum Jdem frater marcellus per nostrum antecessorem[1]. ad ecclesiam scalatensem promotus fuisset quod certe non fecisset si detestandam eius maliciam nouisset[2]. ad prefatam ueniens ciuitatem coloniensem. dum esset indebitatus multis qui dum conquererentur consolatui pro solucione. Jpse volens certificare eos. quod non recederet nisi eis omnibus satisfecisset bullas prouisionis sue super predicta ecclesia deposuit in manus consulatus in signum quod sine illis non recederet neque recedere posset. Nichilominus recessit litteris ibidem dimissis vnde per alias et falsas bullas quas metipse confecit Possessionem predicte ecclesie adeptus fuit. Redeunte autem eodem scalotensi episcopo ad nostrum antecessorem[3]. pro confirmacione sue postulacionis ad ecclesiam Nydrosiensem predicta et non pauca alia eidem nostro antecessori[4] fuerunt aperta. Vnde causam examinandam cum duobus cardinalibus commisisset[5] ipse sentencia non expectata ex vrbe clandestine auffugit Postremo dum dilectum fratrem nostrum cardinalem sancti Petri ad vincula ad alamaniam legatum misisset[5] idem antecessor[6] ipse peragrando alamaniam comperit eundem marcellum in recessu de colonia versus daciam. in itinere vsum fuisse diuersis facultatibus. quas sibi a sede apostolica concessas finxit. concedendo confessionalia. dispensando et singula ad modum legati exercendo propter quod cum per archiepiscopum detineri fecit in ciuitate coloniensi. Jnter que sunt ista comperta ibi et multa alia. Primo Quod idem legatus comperit in monasterio northorij diocesis monasteriensis quinque signaturas (34b) falsas quas idem marcellus tradiderat fratribus asserendo illas supplicaciones per no[strum antecessorem][7] fuisse signatas Jnsuper Soror archiepiscopi coloniensis dubitans. de certis

---

[1]) Der har opr. staaet *nos*; dette er overstrøget og istd. er *nostrum antecessorem* tilføiet.

[2]) Opr. har der staaet *fecissimus og nouissemus*. men dette er rettet.

[3]) Der har opr. staaet *nos*, som er overstrøget.

[4]) Der har først her staaet *nobis*, men dette er rettet.

[5]) Der har først staaet *commisissemus* og *misissemus*.

[6]) Der har først staaet *nos*, som er udraderet.

[7]) Det indcirklede er senere tilføiet.

litteris sibi per eundem marcellum de curia ut asseruit allatis. que erant magne importancie, eas ostendit eidem legato qui nouit eas esse false confectas et manibus omnium cardinalium false confectas et manibus omnium cardinalium false subscriptas falsisque sigillis sigillatas. Jtem Quando fuit captus inuenta sunt secum multa falsa inter que fuit conscripta bulla in qua administracio ecclesie nydrosiensis sibi per papam[1] committebatur, et sigillum papale[2] plvmbeum appositum circa litteram nondum tamen appensum. Erant eciam ibi littere ad plvmbo(!) ac si veneti pro eo testimonium dedissent sue nobilitatis Similiter et ducis mediolani ac vniuersitatis coloniensis de sua promocione, Et alie falsitates plures prout adhuc hodie in colonia reperientur, Et dum de prefatis et multis similibus infamatus colonie detentus esset. sentiens dicta crimina et falsitates fuisse et esse detecta palamque hominibus facta, miro modo ex carceribus aufugit. iudicium non expectando sed pocius se culpabilem ostendendo, Quibus sic in veritate compertis necessitamur zizamam(!) tollere Vnde mandamus vobis venerabilibus fratribus. archiepiscopo lundensi. et episcopo roskildensi de eo iusticiam facere aut eum nobis transmittere ut iusticie recipiat complementum Requirentes regem in fide et virtute sancte obediencie quatenus vobis non obsistat sed iuxta posse assistat pro quanto omnipotentis dei et sedis apostolice indignacionem euadere cupit Super quibus responsum vestrum cum effectu cupimus.

(35). Responsio. post eleccionem. in abbatem.

Quidam electus in abbatem. consuluit. qualiter respondere electoribus. Et consilium dedimus. vt respondere(!). ut sequitur.

Gloriosus princeps ihehu(!). docere volens electores qualem debeant eligere ait. *Eligite meliorem. de fratribus fratribus(!).* 4ti regum 10°.

[Resten af folio 35 er ubeskrevet].

---

[1]) Oprindelig har været skrevet *nos.*
[2]) Oprindelig har været skrevet *nostrum.*

(36). Ambaciate. commisse. per regem Dacie Cristiernum.

Jn primis. Viam seruaui versus sleszwijc. vbi reperi dominum adolfum ducem sleszwicensem. qui post multa colloquia mihi addixit. se missurum in adiutores. episcopum et archidiaconum sleszwicensem. in casu. si reperirem partes tractabiles. de quo nichilominus sua d(ominacio). non sperabat. Vnde dum primo accessi lubicum. presentari feci litteram credencie regalis capitulo. Qui missis ad me duobus canonicis. rogarunt me parum exspectare. quia esset quedam dieta celebranda priuata inter partes. cum paucis personis. Vnde post dies fere decem. dum mihi episcopus lubicensis arnoldus rescripsisset nil actum conclusiue. de dieta futura sollempni. Accessi primo consulatum lubicensem cum littera credencie et collacione. ***Rogate que ad pacem sunt.*** spopondit consulatus. libenter addere mihi suos oratores. dum eos requirerem. ad honorem domini regis. Tunc accessi capitulum 2ª septembris. et facta exhortacione. sub prefato themate. Responsum est mihi. post multa. Non esse in capituli potestate inire quamcunque dietam. Nisi prius requisitis(!) aliorum prelatorum consensu. quorum aliqui vltra 40 leucas distarent. ymmo. nec alios asserebant amplius inituros dietam. sed vellent promulgare processus penales contra luneburgenses. Ego pecij. ob regis serenissimi contemplacionem dari decem uel 12 dierum inducias. Vt interim attemptarem cum luneburgensibus media pacis. Nec profuit. sed semper dicebant. auctoritatem se non habere. quia iudex habitaret in halberstat. qui est ibidem decanus.

Veni in luneburg. 4ª septembris. vbi proposito verbo dei et pacis cum themate pretacto. exspectare rogatus sum usque ad reditum prelatorum. qui accesserant capitulum lubicis(!) ad impetrandum dietam. pro festo sancte crucis exaltacionis. Qui reuersi sunt vacui. quia volebant prius terminare causam vrgentem inter consulatum. et prepositum lunensem Petrum scaper. Jn qua

causa cum tractaretur. Misi consolatui octaua die post aduentum meum cedulam tenoris sequentis.

Erewerdigen. wijsen. vsz erkoren herren. Jc bidden vnd raiden W liefden: dat gij dem heyligen stoyl to roym. dar ic hyen komen werden, vnd den durluchticsten herren. Cristiern. koning to denmerken etc. der mich gesant heft. Vnd oec myner personen to eren. Vnd w liefden toe goyd. Vnd oec dem gemeynen nutze. willet my gefen consent vnd folbart. in uwen saken to handelen. also vyel als w ist. dat des an w niecht gebreche. So hoip ic. bij den anderen part woyl wijse to finden. in den gliken. Vnd dat gij my in besunderheyt willet iiij punte consencieren.

Dat erst. dat gij toe versonen vnd afflegen der anspraken. dye dye prelaten meynent tehebben to den stijgen. willent van den selfen stijgen. den prelaten vnd sultzgoderen etwaz verlaten. Also nemelich. den funften aif seesten deyl. der stigen. Vnd dat gij dan. dat overige to des soydes noyt. als aldusz lange. naychlude der concordien to gebruken behalden ewelic. Vnd dat dar mit. dye twedracht. van den stijgen. doyt sij an beyden siden. Want gij weel weeten. dat dye prelaten w laitzten vp den dage. dye helfde der stijggen. hatten geboden to layten. Also hoep ic. dat nu hermede versvinen. Vnd liefen herren. doit dit gern. want gij moit doch wat overgefen. als ic w leste gesegget hebbe. van den twe runden steynen. etc.

Dat ander. dat gij dan fort in allen anderen stucken. dye concordien dye confirmert sin gentzlic halden vnd sweren willet. den prelaten. Vnd getrulic dar bij doin. als vroyme lude nay w vermoigden. to ewigen tijden etc. Dat is w vmmers. dan mogelic. wanne der artikel van den stijgen gemetiget is in vorschrefen wijse. Wat ic itzunt. kein ander studium enhebbe. dan dye concordien. vit den processen vnd executorien lesen. vnd verstain moyge dar vmb. daer ic w dat wail raiden.

Dat dyerd. So gij am lesten. vp der dyeten erboiden hebbet. hundert dusent merc. der swairsten schulde. vp w. vnd wr stat vpkomen vnd rente. alleine to nemen. vnd dan noch wr. vnd vwer burger sultzgoeder sulden.

[Sequitur ut in folio sequenti ad tale signum +].[1]

[1]) Det indklamrede er tilføiet i margen.

(37). [Hoc pertinet ad folium precedens. ad tale signum +].[1] nay antzal. glic den prelaten hulff doin. zo den schulden etc. Der gegen. dye prelaten erboden haint. dat gij behalden. w. vnd vwer burger sultzgode. Vnd alle vpkoming wr stat. dye gij nu hebben. aif mogen in tokunftigen tiden erwerfen. Vnd nemen dan daruf uch. van den schulden ij c. m. marc to betalen. so wolden dye prelaten to zijden dat ander vorsoiken to betalen. etc. Dar vsz dar ic w raiden. Vnd bid w. dat gij wilt vp soilke w. vnd vwer burger sultzgoid. rente vnd vpkoming vwer stad. tot w nemen. hundert vnd l dusent merc. dye man w toedellen werd. vnd dat gij dar to gefen vnd hebben ein hulff. vnd dye afbetalen in hovetstoil. vnd zyns. naich lude vnd inhaldung. der ordinancien vnd schickungen. dye gij von vrem eygen biscop selffs mit arbeit vnd kost. vnd vf vr eyde erworfen. vnd angenomen hebbent. vor langen zijden.

Dat vyerd is. dat gij my consent. vnd volburt toseggen vnd gefen. dat gij alle dye ander artikel. in den begrif. vf den heymliken dage. toe Vlsen vffgenomen. velcher doisen vorbenanten drien punten niet anrorent oder engegen gaint. gentzlic wilt halden. vnd fulbrengen. ain zwivel vnd feyl. Dar des proistz van lune sache. oich ia. niet ensal vsz gesloiten sin. Vff dat alleding zo freden komen. off gij uch nu. mit ym niet verdroigen. etc.

Vnd myne liefen herren. vnd vriunde. so dar ic uch auch woil rayden. Vnd bidden. Dat gij nu in doysen punten. furder dan. auch. gewalt vnd macht gefen. vnd toseggen. vnd af des noyt wirdet. versegelt gebet. als gij leeste. den herren hattet gegefen. Also dat gy my dar vff willet erhoiren. vnd fulgen aller myner (37^{b}) reede vnd erkentnisse. Jn eren. in recht. in fruntschaft. vnd in aller reedlichheit. etc. want ic vwer. noch vr wederpart noyd wold betregen in der vszspruch.

Nu mynen lieben herren. Doid ir soilchs. so hof ic vnd wil versoichen. bij den geistliken. sulche wijse zo finden. da sij die schult. dye dan day bliuet. gantlic betalen. Vnd doich groisz verlichtervnge. vnd ewelic frij werden sullen. in kurtzer tijd. an beyden sijden.

[Vnd kund ich dan niet sulchs an in hebben. so moyget vr wijszheit wail bedenken. wat mir dan geburt. to seggen. vnsen gnedicsten herren den keyser. Vnd auch vnsen heyligen fatter

---

[1]) Det indklamrede er tilføiet i margen.

den baist. van doiser sachen. also dat vmmers. dye concordien. die sijn heylikeit. w geboden heft. an w niet gebricket][1].

heer vmb. myne lieben herren. gefet mir her vff. vr vnvertrecht antwert. vnd leget dis niet aff. dat raden vnd bidden ic vwer liefden etc. hec misi consolatui.

Et quia in prefatis fit mencio. de modo agendi. Vt vtraque pars possit faciliter soluere suam ratam debitorum sibi assignatorum. Jdeo sequitur hec practica. hoc modo.

[vt laici caute inducentur. est modus][2]. Primo diuidantur opidani a clero. et ante omnia. nulla de ope et subsidio cleri fiat mencio. vlla racione. sed omni conatu instetur aput consulatum. ut ante omnia. ipsi et eorum ciues. secundum tenorem cuiusdam ordinacione(!) quam fecit dominus episcopus verdensis. ordinarius ipsorum. quam laboribus et expensis proprijs secundum eorum beneplacitum ordinari fecerunt. Vnam notabilem quantitatem. ex toto debito ciuitatis soluendam. in ratam suam tantum accipiant. que sit ad minus centum quinquaginta milium marcarum. Ad quod inducantur per prius exhibita. ut patet supra. in articulo 3°. Retentis sibi ad hoc. omnibus bonis. salinaribus et non salinaribus suis et ciuium in salina bona habentibus. Vna cum obuencionibus oppidi publicis. et quecunque imponere velint et possint. scilicet quod omnes res oppidanorum. ammodo comprehendantur. sub annali oppidanorum comprestacione. que scot dicitur. Quia modo ornamento(!) mulierum que infinita sunt et vasa aurea et argentea non intrant illum scotum. Nec taxantur in subsidium collecte.

2°. Illis sic caute impetratis. non facta mencione. quid clerus de reliquo sit facturus. statim eligantur consolatui. ex summa debitorum in suam ratam. ille particule. que sunt clero magis suspecte et graues. vt sunt castrorum et militarium. quorum contractus omnes sunt vsurarij. ac alia. de quibus clerus clamores facere solet. vsque ad ratam consulatui impositam. Nec apputentur in hijs. census retardati et mutuate summe. que sunt quasi quinquaginta quinque milia marcarum. Nam caute subticendum de hijs erit. sub promissione. quod post omnia. de hijs sit dandus modus specialis salubris.

---

[1]) Det indklamrede er indcirklet i originalen.

[2]) Det indklamrede er tilføiet i margen.

[Vt clerus inducatur. datur modus][1]. Et notandum. quod illi census retardati et mutuate summe. actenus. hoc bonum concordie. in omnibus dictis impediuerunt. et illis ut iam pretendo. de toto debito detractis. manet totum debitum. in sorte. quinque centena milia. xlviij dusent viij^{C} lxxxviij marce. per quod ipsi clero. maximum alleuiamen practicari poterit. et non laicis. ut patebit infra statim Et ideo iste modus. nulla racione est laicis pandendus. nisi prius omnia sint conclusa pro eorum parte facienda pretacta. et conscripta in litteris. etc.

Census vero annuus. desuper descriptus. est triginta octo milia. viij^{C}. lxxiiij marcarum singulis annis soluendus. omnibus vitalicijs etc. computatis.

Item. ab illa summa debitorum. detrahendo ratam consolatui impositam. scilicet cl^{m} marcarum. que secum trahunt. fere xij^{m} marcarum in annuo censu. tunc remanebit pars. sine rata cleri. ijj^{CM} xcvijj^{M} manent vitalicia. que morte emptorum absque restitucione sortis pereunt. fere ad ijjj^{M} vel quinque milia marcarum que est iterum alleuiamen cleri.

Sequitur alia pars consilij in parte cleri.

Habitis igitur premissis. firmiter in pactis. et notulis conscriptis. ita quod nil desit nisi sigillorum apposicio. vadatur ad partem reliquorum debitorum premissam. que tunc cedit bonis salinaribus cleri persoluenda. in (38) ratam suam. in sorte et censu. et fiant tunc clericales. ita quod clerici sint eorum principales debitores illius residui. Et videat tunc clerus. quot porciones sartaginum et chororum ipsi adhec soluenda habeant. commensurando seu parciendo equaliter. cuilibet de hijs suam partem sortis et census. annuatim soluendam. prout debito calculo apposito pro valore salis. eis visum fuerit. cum sapientes ipsi sint. Et sic non erit necesse. habere in parte eorum collectores. nec ullos extraneos sed coci salis cuiuslibet prelati. qui sulffermeister dicuntur. illas partes soluere habebunt de bonis prelatorum. et racionem cuiuslibet suo domino facere. Et sic. suspiciones computacionum. et multa mala sublata erunt. et bona cleri et aliorum salinaria. in aliqua notabili porcione aucta. et alteraciones sedabuntur. Sed notandum. Quod secundum veridicam fere estimacionem et numerum, bonorum cleri. Tantum et secundum prescriptum modum

[1]) Det indklamrede er tilføiet i margen.

in parte cleri. quelibet sartago haberet annuatim. pro rata siue porcione. in redditibus soluenda. dumtaxat xxxx marcis. cuius sors est. vj^C xviij marce fere. quam si prompte soluere posset. Statim libera esset. Sic eciam suo modo. quilibet chorus haberet annuatim xxx marcas fere in redditum soluere. quarum sors est. iij^C. et ix marce fere. quam si similiter prompte solueret. liber esset. Sed in laycorum parte. quelibet sartago fere mille marcas. pro liberacione autem lxj marcas pro censu annuo secundum dictam ordinanciam dare cogitur. etc. Et per illam differenciam potest clerus induci ad subeundum hoc consilium. et ad faciendum se principales debitores. quia alias sic fieri non posset Nam consulatus non consentiret aliquo modo. si in illo modico. non vellent clericales fieri principales. etc. Et sic habetur leuissimus modus pro liberando clero a contribucione. si saltem se. modo prefato. principales. se constituere velint clericales. etc.

Sy eciam clerus. in parte sua. a sede apostolica. vel si possent. a creditoribus impetrarent. quod eorum quilibet contribuerent de suis annuis redditibus. Vel verius remitteret eis annuatim. scilicet decimam. uel octauam sextam. quintam vel 4^am partem reddituum. pront iustum esset. per hoc iterum magis releuaretur clerus Et merito facerent creditores. hoc modo. Quia ut patet intuenti. maior pars eorum emit quamlibet marcam census pro quindecim marcis. cum tamen in hijs partibus. nusquam minus quam pro 20 marcis comparari possit. Et in quibusdam pro 25 marcis. Vna marca redditus emitur.

Item. De dampnis et interesse parcium. etc. Notandum Quod consulatus maiora petere wlt. quam ducenta milia marcarum. Jdeo fieret merito compensacio. Sed absoluciones. restituciones. dispensaciones et cauciones indempnitatum hic inde merito comunibus omnium expensis de huiusmodi contribucione fierent. Alias vix possibile et stabile quod sic. pacisci potest. inter partes. Nam exacerbatum est vtrobique negocium.

Item. Tum notandum est. Quod necessario. illud subsidium oporteret inscribi sic. Quod anno hoc. super preterito festo natiuitatis christi inciperetur. quia omnium mediorum terminorum census. ob spem concordie huiusmodi. et ad ostendendum effectualem porcionem insoluti sunt relicti vsque in hodiernum diem. qui vt creditur ad xx^M marcarum se extendunt.

Vltimo omnibus conclusis. et nullomodo antea mentionando

quicquam de retardatis censibus. et summis mutuatis. que sunt circa lv^{m} marcarum. concordandum erit ab vtraque parte. hoc modo. Quod ciuitas lubicensis. luneburgensis. capitulum halverstadense. lubicense. hamburgense brunszwicense. ac singuli monachorum abbates. suspendant. monicionem illorum censuum et summarum. datis tamen eis a consulatu cirographis recognicionum vsque post solucionem omnium premissorum omnium debitorum. ita. quod illis extinctis. consulatus soluet. cuilibet uel suis successoribus pro loco et tempore. infra x annos. per partes equales. huiusmodi summas et census antiquos retardatos. Et hoc licet laboriosum sit. tamen est possibile. debitis medijs et interceptoribus aptatis.

Tota salina est distincta. in liiij casas. Quelibet casa continet 4 sartagines. Quelibet sartago. continet 3 choros salis. Quelibet casa continet similiter 3 choros. qui dicuntur bona ducum. Ex quo patet. Quod sartagines sunt in numero 216. Chori sunt 819. Item. In contribucione. vna sartago et duo chori. solent comparari. Et in alijs oneribus saline. Item nota. Quod tota aqua salinaris. secundum continenciam concordiarum. distribuitur predictis 54 casis equaliter. quolibet mense. Et illa reuolucio mensis. vocatur vnum flumen. Et sic sequitur. Quod 13 sunt flumina. secundum quod sunt 13 menses. Et quicquid de aqua super est. hoc magister putei vendit per numerum 20 vrnarum. et ideo dicuntur. vigene. que augentur et minuuntur iuxta affluenciam aque salinaris mutandas. Et iterum nota. Quod vigene regulariter valent annuatim xiiij^{M}. vel xv^{M} marcarum. Sartago vero. 100 marcas. saltem estimato sale. ad v marcas. Item regulariter chorus valet annuatim 60 marcas. qui ante sagacitatem ciuium. vix 30 valuit. Quod fecit consulatus per hos. quod suum fontem. in fontem prelatorum transmiserunt. et per alias diligencias consulatus.

(38^{b}). Responsio consulatus.

Responsio consulatus super premissa cedula in theutonico per me presentata. Fuit istud relatum mihi. per venerabilem eorum prothonotarium. dominum Margwardum mildeheuft. Dat soilche artikel als ic heeb vp gegefen. vnd oeck dye artikel des dags to hulsen. da myne artikel. aff mencien doint. sint den rayden in vyel stuckel to swair. Vnde enstaind in niet also an-

tonemen. Vnd my macht dar up slechtz to gefen. sunder. wecs ic dar an moyge mechtich werden. irs weder parts. dar an. sulle ic sij. dar naich reedlicker finden. wan ir weder partij. Als oec. dye herren vnd fursten. sij vp den lesten groiten dage reedliker hebben funden. dan dye weder partie. Also dat dye concordie. an in niet gebroken enhebbe. vnd oec noch an in nyet gebreken sal.

Et notandum quod habito responso prefato per consulatum. Reuersus sum lubicum. ad capitulum. licet infirmus. Et tradidi eandem cedulam. quam consulatui tradideram eidem capitulo. Et capitulum mihi respondit in scriptis. per cedulam tenoris sequentis.

[Responsio capituli Lubicensis][1]. Vp sulke articule. van deme archiepiscopo Nidrosiensi. Am donrdage na exaltacionis sancte crucis. Anno etc. liiij° deme capitulo to lubike ouergheuen, darinne beroret werd am ersten. dat de rad to luneborg scholle ouergheuen den viftendeel van den Stighen to hulpe den schulden. Vnde de anderen deel der styghe schulle de Rad ewichliken beholden etc. Antwort dat Capittel, id en hebbe niet beuolen edder beden den uorgenanten archiepiscopum. dat he sik in desser sake se weren scholde. Vnde vornympt sik ok desser sake nicht, also is de erste articule vmbederue, wente deme rade to luneborg nicht to horen de stighen, sunder de stighe horen to der sulten, vnde also enkan edder mach de rad nicht ouergheuen dat des rades nicht en is, ok schullen de stighe nicht ewich bliuen bi dem rade, Vnde alsze de artikel vort inholt, de prelaten hebben dem rade de helffte der Stighe boden etc. dar iss den prelaten nichtes witlik van. vnde is ok nicht geschen

Vp den anderen artikel antwort dat Capittel, dat in der concordien. wol besorget iss wo men holden skal des Sodes nod, Iss nicht genoch an der Summen in der concordien benompt, na rade der prelaten schal men mer gheuen vnde des sin de prelaten alletyd ouerbodich gewest.

To dem drudden artikle antwordet dat Capittel, dat de prelaten noch uw vorgegeuen hebben, deme rade to luneborg, alze de artikel ludet, oc de ordinancie des bischopps to verden

---

[1]) Det indklamrede er tilføiet i margen

is den kirken vndrechlic, vnde mochte dar to komen na der ordinancien, dat de kerken mosten dem rade meer gheuen, den de kerken van der sulten opnemen, dat ouel besorget iss.

Item antwort dat Capittel to dem verde artikle, aldus. wel de rad to luneborg vpnemen de artikle to vltzen begrepen vnde senden de anghenomen vorzegelt (39) deme capittele to lubic, so wel dat capittel bi den anderen prelaten gherne bearbeiden dat ffruntscop vnde wille wedder werde twischen den prelaten vnde deme rade, vnde dat capittel vorhopet. dat id hir vul ane bede by den de sik desser sake vornemen.

Vnde alze marquardus mildehoued Scriba des rades to luneborg in sinen antworde den prelaten ouersecht, de heren vnde fursten vp dem lesten groten daghe, den rad to luneborg reedliker hebben finden dan, de wedderpartye Also dat de concordie an en nicht gebroken hebben etc.

Dar ane hefft marquardus mildehoued gesproken wes he wolde, vnde nicht alze recht iss, Alze he ok sprach vp dem suluen daghe. de prelaten weren allene renthener, vnde hedden nichtes eghen in der sulten, dat was van marquardo gesproken, alze eme geleert was, wedder alle redelicheit, wedder de suluen heren fursten, vnde Stede witschap, wedder der fursten vnde rades to luneborg vorsegelden breue, vnde de wort, weren ene sake, dar vmme de grote dagh sik schedede sunder fruntliken guden ende etc.

[Ambaziata coram papa. habetur supra folio 32°][1].

---

[1]) Det indklamrede er tilføiet nedenunder med andet blæk.

(36b). Informacio Marcelli contra archiepiscopum nydrosiensem[1].

Pro interesse Jurium priuilegiorum et libertatum Corone et ecclesiarum regni noruegie Notandum est quod corona et ecclesie noricane ab antiqua prescripta ac obseruata consuetudine et eciam ex priuilegio sacre sedis apostolice et sacrorum conciliorum generalium hac gaudent inmunitate sicut ex tenoribus litterarum apostolicarum clare constat sacro approbante concilio quod propter multas diuisiones et discordias que in dictis Regno et ecclesijs oriebantur Papa de cetero nullum in dicto regno mittere uel instituere debet in archiepiscopum uel episcopum nisi illum qui fuerit canonice electus uel postulatus a capitulo ecclesie tunc vacantis et optinuerit consensum domini regis expressum et ad hec papa se astrinxit et seruare promisit pro se et suis successoribus per suam apostolicam bullam etc.

Jtem Cauetire(!) in dictis priuilegijs quod si contingat vmquam contra huiusmodi Jura indulta et priuilegia ac constituciones alicui citra modum prescriptum jn ecclesijs noricanis prouideri. d. rex consilium regni et capitulum illius ecclesie talem prouisum sub pena periurij et censurarum admittere uel tollerare non debent Precipue quia tunc recederent a priuilegijs et prescriptione predictis per talem admissionem.

Jtem rex pro tempore in sua admissione ad regnum et dominium in sua coronacione iurauit seruare dicta priuilegia et jura et consuetudines prescriptas regni et ecclesiarum et precipue articulum 1m nominatim quod nullus extraneus promouebitur ad aliquam ecclesiam noricanam nisi regio et consilij regni consensu precedente et id iuramentum prestitit in forma dominus noster rex.

---

[1]) Hele dette stykke er skrevet paa f. 36b og f. 37a. Midt i beretningen om Kalteisens gesandtskabsreise.

Jtem ad maiorem firmitatem et obseruanciam predictorum dominus noster rex cristiernus in prima sua introductione dedit litteram sub suo Regali sigillo et sub sigillis consiliadorum(!) suorum Regni Dacie videlicet dominorum

Ottonis nicholai Eggardi Frille Olaui Lunge Johannis Beronis Laurencij thome Magni ebbonis et aliorum consilio regni Noruegie de data Millesimo cccc xlix° jn crastino visitacionis beate marie obligando se et promittendo bona fide quod non admitteret uel permitteret aliquem extraneum introduci ad ecclesias noricanas, nisi prius requisito et optento consensu consillii(!) regni Noruegie etc.

Jtem Propterea dominus noster rex consulte et prouide audito quod papa voluit prouidere domino fratri Henrico Kaldisen Jntimauit pape et cardinalibus per dominum reuerendum patrem. Kanutum episcopum tunc electum Vibergensem Supplicando quod nullatinus(!) velet(!) illum mittere pro archiepiscopo cum propter priuilegia et iura ac consuetudines regni et corone non posset eum nec velet(!) admittere nec in ipsum consentiret nec posset suo juramento et littera data consilio regni noruegie obstantibus etc.

Jtem Quid episcopus Coronensis legatus in Dacia scripsit pape mendaciter domino rege ignorante quod dominus rex consensum suum dederat et omnino dictum dominum Henricum habere cupiebat in archiepiscopum cum eius noticiam haberet in(!) ipsum velet(!) habere in suum confessorem licet dominus rex omnia ita eciam in faciem dominj Henrici Kaldisen negauit Vnde papa circumventus putans placere domino regi ipsum huc pro archiepiscopo nidrosiensi destinauit etc.

Jtem Ob eam causam dominus noster rex veniens ad noruegiam omnibus premissis visis et diligenter masticatis cum suo integro consilio noruegie interfuerunt dominj nicolaus erici Joachim flamingus et strongo milites milites(!) et decreuerunt quod juramento domini regis et consils(!) ac capituli juriis(!) priuilegiis et consuetudinibus corone et ecclesiarum noruegie saluis in eundem dominum Henricum consentire non poterant neque possunt et attentis multis obstanciis per doctores trium vniuersitatum productis et in iure probatis et inspectis querelis grauissimis de multis enormibus in[1] multis articulis contentis per capitulum

[1]) I margen er med anden haand tilføiet: falsissimum est.

nidrosiense super spolijs clenadiorum et bonorum ecclesie et magnorum debitorum et creditorum contra dictum fratrem Henricum productis et probatis coram domino rege et suo consilio prelibato vnanimiter et concorditer statuerunt et deliberarunt propter omnia premissa vna cum dominis capitularibus Nidrosiensibus nulla via uel forma vele(!) ipsum admittere uel propterea quod per consilium dacie admissus fuit nullo presente de consilio noruegie cuius interest ad actum talem dare consensum ipsum tollerare uel sustinere in archiepiscopatu et hec omnia sibi per dominum epichopum bergensem nicholaum erici magistrum curie dacie et strangonem milites intimauit(!) et ei supplicarunt vt pacem daret ecclesie nidrosiensi nisi velet(!) fieri ocasio maioris turbacionis et scandali ipse vero intellectis premissis et domini regis consilii et capituli voluntate intellecta sponte et libere resignauit et procuratis constituit ad porrigendum suam resignacionem domino pape Jtem consensit manere in regno noruegie presertim in Stauangria nec inde recedere vsque ad reuersionem nunciorum domini regis ad romanam curiam mittendorum etc.

Jtem propter omnia predicta que racionabiliter mouebant animos domini regis et sui consilij noricani et ad vitandum multa pericula et graues discordias que statui domini regis et ecclesie nidrosiensi contingere possent, si id quod bergis mature et districte gestum est per consiliarios dacie forsan non plene de causa informatos licet sperandum est quod bono zelo id facerent contra conclusa bergis aliquis innouarent precipue quo recessu dicti domini Henrici a regnis istis ante redditum nunciorum domini regis aliquid innouarent petitur quod dominus noster rex et dominj consiliarii regni dacie dignentur in hac causa ecclesie nidrosiensi nichil innouare contra conclusa predicta bergis sed pocius quantum in eis est assistant et opem dent consilio regni et ecclesie nidrosiensi suis fauoribus opportunis, alias enim viderentur judicare dominum nostrum regem et suum consilium noricanum in premissis errasse et sicut ex admissione illa facta in dacia sic propter recessum ipsius fratris Henrici inter ista duo regna posset vna magna discordia et perturbacio formidari etc.

(48) Subscriptam litteram scripsimus regi karolo Swecie.

Serenissime rex Regi immortali debite famulari pro salute preuia cordiali Placuit gubernatori vniuersi me extremas mundi ad partes destinare ab oriente in occidentem hoc est a roma ad norueyam quemadmodum olim nedum in omnem terram sed et in fines orbis terrarum suos transmisit discipulos pro conuersione gencium Vnde postquam sacri apostolici palacij magisterium annis tredecim rexi multas oblatas dignitates rennui tandem istam nolens ac renitendo acceptare per summum pontificem coactus fuj ad reparandum quedam schandala per quendam marcellum postulatum nydrosiensem pro tunc peracta Et quia principalis intentio sanctissimi pape nycolai quinti fuit pacem me reparare inter ambos reges contendentes pro ut puto v. serenitatem informatam scriptis ex vrbe destinatis quod dudum attemptassem si ecclesiam meam pacifice possedissem cuius possessionem in festo penticosten pridie preterito comitantibus consiliarijs regnj adeptus fuj quam adhuc practicare si parcium contendencium beneplacitum intelligerem habeo enim mecum litteras papales ad ipsum inpetrantes Jmperiales et tocius collegij cardinalium me v. d. recommendantes quas transmissem si iter pacificum fore autumassem Audita fama v. serenitatis gauisus fuj rome non dubitans me ecclesiam et ecclesiasticos meos in tuto collacatos(!) Veniens autem ad Nydrosiam sencio per omnia contrarium per vestros d. seruitores comperiens curiam Archiepiscopalem funditus deuastatam ecclesiam multiplice dampnificatam in ecclesia spolia commissa grangias ecclesie vndique destructas Bestias ablatas omnium generum bona rapta a deo quod si pagani contra hereditatem christi seuiissent crudeliora agere non potuissent Reuera facientes et consencientes pari pena iudicantur Si de vera consciencia quod non credo hec processissent fame quam rome audiui facta non corresponderunt Nomine quod omnium detestabilius est

clerici capti dinoscuntur inter quos Venerabilis ille electus quondam in archiepiscopum Nydrosiensem Magister Olauus detinetur quem restitui liberum sine exaccione cuiuscunque pecunie decet Si omnipotentis dei apostolice sedis ac imperialis maiestatis volueritis indignacionem vitare domino mandante Nolite tangere christianos meos et iterum Qui vos tangit quasi pupillam oculi mei tangit Et alibi Bestia que tetigerit montem lapidabitur Nomine daton et abiron terra vmos(!) absorbuit quia contra moisen et aaron insurrexerunt Oza percussus interijt quia archam domini licet optima intencione ne caderet tangere presumpsit Regnum Balthazaris a persis occupatum et deuastatum iudicio manus diuine scribentis in pariete Manc tetel(!) phares eo quod vasa domini in conuiuio suo ostentata prophanasset Petrus quoque post spiritus receptionem ananyam et saphyram qui de precio agri quem ipsi apostolis contulerant partem subtraxerunt subitanea morte interemit Taceo de penis excommunicacionis anathemathizacionis et eterne dampnacionis per sacros canones Jnfamie amissionis dignitatum decapitacionis et amissionis per imperialia iura talibus inflictis Quibus pensatis quis nisi desperatus et sue immemor salutis clericum tenebit captiuum hec nisi taxatum reddet liberum quod de vestra serenitate credere mihi est difficilimum Vnde humilime flexis genibus et manibus complosis exoro prefatum magistrum Olauum mihi liberum assignare ne querelas cogar efferre vbi agetur vt libertati restituatur quod si factum fuerit omne dampnum (48[b]) quod passus sum remissum erit alioquin cum summo pontifice et imperiali agam maiestate omnia vsque ad nouissimum quadrantem restitui ecclesie et michi hoc quoque pro conclusione significo Quod si vestra serenitas millesimam sciret periculorum ex bellis proueniencium partem pocius grandia pateretur quam gwerris involueretur Sangwis christianus crudelissime funditur pauperes fame cruciantur diuites depauperantur ecclesie deuastantur Sancta contamminantur impius exaltatur iustus vndique condempnatur vidue pupille et orphani destituuntur deus gloriosus abnegatur demones iocundantur animasque innumeras lucrantur Angeli sancti contristantur omnesque beati contra tales prouocantur. Et si forte necesse sit peccatis exigentibus talia euenire schandala Vt autem illi per quem melius ei esset si natus non fuisset quantum expedit ei. vt suspendatur mola asinaria in collo eius et dimergatur in profundum Vtinam vobiscum personaliter essem voluntatem summi pontificis exponerem quam am-

plecti decet v. serenitatem Quam in viam pacis et salutis dirigere dignetur actor clementissimus dominus noster ihesus christus rex regum Amen.

Transaccio askilli stauangrensis episcopi de 4ta parte decime.

Universis christifidelibus presentes litteras inspecturis uel audituris Askillus dei gracia Stawangrensis episcopus Salutem in domino Nouerit vniuersitas vestra nos inspectis nidrosiensis ecclesie priuilegijs quibus a nobis et successoribus nostris dimidiam quarte decime ecclesiarum quam petebat in subsidium expensarum quas consueuerunt sacre dicte ecclesie electi in eundo ac redeundo ad curiam pro episcopali iure consequendo cum domino Sigwardo dei gracia eiusdem ecclesie Nidrosiensis antistice(!) de consilio bonorum pro nobis et successoribus nostris in perpetuum translacionem secisse Jtem videlicet quod nos et successores nostri dabimus ipsi et successoribus suis in perpetuum nomine translacionis pro medietate quarte decime ecclesiarum memorate ad electorum qui pro tempore erunt expensas sciendas ad curiam triginta marcas puri argenti et examinati et ponderati Jn cuius rei testimonium eandem translacionem presenti scripto et sigilli nostri munimine duximus Revorandam(!) Datum Nidrosie viij kalendas apprilis Anno gracie M° cc xxxiij

Item de eodem ut prius.

Vniuersis christifidelibus presentes litteras inspecturis Askillus dej gracia stawangrensis episcopus Salutem in domino Nouerit vniuersitas vestra nos inspectis Nidrosiensis ecclesie priuilegijs quibus nobis et successoribus nostris dimidiam quarte decime ecclesiarum quam petebat et cetera ut de verbo ad verbum datum anno loco et die quibus supra.

(49). Vniuersis sancte nostris ecclesie filijs tam prelatis quam subditis tam presentibus quam futuris has litteras visuris uel audituris capitulum[1] stawangrensis ecclesie Salutem in domino. Sciat in domino vniuersitas vestra quod nos transaccionem illam quam venerabilis pater noster askillus stawangrensis episcopus fecit cum domino S. Nidrosiensi archiepiscopo super medietate quarte partis decimarum que ad ecclesias pertinent Jta scilicet quod epi-

[1]) capitulo *b*.

scopus qui tunc pro tempore preerit stawangrensi ecclesie dabit[1] triginta marcas puri et examinati[2] argenti electo niddrosiensi[3] ad expensas eundo ad curiam pro consecracione sua Ratam et gratam habemus et eam hijs nostris litteris pro nobis et nostris successionibus in perpetuum eidem Nidrosiensis ecclesie et eius electis et elegendis(!) de cetero corfirmamus Datum stawangrie anno domni M° cc xxxvj° sub hiis testibus domino S. nidrosiensi archiepiscopo domino askillo stawangrensi domino N grenlandensi[4] N abate de sancto olauo apud stawangream. E priore eiusdem loci berone et augustino et torgaro canonicis nidrosiensibus

Littera capituli stawangrensis super medietate quarte partis decimarum[5].

Magnus episcopus scalatensis de transaccione quarte partis decimarum

Omnibus christi fidelibus presentes litteras visuris vel audituris Magnus dei gracia scalatensis episcopus salutem eternam in domino Nouerit vniuersitas vestra nos inspectis Nidrosiensis ecclesie priuilegiis quibus a nobis et successoribus nostris mediam partem quarte partis decime petebat(!) ad subsidium expensarum quas consveuerunt facere dicte ecclesie Nidrosiensis electi in eundo ad curiam et redeundo (49[b]) pro archiepiscopali iure consequendo cum domino Sigwardo dei gracia eiusdem ecclesie Nidrosiensis antistice(!) de consilio bonorum pro nobis et successoribus nostris in perpetuum translacionem fecisse Ita videlised(!) quod nos et successores nostri dabimus sibi et successoribus suis in perpetuum nomine transaccionis pro quarta decime memorate ad electorum qui pro tempore erunt expensas faciendas ad curiam duo milia et quatringentas vlnas Radiati panni quod(!) in wlgari nostro vocatur ɥorent uel grarent Jta quod sub periculo nostro et nostrorum successorum dicta pecunia et panni debent venire salue ad ecclesiam Nidrosiensem Jn cuius rei testimonium eandem transaccionem presenti scripto et sigilli nostri munimine duximus Roborandum Datum Nidrosie viij idus Maij Anno gracie M° cc° xxx° secundo Pontificatus v° anno domini Sigwardi Nidrosiensis archiepiscopi.

---

[1]) dabit mangler i *b*. [2]) et examinati mangler i *b*. [3]) nidrosiensi *b*.
[4]) grenlandensi episcopo *b*.
[5]) Nedenunder staar det foregaaende brev ordret gjentaget. De forskjelligheder, som findes i denne tekst, er anført i anmærkningerne med mærket *b*.

(50). Hanc. scripsit. romanus imperator, regi dacie. etc. cristierno. incitando eum contra turcum.

Fridericus diuina fauente clemencia Romanorum imperator semper augustus austrie etc. dux Serenissimo principi Cristierno Dacie regi fratri suo carissimo Salutem et amoris fraternj continuum incrementum Quantum dedecoris quantumque detrimenti diebus nostris acceperit christiana religio expugnata per Turchos et in seruitutem redacta memorabili ciuitate quam magnus olim Constantinus Antecessor noster in emulacionem Romane vrbis erexit. Et si omnes christiano nomine insignitos cum maxima cordis amaritudine percipere non dubitemus Precipue tamen fraternitatem vestram et dolere quam vehementer et anxietate mentis vrgeri credimus non mediocri Cum et vester et progenitorum vestrorum animus ad profectum orthodoxe fidei communeque bonum populi christianj semper intentus fuerit Eapropter cum intelligatis in presenciarum orientalis Jmperij solum patriarchalemque sedem regiam et amplissimam ciuitatem jn hostium deuenisse potestatem antrum et antemurale fortissimum nostre religionis amissum Jmperatorem grecorum occisum nobilitatem vrbis maiori ex parte cesam jnnumeras animas in seruitutem redactas Templa diuino dicata nominj que fuerunt illic iuxta Jmperialem magnificenciam splendidissima spurcicie Maumethi seruire euerti Altaria saluatoris nostri et gloriosissime matris eius ymagines et vniuersa christianorum signa deleri ductorem autem illum Turchorum quem de nomine pseudo prophete Maumethum appellant jntollerabili fastu et incredibili superbia elatum occidentem sibi totum pollicere subigendum christi cultoribus seruitutem vincula verbera cedes et innumera minitari supplicia excercitus instruere copiosos Classem apparare ingentem vigilare instare nitique modis omnibus vt christi legem Ewangeliumque subuertat. Non est. nobis

dubium quin vestra fraternitas et plurimum doleat et dolendo de remedio cogitat oportuno, quo tanta et tam enormis iniuria christiano rerogata nomini vindicetur et quj maiora minatur communis hostis filius sathane secundus Maumethus christiano mucrone confossus Cum Juliano tandem apostata vicisti galilee vicisti dicere compellatur Equidem nos cladem huiusmodj Constantinopolitanam in mente sepius reuoluentes Seuissimosque Turchorum actus et studia quibus in nos vtuntur animaduertentes christiane genti maximum jmminere discrimen intelligimus Et nisi cito ac magnis animis et vnitis viribus fideles reges et principes sese apponant timendum esse conspicimus ne breuj tempore eorum qui supperant(!) christianorum magna pars a fide deficiat, eam ob causam cum primum accepimus de subacta constantinopoli nuncium statim Potentissimo domino nostro Summo pontifici verbas(!) dedimus et offerentes ad tuicionem ecclesie Catholice nostras operas in agendum consilium directionemque postulamus, sicut in tanto negocio fidem concernente necessarium iudicauimus papa vero legatum suum per hos dies ad nos direxit venerabilem Johannem episcopum papiensem deuotum nostrum dilectum qui exornata oracione quamuis flebili et rebus agendis accomodata coram nobis habita periculum in quo christiana respublica versaretur ostendit et que sancte romane sedis esset pro tutela fidei nobis cura, ab preparacione declarando Serenitatem nostram velut Ecclesie catholice protectorem magnopere adhortatus est vt aduersus Turchorum insolentem audaciam cum nostris principibus ac magnatibus insurgamus, atque vt primj inter seculares potestates, quibus de salute comunj christianorum cura et sollicitudo incumbit Ceteros reges et principes ad id ipsum nostris exemplis et hortacionibus inuitemus Nos autem consideram(!) huiusmodi negocium pro maiestatis imperatorie sublimitate et aduocacionis ecclesia scite debito inter seculi principes nostram potissime curam diligenciamque deposcere nequaquam in tanto christiane rei publice discrimine (50[b]) aut silendum duximus et dissimulandum sed ad expellendum ex christianorum dorso crudelissimum hostem totis conatibus conelaborandum festinandumque per nos et nostros principes existimauimus Verum quia res ipsa maxima et ponderosissima est et plurimorum indiget auxilio necessarium nobis visum est nostrorum principum Ecclesiasticorum et Seculorum(!) necnon, comunitatum et vniuersorum Jmperij subditorum habere conuentum, quem

ad festum sancti georgij proxime futurum in ciuitate nostra Ratisponensi supra Danubium indiximus Jn quo personaliter comparituri de congregando contra Turchos exercitu deque ceteris rebus ad defensionem et augmentum christiane religionis pertinentibus cum hiis qui aderunt modis congruentibus auctore diuino disponemus Sperantes et apostolice Sedis illic interuenire legatos et aliorum quam plurium Regum et Principum quibus super hoc scribimus oratores Cum autem fraternitas vestra inter christianos Reges sublimem locum diuino munere sit sortita regnoque maximo et potentissimo presit non est nobis ambiguum quin ad iuuandam eius causam cuius dono regnat suosque populos in pace gubernat mentem erectam habeat Jamque vias et modos excogitauerit, quibus turchorum confringi gladius compesci furor et audacia plecti christianaque rursus resurgere gloria possit quibus ex viribus apprime, nobis gratum esset et ad negocium fidei, bene feliciterque deducendum admodum vtile reputamus Quod vestra fraternitas in die dicta ad ciuitatem Ratisponensem nostramque presenciam suos prestantes destinet oratores qui nos de mente vestra in hoc tam grandi et vtili negocio efficiant cerciores cum quibus vestro nomine conuersari et de salute rei publice christiane tractare ac per eos Serenitati vestre quicquid in conuentu Ratisponensi per nos cum nostris principibus deliberatum conclusumque fuerit communicare possimus, vt sic in re fidei in christi negocio in sancto communj alter alterum intelligentes et concordibus animis procedentes christianum populum et subiectam plebem cuius sudore viuimus et in alto versamur facilius defendamus hostemque nostris ex finibus acerrimum propulsemus Nichil enim ambigimus quin nobis fideliter agentibus ac christi redemptoris nostri causam virili et forti animo defendentibus, ille nobis angelis assistat quj primogenita percussit egipciorum, qui faraonem et eius exercitum projecit in mare qui lapidem Dauid(!) in Goliath superbum direxit qui centum octuaginta quinque milia in exercitu Sennacherib vna nocte interemit quique tumentem et gloriabundum nimis olofernem manu feminea detruncauit Voluntas in quantum nobis et ordo fuerit ac rectus in deum animus nichil est quod de Turchorum potencia formidemus, homines equi currus et arma abunde suppetunt christianis et fortissima Juuenum pectora nec sciencia dest rei militaris excellens Certa in manibus victoria est, si placato domino zelus nos fidei et sincerus in

prelium impetus duxerit, hortamur igitur Serenitatem vestram carissime frater vt ad hoc tam pium et necessarium opus totis precordiis jntendentes Jncliti regni vestri vires in subsidium fidei in christi laudem in occidentalis populi gloriam apparetis atque vna nobiscum contra communem hostem de modo resistendi et sumendis armis cogitetis digna cum est causa in qua laboramus, nam si pro nostris ac amicis ac subditis leui nonnunquam iniuria lacessitis irritati gladios apprehendimus, magnisque nos ipsos periculis obiectamus Quid nunc agamus quando mater nostra ecclesia laceratur, fides obpugnatur, orthodoxa christi nomen blasfematur et omnis christianitas in discrimine curritur Ecce iam dudum terra illa in qua visus est deus noster et annis supra triginta cum hominibus conuersatus et in qua primj (51) resurreccionis flores apparuerunt propter nostras iniquitates viuifice crucis jnimici conculcant, terra benedicta, terra promissionis, terra lacte fluens et melle scelerate gentis jmperio paret quin ipsam dei viuentis Ciuitatem officinasque nostre redempcionis sanctaque loca agni immaculati purpurata cruore precipuum pie religionis sacrarium simulque venerandum lectum spurcidi Maumethi satellites occupant in quo propter nos vita nostra obdormiuit in morte nichil est jam nostrum apud Jherosolimam Antiochiam vbi primum venerabile nomen christianorum est auditum Saracenorum jnuasit jmpietas africam et asiam vniuersam alieni a christo detinent Jn europam jam pridem transitum fecere maumethiste ac decus illud orientis, grecie, Columen hellesponti hostium portumque firmissimum propontidis Constantinopolim hoc solum anno conquirere potuerunt Jn angulum redacta christianitas est apostolicas Sedes preter Romanam cunctas amisimus ex quinque patriarchalibus ecclesijs quibus veluti solidissimis basibus Catholica subnixa fides in altum latumque mirifice per orbem totum felices olim Propagines extendit Romana nobis tantummodo superat Non est igitur nobis amplius supersedendum Non est cur ocio atque desidia torpeamus surgendum est occurendumque diris hostibus antequam nos in nostris domibus aggrediantur antequam cordi wlnus infligant Exurgat ergo vestra serenitas pugnatoresque Regni sui dilectos in domini Castra transmittere se disponat nosque de sua disposicione vt est predictum oraculo prestabilium Oratorum in dieta Ratisponensi auiset vbi et nos cum principibus et subditis nostris de modis oportunis per quos

bellatores exercitum domini dirigendos quam plures et strenuos et audentes congregari possimus diligenter Consultabimus et agemus vt sic cum nostra et vestra milicia coadunatis aliorum Regum et principum consiliis et auxiliis non solum christianos tueri fines, sed vltro in suis sedibus exterminari Turchos sub vexillo crucis fidelium gladius et possit et audeat Assit tantum dominus deus noster dominus exercitum nostrosque dirigens gressus et apparatus actusque iuuans pugnantibus pro sua immaculata et purissima sponsa, militibus aduersus exprobratorem et blasfemum hostem brachium sue pietatis accomodet vt qui confidens in multitudine suorum equitum celestem contempnit Regem iniquus Maumethus mature suorum scelerum penas luat, Datum in noua ciuitate die nona mensis Januarij Anno domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto Regni nostri quartodecimo imperij vero secundo.

(56). De vnicornu. quod abstulit ex ecclesia nydrosiensi. Canonicus Wilkinus. et vendidit bergis. Conrado bederman de campis.

Serenissimo domino Alfonso Regi arragonum. domino meo colendissimo.

Regi regum complacere humillima cum recommendacione. Rex serenissime. caritas Christi animarum querens saluacionem. vrget me ad significandum. hjstoriam. v celsitudini stupidam. Vacante sede ecclesie mee nydrosiensis. meque ad eandem sublimato per felicis recordacionis. papam nycholaum. ante triennium proxime lapsum. Quidam ex canonicis. alienauit clandestine. iocale magni precij. quod ibidem forte annis trecentis ecclesie in ornamentum pependerat. vendiditque vni mercatori. conrado bederman de campis. qui adiuncto sibi quodam complice gerhardo witsant. illud iocale. vnicornu aut rostrum piscis. ceti marini appellatum. Venecias detulerunt. Vbi inter mercatores dum publicatum esset. illud ex ecclesia mea subtractum [fuisse][1] non audebant ibidem vendere. Vnde ad v. serenitatem detulerunt. que ut fertur emit ab eisdem [qui vendere non poterant. sicut nec emere. quod ecclesie erat][1]. Serenissime domine pensatis prescriptis. dignetur v. maiestas. ecclesie mee indempnitati consulere. prout Sanctissimus dominus noster papa eciam scripsit [Quod opino igitur et sy re(g)alis][2] [Ego eciam operam dabo. si venditores illi venecijs aut alibi reperiantur. ut iocale aut summam pro qua vendiderunt. mihi restituant. quam v serenitas mihi pandere dignetur restituant. Et ne mineruam docere arguar. Dignetur][1] v sapiencia pensare velit qualis illa fuerit rei ecclesiastice vendicio

---

[1]) Det indklamrede er overstrøget i originalen.
[2]) Det indklamrede er tilføiet i margen.

[cum qua equitate fiet retencio][1] aut qualis [fieri debeat refusio][1] si forte vendi [deberet. et pro modico venditum foret] in vtilitatem ecclesie. ipsum oporteret. et pro deficienti summa. venditum foret. fieri debeat refusio Qua in re. responsum v serenitatis. humiliter exspecto. regi seculorum immortali. preces v. regie maiestatis pro salute offerendo. Ex roma.

Patriarche alexandrino. ernaldo. presidenti consilij regalis.

Humillima preuia in christo recommendacione. Reuerendissime pater. et domine peculiarissime. Quia ecclesie mee bona conquirere et conseruare obligor iuramento. idcirco regie celsitudini scripsi[2]. Jam pene annis quatuor lapsis sede vacante. per quendam ex canonicis. clandestine. subtractum ex ecclesia mea metropolitica iocale nobile quod ibidem annis multis pro decore ecclesie pependerat. vnicornis cornu. seu ab aliquibus rostrum ceti marinari appellatum. Quod cuidam vendidit mercatori. iohanni(!) bederman de campis nominato qui illud similiter clandestine. vsque in oppidum campis. deinde venecias transtulit. cum quodam vt fertur suo complice. gerhardo whitsant. qui cum illud ibidem in ecclesia sancti saluatoris[3] aliquot mensibus abdite conseruassent. tandem detecta inter mercatores. ablacione. eius ex ecclesia mea vendere ibidem non poterant hinc ad regiam serenitatem se transferentes. vendiderunt pro certa summa michi ignota Verum sy regia serenitas innocenter emerit ignara doli commissi. Ego nichilominus exhortari cogor eandem celsitudinem pro ecclesie mee indempnitate | Vnde v. r. p. supplico regalem excitare caritatem ad pensandum quis modus tenendus sit. vt uel iocale. aut valor eius ecclesie restituatur. [Agam et ego nichilominus. vt predicti mercatores. summam pro qua vendiderunt. in manus meas comportent quam scire vellem. ne minus iuste ipsi asserent se

---

1) Det indklamrede er overstreget i originalen.

2) I margen er tilføiet (delvis overklistret):
. . . ssimum
nostrum
discipulum scribere
(ap)plicaui

3) I margen tilvenstre for „aliquot“ er tilføiet (tildels overklistret):
. . . tori oppidi
. . . illensis

recepisse][1]. Non pro modica summa creditur venditum. multoque amplius valere. [vellem in hoc eciam ecclesie satisfacere][1] dignetur igitur r. p. v. diligenciam impensam vna cum fructu eiusdem mihi rescribere ob honorem saluatoris nostri ihesu christi qui e. v. d. gubernare et conseruare dignetur. supercelestem in elisiam Amen ex roma augusti 12. 1455°.[2]

Francisco Foscari. duci veneciarum ac suo consilio.

Humillima preuia. in christo recommendacione. Illustrissime princeps. consulatusque prudentissime. Quia ecclesie mee attinencia comportare et conseruare obligor. idcirco pandere casum inopinatum auxilij cum imploracione cogor. Iam annis pene quatuor lapsis. etc. vt supra. Cum ergo hanc vendicionem. constet omni iure fore nullam. Vtpote rei ecclesiastice illicitam alienacionem. V. d. imploro officium[3] iusticiam(!) ministrare mihi et ecclesie mee. in persona venerabilis viri. Arnoldi de zelandia. mercatoris insignis. quem procuratorem constitui. secundum formam sibi missi mandati. agentes. vt securitate de predictis venditoribus habita. iocale aut pro eo recepta summa mihi restituatur. In quo premium celeste a rege regum. a me id pauculum quod potero oracionum mearum iuste retribuendum merebimini. precelsa d. v. quam in vtriusque hominis salutem gubernare dignetur dux celestis milicie.[4]

---

1) Det indklamrede er overstrøget i originalen.
2) I margen er tilføiet: alium patrem promotorem ad regiam celsitudinem non habeo.
3) „officium“ er skrevet over linjen.
4) I margen er tilføiet (delvis overklistret):
. . . ci gencium
. . . ex est regum
. . . us dominancium
. . . ncatu celesti
. . . eciari

(64). Ego Serquirus dei gracia Pharensium Insularum Episcopus Cum ad insulas istas deuenissem et solicitudinem et curam huius ecclesie gerissem oriebatur eciam mente inter cetera recordacio Antecessorum meorum Episcoporum quorum memoria in tantum obliuioni tradita est et(!) vix nomina eorum recitari possent Que cum solicitus requisissem vix tandem a duobus viris tantum inventa sunt ab omnibus tunc temporis habitantibus in Jnsulis supradictis Ne ergo in posterum obliuioni traderentur eorum nomina uel memoria Decreui vt in vna die hoc est tercio Idus Marcij simul omnium eorum per anni circulum memoria haberetur et nomina eorum publice recitarentur Quorum hec sunt nomina

BErnhardus Ryngerus Ghudmundus Ormetus Matheus Roarus Sveino Serquirus Bersanus Petrus Gauto Erlendus llodenus Signarus Genardus Hanardus Aruerus ffrater Arno de ordine minorum ffrater Wyghboldus eiusdem ordinis et theutonicus Quorum animabus propicietur deus Amen Est Johannes theutonicus huius libelli scriptor ffrater Seuerinus ordinis minorum ffrater Johannes ordinis predicatorum ffrater Hemmingus ordinis sancti saluatoris

Johannes licet inmeritus Pharensium Jnsularum Episcopus Vniuersis presencia visuris lecturis seu audituris Pateat euidenter et sit manifestum Quod persone in Episcopalis(!) presidencia constituti(!) Jd precipue desiderare debent quod in commisso sibi statu sic presint ut prosint Jdcirco nos attendentes et circa statum et conseruacionem ecclesie et sponse nostre considerantes Cuius nunc regminj(!) licet insufficientibus meritis presidemus Ac desiderabilius affectantes eiusdem ecclesie in suis edificijs de nouo fiendis Alijsque iam vel in antea factis restaurandis et reformandis Renouandis seu recuperandis Nec non bonis et possessionibus predicte ecclesie et Mense Episcopalis meliorandis et augmentandis abstracta seu oblata seu occultata ad Jura et proprietates ipsius ecclesie reuocandis seu reducendis (64b) Eamque Indulgencijs et Reliquiarum donacionibus locupletandis Ceterisque ipsius ecclesie et Curie Episcopalis defectibus quibus valemus et possimus(!) tali-

ter prouidendis Ne illa ob nostri defectum seu negligenciam in spiritualibus siue temporalibus detrimentum seu dampnum paciatur Si oportuno procuratoris presidio destituta consistat Horum Igitur omnium consideracione inducti Anno videlicet domini Millessimo Quadringentesimo vicesimo Jndiccione[1] xiij Jn profesto Jnvencionis sancte Crucis Anno nostre consecracionis tercio decimo Dum fundamenta ecclesie sancti Brandani et Capelle Recordacionis pie domini Erlendi quondam Pharensis Episcopi Antecessoris nostre(!) poneremus seu ponere faceremus Precepimus duobus Honestis presbiteris videlicet domino Guthormo Erlendi nostro officiali et domino Johanni Birgeri Curato in Sandey dyocesis nostre nobis et alijs quam pluribus fidedignis tam presbiteris quam clericis et laicis Ad tanti operis seu mysterij spectabulum(!) venientibus et in testimonium talis exsecucionis ibidem existentibus Ossa venerabilis patris domini Erlendi Episcopi et antecessoris nostri antedicti Reuerenter effodi et in vnum colligi Eaque mundissime lauari et extergi et extersa siccari et postmodum in quandam cistulam bene reseratam detenter(!) deponi et seruari et sub tuta ac firma custodia fecimus et mandauimus custodire Quousque consilium Jllustrissimi principis et domini Regis nostri Ac venerabilium fratrum nostrorum domini Archiepiscopi ceterorumque Episcoporum Norwegie Super salubri ipsius Canonisacioni(!) haberemus Nam in vita sua pluribus choruscauerat miraculis et post eius mortem infinitis Cetera vero que ad Canonisacionem ipsius uel aliorum sanctorum post miracula pertinent quomodo in hac vita vixerat et ea que in titulis decretalium de Reliquijs et ueneracione seu canonisacione sanctorum enumerantur Jnvenimus omnia et singula in quadam tabula Plumbea Runatis(!) seu litteris nunc invsitatis scripta seu inschulpta que littere in wulgari lingua Malrunen nuncupantur et in eius sartophago cum ipsius funere erat deposita et nunc per predictos presbiteros in eius exhumacione seu effodiacione[2] facta coram nobis et testibus supradictis cum ossibus ipsius est inuenta Quam tabulam siue scripturam Per quosdam fideles expertos ac Juratos Jnterpretes omnino latinum (65) ignorantes seu intelligentes supradictas tamen litteras perfectissime cognoscentes et ex ipsis litteris dictiones verba et

[1]) I orig. feilskrift Jndedicione (første e er senere overstrøget).
[2]) Først synes at have været skrevet „effodione".

materiam infra scriptam conponere scientes fidelissime fecimus Jnterpretari Cuius scripture predicte tabule inschulpte seu inscripte Tenor de uerbo ad uerbum et specialiter ea que per predictos Jnterpretes pre vestustate videri et cognosci poterant et in latinas litteras mutari Sequitur et est talis.

Anno gracie Millesimo Ducentesimo Sexagesimo octauo domino Gauthoni(!) Pharensi Episcopo viam vniuerse carnis ingresso dominus Erlendus Canonicus Et Scolasticus ecclesie Bergensis Per Archiepiscopum Nydrosiensem in. Pharensis ecclesie Episcopum eligitur et pastorem Sed circa festum omnium sanctorum Bergis confirmatur et in conuersione sancti Pauli Nydrosie consecratur Hic in anno secundo Pontificatus sui Jn vigilia Pasche Haquinum domini Magni Regis filium baptisauit Hic vir Christi Cilicio Ad nudum corpus semper vtebatur asperrimo Hic vir sanctissime conuersacionis columbine simplicitatis Pius Modestus misericors affabilis blandus eloquens aspectu et wultu decorus pollebat eius ori nunquam cristus defuit siue iusticia siue desolacio erat certe dissertissimus verbi dei propagator Pauperum amator quem principes et prelati tamquam patrem precipuum honorabant Nam necesse erat ut quem deus in omnibus sua perfuderat gracia ab omnibus amaretur Jn spiritualibus et temporalibus vir erat tocius prudencie summe abstinencie vicijs vacuus virtutibus plenus Hic ecclesiam Pharensem vltra omnes predecessores suos Priuilegijs possessionibus predijs et bonis temporalibus locupletauit Huius in temporibus Incendio perijt ecclesia Cathedralis et Curia ex dolo Sed huius tempore Incendij Bergis erat Eo die pluribus astantibus in ipsa incendij hora in fenestra Camere sue stans oculis in celum semper ac manibus intentis vberrime flebat Sed hoc ipsum quod per spiritum sanctum nouerat de Incendio Astantibus et fletus causam inquirentibus nunciauit dicens Nunc filij grauem Pharensis ecclesia optinet lesionem Sicut post temporum interualla repertum est a fidedignis eodem die et hora [quodam][1] qua predixerat (65^{b}) vir dei incendium contigisse Hic postea Primus domos lapideas in Curia Episcopali cepit edificare Sed et ecclesiam Cathedralem fundauit lapideam eam fere ad consumacionem parietum saltem chori usque perduxit.

Anno vero domini Millesimo Trecentesimo octauo Bergis per-

[1]) Det indklamrede er overstrøget i originalen.

sistens cum per triennium ab ecclesia sua Scilicet in Norwegia defuisset pro Juris ecclesie sue defensione Nam per quendam virum filium belial dei et ecclesie christi inimicum Hergerum nomine pacis turbatorem persecuciones graues et iniurias plurimas mandato Regis Jsto auctore est perpessus Sed christi fultus auxilio de hoste reportauit triumphum Jn hoc iterato anno in febrium et gutte pressus molestia Preter illum quem quasi semper habuerat in pedibus dolorem Jdibus Junij diem clausit extremum Sepeliri in Ecclesia sua cuius sponsus fuerat si commode illuc corpus deferri possit Alioquin in sinu matris de cuius gremio electus fuerat se mandauit tumulari Rexit autem Cathedralem suam Annis xxxix Mensibus Quinque die Minus Jn quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum has presentes litteras exinde scribi et in hanc copiam exemplarem redigi fecimus Nostrique pontificalis Sigilli Jussimus et mandamus appensione communiri Datum et Actum Anno Jndiccione die Mensis(!) hora et loco quibus Supra.

Johannes diuina miseracione Nydrosiensis Archiepiscopus venerabili in christo fratri domino Erlendo eadem gracia Pharensi Episcopo Salutem in domino sempiternam Pastoralis cure ministerium racionabiliter nos conpellit(!) omnium peticionibus modis quibus possumus absque alieni Juris in Juria(!) consentire Eapropter dilecte [pater[1] frater vestre iuste postulacioni gratum prebentes assensum locum Cathedralem gloriosissime virginis Marie de Kirkiuby Sub omnipotentis dei et beati Olaui Regis et martiris et nostra protectione quantum de Jure possumus suscepimus cum omnibus possessionibus vestris predijs (66) aut ecclesijs seu curijs uel alijs bonis loco predicto attinentibus Concessione pontificum largicione Regum uel principum oblacione fidelium quas in presenti iuste et canonice possidetis uel in futuro poteritis obtinere libertates autem et inmunitates et priuilegia que de concessionibus Regum seu donacionibus episcoporum hattenus(!) obtinuisse dinoscimini vobis et successoribus vestris canonice institutis sicut ea iuste et Rite possidetis Auctoritate metropolitica confirmamus et perpetuam habere decernimus firmitatem Jnhibentes firmiter ne quis personam vestram aut locum predictum aut prebendas aut possessiones ei connexas ausu temerario auferre uel oblatos Jniuste detinere aut

[1]) Fra [overstrøget i originalen.

minuere presumat Aut quibuslibet vexationibus illicitis fatigare Sed omnia integra conseruentur illis pro quorum sustentacione sunt concessa omni modo pro futura Jnhibentes eciam sub pena anathematis omnibus in quibus Jurisdictionem Auctoritate Metropolitica possumus excercere Ne istam nostre protectionis et confirmacionis paginam presumant aliquatenus eneruare Si quis uero ex predictis scienter hoc attemptauerit et primo 2° uel 3° commonitus non destiterit nisi Reatum suum congrua satisfactione correxerit reum se diuino iudicio de perpetrata iniquitate congnoscat(!) atque in extremo examine diuine subiaceant(!) vlcioni Vt hec autem nostra pagina inuiolabiliter obseruetur Ea(!) Sigillo nostro ad perpetuam rei memoriam duximus assignandam Datum apud Bergas pridie Nonas Augusti Consecracionis nostre Anno VII° B.

Elauus diuina Miseracione Archiepiscopus Nydrosiensis Venerabili in christo fratri Geuardo Episcopo Pharensi Salutem in domino sempiternam Pastoralis officij sollicitudo racionabiliter nos conpellit ecclesijs quibus nos deus preesse voluit presertim in partibus remocioribus constitutis ne prauorum hominum insultibus opprimantur Remedijs oportunis quibus possumus prouidere Ea propter venerabilis frater Episcope vestris Justis precibus inclinati locum Cathedralem gloriosissime virginis Marie de Kirkiuby Bona Possessiones villas Curias et predia ipsius cum Capellis (66ᵇ) eidem annexis ceterisque pertinencijs eius habitis et habendis Sub omnipotentis dei Beati Olaui Regis et martiris et nostra protectione suscepimus Jura jnsuper et priuilegia loco predicto concessa Secundum tenorem littere pie Recordacionis Johannis archiepiscopi predecessoris nostri Super simili protectione confecte Plenius continetur in omnibus et singulis suis clausulis Ratificamus et confirmamus in hijs scriptis Jnhibentes firmiter Sub pena excomunicationis omnibus in quibus Jurisdictionem nostram Auctoritate Metropolitica exercere possumus Ne quis hanc nostrarum(!) protectionis et confirmacionis paginam aliquatenus violare presumat uel ei ausu temerario contraire Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignacionem omnipotentis dei et beati Olaui Regis et martiris se nouerit incursurum Jn cuius rei testimonium Sigillum nostrum presentibus est appensum Datum Nydrosie pridie Nonas Maij Anno a natiuitate domini M° ccc° xxix etc. B.

Paulus dei paciencia Archiepiscopus Nydrosiensis Venerabili in christo fratri suo domino Geuardo eiusdem gracia Episcopo Pharensi

Salutem in domino ihesu christo Officij nostri sollicitudo et amplectendo(!) racionis ordo nos compellunt vigilanti studio profectibus intendere subditorum et eorum iustis desiderijs consentire Presertim cum ea petuntur que sine cuiusquam Juris iniuria poterimus exaudire Exhibita siquidem nobis vestra peticio continebat quod super ecclesia vestra sponsa scilicet ecclesia gloriosissime virginis Marie de Kirkiubo Cathedrali nec non omnibus suis possessionibus Juribus libertatibus ac priuilegijs litteras vobis tuicionis simulque confirmacionis concedere dignaremur Nos igitur vestre iuste postulacioni gratum prebentes assensum Prefatam ecclesiam cum omnibus suis et vestris possessionibus villis Curijs predijs et Capellis eidem annexis Ceterisque bonis ac pertinencijs que pro nunc habetis uel in futuro iusto titulo acquiretis Sub omnipotentis dei et beati Olaui Regis et martiris ac nostra protectione quantum de Jure possumus suscepimus per presentes (67) Jura insuper et priuilegia libertates ac immunitates per pontifices Reges principes et Barones sue quouis(!) alios loco predicto uel prelatis ibidem presidentibus hactenus indultas Auctoritate metropolitica Ratificamus confirmamus et perpetuis temporibus decernimus valituras. Jnhibentes firmiter sub pena excomunicacionis omnibus in quibus Jurisdictionem metropoliticam possumus excercere Ne quis personam vestram aut successorum vestrorum canonice subintrancium seu predictum locum in aliquibus suis bonis uel Juribus ad ea spectantibus indebite molestare Aut hanc nostre protectionis seu confirmacionis paginam presumant aliquatenus eneruare Si quis vero quod absit illud scienter attemptauerit primo 2° 3°ve commonitus nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit Jndignacionem omnipotentis dei et Beati Olaui Regis et martiris se nouerit incursurum Cunctis autem Episcopo Pharensi et Ecclesie sue memorate Jura sua libertates et priuilegia ut premittitur seruantibus sit pax domini nostri jhesu christi quatinus et hic fructum bone actionis percipiant et apud iustum iudicem qui est deus eterne pacis premia valeant invenire Datum Bergis et ad perpetuam rei memoriam nostri Sigilli munimine roboratum Sub anno domini M° ccc° xxx°vij Jn festo beati Marce(!) ewangeliste B.

Olauus miseracione diuina Archiepiscopus Nydrosiensis Venerabili in christo fratri domino Arnero eadem gracia Episcopo Pharensi Salutem in filio virginis gloriose Quanto feruenciori

studio sanctam Nydrosiensem ecclesiam fraternitas vestra veneretur quantoque efficacius consurgitis ad nostra et jpsius ecclesie beneplacita prosequendo Tanto [circa[1] libencius Metropolitici fauoris studium apponimus circa statum vestrum conseruandum vt sicut eandem ecclesiam fauorabilem uobis senseritis sic ipsam plenitudine reuerencie more deuoti fratris intimis affectibus honoratis Consideramus igitur quod nostris beneplacitis cedula promptitudine obtemperare curatis et sperantes sic vos perseuerantes vlterius (67[b]) in caritatis puritate constanter quod semper amplioribus prosequamur honoribus et oportunis presidijs foueamus Propteria(!) vestris iustis peticionibus grato concurrentes assensu Personam vestram et ecclesiam Pharensem sponsam vestram scilicet Ecclesiam beatissime virginis Marie de Kirkiuby cathedralem Omnes libertates et Jnmunitates a predecessoribus nostris Archiepiscopis Nydrosiensibus vobis ecclesieque vestre et loco predicto indultas necnon exempciones secularium exactionum Ex Regum principum et aliorum christifidelium largicione Decimas quoque quas episcopali mense legittime ab antiquo asseritis deputatas Possessiones quoque et alia bona mobilia et immobilia eidem ecclesie racionabiliter concessa Sub beati Olaui Regis et martiris nostraque proteccione suscepimus per presentes Ac vobis eciam et ecclesie vestre sicut ea iuste et pacifice possidetis Auctoritate metropolitica et presentis scripti patrocinio communimus Ratificamus et confirmamus et perpetuis temporibus decernimus valituras Precipientes omnibus in quibus Jurisdictionem Metropoliticam excercere possumus Sub obtestacione diuinj Judicij et anathematis interminacione Ne istam nostre protectionis et confirmacionis litteram ausu temerario presumant aliquatenus violare Si quis vero scienter hoc attemptare [voluerit[1] presumpserit primo 2° 3° ve commonitus non destiterit Reatumque suum satisfactione congrua non emendauerit Jram omnipotentis dei sancteque Marie Cui ipsa ecclesia specialius ut premittitur dinoscitur esse dedicata sanctique Olaui Regis et Martiris et omnium sanctorum se nouerit incursurum Jn cuius rei euidenciam Sigillum nostrum presentibus duximus apponendum Datum Andznes Jn contrata que dicitur Nordmori xix die Mensis Julij Anno domini M° ccc° lxix°

---

[1]) Fra [overstrøget i originalen.

(73). Indulgencia pro fraternitate sacrissime eucharistie.

Henricus etc. Dilectis nobis in christo vtriusque sexus. Fraternitatem diuinissimi sacramenti eucharistie in oppido marstrand. anszloensis dyocesis celebrantibus. in conuentu fratrum ordinis sancti francisci. Certa obsequia ebdomadatim. ibidem in honorem eiusdem sacramenti exsoluentes. Nos vestram deuocionem adavgere cupientes. vt idem sacerrimum sacramentum. quod maximum est nostre salutis precium. deuocius imploretur. Auctoritate nostra metropolitica. singulis eiusdem fraternitatis suppositis. presentibus et in eam futuris. Qui infra missarum sollempnia. quas in honorem predicti sacramenti feceritis decantari. quinquies. dominicam oracionem. Et tociens angelicam orauerint salutacionem confessis et contritis. hoc est. in caritatis statu existentibus. quadraginta dies concedimus indulgenciarum. perpetuis temporibus duraturas. Jn cuius robur etc.

Indulgencia pro ymagine sancti georgij militis.

Henricus etc. Vniuersis ad quos presencium noticia peruenerit. Salutem et vitam adipisci sempiternam. Quia beatus martir et miles fortis. Georgius. a periculo redemit draconis. populos. ac adhuc non cessat. se deuote inuocantibus. succurrere varijs modis. suis meritis et precibus. Jdcirco. ut crebrius a vobis ipse invocetur. et ad subueniendum sibi deuotis. auidius inclinetur. Omnibus in caritatis statu. existentibus. qui flexis genibus. coram Ymaginem eiusdem. quam nos benediccione sollempni consecrauimus. in ecclesia parrochiali in mastrand. quinquies dixerint. dominicam. oracionem et tociens angelicam salutacionem. Semel qualibet die dumtaxat de omnipotentis dei misericordia. auctoritate nostra

metropolitica. quadraginta dies indulgencie. conferimus perpetuis temporibus duraturas. Jn cuius robur

Pro Hartwico milite.

Henricus. etc. Strennuo militi. Hertwyco[1] Crumdyg. sueque vxori legittime domine Katherine Exigentibus(!) vestre deuocionis affectu. quem ad honorem dei et sancti Olaui. in personam nostram exhibuistis. congruit. vt stipendia spiritualia rependamus. vobis. Concedimus igitur inprimis. pro consciencie vestre purificacione. quatenus confessorem ydoneum vobis gratum. eligere valeatis. qui confessionibus vestris diligenter auditis. vos auctoritate nostra metropolitica absoluat. ab omnibus casibus apostolice sedi specialiter non reseruatis. Jniuncta satisfactione competenti. tociens quociens hoc oportunum fuerit. Jnsuper. Vt imminentibus negocijs arduis. missam coram vobis celebrari procurare possitis [post medium noctis mane][2] diluculo mox pallente. Preterea. vt tempore interdicti ecclesiastici quauis preterquam apostolica auctoritate suppositis(!) valeatis coram vobis et filijs ac consangwineis. missas audire. ianuis dumtaxat clausis. interdictis et excommunicatis exclusis. dummodo vos ipsi. causam interdicto non prestiteritis. Quodque in altari portatili. eciam. extra ecclesiam. vtpote. Jn naui. cubiculo. stupa aula castro. aut alio loco honesto. dum oportunum fuerit. coram vobis missa possit legi. vel cantari. Si quoque. ex cibis quadragesimalibus. eciam moderate sumptis. notabilem senseritis lesionem. concedimus. vt de consilio medici spiritualis vti possitis butiro et lacticinijs. supplendo per alia opera pietatis. [Prefatis quo ad singula eius puncta. omnibus diebus vite vestre duraturis. dum in districtu prouincie nostre dumtaxat fueritis].[3] Jn quorum omnium robur efficax et testimonium. Secretum nostrum. hijs scriptis. duximus appendendum. Datum citra nota. Anno domini. m° cccc. quinquagesimo tercio. Jn crastino sancte Katherine virginis et martiris.

Strennuo et nobili viro Georgio Laurencij. Et Helwice sue vxori legi(ttime).[4]

---

[1]) Ovenover linjen staar: Eckardo.
[2]) Det indklamrede er tilføiet i margen.
[3]) Det indklamrede er tilføiet nede paa siden.
[4]) Det indcirklede har staaet i randen og er bortskaaret.

(73b) Indulgencie pro ecclesia beatissime virginis.

Henricus dei gracia et apostolice sedis clemencia. archiepiscopus nidrosiensis. vniuersis christi fidelibus Salutem et vitam adipisci sempiternam. Quid decet sanctissimam theotocos. idest dei genitricem et virginem mariam venerari a nobis in terris summopere, quam angelici spiritus venerantur in celis reuerentissime Et hoc eo frequencius quoeius presidio [assidue[1] crebrius indigemus[2] *ipsam licet nomine mater sit, succurrere nobis nisi nos ostendamus ei eius auxilio indigere eam implorantes deuotis precibus. sanctisque honorantes operibus* Jdeo ut ecclesia parrochialis in marstrand ansloensis dioycis(!). nostre prouincie membrum insigne. in honore(!) eiusdem dei genitricis dedicata. a vobis crebrius visitetur ipsaque nomine regina deuocius inploretur. auctoritate nostra metropolitica. concedimus singulis vobis. quocunque tempore in eadem ecclesia dixeritis flexis genibus Septem vicibus angelicam salutacionem. secundum formam ecclesie Cuii[3] quoque pro eiusdem ecclesie uel altarium necessarijs manus porrexerint adiutrices. secundum suarum exigenciam facultatum Semel dumtaxat in die uel nocte. quadraginta dies indulgenciarum inperpetuum duraturas. In cuius concessionis robur et testimonium Secretum nostrum presentibus duximus apponendum Datum in marstrant dominica secunda aduentus domini millesimo cccc° quinquagessimo tercio.

Indulgencie. pro altari. omnium fidelium defunctorum.

Henricus dei paciencia, et apostolice sedis clemencia, archiepiscopus nidrosiensis vniuersis christi fidelibus Salutem et vitam adipisci sempiternam Quia sancta et salubris est cogitacio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur. Ideo vt vestra excitetur deuocio ad orandum pro omnibus fidelibus defunctis precipue coram altare in ecclesia beatissime virginis marie sub titulo omnium fidelium animarum dedicato in oppido marstrand Quicunque igitur illic septies angelicam salutacionem. secundum formam ecclesie orauerint aut suarum facultatum secundum exigenciam necessitatibus eiusdem altaris succurrerint ut missa pro eisdem defunc-

---

[1]) Fra [overstreget i originalen.

[2]) Herefter er følgende ord overstregne i originalen: assidue. Nec presumere debemus. pro nobis.

[3]) Dette Ord er ikke sikkert læst.

tis celibrari ibidem consueta continuari possit cottidie auctoritate nostra metropolitica quadraginta dies indulgentiarum concedimus pro quolibet die uel nocte vnica vice dumtaxat in perpetuum duraturas. Jn cuius concessionis etc.

Confessionale.

Henricus dei gloriosissimi paciencia. Et apostolice sedis clemencia. archiepiscopus nydrosiensis. Dilectis nobis in christo. Henrico sartori. et segrite sue legittime vxori Assloensis dyocesis Salutem. et vitam adipisci sempiternam, Exigente vestre deuocionis affectu. quem ad animarum vestrarum geritis saluacionem. Vestris supplicacionibus inclinati. Vobis concedimus. de gracia speciali, Quatenus eligere possitis confessorem uel confessores. ydoneum uel ydoneos. qui confessionibus vestris diligenter auditis. iniunctaque penitentia [tociens quociens oportunum fuerit][1] salutari. uos absoluere ualeant ab omnibus peccatis et sententijs. nostra auctoritate metropolitica, apostolice sedis specialiter non reseruatis. [hoc prouiso. ut si quas vagas. aut certas tenemini ad restituciones. illas quantocius refundatis. secundum eiusdem confessoris salubrem informacionem.][2] In quorum robur et testimonium. Secretum nostrum inprimi fecimus sub hijs scriptis. Datum in Marstrand anno domini M° cccc° quinquagesimo quarto. mensis ianuarij die duodecima.

---

[1]) Det indklamrede er tilføiet i margen.
[2]) Det indklamrede er tilføiet nede paa siden.

(76). Ita scripsimus ad norweyam mittendo fratrem iohannem Pleetz. Jn festo sancti laurencij. 1457°.

Henricus. dei gracia. et apostolice sedis clemencia archiepiscopus nidrosiensis. Predicator sancte crucis. contra turcos. apostolica auctoritate missus. Dilectis in christo filijs. magistro olauo regenti. et singulis canonicis ecclesie nostre ibidem. Salutem et mandatis nostris. indefectibiliter obedire. Noscitis. quomodo perperam et mendose traditi. coacti sumus ecclesiam nostram deserere. romamque ad resignandum eam adire. quod cum fecissemus in manus felicis recordacionis. nycolai pape quinti Et eo defuncto. Sanctissimo Calisto tercio moderno eandem resignare nisi sumus. sed neuter eorum. resignacionem nostram talem acceptare voluit. consilio accedente. omnium sancte romane ecclesie cardinalium. Tandem apostolica sedes nobis mandauit. crucem per alamaniam contra turcorum rabiem ut predicaremus. Quod iam [quasi[1] byennio non sine grandi fructu pro fidei defensione continuauimus. Nos igitur qui prius [prouisionem petiuimus que nobis addicta fuit nec seruata Quicque][2] archiepiscopatum nostrum retinere cogimur. eciam de redditibus mense eius merito sustentari debemus. Nec [noster seruus[1] regens seruus nostri nomine. Plus debet. quam nobis placeat consumere. sed residuum. nobis fideliter presentare. Jdcirco tibi magistro olauo regenti iniungimus [ac singulis canonicis ad quos Jn uirtute sancte obediencie. districte precipiendo mandamus. et sub pena excommunicacionis. iam late sententie. Vna pro trina canonica ammonicione preuia quam incurrere te declaramus per hec scripta publica. Si non feceris quod iubemus[1].

---

[1]) Fra [overstroget i originalen.

[2]) Det indklamrede staar i margen.

Vt mittas nobis. infra spacium trium septimanarum. a die noticie. aut publicacionis presencium. Pro subsidio status nostri manutenendo de annis preteritis. quibus absens fuimus. sexcentos florenos renenses. tradendo illos. re. aut in valore. fideli nostro cappellano. fratri iohanni pleetz. de ordine predicatorum. quem propterea ad tantam misimus in grauibus expensis distanciam. [Vt autem. pro futuris temporibus ecclesie sancte. ac fidei orthodoxe. commodius obsequi possimus. annis singulis absencie. nostre quadringentos renenses auri. florenos nobis in coloniam. aut ciuitatem lubicensem. presentari disponas. Et sua obediencia preualet victimis. Vt prefata ad maius meritum cedant. tibi in uirtute sancti spiritus. et sancte obediencie. districte precipiendo mandamus. vna pro trina canonica admonicione premissa sub sentencia excomunicacionis quam ferimus in hijs scriptis. quam incurras ipso scripto. Si nostris non obediueris. prefatis mandatis. Et nichilominus][1]. [Alioquin[2] omnem locum. quem tetigerit pes tuus. ecclesiastico interdicto subicimus Teque a regimine ecclesie nostre. in spiritualibus et temporalibus penitus absolutum et remotum. in hijs scriptis declaramus. Jdemque regimen per omnia. dilecto nostro cappellano. et canonico. Butholfo benedicti committimus. Et ne aliquis canonicorum ecclesie nostre prefate. ausu temerario. dissuadeat. consulat. aut consenciat aut contradicat. Ne nostra predicta. iusta voluntas. ad effectum perducatur. aut quauis sumpta occasione inpediatur. prefatas easdem sentencias ferimus in quemlibet eorum. Et in quemcunque hominum aliorum nostre iurisdictioni subiectum. qui inpedimentum tale. prestiterit. directe uel indirecte. Auctoritatem absoluendi tales. preterquam in mortis articulo. nostre persone reseruantes. Jn quorum robur. euidensque testimonium. Secretum nostre archiepiscopalis prelacionis. appendimus. sub apodixen. huius nostre sentencie fulminate in hijs scriptis. Datum et actum. confluencie. Anno a natiuitate domini Millesimo cccc° quinquagesimo septimo. Jn vigilia beati laurencij martiris.

---

[1]) Det indklamrede er tilføiet nedenunder paa siden.

[2]) Fra [overstreget i originalen.

(86[b]). Dominus iohannes torkilli. canonicus regularis scallholtensis dyocesis. in yszlandia. monasterium vocatur mons sanctus. erit ut spero scallholtis[1].

---

[1]) Dette lille stykke staar øverst paa siden og synes at være indholdsfortegnelse over noget, som ikke er bleven skrevet. Nedenunder følger tre linjer, som angaar: vie concordandi ducem cum traiectis, og for resten er siden ubeskrevet.

Sag-register.

Navne-register.

Trykfeil og rettelser.

S. 6. l. 20 fra oven, *9* . . . . rettes til: *q*.
S. 61, l. 3 - — *B(eatus)* . . . — - *B(artholomeus)*.
S. 61, l. 4 - neden, *episcoatus* . . — - *episcopatus*.
S. 69, l. 8 - — *communionc* . . — - *communione*.
S. 73, anm. 1 . . . . . *Kepp* . . . . . — - *Kipp*.
S. 85, l. 6 fra neden, *insciri* . . . . — - *institui*.
S. 86, l. 10 - — *delaramus* . . — - *declaramus*.
S. 100, l. 8 - — *corinthos* . . . — - *corinthios*.
S. 101, l. 4 - oven, *augustininum* — - *augustinum*.
S. 155, l. 7 - neden, *medionali* . . — - *mediolani*.
S. 157, l. 1 - — *ministrerium* — - *ministerium*.
S. 160, l. 24 - — *moriuensis* . . — - *morinensis*.
S. 166, l. 7 - oven, *Achiepiscopum* — - *Archiepiscopum*.
S. 166, l. 9 - neden, *morcello* . . . — - *marcello*.

Det norske historiske Kildeskriftfonds Skrifter.

1. **Norske Samlinger.** Efter offentlig Foranstaltning udgivne af Christian C. A. Lange. Bind II. Christiania. Feilberg & Landmarks Forlag. 1858—1860. 8vo

   „**Norske Samlinger,** udgivne af et historisk Samfund i Christiania. Første Bind" — udkom paa samme Forlag i Aarene 1849—1852. (Nu gaaet over til N. W. Damm & Søns Forlag, der indtil videre sælger Bd. I—II tils. til nedsat Pris Kr. 5,00).

2. **Norske Magasin.** Skrifter og optegnelser angaaende Norge og forfattede efter reformationen. Samlede og udgivne af N. Nicolaysen. Bind I—III. Chra. Johan Dahls Forlagsboghandel (H. Aschehoug & Co.). 1858—1870. 8vo. (Kr. 15,00).
3. **Liber Capituli Bergensis.** Absalon Pederssøns Dagbog over Begivenheder, især i Bergen 1552—1572. Udgiven efter offentlig Foranstaltning med Anmærkninger og Tillæg af N. Nicolaysen. (Særskilt Aftryk af Norske Magasin. Første Bind). Chra. Johan Dahls Forlagsboghandel (H. Aschehoug & Co.). 1860. 8vo. (Kr. 2,00).
4. **Flateyjarbók.** En Samling af norske Konge-Sagaer med indskudte mindre Fortællinger om Begivenheder i og udenfor Norge samt Annaler. Udgiven efter offentlig Foranstaltning [af Guðbrandr Vigfusson og C. R. Unger]. Bind I—III. Chra. P. T. Mallings Forlagsboghandel. 1859—1868. 8vo. (Kr. 12,00).
5. **Norske Rigs-Registranter,** tildeels i Uddrag. Udgivne efter offentlig Foranstaltning. Bind I—XII. 1523—1660. Christiania 1861—91. 8vo. (Kr. 72,00).
6. **Pavelige Nuntiers Regnskabs- og Dagbøger,** førte under Tiende-Opkrævningen i Norden 1282—1334. Med Anhang af Diplomer. Udgivne efter offentlig Foranstaltning ved P. A. Munch. Chra. 1864. 8vo. (Kr. 1,60).
7. **Meddelelser fra det norske Rigsarchiv,** indeholdende Bidrag til Norges Historie af utrykte Kilder. Bind I. Chra. Feilberg & Landmarks Forlag. 1865—1870. 8vo. (Gaaet over til N. W. Damm & Søns Forlag og sælges indtil videre til nedsat Pris Kr. 1,00).
8. **Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1812—1816.** Udgivne af Yngvar Nielsen. Chra. P. F. Steensballe. 1869. 8vo. (Kr. 3,20).
9. **Codex Frisianus.** En Samling af Norske Konge-Sagaer. Udgiven efter offentlig Foranstaltning [af C. R. Unger og A. C. Drolsum]. Chra. P. T. Mallings Forlagsboghandel. 1871. 8vo. (Kr. 5,00).
10. **Biskop Eysteins Jordebog** (Den røde Bog). Fortegnelse over det geistlige Gods i Oslo Bispedømme omkring Aar 1400. Efter offentlig Foranstaltning udgivet ved H. J. Huitfeldt. Chra. 1873—1880. 8vo. (Kr. 7,00).
11. **Jómsvíkinga-Saga** i latinsk Oversættelse af Arngrim Jonsson. Udgiven af A. Gjessing. Kristianssand 1877. 8vo. (Kr. 0,60)
12. **Sigurd Ranessøns Proces,** udgivet efter Haandskrifterne af Dr. Gustav Storm. Kra. 1877. 8vo. (Kr. 0,80).
13. **Bergens Borgerbog 1550—1751.** Udgiven efter offentlig Foranstaltning af N. Nicolaysen. Kra. 1878. 8vo. (Kr. 2,00).
14. **Monumenta historica Norvegiæ.** Latinske Kildeskrifter til Norges Historie i Middelalderen. Udgivne efter offentlig Foranstaltning ved Dr. Gustav Storm. Kra. 1880. 8vo (Kr. 4,00).
15. **Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger og Reiseoptegnelser 1574—1597.** Udgivne efter offentlig Foranstaltning ved Dr. Yngvar Nielsen. Kra. 1880-85. 8vo. (Kr. 8,20).
16. **Matrikler over Nordiske Studerende ved fremmede Universiteter.** Efter offentlig Foranstaltning samlede og udgivne af Dr. Ludvig Daae. H. I. Chra. 1885. 8vo. (Kr. 1,40).
17. **Norske Regnskaber og Jordebøger fra det 16de Aarhundrede (1514—1521).** Udgivne ved H. J. Huitfeldt-Kaas. Bind I—III. H. 1. Chra. 1885—98. 8vo. (Kr. 17,00).
18. **En Tale mod Biskoperne.** Et politisk Stridsskrift fra Kong Sverres Tid, udgivet efter offentlig Foranstaltning ved Dr. Gustav Storm. Chra. 1885. 8vo. (Kr. 0,80).

19. **Borgarthings ældste Kristenret** i fotolithografisk Gjengivelse efter Tønsbergs Lovbog fra c. 1320. Chra. 1886. 4to. (Kr. 4,00).
20. **Forarbeiderne til Kong Christian den femtes norske Lov.** Udgivne af N. Prebensen og Hj. Smith. Chra. 1887. 8vo. (Kr. 7,00).
21. **Islandske Annaler indtil 1578.** Udgivne ved Dr. Gustav Storm. Chra. 1888. 8vo. (Kr. 7,00).
22. **Norges Indskrifter med de ældre Runer.** Udgivne af Dr. Sophus Bugge. Hefte 1—4. Chra. 1891—98. 4to. (Kr. 17,20).
23. **Norske Herredags-Dombøger.** Første Række (1578—1604).
    I. Dombog for 1578. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 3,60).
    II. Dombog for 1580. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 1,20).
    III. Dombog for 1585. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 2,80).
    IV. Dombog for 1597. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 2,00).
    V. Dombog for 1599. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 4,80).
    VI. Dombog for 1604. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 1,60).
    Chra. 1892—99. 8vo. (Kr. 16,00).
24. **Nils Stubs Optegnelsesbøger fra Oslo Lagthing 1572—1580.** Udg. af H. J. Huitfeldt-Kaas. Chra. 1892—95. 8vo. (Kr. 2,80).
25. **Otte Brudstykker af den ældste Saga om Olav den hellige** med Facsimiler. Udgivne af Dr. Gustav Storm. Chra. 1893. 8vo. (Kr. 2,40).
26. **Det Arnamagnæanske Haandskrift 310 qvarto.** Saga Olafs konungs Tryggvasonar er ritaði Oddr muncr. En gammel norsk bearbeidelse af Odd Snorresøns paa latin skrevne Saga om Kong Olaf Tryggvason. Udg. af P. Groth. Chra. 1895. 8vo. (Kr. 2,40).
27. **Biskop Nils Glostrups Visitatser i Oslo og Hamar Stifter 1617—1637.** Udgivne ved Dr. L. Daae og H. J. Huitfeldt-Kaas. Chra. 1895. 8vo. (Kr. 1,80).
28. **Historisk-topografiske Skrifter om Norge** og norske Landsdele, forfattede i Norge i det 16de Aarhundrede. Udg. ved Dr. Gustav Storm. Chra. 1895. 8vo. (Kr. 3,00).
29. **Hirdskraa** i fotolithografisk Gjengivelse efter Tønsbergs Lovbog fra c. 1320. Chra. 1895. 4to. (Kr. 16,00)
30. **Stavanger Domkapitels Protokol 1571—1630.** Udg. ved Andreas Brandrud. H. 1. 2. Chra. 1897—99. 8vo. (Kr. 6,00).
31. **Historiske Samlinger.** Udgivne af Den Norske Historiske Kildeskriftkommission. Bind I. H. 1. 2 Chra. 1898—99. 8vo. (Kr. 3,00).
32. **Presten Søfren Søfrensøns Memorialbog 1564—1599.** Udg. ved A. E. Erichsen. Kra. 1898. 8vo. (Kr. 0,80).
33. **Regesta diplomatica Norvegiæ.** Kronologisk Fortegnelse over Dokumenter vedkommende Norge, Nordmænd og den norske Kirkeprovins. I. 991—1263. Udg. af Dr. Gustav Storm. Chra. 1898. (Kr. 1,40).
34. **Erkebiskop Henrik Kalteisens Kopibog.** Udg. af Alexander Bugge. Chra. 1899. 8vo. (Kr. 3,00).

Under Pressen er:

Historiske Samlinger. Bind I. H. 3.
Norges Indskrifter med de ældre Runer. Udgivne af Dr. Sophus Bugge. 5te Hefte.
Stavanger Domkapitels Protokol. Bind I. H. 3. Udg. ved Prof. Andreas Brandrud
Norske Regnskaber og Jordebøger fra det 16de Aarhundrede. B. III. H. 2.

Under Forberedelse er:

Regesta Norvegica. II. 1263—1319.
Diplomatarium Norvegicum Bind 17. Aktstykker fra England og Rom.
Registret paa Akershus 1622. Udgivet af Huitfeldt-Kaas og G. Storm.

Kildeskriftfondets Kommissionærer er:

For Norge og Sverige: Hr. Jacob Dybwad, Christiania.
„ Danmark: D'Hrr. Lehmann & Stage, Kjøbenhavn.
„ de øvrige Lande: Hr. Otto Harrassowitz, Leipzig.

